

MONOGRAFIA
POKONFERENCYJNA

SCIENCE,
RESEARCH, DEVELOPMENT #26

v. 2

Познань/Poznan

27.02.2020- 28.02.2020

U.D.C. 72+7+7.072+61+082

B.B.C. 94

Z 40

Zbiór artykułów naukowych recenzowanych.

(1) Z 40 Zbiór artykułów naukowych z Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej (on-line) zorganizowanej dla pracowników naukowych uczelni, jednostek naukowo-badawczych oraz badawczych z państw obszaru byłego Związku Radzieckiego oraz byłej Jugosławii.

(28.02.2020) - Warszawa, 2020. - 260 str.

ISBN: 978-83-66401-35-8

Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Adres wydawcy i redakcji: 00-728 Warszawa, ul. S. Kierbedzia, 4 lok.103

e-mail: info@conferenc.pl

Wszelkie prawa autorskie zastrzeżone. Powielanie i kopiowanie materiałów bez zgody autora jest zakazane. Wszelkie prawa do artykułów z konferencji należą do ich autorów.

W artykułach naukowych zachowano oryginalną pisownię.

Wszystkie artykuły naukowe są recenzowane przez dwóch członków Komitetu Naukowego.

Wszelkie prawa, w tym do rozpowszechniania i powielania materiałów opublikowanych w formie elektronicznej w monografii należą Sp. z o.o. «Diamond trading tour».

W przypadku cytowań obowiązkowe jest odniesienie się do monografii.

Publikacja elektroniczna.

«Diamond trading tour» ©

Warszawa 2020

ISBN: 978-83-66401-35-8

Redaktor naukowy:

W. Okulicz-Kozaryn, dr. hab, MBA, Institute of Law, Administration and Economics of Pedagogical University of Cracow, Poland; The International Scientific Association of Economists and Jurists «Consilium», Switzerland.

KOMITET NAUKOWY:

W. Okulicz-Kozaryn (Przewodniczący), dr. hab, MBA, Institute of Law, Administration and Economics of Pedagogical University of Cracow, Poland; The International Scientific Association of Economists and Jurists «Consilium», Switzerland;

С. Беленцов, д.п.н., профессор, Юго-Западный государственный университет, Россия;

Z. Ćekerevac, Dr., full professor, «Union - Nikola Tesla» University Belgrade, Serbia;

Р. Латыпов, д.т.н., профессор, Московский государственный машиностроительный университет (МАМИ), Россия;

И. Лемешевский, д.э.н., профессор, Белорусский государственный университет, Беларусь;

Е. Чекунова, д.п.н., профессор, Южно-Российский институт-филиал Российской академии народного хозяйства и государственной службы, Россия.

KOMITET ORGANIZACYJNY:

A. Murza (Przewodniczący), MBA, Ukraina;

A. Горохов, к.т.н., доцент, Юго-Западный государственный университет, Россия;

A. Kasprzyk, Dr, PWSZ im. prof. S. Tarnowskiego w Tarnobrzegu, Polska;

A. Malovychko, dr, EU Business University, Berlin – London – Paris - Poznań, EU;

S. Seregina, independent trainer and consultant, Netherlands;

M. Stych, dr, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Polska;

A. Tsimayeu, PhD, associate Professor, Belarusian State Agricultural Academy, Belarus.

I. Bulakh PhD of Architecture, Associate Professor Department of Design of the Architectural Environment, Kiev National University of Construction and Architecture

Recenzenci:

L. Nechaeva, PhD, Instytut PNPU im. K.D. Ushinskogo, Ukraina;

М. Ордынская, профессор, Южный федеральный университет, Россия.

ЗАСОБИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ВНЗ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	9
Бергер Л.С., Коломійцева А.О.	
COGNITIVE MODELING AS AN EFFECTIVE MEANS OF DECISION- MAKING MANAGEMENT	18
Detsiura T., V. Kharchenko	
АДВОКАТ, ЕГО ПРАВОВОЙ СТАТУС	22
Абулгати́на Н.З.	
СУДЫ СУБЪЕКТОВ РФ, ИХ СИСТЕМА	25
Анненкова А.Д.	
USING MODERN TECHNOLOGIES IN TEACHING ENGLISH FOR PRIMARY LEVELS	28
Egamberganova Z. O.	
THE DEVELOPMENT OF CRITICAL AND CREATIVE THINKING IN EDUCATION	30
Bobokulova S.	
EFFEKTIVITÄT DER WIRKUNG VON LOKALANÄSTHETIKA IN OPHTALMOCHIRURGIE	33
Bektemirova N.T., Bilalov E.N., Rasulov A.D.	
SULAIMAN BAKHIRGANI – A SKILLED POET	37
Kidirbaeva M, Khidirbaeva U, Turdibaev A.	
CREATION OF ELECTRONIC RELIGIOUS PROGRAMS ON ISLAMIC SUBJECTS	40
Xodjayeva M Jumayev T, A Dadamuhamedov, Ubaydullayev Sh. Z.	
AN EASIER METHOD FOR LEARNING ENGLISH	44
Makhmud nevarasi Zarinabonu I.	
THE SOCIO-POLITICAL AND LITERARY ENVIRONMENT OF THE SHAKESPEARE ERA	48
Niyazova M.K., Sultonova M.A.	
THE IMPORTANCE OF ALISHER NAVAI’S WORK	50
Ziyoviddinova P.	
РАССТРОЙСТВА ЛИПИДНОГО ОБМЕНА У ЛЮДЕЙ, СТРАДАЮЩИХ ОЖИРЕНИЕМ	52
Шодмонова М.А.	
UNDERSTANDING MACROECONOMICS AND MICROECONOMICS	56
D. Bakhodirov	
METHODS OF TEACHING ECONOMIC DISCIPLINES IN MODERN CONDITIONS	60
Soliyev I.	

FEATURES OF UZBEK NATIONAL CULTURE	
Farhodjonova N. F.	64
МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ В ИНОЯЗЫЧНОМ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОСТРАНСТВЕ	
Артеменко И.Ю.	68
ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ	
Заблюцька І.В.,	73
ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ СФЕРИ ПОСЛУГ	
Бойчук О.	77
РЕГУЛИРОВОЧНЫЕ СВОЙСТВА СИСТЕМЫ ПРЕОБРАЗОВАТЕЛЬ ЧАСТОТЫ – АСИНХРОННЫЙ ДВИГАТЕЛЬ	
Хамудханов М.М., Дусматов Р.К.	84
ЛИРИЧЕСКАЯ КОМПОЗИЦИЯ И ПРОСТРАНСТВО	
Юлчиев К. В.	89
КРАТКАЯ ТЕХНИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА АКТИВИРОВАННЫХ УГЛЕЙ	
Исоков Ю. Х., Ёдгоров Н.	93
ФИЗИЧЕСКАЯ АКТИВНОСТЬ ДЕТЕЙ МЛАДШЕГО ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА	
Эркинов Д.	96
СYBER CRIME IN LEGISLATION REPUBLIC OF UZBEKISTAN	
Anorboev A.U.	99
ПОЛУЧЕНИЕ ВНУТРИПОЧВЕННОГО ЭКРАНА ИЗ ПОЛИМЕР- ПОЛИМЕРНЫХ КОМПЛЕКСОВ	
Комилов К.У., Курбанова А.Дж., Носирова С.Ш., Каримбаева С.	102
USING OF THE DIFFERENTIAL PROGNOSIS METHOD IN SOLVING ENGINEERING PROBLEMS IN TECHNICAL UNIVERSITIES	
Eshmurodov A.G., Kholiqulov B. J.	104
ВИКОРИСТАННЯ КЕЙС-МЕТОДУ ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ» ЯК НЕОБХІДНА УМОВА РЕФОРМИ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	
Бережна К. В.	108
CLASSROOM RESEARCH	
Khonsaidova M. M.	112
HISTORICAL AND MODERN KHOREZM – THE EYES OF THE WORLD	
Ergashev D. U., Ropieva S. S., Hamraqulova O. T.	116

ECOLOGICAL GROUP OF STRAIGHT-WINGED INSECTS (INSECTA: ORTHOPTERA) OF THE USTYURT PLATEAU

Bazarbaeva D. 119

EFFICIENCY OF USE OF CLAY WATER WITH DROP IRRIGATION

Xudayev I. J., Fazliyev J. Sh., To'rayev B. M. 122

INTERPRETATION OF SURGERY TERMINOLOGY IN THE FICTION OF "DOCTOR HOUSE"

Amonova M. V. 125

DETERMINING OPTIMAL INDICATION OF WHEAT WETNESS THAT INFLUENCES ON THE THRASHED GRAIN

Yuldasheva Intizor Ergashovna¹, Tadjiev Anvar Yuldashevich² 128

AKHSIKENT – MYSTERIOUS LAND HIDING GREAT HISTORICAL HERITAGE

Erkinov D. 131

УРОЖАЙНОСТЬ СОРТОВ ТРИТИКАЛЕ В ХОРЕЗМСКОЙ ОБЛАСТИ

Досчанов Ж.С., Юсупова С.К. 133

THE CONCEPT OF PUBLIC SERVICES AND THEIR LEGAL NATURE

Azimov A. 136

КАТАЛИЗАТОРЫ НА ОСНОВЕ НАНОТЕХНОЛОГИЙ

Рустамова Г.А, Козимов Р., Пулатжонов Н. 138

РОЛЬ СКАЗУЕМОГО В ВЫСКАЗЫВАНИИ (НА МАТЕРИАЛЕ КОРЕЙСКОГО ЯЗЫКА)

Ким Н., Темирбулатова И. 142

METHODOLOGY OF TEACHING MATHEMATICAL MODELING CONCEPTS IN DIFFERENT EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Ibrahimov A.A. 148

MAIN ASPECTS AND FACTORS IN ENSURING REGIONAL ECONOMIC SECURITY SYSTEM

Khotamov I. S., Olimov M. K. 151

THEMATIC GROUPS OF ENGLISH BORROWINGS IN THE UZBEK LANGUAGE

Kosimova M. U. 155

ROLE OF THE INSTITUTE OF MEDIATION IN CIVIL LAW, LABOR LAW AND FAMILY RELATIONS: ISSUES OF APPLICATION

Turobova M. 158

PHILOSOPHICAL VIEWS AND IDEOLOGICAL SCOPE OF JALOLIDDIN RUMI'S WORKS

Kholmatov D., Dadajonov A. 162

THE FORMATION OF ECONOMIC IDEAS OF PUPILS BY TEACHING MATHEMATICS IN PRIMARY SCHOOLS

Gafurova M., Kenjaeva M. 164

LEXICAL-SEMANTIC PECULIARITIES OF PERSIAN-TAJIK WORDS USED IN THE GHAZELS OF ALISHER NAVOI Abduvalieva N., Ikramova G.....	168
THE IMPORTANCE OF LOGICAL PROBLEMS IN DEVELOPING CRITICAL THINKING OF CHILDREN Kuchkarova M.A.	171
РОЛЕВАЯ ИГРА НА УРОКАХ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ МОТИВАЦИИ К ОБУЧЕНИЮ А.Мамбетниязова, Р.Утепбергенова.....	173
ARBEIT AN DEN LESETEXTEN IM DAF-UNTERRICHT Mambetnijazova A., Utepbergenova R.....	176
PROBLEMS IN SPEECH DEVELOPMENT OF PRESCHOOL CHILDREN Yuldasheva D., Askarova D.....	180
GAME ACTIVITIES OF PRESCHOOLERS Aripov Z.	183
ГИДРОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ДРЕНАЖНЫХ СЕТЕЙ (ПО ДЕЛУ БУХАРСКОЙ ОБЛАСТИ) Хайитов Ё. К., Тошбеков Н. А., Хамдамова Д. Н.	186
СОЛНЕЧНАЯ УСТАНОВКА ДОСТУПНАЯ ДЛЯ НАРОДНОГО ПОТРЕБЛЕНИЯ Ж.Р. Кодиров, Б.А. Ҳикматов.....	190
ОПЫТ РАБОТЫ УСОВЕРШЕНСТВОВАННОГО СОЛНЕЧНОГО СУШИТЕЛЯ ПАРНИКОВОГО ТИПА ДЛЯ СУШКИ ВИНОГРАДА Ибрагимов С.С.	193
HEAT AND MASS EXCHANGE IN A GREENHOUSE SUNNY DESIGNER WITH A TWO ROOF ISOLED TRIANGLE Razhabov B., Ibragimov S.....	198
PLANNING MIXED ABILITY CLASSES Ibrohimova Sh. T., Sohiba O.....	202
APPLICATION OF STATISTICAL METHODS IN ECONOMIC ANALYSIS Ibrokhimov I. Sh., Suyunov F. Y., Boltaev T. K.....	205
NON-STANDARD LANGUAGE LAYERS AS OBJECTS OF STUDY OF SOCIOLINGUISTICS Ubaydullayeva Z., Ubaydullaeva D., Yuldasheva Z.....	209
ОРГАНИЗАЦИЯ РАБОТЫ С ЭЛЕКТРОННЫМИ РЕСУРСАМИ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ Джураев Н., Юлдашевой Х., Умаров А., Комиловой У., Рузалиева А.....	214
GREAT UZBEK POET ZULFIYAKHONIM Xolova S. A.	216

THE WORK OF THE PEOPLE’S POET OF UZBEKISTAN HALIMA KHUDAYBERDIYEVA WILL LIVE FOREVER Do’stmurodova A. T.	218
THE GREAT POET ZAHIRIDDIN MUHAMMAD BABUR Risbojeva D.A.	220
UZBEKISTAN THE COUNTRY OF KNOWLEDGEABLE YOUTH Allanazarova M. B.	222
USE OF QUICK QUESTIONS AND ANSWERS TO IMPROVE THE TEACHING OF ORGANIC CHEMISTRY Khasanova Kh. N., Khasanova N. N.	224
СПОСОБЫ ОЧИСТКИ ХВОСТОВ И СТОЧНЫХ ВОД ОТ ЦИАНИДОВ И МЫШЬЯКА Ахмедов Х, Бекпулатов Ж.М. , Маткаримов С.Т., Махмарежабов Д.Б.	227
ВІКТИМОЛОГІЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ РІЗНИХ ВИДІВ ЗЛОЧИННОСТІ ТА ЗАХИСТ ЖЕРТВ ЗЛОЧИНІВ Корнякова Т.В.	233
THE ART OF MUSIC AND THE SCIENCE OF MUSIC DURING THE EASTERN AWAKENING Samadov R.	238
НАВЧАННЯ ПРОКУРОРІВ ЯК ПРАВО ТА ОБОВ’ЯЗОК (ЄВРОПЕЙСЬКІ ТА МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ) Максіменцева Н. О., Максіменцев М. Г.	241
THE ROLE OF LOCAL GOVERNMENT IN THE SYSTEM OF PUBLIC ADMINISTRATION Rametullaev I. X.	245
КОРПОРАТИВНИЙ АСПЕКТ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ НАДРОКОРИСТУВАННЯ Максіменцев М. Г.	247
АДАПТАЦИОННЫЙ ПОТЕНЦИАЛ К СЕМЕЙНОЙ ЖИЗНИ КАК ПРЕДМЕТ СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ Разакова Р.С.	253
ПРИНЦИПЫ ПОДГОТОВКИ РУКОВОДЯЩИХ КАДРОВ ДЛЯ ДОШКОЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ Хушназарова М. Н.	256
ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ РОЗВИТКУ ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ Сачко О. В.	259

ЗАСОБИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ВНЗ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Бергер Л.С., Коломійцева А.О.

ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

У даній статті розглядається навчально-виховний процес під час вивчення англійської мови, предметом – особливості змісту навчально-виховного процесу, спрямованого на розвиток творчого підходу при вивченні англійської мови.

Ключові слова: творчій потенціал, інтелектуальний, культурний розвиток, креативна педагогічна система, педагогічна майстерність.

The key words: creative potential, intellectual and cultural development, creative pedagogical system, pedagogical skills.

У центр своїх досліджень гуманістична психологія ставить особистість людини в усій її багатогранності, неповторності. Серцевина її має позитивне начало, котре виявляється в прагненні до змін. Ідея трансформації людського «Я» у світі, що змінюється, є провідною і звучить у різних термінах. Це «розвиток» і «зростання». Ідея зміни пов'язана з розвитком і актуалізацією особистісного потенціалу, співвідноситься з ідеєю і поняттям індивідуалізації К. Юнга, само актуалізації А. Маслоу і С. Джуларда, особистісного зростання К. Роджерса. Концептуальні положення системи національного виховання тісно перегукуються з ідеями гуманістичної психології. «Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідо-

мого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями» [1]. Для сучасної школи важливим є не тільки дати знання, а й навчити їх здобувати. Процес отримання знань тим ефективніший, чим ефективніша система навчання. Креативна педагогічна система базується на засадах гуманістичної психології і є однією з найбільш продуктивних систем навчання. Теорія креативного навчання пов'язана з теорією розвивального навчання, якій присвячені дослідження М. Акімової, А. Бударного, Л. Виготського, А. Єфремова, Л. Занкова, Г. Костюка, А. Кочеткової, М. Махмутова, І. Якиманської та ін. Враховуючи рекомендації попередніх дослідників, креативна освіта орієнтується не на досягнутий рівень, а на значно вищий. Таким чином утруд-

нюється навчання заради майбутнього розвитку [5, с. 10]. Креативний підхід до навчання, сформульований в авторській концепції А. Сологуба, кандидата педагогічних наук, члена-кореспондента АПМ України, директора Саксаганського природничо-наукового ліцею м. Кривого Рогу, підтвердив свою життєву спроможність за десятирічну діяльність цього учбового закладу. Закон «Про освіту» вимагає від науково-педагогічних працівників постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, сприяти розвиткові здібностей учнів.

Об'єктом даного дослідження є навчально-виховний процес під час вивчення англійської мови, предметом – особливості змісту навчально-виховного процесу, спрямованого на розвиток творчого підходу при вивченні англійської мови.

Мета дослідження – узагальнити особливості формування інноваційної особистості на основі продуктивних технологій навчання. Досягнення мети можливе за умови вирішення наступних завдань: 1) теоретично дослідити специфіку щорічних занять з англійської мови у школі; 2) розробити та теоретично обґрунтувати зміст урочної діяльності, що реалізує креативний підхід. Гіпотеза дослідження. Створення умов активної творчої діяльності для застосування креативної системи під час навчання англійської мови забезпечить розвиток творчих здібностей: фонд знань і умінь, рівень розвитку психіки і мислення.

Аудиторне заняття (далі – урок) –

це не тільки одиниця процесу, це і форма організації цього процесу. Дидактичний взаємозв'язок і взаємообумовленість змісту і форми будуть проявлятися у занятті, як і в будь-якому іншому об'єкті. Тому комунікативний зміст уроку як учбового процесу не може не позначитись на основних рисах такого поняття, як форми організації. Таких рис урок з іноземної мови має багато. Їх можна поділити на дві категорії: одні притаманні тільки урокам іноземної мови, інші – урокам взагалі, але для уроків іноземної мови вони мають більше значення, тому що проявляються в них дещо по-іншому.

Провідна риса уроку з іноземної мови – атмосфера спілкування. Важливість мовленнєвого процесу підтверджується тим, що тільки в його умовах можна ефективно здійснювати виховання учнів. Через живе спілкування з викладачем відбувається процес гуманізації.

Урок іноземної мови як навчальна дисципліна має ще одну особливість: на наших уроках ми вчимо спілкування, яке по своїй суті є особистим. Учень не просто розповідає про щось; він висловлює свою думку, своє ставлення до предмета спілкування. І ця особистісність і є тим каналом, через який у душу і свідомість учня проникають добрі думки і добрі почуття.

Кожне заняття повинно мати чітку пізнавальну, розвиваючу і виховну мету. Сама мета перетворює заняття в єдиний комплекс, який забезпечує логіку тематичного блоку занять і навчальної дисципліни в цілому.

Важливою особливістю заняття з іноземної мови є чітка залежність вправ від мети. Адекватність вправ означає їх відповідність тому виду мовленнєвої діяльності, який розвивається на даному занятті.

Вправи повинні виконуватись послідовно.

Треба прагнути до комплексного навчання. Воно базується на закономірностях засвоєння мови. Засвоєння (запам'ятовування) тим успішніше, чим більше аналізаторів (органів почуттів) бере участь у ньому. У різних людей різні типи пам'яті: одні краще запам'ятовують те, що почули, інші – що прочитали чи записали, чи проговорили.

Контроль виконання індивідуальних завдань можна не проводити під час аудиторної роботи (заради контролю). Можна запропонувати аналогічну вправу. Якщо не зможуть виконати – значить не працювали під час самостійної (індивідуальної) роботи.

Предмет іноземної мови вимагає організованого повторення, бо такою є природа оволодіння мовленнєвою діяльністю.

Ще одна особливість уроку іноземної мови в тому, що це не самостійна одиниця учбового процесу, а ланцюг у циклі занять. Тому треба складати тематичний план – цикл занять, який дозволить викладачеві уявити перспективи роботи по темі, виділити роль і місце кожного заняття у циклі.

Треба враховувати і позицію студента на занятті. К. Д. Ушинський говорив, що навчання завжди було і за-

лишається працею, але працею, сповненою мислення.

Є таке прислів'я – «від киселю зуби ламаються». В цьому парадоксі – глибока народна мудрість: вчитися чомусь треба тільки долаючи труднощі, долаючи їх самостійно. А самостійність – це не відсутність помічника чи якихось опор. Самостійність, в першу чергу, – це самостійність мислення [4, с. 28[^]15], тому заняття треба планувати так, щоб учень був активним, діяв самостійно і проявляв свою творчість.

Враховуючи особливості уроку з іноземної мови і реалізуючи креативний підхід до навчання, розроблені зміст і програма креативного навчання на уроках англійської мови. Зміст креативного навчання на уроках англійської мови До змісту креативного навчання іноземній мові включаються:

аспекти мови: фонетика, лексика, граматики, інтонація;

види іншомовної мовленнєвої діяльності: всі види читання, говоріння, аудіювання, письма;

комплекс вправ, які об'єднують мовні одиниці і мовленнєві засоби спілкування в одне ціле. Якщо діяльність вчителя по підбору вправ є вдалою, то діяльність студентів дійсно направлена на використання отриманих мовних знань у спілкуванні (мовній діяльності), а також на розвиток їх творчих здібностей. Внаслідок цього відбувається повна й оптимальна систематизація взаємодій між компонентами змісту креативного підходу до навчання. **Компоненти креативного навчання з англійської мови:** система

загальної (наприклад, екстралінгвістичної, педагогічної) діяльності; система мовленнєвої діяльності; система мовного спілкування; система іноземної мови, що вивчається; система співвідношення рідної та іноземної мов; система мовленнєвих механізмів; текст як система мовленнєвих продуктів; система структурно-мовленнєвих утворень (діалог, монолог, різні типи мовленнєвих висловлювань і повідомлень і т. п.); система (процес) оволодіння іноземною мовою; система (структура) мовленнєвої поведінки людини; оволодіння системою знань про людей, культуру, історію, традиції країни, мову якої вивчаємо; оволодіння системою немовних засобів спілкування (міміка, жести, рухи тіла тощо) з урахуванням їх національно-культурної специфіки. В результаті такого підходу у навчанні формується, реалізується і діє система оволодіння іноземною мовою як засобом спілкування у повному об'ємі. **Методи креативного навчання**

Учень у навчанні схожий із вченим, який власними зусиллями, долаючи різні труднощі, досліджує природу, суспільство, людину і здобуває нові знання (Дж. Дьюї, Г. Ващенко) [2]. Частково-пошуковий та дослідницький методи займають провідне місце на заняттях з англійської мови. Методичними орієнтирами можуть бути: теоретичне дослідження; відео-еккурсивне навчальне дослідження; вільний діалог (Арістотелівські бесіди); керований діалог (Сократівські бесіди); евристичні бесіди; захист нау-

ково-дослідницьких робіт, наукові звіти (виступи, доповіді, статті, реферати, конференції, круглі столи). **Типи занять з іноземної мови згідно з концепцією креативного навчання** Організація креативного навчально-виховного процесу узгоджується з головними етапами наукового дослідження як творчого процесу, що передбачає введення нової типології уроків. Така типологія реалізує дослідницький підхід у навчанні та вихованні учнів. Згідно з типологією уроків креативного навчання (автор А. І. Сологуб) були розроблені наступні типи занять: підготовка дослідження; дослідження (теоретичне, індивідуальне, групове, комбіноване); застосування результатів дослідження.

Наведемо схеми різних типів занять на базі дослідження граматичного матеріалу та його використання в мовленні. / тип уроку: «Підготовка дослідження»

Педагогічна мета уроку. Забезпечити готовність учнів до навчальних досліджень. Розвивальний аспект. Створити орієнтаційну основу граматичної дії для подальшого формування граматичних навичок у різних ситуаціях спілкування.

Завдання: 1) розкрити значення, формоутворення і використання даної граматичної структури. Здійснити контроль її розуміння учнями та початкове закріплення; 2) ознайомити з новим граматичним матеріалом у навчально-мовленнєвих ситуаціях, що пред'являються усно чи в читанні, під керівництвом учителя; 3) формувати

творчі вміння аналізувати літературу, виділяти головне у тексті, формувати та формулювати тему дослідження; 4) розвивати психіку: увагу пам'ять, уяву, емоційність та вольові якості; 5) розвивати інтелектуальні здібності до аналізу і синтезу, порівняння і узагальнення, виділення головного і абстрагування тощо.

Комплекс вправ, які об'єднують мовні одиниці і мовленнєві засоби спілкування в одне ціле. Якщо діяльність вчителя по підбору вправ є вдалою, то діяльність студентів дійсно направлена на використання отриманих мовних знань у спілкуванні (мовній діяльності), а також на розвиток їх творчих здібностей. Внаслідок цього відбувається повна й оптимальна систематизація взаємодій між компонентами змісту креативного підходу до навчання. **Компоненти креативного навчання з англійської мови:** система загальної (наприклад, екстралінгвістичної, педагогічної) діяльності; система мовленнєвої діяльності; система мовного спілкування; система іноземної мови, що вивчається; система співвідношення рідної та іноземної мов; система мовленнєвих механізмів; текст як система мовленнєвих продуктів; система структурно-мовленнєвих утворень (діалог, монолог, різні типи мовленнєвих висловлювань і повідомлень і т. п.); система (процес) оволодіння іноземною мовою; система (структура) мовленнєвої поведінки людини; оволодіння системою знань про людей, культуру, історію, традиції країни, мову якої вивчаємо; оволодін-

ня системою немовних засобів спілкування (міміка, жести, рухи тіла тощо) з урахуванням їх національно-культурної специфіки. В результаті такого підходу у навчанні формується, реалізується і діє система оволодіння іноземною мовою як засобом спілкування у повному об'ємі.

Учень у навчанні схожий із вченим, який власними зусиллями, долаючи різні труднощі, досліджує природу, суспільство, людину і здобуває нові знання (Дж. Дьюї, Г. Ващенко)

Методи: частково-пошуковий, пошуковий, пояснювально-ілюстративний. **Форми:** урок, дискусія, практикум.

Прийоми: 1) використання фізичних дій для розкриття суті граматичного явища; 2) застосування уявних дій (жестів, пантоміми) для передачі значення того чи іншого явища; 3) використання засобів наочності; 4) утворення іншомовного контексту шляхом посилення на реальні події, відносини, факти із життя; 5) використання перекладу граматичних структур у вигляді пояснення, порівняння; 6) використання порівняльних таблиць; 7) використання мультимедійних засобів. **Приклади вправ:**

1) Порівняйте вживання... в наступних ситуаціях і скажіть, за якою ознакою вони протиставляються. 2. Порівняйте ситуації, знайдіть спільне і протилежне у значенні граматичних форм. 3. Виберіть потрібну форму з кількох даних. 4. Вкажіть граматичну форму, яку потрібно вжити в наступних українських реченнях. 5. Прослу-

хайте пари речень і вкажіть те, яке відповідає даному перекладу. 6. Випишіть речення з... 7. Знайдіть у тексті граматичні явища, які виражають... 8. Утворіть граматичні форми за зразком (правилом). 9. Прочитайте граматичні форми і виділіть їх формотворчу ознаку. 10. Визначте значення граматичної форми у наведених ситуаціях. 11. Вкажіть речення, в якому допущена помилка у вживанні граматичної форми. 12. Скажіть, яке граматичне явище ви застосуєте в наступних ситуаціях. 13. Вкажіть ситуації з приведених нижче, в яких можна вжити дані граматичні структури. 14. Поміняйте речення (ситуацію) таким чином, щоб можна було вжити протилежну за значенням граматичну структуру. 15. Виразіть згоду чи незгоду, вживаючи одну з двох запропонованих вам граматичних форм. Поясніть вашу відповідь. 16. Прослухайте запитання і скажіть, що ви зробите те, про що йдеться, коли обставини зміняться. 17. Прослухайте репліки і скажіть (в залежності від ситуації), щоб ваш співрозмовник не турбувався, не поспішав тощо. // тип уроку: «Дослідження»

Педагогічна мета уроку. Включити учнів у навчальне дослідження певного граматичного явища.

Розвивальний аспект. Розвивати вміння точного відтворення певного граматичного явища в мовленневих ситуаціях, розвивати його гнучкість за рахунок вживання різноманітних граматичних форм, адекватних умовам спілкування.

Завдання: 1) поглиблювати пізна-

вальний інтерес до наукових проблем; 2) включити учнів у пошук та усвідомлення суті певного граматичного явища на науковій основі; 3) розвивати творчі здібності мислення (швидкість мисленневих процесів, глибину мислення, широту мислення, гнучкість мислення, оригінальність мислення, самостійність мислення). **Методи:** частково-пошуковий, дослідницький.

Форми: аудиторне заняття, теоретичне, індивідуальне, групове дослідження. **Прийоми:** повторення форм за зразком, повторення протилежних форм за викладачем, списування тексту чи його частини з підкресленням граматичних орієнтирів (імітаційні вправи). Конструювання речень по аналогії з мовленневим зразком або вибір у результаті протиставлення граматичних форм у підстановочній таблиці (підстановочні вправи). Комбінування, заміна, скорочення, поширення заданих граматичних структур у мовленні, порівняння і протиставлення структур, що вивчаються, з вивченими раніше тощо (трансформаційні вправи). **Приклади вправ. І. Імітаційні вправи:** 1. Скажіть, що ви робили вчора те ж саме, що і диктор. 2. Якщо ви вчора робили щось інше, скажіть про це. 3. Скажіть, що сьогодні все було, як звичайно. 4. Скажіть, що в неділю (минулого тижня) ви робили те, що любите робити. 5. Запевніть співрозмовника, що він помиляється. 6. Вимовте одну й ту ж фразу голосно, тихо, швидко, задумливо, з іронією. 7. Виразіть впевненість, подив з приводу висловлювання вашого товари-

ша. 8. Вимовте фразу, міняючи по черзі логічний наголос на окремі слова. // **Підстановочні вправи:** 9. Складіть речення із заданих слів. 10. Розкажіть про себе чи про свого товариша, використовуючи зразок. 11. Згрупуйте наступні речення так, щоб вийшло оповідання. 12. Дайте пораду другові подивитися фільм (прочитати книгу тощо), який вам сподобався (за зразком). 13. Запитайте, як зробити... (зразок). 14. Візьміть участь у бесіді. Використовуйте таблицю, яка допоможе вам знайти потрібні слова. 15. Прослухайте репліки свого товариша, скажіть, що ви виконали (виконаєте) тільки одну з названих дій.

III. Трансформаційні вправи: 16. Напишіть речення в...формі. 17. Розкажіть про те, що ви не зробили вчора, але зробили сьогодні. 18. Подивіться на незавершений малюнок і висловіть думку про те, що не встиг намалювати художник. 19. Перекажіть текст, уявляючи, що дія відбувалася тільки що (вчора, раніше). 20. Дайте початок наступних діалогів (приводяться репліки у відповідь). 21. Здогадайтеся, які запитання були поставлені в наступних діалогах (приводяться відповіді). 22. Поясніть причину, через яку ви не зможете відвідати товариша, використовуючи при цьому необхідні граматичні форми. 23. Дізнайтеся від свого товариша, де (коли, чому) відбулися певні події. 24. Виразіть сумнів у правильності висловлювання вашого співрозмовника. 25. Уточніть, коли відбуваються вказані події. 26. Зробіть висновок з того, що ви почули і виразіть свій

подив. 27. Дайте відповідь на запитання і задайте таке ж запитання товаришу. 28. Скажіть, які запитання ви поставите своєму співрозмовнику, якщо захочете дізнатись про.... 29. Дайте відповідь на прохання, запрошення, пораду, комплімент. 30. Відмовтесь від доручення. 31. Запишіть запитання, які б ви могли поставити у бесіді про.... 32. Розкладіть дію на більш дрібні дії та операції. Розкажіть, що ви збираєтесь робити зараз. 33. Передайте зміст діалогу в монологічній формі, звертаючи увагу на.... 34. Поміняйте ситуацію так, щоб в ній можна було використати іншу граматичну форму [3, с. 29-58].

Керівна роль викладача полягає у виборі мовного матеріалу для самостійної й аудиторної роботи студентів і в розробці таких вправ і завдань, які б постійно стимулювали інтелект, розвиток процесів мислення і психіки.

III тип уроку: «Застосування результатів дослідження»

Педагогічна мета уроку. Створити умови творчого застосування результатів дослідження певних граматичних явищ та поглиблювати їх розуміння.

Розвиваючий аспект. Розвивати вміння вживати певне граматичне явище без мовної підказки відповідно до мовленнєвих обставин.

Завдання: 1) розвивати творчу мотивацію, створюючи умови переходу до більш складних завдань, вияву внутрішніх потреб; 2) розвивати творчу здібність мислення; 3) виховувати незалежність характеру, сміливість висловлювання, рішучість і точність дій.

Метод: дослідницький. **Форма:** урок, дискусія, практикум.

Прийоми: 1) різні види переказу змісту прослуханого (прочитаного) тексту; 2) активізація в мовленні нової граматичної структури у складі діалогічних і монологічних висловлювань у ситуації спілкування; 3) вживання різного типу граматичних структур у підготовленому мовленні; 4) включення в бесіду засвоєного граматичного матеріалу в нових ситуаціях; 5) бесіди за прослуханим (прочитаним) текстом, кінофільмом, що вимагає вільного володіння різними граматичними структурами; 6) організація і проведення різних видів граматично спрямованих рольових ігор.

Приклади вправ. 1. Розкажіть про... (уявіть при цьому, що ви а) оптиміст, б) скептик). 2. Прослухайте коротке оповідання і поясніть, чому... 3. Наведіть приклади з вашого життя, які доводять, що... 4. Придумайте логічне завершення оповідання (діалогу). 5. Виразіть бажання, намір, готовність здійснити дію. Вкажіть обставини, які заважають цьому. 6. Обсудіть факти, про які йдеться в...

7. Поясніть причину відмови від виконання доручення (від участі у змаганні, поїздки за місто). 8. Візьміть інтерв'ю у іноземця (очевидця подій, видатної особи) про події, що відбуваються (відбувалися, будуть відбуватися). 9. Проведіть уявну екскурсію для туристів, що приїхали з країни, мова якої вивчається, по різних музеях міста, країни. 10. Уявіть, що вас запрошено до... Доведіть свою згоду (відмову).

11. Сформулюйте поради, рекомендації тим, хто збирається в туристичний похід (на екскурсію, на канікули, у відпустку, до своїх родичів, друзів). Завершуючи дослідження, можна зробити наступні висновки: 1) найважливішою потребою студента є розвиток особистих творчих здібностей і вмій у навчально-дослідницькій роботі; 2) дослідницька робота ефективно розвиває креативність як студента, так і викладача; 3) креативність виражається у творчому підході викладача і студента до рішення поставлених задач: а) креативний підхід викладача до навчального процесу проявляється у постійній роботі по вдосконаленню змісту аудиторної і самостійної роботи студентів: підбір вправ і завдань, які не тільки поглиблюють знання з певної теми, а й вчать мислити: аналізувати, порівнювати, узагальнювати і т. п.; б) створення умов активної творчої діяльності студентів забезпечує розвиток психіки і мислення, дає можливість поглибити знання з іноземної мови та інших предметів. Перспективи розвитку поглиблення знань іноземної мови в креативному навчальному закладі. Відбір інтелектуально і творчо обдарованих людей, їхнє навчання в умовах креативного навчального закладу забезпечують повноцінне і успішне формування творчої особистості громадянина. Настав час, коли українське суспільство відчуло гостру потребу у фахівцях різних галузей, які б активно володіли бодай однією з поширених у світі мов, ефективно послуговувалися нею для обміну інформаці-

єю, встановлення професійних контактів, досягнення порозуміння в діалозі культур.

Література:

1. Закон України від 11 вересня 2003 року № 1158-ГУ. Про освіту.
2. Ващенко Г. Загальні методи навчання: підручник для педагогів / Г. Ващенко. – К.: Укр. вид. спілка, 1997.- 441 с.
3. Е. А. Маслыко, П. К. Бабинская и др. Настольная книга преподавателя иностранного языка: справ. пособие / Е. А. Маслыко, П. К. Бабинская и др. – 6-е изд. – Мн.: Высшая шк., 2000. – 522 с.
4. Пассов Е. И. Урок иностранного языка / Е. И. Пассов. – 2-е изд. – М.: Просвещение, 1988. – 223 с.
5. Сологуб А. І. Концепція креативної освіти у природничо-науковому ліцеї / А. І. Сологуб // Рідна школа, 2000.- № 12.- С. 9-19.

UDC 005.53:004.81

COGNITIVE MODELING AS AN EFFECTIVE MEANS OF DECISION-MAKING MANAGEMENT

Detsiura Tamila

Student of the Faculty of Agrarian Management

Volodymyr Kharchenko

Associate professor of the department of information systems NULES of Ukraine

Nowadays, decisions are often made under changing conditions with limited time frames, which does not guarantee its effective implementation. In this regard, there is a need for a dedicated methodology that will be successfully used in decision-making management. One of the most promising areas is cognitive modeling of decision-making at enterprises [7, 8].

Cognitive modeling is one of the scientific methods of cognitive science. Cognitive science [Lat. *cognitio* – cognition c. *logos* – teaching] is an interdisciplinary scientific field that integrates the theory of cognition, cognitive psychology, neurophysiology, cognitive linguistics and the theory of artificial intelligence

The object of the science of cognitive science is a hierarchically organized space of knowledge, which consists of ordered subspaces and this knowledge is oriented, which allows it to be used relatively quickly in management. In turn cognitive modeling is considered by the authors as formalizing knowledge, making decisions based on imaginative knowledge, managing at the level of intuitive knowledge [1, 2, 3].

The main purpose of cognitive modeling is to formulate a hypothesis about the functioning of the researched object, which consists of external and internal elements that interact with each other on basis of casual links.

The research established the main stages of cognitive modeling, which include [4; 5]:

Substantiation of the purpose and objectives of the study.

Examination the level of complexity of the situation from the point of view of the set goal: collection, systematization, analysis of available statistical and qualitative information about the management object and its external environment, determination of requirements, conditions and restrictions inherent in the investigated situation.

Selection of the main factors that influencing the development of economic and organizational situation.

Determining the relationship between factors by examining casual links (constructing a cognitive map as an oriented graph).

The research of the mutual influence power of various factors. To do this, used both mathematical models, to describe some of the well-known quantitative dependencies between factors, and the subjective perceptions of the expert in formalizing qualitative

relationships between factors. In steps 3-5, a final cognitive model of the situation (system) is constructed, which is displayed as a functional graph.

Verification of the adequacy of the cognitive model of the real situation (verification of the cognitive model).

Determination by means of a possible variants cognitive model of a situation (system) development, identification of ways and mechanisms of influence on a situation with the purpose of achievement of desirable results, prevention of undesirable consequences, i.e. development of management strategy. Target, desired directions and forces of changing the tendencies of processes in the situation. Selection of a set of measures (a set of control factors), determination of their possible and desired strength and direction of influence on the situation (concrete and practical application of the cognitive model).

It is worth noting that the main element of cognitive modeling is a cognitive map that reflects subjective ideas (individual or collective) about the functioning and development of the system under study.

The basis for the construction of this map is the allocation of target and control factors that reflect the study area. Targeting are the most important factors, changes in which are the most interest to the researcher. Achieving the desired changes to the target factors is seen as a management goal. Governing factors are the factors that drive control impulses into the model. Each member of the team is an individual, so the choice of factors must be agreed in order to make the correct decision more likely.

Two elements of system A and B are depicted in the diagram in the form of separate points or vertices connected by an oriented arc, if element A is connected with element B by causal links: A B, where A is the cause, B is the consequence [6].

For the constructed cognitive map impulse modeling of possible scenarios of system development is carried out. In the theoretical study the impulse on cognitive maps is reflected in an ordered sequence of values of $x(n)$, $x(n+1)$, and vertices without reference to the time that can be given when interpreting the results of a computational experiment.

The impulse processes are modeled by the formula (1):

$$x_i(n+1) = x_i \sum_{i-1}^{n-1} f_{ij} P_j(n) + Q_i(n) \quad (1)$$

where $x_i(n)$ – the magnitude of the impulse at the top/in the previous moment (tact simulation) (n).

$x_i(n+1)$ -the magnitude of the impulse at the top/at the moment of interest to the researcher ($n+1$):

f_{ii} – impulse conversion factor, in the initial stages of modeling consider that $f_{ii} = 1$.

$P_i(n)$ – the momentum value at vertices adjacent to the vertex i .

$Q_i(n)$ – vector of perturbations and governing influences, which are at top i at the moment (n) .

The introduction of $Q_i(n)$ investigates the question “what will happen in the moment $(n + 1)$. If...?”

The situation in impulse modeling is characterized by a list of all Q_i values of X in each simulation cycle. The calculation formula obtained from (1) determines changes in the parameters of the vertices by the equations 2-3:

$$X_n = X_{n-1} + AR_{n-1} + Q_{n-1} \quad (2)$$

$$R_n = A^{n-1}Q_0 + A^{n-1}Q_1 + \dots + AQ_{n-2} + IQ_{n-1} \quad (3)$$

where A is the matrix of relations graph (cognitive card),

I is a single matrix.

To perform the calculated experiment by impulse modeling it is necessary to plan it in advance [9]:

selection of peaks to which impacts will be introduced;

forming a combination of vertices;

selection of moments of disturbance. The choice of vertices is determined by the preliminary splitting of them into blocks of control, perturbation, indicative vertices.

The generated cognitive map can be further used in the scenario approach, which is based on the identification of trends that characterize the self-development of the situation at the beginning, the vectors of development goals, control vectors (control effects), as well as complexes of measures that affect the development of the situation and factors, which we see.

Simulation may include:

self-development forecast (without external float to the situation)

forecast of the situation with the selected control vector (direct task);

synthesis of the control vector to achieve the required direction of the situation development (inverse problem).

Uncertainty management decision making requires new methods and justification tools. Cognitive modeling should reduce the uncertainty of developments by using expert judgment, scenario forecasting of the problem situation and adequate targeting. Further development of this technology of analysis and forecasting of management decisions requires improvement and synthesis of new methods and tools of cognitive modeling.

REFERENCES

1. Reference-information portal Electronic resource, Access mode: <http://www.dic.academic.ru>
2. Tsubulsky V.R. Fomin V.V. Cognitive science. Basic concepts of cognitive management // Bulletin of cybernetics. № 1. – Tyumen: View of IPOS SB RAS, 2002. – P. 34-37

3. Raevnev O.V, Berest N.M. Cognitive modeling for solving problems of management of weakly structured systems (situations) // *Business Inform* 5 (2), 2010. – P. 40-43.
4. Nisser V.V. Cognitive maps as circuits [Electronic resource] / V.V. Nisser. – Access mode: <http://www.psychology-onliiie.net/articles/doc-694.html>
5. Maksimov V.I. Cognitive technologies for supporting managerial decision-making [Electronic resource] / V.I. Maksimov, Y.K. Kornoushenko,
6. Kadyevsky V.A. The cognitive map of the commodity market infrastructure management system / V.A. Kadyevsky, J.P. Perhun // *Development Strategy of Ukraine: Economic and Humanitarian Dimensions: Proceedings of an International Scientific and Practical Conference*. – K.: Information analyst. Agency”, 2016. – P.95-98.
7. Kharchenko V.V., Kharchenko G.A Modelling of investment support of use of resource potential of agricultural enterprises // *Economic Sciences for Agribusiness and Rural Economy*, vol., nr 1, s. 321-326, 2018, – Access mode: http://sj.wne.sggw.pl/pdf/ES-ARE_2018_n1_s321.pdf
8. Kharchenko V.V., Kharchenko G.A Production resources use optimization at agricultural enterprises *Actual Problems of Economics/Aktual'ni Problemi Ekonomiki Kiev Iss.* 172, (2015): 458-464 <https://search.proquest.com/openview/7dac7dcedc70c5dd49748f675b2a2f08/1?pq-origsite=gscholar&cbl=2035679>
9. Gorelov, G.V., Modeling the Relationship between Problems of the Higher Education System and the Socio-Economic System by Cognitive Approach [Electronic resource] / G.V. Gorelova, E.L. Makarova. – Access mode: http://ubs.mtas.ru/upload/library/UB_S30125.pdf

АДВОКАТ, ЕГО ПРАВОВОЙ СТАТУС

Абулгатина Н.З.

Студентка № 4 курса, юридического факультета

Стерлитамакского филиала Башкирского государственного университета

Научный руководитель – *Исаева Л.А.*

***Аннотация.** В настоящей статье автор раскрывает основы, а также некоторые особенности правового статуса адвоката в Российской Федерации.*

Ключевые слова: адвокатура, законодательство, правовой статус, обязанности, гарантии.

***Annotation.** In this article, the author reveals the basics, as well as some features of the legal status of a lawyer in the Russian Federation.*

Key words: advocacy, legislation, legal status, obligations, guarantees.

Основной закон страны – Конституция РФ – закрепляет право на получение квалифицированной помощи каждому, кто будет в таковой нуждаться в тот или иной момент жизни.

Безусловно, анализируя данную гарантию государства, следует понимать, что такую помощь может оказать только лицо, как минимум, имеющее юридическое образование. Однако, в общем и целом, говоря о п. 1 ст. 48 Конституции РФ, в первую очередь, под субъектом, способным оказать квалифицированную, а в ряде случаев бесплатную правовую помощь подразумевается адвокатура [2].

Адвокатура, не являясь органом власти, выступает неким гарантом правовой защищенности общества, что находит выражение в предоставлении юридических услуг. Указанное приравнивается к функции адвокатской деятельности.

Не только на уровне федерального (национального) законодательства России, но также и на международном

уровне предусматриваются и закрепляются основы как правового статуса, так и принципы деятельности адвокатов. Например, Основные положения о роли адвокатов, принятые восьмым Конгрессом ООН в 1990 г., отражают в разделе «Квалификация и подготовка» задачи, стоящие перед адвокатом и требования к получению образования, что позволит гарантировать квалифицированность его деятельности [1].

Особый конституционно-правовой статус адвоката обусловлен тем, что:

а) существует определенная, с повышенными требованиями процедура получения статуса адвоката;

б) адвокат пользуется особыми правами (только он вправе оказывать квалифицированную юридическую помощь подозреваемому (обвиняемому) в качестве защитника на досудебном производстве;

в) адвокат несет специальную конституционную обязанность перед государством оказывать квалифициро-

ванную юридическую помощь каждому желающему.

Далее видится необходимым рассмотреть некоторые права и обязанности адвоката начиная с момента получения данного правового статуса. Для этого претенденту необходимо обратиться в квалифицированную комиссию, которая вынесет соответствующее решение. Статус, при этом, присваивается бессрочно.

Законодательством предусматриваются случаи, когда адвокат может быть лишен своего статуса. Это может быть проиллюстрировано следующими ситуациями: если лицо поступило на службу в органы власти; адвокат не исполняет свои обязанности на протяжении более 6 месяцев и так далее.

Прекращение действия статуса основывается на иных событиях: признание адвоката недееспособным, совершение противоправного либо порочащего честь адвоката поступка и так далее. Прекращение может иметь и заявительный характер.

В приведенных выше аспектах некоторые авторы, в том числе, Р.Э. Синаев, видят некоторые проекции запретов и вариации ответственности адвокатов с позиции анализа из правового статуса [4, с. 57].

Говоря о гарантиях и правах, отметим, что очень важна независимость адвоката как правового советника. Также, в целях исполнения своих обязанностей он наделяется правом собирать доказательства. В свою очередь, допустим, прокурор не имеет права препятствовать его деятельности [3].

Хотя адвокат входит в коллегия адвокатов, это ни в коей мере не ограничивает его независимость в профессиональном плане.

Адвокат в то же время не имеет права выполнять поручения доверителя, если они противоречат закону; принимать позицию, которая противоречит, расходится с позицией его доверителя, только если речь не идет о самооговоре; также запрещается негласно сотрудничать с правоохранительными органами и так далее [3].

Принимая меры к обеспечению прав подозреваемых, расширяя возможности участия в деле адвокатов, предоставляя им права, законодатель все же четко и обособленно не прописывает прямые обязанности адвокатов и ответственность за их нарушение [4, с. 60].

Таким образом, подводя итог, еще раз отметим, что деятельность адвокатов заключается в предоставлении квалифицированной юридической помощи, основываясь при этом на неукоснительном соблюдении закона, включая должное использование аспектов и особенностей своего правового статуса в профессиональной деятельности.

Литература

1. Основные положения о роли адвокатов (приняты восьмым Конгрессом ООН по предупреждению преступлений в 1990 г. в Нью-Йорке) // [Электронный ресурс] / URL: <http://www.allpravo.ru/library/doc57/instrum/121217.html> (дата обращения: 21.02.2020 г.).
2. Конституция РФ. Принята всенародным голосованием 12 декабря 1993 г. (с

- учетом поправок, внесенных Законами РФ о поправках к Конституции РФ от 21 июля 2014 г. № 11-ФКЗ) // Российская газета. 1993. 25 декабря.
3. Федеральный закон РФ от 31 мая 2002 г. № 63-ФЗ (в ред. от 29.07.2017) «Об адвокатской деятельности и адвокатуре в РФ» // Собрание законодательства РФ. 2002. № 23, ст. 2102.
4. Синаев Р.Э. Правовой статус адвоката // Юрист и право. – 2018. – № 3. – С. 56 – 61.

СУДЫ СУБЪЕКТОВ РФ, ИХ СИСТЕМА

Анненкова А.Д.

Студент 4 курса, юридического факультета

Стерлитамакского филиала БашГУ

Научный руководитель – доцент кафедры

Уголовного права и процесса СФ БашГУ

Исаева Л.А

***Аннотация:** В данной научной статье автор исследует суды субъектов, выявляя особенности их формирования, а также раскрывает систему таких судов с позиции российского законодательства.*

Ключевые слова: судебный орган, мировой судья, уставной суд, законодательство, субъект федерации.

***Annotation:** In this scientific article, the author explores the courts of the subjects, revealing the features of their formation, and also interrupts the system of such courts from the perspective of Russian law.*

Keywords: judicial authority, world judge, statutory court, legislation, subjects of the federation.

Как известно, на территории РФ действуют три ветви власти, говоря о судебной, следует отметить, что выражается она посредством функционирования судебных органов, которые, в свою очередь, представлены системой судов России.

Правосудие осуществляется посредством гражданского, конституционного, административного и уголовного судопроизводства, чему соответствует ст. 118 Конституции Российской Федерации [1]. Данный аспект говорит о том, что в стране действуют следующие разновидности систем судов: арбитражные суды, суды общей юрисдикции, а также Конституционный Суд РФ, а равно и конституционные (уставные) суды субъектов.

Примечательно то, что как раз уставные или же конституционные

суды являются судами регионального уровня, как и мировые судьи, однако уставные суды создаются не во всех субъектах страны и деятельность их основывается исключительно на региональных актах: конституциях и уставах.

Конституционные (уставные) суды субъектов Российской Федерации позволяют оперативно решать вопросы, связанные с проверкой нормативно-правовых актов субъектов РФ на соответствие конституциям либо уставам соответствующих субъектов. В своей практической деятельности они реально защищают права граждан.

Представляется, что деятельность указанных органов конституционного контроля позитивно отражается не только на уровне защищенности прав и свобод человека и гражданина в субъ-

ектах Федерации, но и укрепляет основы конституционного строя в целом.

Согласно п. 1 ст. 27 Федерального конституционного закона «О судебной системе Российской Федерации» конституционный (уставной) суд может создаваться субъектом, то есть имеется такая возможность, однако не все субъекты ею воспользовались [2].

Следует отметить, что только в 17 регионах были созданы уставные суды для решения вопросов о соответствии нормативно-правовых актов различного уровня как конституциям либо же уставам субъектов Российской Федерации, так и вышестоящим для рассматриваемых актов нормативным документам.

Тем не менее, все чаще возникают споры о компетенции данных судов в связи с разграничением полномочий между предметами ведения федерации и субъектов, чему соответствует ст. 73 Конституции РФ.

Данный вопрос был поднят Конституционным Судом РФ 11 апреля 2000 г. Тогда было опубликовано Постановление Конституционного Суда РФ от 1998 г., в котором говорилось о праве законодателя дополнительно регламентировать ряд полномочий уставных судов, безусловно придерживаясь положений ст. 128, и ст. 27 Федерального конституционного закона «О судебной системе Российской Федерации» [6].

Из вышеуказанного положения можно сделать вывод о том, что компетенция уставных судов субъектов не является исчерпывающей и носит

лишь рекомендательный характер. Следовательно, её отражение в региональном законодательстве может быть как полным, так и частичным.

Так, например, деятельность Конституционного Суда РБ регламентируется Законом от 27.10.1992 года N ВС-13/7 «О Конституционном Суде Республики Башкортостан» [6].

В.Ю. Пантелеев отмечает, что конституционное правосудие доказало свою востребованность как в сфере защиты прав граждан, так и в сфере укрепления российской государственности [7, с. 57].

Если бы конституционные (уставные) суды были во всех субъектах Российской Федерации, то десятки тысяч граждан получили бы защиту своих прав в этих судах. Однако не каждый субъект РФ имеет возможность реализовать право на создание регионального органа конституционного судебного контроля.

В свою очередь, мировые судьи, являясь судьями общей юрисдикции, как было отмечено ранее и предусмотрено п. 4 ст. 4 Федерального конституционного закона «О судебной системе РФ», относятся к системе судов субъектов России [2].

И, если конституционные (уставные) суды действуют обособленно и независимо, то мировые судьи выступают всегда в качестве первой инстанции и по уголовным делам, и по гражданско-правовым, а также по административным спорам.

Регламентируется деятельность мировых судей на уровне федерации и

выражается в действующем Федеральном законе «О мировых судьях в Российской Федерации» [3].

К слову, на территории Республики Башкортостан также действует акт, именуемый Законом РБ «О мировых судьях РБ», подкрепляющий положение федерального законодательства об отнесении мировых судей к судам субъектов России.

Так, ст. 1 указанного закона устанавливает, что Мировые судьи РБ являются судьями общей юрисдикции и входят в единую судебную систему РФ. При этом, осуществляют свою деятельность от имени РФ [5].

Таким образом, подводя итог, еще раз отметим, что к системе судов субъектов РФ относят конституционные (уставные) суды и мировых судей, что регламентировано законом. Уставные суды, в отличие от мировых судей, могут функционировать не в каждом субъекте. Тем не менее, оба направления осуществления правосудия важны не только для субъекта, но и для федерации в целом, что и подтверждает необходимость изучения данной сферы.

Литература

1. Конституция Российской Федерации (Принята всенародным голосованием

12.12.1993) (с учетом поправок, внесенных Законами РФ о поправках к Конституции РФ от 30.12.2008 № 6-ФКЗ, от 30.12.2008 № 7-ФКЗ, от 21.07.2014 № 11-ФКЗ) // Российская газета. – 2014. – № 163.

2. Федеральный конституционный закон от 31.12.1996 № 1-ФКЗ (ред. от 30.10.2018) «О судебной системе Российской Федерации» // Собрание законодательства РФ. – № 1. – 1997.
3. Федеральный закон от 17.12.1998 № 188-ФЗ (ред. от 28.11.2018) «О мировых судьях в Российской Федерации» // Собрание законодательства РФ. – № 51. – 1998.
4. Постановление Конституционного Суда РФ от 16.06.1998 № 19-П «По делу о толковании отдельных положений статей 125, 126 и 127 Конституции Российской Федерации» // Вестник Конституционного Суда РФ. – 1998. – № 5.
5. Закон Республики Башкортостан от 31.07.1998 № 182-з (ред. от 29.11.2018) «О мировых судьях РБ» // [Электронный ресурс] / URL: <http://docs.cntd.ru/document/554782254> дата обращения: 25.02.2020 г.).
6. Закон Республики Башкортостан от 27.10.1992 N BC-13/7 ред. от 29.04.2014) «О Конституционном Суде Республики Башкортостан» // [Электронный ресурс] / URL: <http://docs.cntd.ru/document/935100886> дата обращения: 25.02.2020 г.).
7. Пантелеев В.Ю. Уставные суды субъектов: понятие и особенности // Юрист и право. – 2018. – № 2. – С. 57 – 62.

USING MODERN TECHNOLOGIES IN TEACHING ENGLISH FOR PRIMARY LEVELS

Egamberganova Zilolabonu Ollonazar qizi

Student,

Samarkand State Institute of Foreign Languages, Uzbekistan.

Abstract: *This article provides information on using modern technology in teaching English for elementary school pupils.*

Key words: innovation, technology, elementary grades, English methodology, meaning of language, easy and quick learning, encouraging children, the course process, children's mood.

The owner and trainer is the main focus and facilitator of easier, faster, and easier English language teaching for elementary school students. In order to be able to teach a child to a teacher, he or she must first be a specialist in a particular subject or field. Because at the same time, children and future youth need to have the hope that they will be able to master all the knowledge that is available to them.

It is not an exaggeration to say that not only young children, who are growing up and keeping up with the times, are the boys of Uzbekistan. What I mean by this is that the interest of the youth to the language is growing day by day. As the First President of the Republic of Uzbekistan IA Karimov stated, "Youth is our future and great future". This is precisely the words of our newly established ministry in Uzbekistan. In other words, it is desirable for the ministry to establish a newborn daughter for our country. The Ministry of Preschool is expanding and developing its activities. As an example, our children are provided with comfortable and well-equipped educational facilities in kindergartens and schools, as well as

up-to-date facilities to meet their needs

Now we are going to talk about the importance of language and how to use it with modern innovative technologies. English is a common language that is spoken in many languages of the world. It is a key factor for students to move quickly and easily. The lessons are conducted in accordance with the school system and standards. English has its own rules and levels.

Teaching English with a variety of fun and age-appropriate multiplayer, audio, fairy tales, puzzles, pictures, acceleration, games, and so on is definitely worth the effort. As you know, there is a growing interest in the implementation of innovative technologies and interactive methods in the educational process. This is because using such techniques will increase the effectiveness and effectiveness of education and increase student motivation

When we look at the meaning of innovation, it means English – innovation. That is, it is the use of a form of work to enhance the effectiveness of news-based learning rather than the same templates as in traditional education. Meaning of

technology (Greek: techno – craftsman, master, and “logos” – science, education) – methods of conversion of raw materials into finished products based on scientific practice. We know that in the current educational process, there must be a student subject. Focusing on more interactive methods will increase the effectiveness of education. One of the most important requirements for English classes is to teach students to think independently.

- Merry Riddles Teaching Puzzles is important for teaching English as they learn unfamiliar words and find answers;

- The “story chain” (a chain story) methodology helps students develop oral speech;

- When Pictures speak, a more convenient way to teach English is to help students, students to develop oral speech, using subject images;

- Quick Answers help to improve the effectiveness of the lesson;

- “Warm – up exercises” use various games in the classroom to encourage students to take lessons;

- The use of this method for problem solving (Creative Problem Solving) is taught to start the story and how it ends with the judgment of students and students;

- Quiz cards provide cards based on the number of students, and all the re-

quirements allow you to attend classes at the same time, which saves time.

As we have seen, each innovative technology has its own advantages. All of these methods involve collaboration between the teacher and the student, and the student’s active involvement in the learning process.

In summary, the use of innovative teaching methods in English classes helps students develop logical thinking, fluency, and ability to respond quickly and correctly. Such methods stimulate the student to know. The student strives to be well prepared for the lessons. This will make students active participants in the learning process. As the education system puts itself at the forefront of a free-thinking, harmonious, mature person, we can help future teachers develop a more effective way of using innovative technologies. it will be possible.

References

1. O’Hashimov, I. Yakubov. “English Language Teaching Methods” (textbook) Tashkent: Sharq Publishing House, 2003, page 303.
2. N.K. Khtamova, MN Mirzieva. “INTERFAOL METHODS USED IN ENGLISH LESSONS” (Navoi, 2006)
3. M.Koldorova, N. Fayzieva, F.Riksittilayeva. “Using Foreign Languages in Teaching Foreign Languages”. Tashkent: TSPU named after Nizami, 2005, 30 pages.

THE DEVELOPMENT OF CRITICAL AND CREATIVE THINKING IN EDUCATION

Bobokulova Sitora

Student, Karshi State University, Uzbekistan.

***Abstract:** The following article sets forth the essence of thinking critically and creatively in education as well as provides sensible tools for learners to discover creative potential to change the world.*

Keywords: enterprising, adaptable, sifting, refining, intriguing, inferring, hypothesizing, appraising, prioritize, affirmative judgment, systematic analysis, idea-spurring questions.

It is irrefutable fact that the significance of education in society, as all the members of intelligent staff are coming from education field, especially higher education, namely academic lyceums, colleges, institutes, and universities. Training students on creative thinking skills has become a priority in the twenty first century. In this environment, one faces challenges that require novel and unique solutions. Educational institutes are therefore required to prepare students to face challenges creatively, which reflects positively on individual and society.

Responding to the challenges of the modern era – with its complex environmental, social and economic pressure – requires young people to be creative, innovative, enterprising and adaptable, with motivation, confidence and skills to use critical and creative thinking purposefully.

Creative thinking involves students learning to generate and apply new ideas in specific context, seeing existing situations in a new way, identifying alternative explanations, and seeing or making new links that generate a positive outcome. This includes combining parts to form something original, sifting and refining ideas to discover possibilities, constructing theories and objects, and acting on intuition. The products of creative endeavour can involve complex representations and images, investigations and performances, digital and computer-generated output, or occurs as virtual reality.

Individuals or groups use generating tools to produce many, varied, or unusual possibilities; to develop new and interesting combinations of possibilities; or to add detail to new possibilities. When using these tools, it is important to follow four broad guidelines, or ground rules (Treffinger, Isaksen, & Stead-Dorval, 2006):

Defer judgment. When generating options, productive thinkers separate generating from judging. They direct their effort and energy to producing possibilities that can be judged later.

Seek quantity. The more options a person or group generates, the greater the likelihood that at least some of those possibilities will be intriguing and potentially useful.

Encourage all possibilities. Even possibilities that seem wild or silly might serve as a springboard for someone to make an original and powerful new connection.

Look for combinations. It is often possible to increase the quantity and quality of options by building on the thinking of others or by seeing new combinations that may be stronger than any of their parts.

Critical thinking is at the core of most intellectual activity that involves students learning to recognize or develop an argument, use evidence in support of that argument, draw reasoned conclusions, and use information to solve problems.

Examplification of critical thinking skills are interpreting, analyzing, evaluating, explaining, sequencing, reasoning, comparing, questioning, inferring, hypothesizing, appraising, testing and generalizing. By adopting critical thinking and applying their learning in education contexts, students can become broad and adventurous thinkers, generate innovative solutions, they can use their reasoning skills to analyze and evaluate, they can plan and think strategically.

Focusing tools help individuals or groups analyze, organize, refine, develop, prioritize, evaluate, or select options from the set of possibilities they have at hand. When using these tools, problem solvers should again follow four broad guidelines or ground rules (Treffinger, Isaksen, & Stead-Dorval, 2006):

Use affirmative judgment. When focusing their thinking, productive thinkers examine options carefully but constructively, placing more emphasis on screening, supporting, or selecting options than on criticizing them.

Be deliberate. Effective focusing takes into consideration the purpose of focusing. Is it to select a single solution, to rank order or prioritize several options, to examine ideas carefully with very detailed criteria, to refine or strengthen options, or to create a sequence of steps or actions? Each of these purposes might be best served by a specific focusing tool.

Consider novelty. If the stated goal is to find a novel or original solution or response, then it is important to focus deliberately on that dimension when evaluating possible solutions, and not simply to fall back on the easiest or most familiar options within a list.

Stay on course. When focusing, it is important to keep the goals and purposes of the task clearly in sight and to ensure that you evaluate the options in relation to their relevance and importance for the goal.

Tools for Generating Possibilities (Creative Thinking)	Tools for Focusing Possibilities (Critical Thinking)
Brainstorming. Generating many, varied, or unusual options for an open-ended task or question.	Hits and Hot Spots. Selecting promising or intriguing possibilities (identifying hits) and clustering, categorizing, organizing, or compressing them in meaningful ways (finding hot spots).

Force-Fitting. Using two objects or words that seem unrelated to the task or problem, or to each other, to create new possibilities or connections.	ALoU: Refining and Developing. Using a deliberate, constructive approach to strengthening or improving options, by considering advantages, limitations (and ways to overcome them), and unique features.
Attribute Listing. Using the core elements or attributes of a task or challenge as a springboard for generating novel directions or improvements.	PCA: Paired Comparison Analysis. Setting priorities or ranking options through a systematic analysis of all possible combinations.
SCAMPER. Applying a checklist of action words or phrases (idea-spurring questions) to evoke or trigger new or varied possibilities.	Sequencing: SML. Organizing and focusing options by considering short, medium, or long-term actions.
Morphological Matrix. Identifying the key parameters of a task, generating possibilities for each parameter, and investigating possible combinations (mixing and matching).	Evaluation Matrix. Using specific criteria to systematically evaluate each of several options or possibilities to guide judgment and selection of options.
Source: Copyright 2008 by the Center for Creative Learning.	

Critical and creative thinking are associated with producing change. Thus, students need to be made aware that continuous change is essential in society and they need to be taught to deal with change by using different thinking patterns.

The role of critical and creative thinking in education is crucial. By helping students learn and apply the attitudes and practical tools of effective problem solvers, teachers can enhance student learning in powerful ways that extend beyond memorization and recall. Even when teachers are compelled to place great emphasis on basic learning and doing well on standardized tests—indeed, particularly at such times—it remains important to balance the emphasis between process and content in teaching and learning. Students who are competent in not only the basics of content areas but also the basics of productive and creative thinking will be lifelong learners, knowledge creators, and problem solvers who can live and work effectively in a world of constant change.

References

1. Kopcak, T. (2007). Applying thinking tools to high school seniors’ research papers. *Creative Learning Today*, 15(3), 3.
2. Treffinger, D. J. (2007). Applying CPS tools in school: Thinking in action. *Creative Learning Today*, 15(3), 2.
3. Treffinger, D. J., Isaksen, S. G., & Stead-Dorval, K. B. (2006). *Creative problem solving: An introduction* (4th ed.). Waco, TX: Prufrock Press.
4. Treffinger, D. J., & Nassab, C. A. (2005). *Thinking tool guides* (Rev. ed.). Sarasota, FL: Center for Creative Learning.
5. Treffinger, D. J., Nassab, C. A., Schoonover, P. F., Selby, E. C., Shepardson, C. A., Wittig, C. V., & Young, G. C. (2004a). *Thinking with standards: Preparing for the future* (Elementary ed.). Waco, TX: Prufrock Press.

EFFEKTIVITÄT DER WIRKUNG VON LOKALANÄSTHETIKA IN OPHTHALMOCHIRURGIE

¹Bektemirova N.T., ²Bilalov E.N., ³Rasulov A.D.

¹Oberlehrer der Abteilung für Anästhesiologie und Intensivmedizin, Tashkent Medical Academy, Uzbekistan.

²Professor, Leiter der Abteilung für Ophthalmologie, Tashkent Medical Academy, Uzbekistan.

³Lehrassistent der Abteilung für Anästhesiologie und Intensivmedizin Tashkent Medical Academy, Uzbekistan.

Schlüsselwörter: Novocain, Lidocain, Bipivicaïn, Augeninnendruck.

Anmerkung: Bei retrobulbärer Verabreichung unterscheiden sich die Präparate

signifikant in der anästhetischen Wirkung auf den Augapfel. Ziel der Studie war es, die Auswirkungen verschiedener Lokalanästhetika auf die intraokulare Hämodynamik zu vergleichen. Die Studie umfasste 74 Patienten.

Der Erfolg der Kataraktoperation und der Glaukom OP ermöglicht die Verwendung der Lokalanästhesie des Augapfels als eigenständige Anästhesiemethode oder in Kombination mit Beruhigungsmitteln [1-5]. Der Wirkungsmechanismus von Lokalanästhetika hängt mit dem Eindringen von Molekülen in die angeregte Membran und dem Einschluss von Proteinen und Lipiden in die Struktur zusammen, was zu einer Störung des Austauschs von Natrium, Kalium und Calcium führt. Der Einschluss der Membran in Stoffwechselforgänge führt zu einem Energiemangel, blockiert den Ionen-transport und induziert die Erzeugung und Übertragung von Nervenimpulsen [6-8]. Die Ausbreitung von Bauchoperationen, bei denen während der Intervention Lokalanästhetika eingesetzt werden,

um die Schmerzen nach einer extrakapsulären, antiglaukomatösen Operation zu beseitigen, gab einen neuen Anstoß zur Untersuchung der Wirksamkeit und Dauer der Anästhesie, ihrer Auswirkung auf den Augeninnendruck (IOD) während der parabolbulbären und retrobulbären Anästhesie [6,7,9].

Das Hauptkriterium für die Auswahl von Medikamenten für die Lokalanästhesie in der operativen Ophthalmologie ist das rasche Einsetzen des Anästhesieeffekts, der Myoplegie und der Abnahme des Augeninnendrucks. Die Verwendung von 2% Lidocain ist unerwünscht, da das Epithel stark verändert ist und die Möglichkeit besteht, dass subkonjunktivale und manchmal retrobulbäre Ödeme auftreten und der Augeninnendruck leicht abnimmt. Das Medikament sorgt für eine anhaltende Anästhesie, verursacht aber keine richtige Myoplegie.

Die Anforderungen an Lokalanästhetika in der Augenheilkunde sind unterschiedlich. Für die Anästhesie während einer Augenchirurgie sind höhere Wirk-

stoffkonzentrationen erforderlich, was zu einem langen und tiefen Verlust der Empfindlichkeit des Augapfelgewebes führt. Zur Schmerzlinderung nach abdominalen Operationen (antiglaukomatöse, extrakapsuläre Kataraktextraktion mit Implantation von Intraokularlinsen) ist es ausreichend, minimale Konzentrationen an Anästhetikumlösung zu verwenden, die keine toxische Wirkung auf das Hornhautepithel haben und jedoch eine flache Oberflächenanästhesie verursachen [5-6] Verschiedene Medikamente mit oberflächlicher Anästhesie des Augapfels wurden nicht ausreichend untersucht. Die in der verfügbaren Literatur verfügbaren Informationen sind widersprüchlich, was durch den Einsatz verschiedener Forschungsmethoden erklärt wird. Derzeit sind am weitesten verbreitet: 2-4% Lidocain (Xylocain, Astra, Schweden), 0,5-0,75% Bupivacain (Markain, Astra, Schweden), 2-4% Novocain.

Ziel der Studie ist eine vergleichende Untersuchung der analgetischen Wirkung von Lokalanästhetika auf die intraokulare Hämodynamik. Augeninnendruck und Entspannung der Augenmuskulatur.

Die Empfindlichkeit des Augapfels unter dem Einfluss von Lokalanästhetika wurde bestimmt: 74 Patienten mit Begleiterkrankungen des Kreislaufsystems im Alter von 60 bis 80 Jahren (Durchschnittsalter $68,2 \pm 1,2$ Jahre). Es gab 45 Männer (63%), 29 Frauen (37%). Die qualitative und quantitative Beurteilung der Anästhesie des Augapfels unter dem Einfluss von Lokalanästhetika erfolgte entsprechend der Änderung: nahrhafte Hämodynamik (Ultraschall-Transkranien-

dopplerographie), Augeninnendruck (Maklakov-Tonometer mit einer Belastung von 10 g) und Entspannung der Augenmuskulatur (klinisch visuell). Die Aktivität von Lokalanästhetika in der Regionalanästhesie des Augapfels wurde anhand des Vorhandenseins von Ptosis und der Abwesenheit von Augapfelbewegungen in alle Richtungen bewertet.

Folgende Indikatoren wurden untersucht:

- Beginn der Anästhesie,
- Dauer der Vollnarkose,
- Gesamtdauer der Anästhesie,
- Narkosetiefe.

Lokalanästhetika Lidocain 2-4%, Novocain 2-4%, Bupivacain 0,5%, getestet an 24 Augen, Bupivacain 0,5% 2-5 ml wurden retrobulbar verabreicht. Die erste Bestimmung der Empfindlichkeit des Augapfels erfolgte nach 2 Minuten, dann nach 5, 8, 10 Minuten und danach alle 5 Minuten während der Anästhesie.

Für eine vollständige Anästhesie des Augapfels wurden das Fehlen eines Blinkreflexes und die Bewegung des Augapfels sowie eine Abnahme des Augeninnendrucks bedingt genommen. Die Dauer der Vollnarkose des Augapfels wurde vom Zeitpunkt der Unempfindlichkeit bis zum Auftreten bestimmt. Die Gesamtanästhesiedauer wurde anhand der Zeitspanne gemessen, die vom Zeitpunkt der Abnahme der Augapfelempfindlichkeit bis zur Rückkehr der Schwellenwerte verstrichen war. Die Tiefe der Anästhesie des Augapfels war durch den Grad der Abnahme der Empfindlichkeit und der Abnahme des Augeninnendrucks gekennzeichnet.

Vergleichende Eigenschaften der verwendeten Lokalanästhetika

Präparat	Konzentration der Lösung, %	Beginn der Anästhesie, min	Dauer der Vollnarkose, min (M±t)	Gesamtdauer der Anästhesie (M±t)
Novokain	2-4	6-10	10+1	25+1,3
Lidokain	2-4	5-8	8+0,9	30+1,4
Bupivacain	0,5	2-5	3+0,5	120+1,8

Die gesamte Anästhesiedauer des Augapfels unter der Einwirkung von Novocain betrug 15-25 Minuten, 2,0% Lidocain 30-45 Minuten, 5% Bupivacain 120 bis 180 Minuten.

Die statistische Aufbereitung der Ergebnisse wurde mit allgemein anerkannten statistischen Methoden durchgeführt, die die Auswertung des arithmetischen Mittels (M), des arithmetischen Mittelwertfehlers (t) und der Standardabweichung (en) umfassten. Zur Beurteilung der Unterschiede zwischen den Gruppen wurde der Student-T-Test verwendet.

Die Vollnarkose des Augapfels war signifikant kürzer als die gesamte Anästhesiedauer und begann 2 Minuten nach Verabreichung von 2,0% Novocain, 2,0% Lidocain und 0,5% Bupivacain. Die an der längsten andauernden Vollnarkose des Augapfels wurde mit 0,5% Bupivacain erreicht. Für 2,0% Lidocain war es 3,4-mal kürzer und für 2,0% Novocain-Lösung 7,7-mal.

Die Dauer der Vollnarkose des Augapfels unter dem Einfluss von 2% Novocain und 2% Lidocain war signifikant kürzer als bei Verwendung von 0,5% Bupivacain. Die Gesamtanästhesiedauer des Augapfels unter Einwirkung von Bupivacain (0,5%) war im Mittel dreimal länger als bei 2% Lidocain und 2% Novocain. Wie sich herausstellte, hatten 2% Lidocain und 2% Novocain schwache anästhetische Eigenschaften. Die Medikamente verursachten keine vollständige Anästhesie des

Augapfels, der Grad der Abnahme seiner Empfindlichkeit war jedoch unterschiedlich. Novocain wirkte nicht auf den Augeninnendruck und verursachte keine Myopie. Lidocain reduziert den Augeninnendruck und bewirkt eine unvollständige Entspannung, Bupivacain bewirkt eine gute Entspannung und führt zu einer signifikanten Verringerung des Augeninnendrucks.

Die Studie zeigte, dass sich die Medikamente bei retrobulbärer Verabreichung in der anästhetischen Wirkung auf den Augapfel signifikant unterscheiden. Die Anästhesie dauert viel länger als bisher angenommen. Die meisten Autoren geben an, dass die Anästhesie des Augapfels unter dem Einfluss von 2% Lidocain und 2% Novocain 25-35 Minuten dauert. In diesem Fall wird die Dauer einer tiefen (Voll-) Anästhesie des Augapfels berücksichtigt, wobei der weniger ausgeprägte Grad der Abnahme der Empfindlichkeit nicht berücksichtigt wird, d.h. Erholungszeitraum seiner Schwellenwerte. Dies ist wichtig zu berücksichtigen, wenn nur die Schmerzempfindlichkeit des Augapfels beseitigt wird, der eine niedrige Schwelle aufweist und durch minimale Konzentrationen von Schmerzmedikamenten blockiert wird. Die tiefe Anästhesie des Augapfels

wird ausgeschaltet, zusätzlich zu Schmerzen, Tast-, Temperatur- und Druckempfindlichkeit.

Bei chirurgischen Eingriffen, die eine tiefe Langzeitanästhesie erfordern, kann 0,5% Bupivacain, ein Medikament mit ausgeprägten anästhetischen Eigenschaften, verwendet werden.

Eine Studie über die Lokalanästhesieaktivität von in der Augenchirurgie verwendeten Arzneimitteln ergab, dass 0,5% Bupivacain am wirksamsten sind, wobei 2% Lidocain und 2% Novocain eine etwas schwächere Wirkung haben.

Bupivacain (0,5%) bewirkt eine tiefe Anästhesie des Augapfels mit anhaltender Wirkung. Daher ist es ratsam, es bei längeren und zweistufigen chirurgischen Eingriffen zu verwenden.

Bei retrobulbärer Gabe von Lidocain (2%) kommt es zu einer Vollnarkose des Augapfels, die jedoch eine kurze Wirkungsdauer hat.

Quelle:

1. Ivashina A. I., Pivovarov I. N., Agafonova V. V. et al., Perilimbanästhesie / 7 Ophthalmochirurgie. – 1998. – Nr. 4. – S. 44 – 48.
2. Nesterov A. P. Optimierung der Lokalanästhesiemethode bei Antiglaukomop-

- erationen II News, ophthalmol. – 2002. T. 108, Nr. 4 – 6. – S. 6 – 7.
3. Lanzetta P., Virgili G., Croveto S. et al. PeriSimbal topical anesthesia for corneal phacoemulsification//Cataract Refract. Surg. – 2000. – Vol. 26, №1.- S. 1642 -1646.
4. Monestam E., Kuusik M., Wachtmaister L. Topical anesthesia for cataract surgery: a population – based perspective// J. Cataract Refract. Surg. – 2001. – Vol. 27, № 3. – S. 445-451.
5. Yepez J., Cenedo de Yepez I., Averalo J. F. Topical anesthesia posterior vitrestomv II Retina. – 2000. – Vol. 20, № 1. – S. 41 – 45.
6. Kosyakov I.V. Korrektur der lokal reizenden und allgemein toxischen Wirkungen von wildem Hydrochlorid mit Hilfe von Bernsteinsäure und ihren Derivat. – Rostov n / a, 1997. -S. 24.
7. Miller R., Hondegem L. Lokalanästhetika // Grundlegende und klinische Pharmakologie; Ed. Bertrand G. Katzung. – M.: Binom; St. Petersburg: Newski-Dialekt, 1998. – T. 1. – S. 483 – 492.
8. Sheludenko V. M., Smirennaya E. V. Epithelkomplikationen im Verlauf eines intrastromalen Photokerato-Ablationslappens zur Korrektur von Ametropie; Ursachen, Behandlung, Prävention II News, Ophthalmol. – 2002. – X »3. – S. 17 – 19.
9. Shabinian L. J., Kain S., Jager R. D. et ai. Dilute topical proparacaine for pain relief after photorefractive keratostomy// Ophthaimoiogy. 1997. -Vol. 104, №8. -S. 1327- 1332.

SULAIMAN BAKHIRGANI – A SKILLED POET

Kidirbaeva Mavluda, Khidirbaeva Ulbosin, Turdibaev Abbaz

Student, Karakalpak State University, Uzbekistan.

Abstract: *In this article, Sulaiman Bakhirgani's mystical knowledge, works of love and morality, and Sharia and teachings are represented.*

Key words: Sufi, murid, teaching, enlightenment, guide, brochure.

During the years of independence the life and work of Khokim (mayor) Sulaimon Bakhirgani has entered a new phase. His books are being studied and published. In particular, in the Republic of Karakalpakstan in 2002, a scientific-theoretical conference named “Sulaiman Bakhirgani and his age” in honor of his the 880th anniversary of the birth of Sulaiman Bakirghani was published. And under this topic thirty seven scientific researchers' lecture theses were published as conference materials and this a proof of enhancing scientific research on this topics. Hakim Dad is a Sufi poet, also known as the slave Sulaiman (w. 1186). Talented student of Khoja Ahmad Yassavi. He is a worthy successor of the Ahmad Yassawi tradition in both poetry and literature. Born in the village of Bokirghon in Khorezm, Sulaiman Bakhirgani was educated in the Khorezm madrassah and thoroughly mastered religious mysticism. Navoi depicts in “Nasayim ul-mukhabbat”: “Hakim's given name is Sulaiman. Khoja Ahmad is a murid of Yassawi”. His works, which teach religion, mysticism, love and morality, were widely read and loved in Turkestan. Bakhirgani perceives a writer as a poetic trainer who potrays deeply “love is divine and pleasure is divine”.

His poems express the spiritual and moral need not to turn this world into hell, to succumb to the desires of the air, to rid the world of suffering, to rid itself of the bondage of consciousness, and to glorify the power of religion. Sulaiman Bakhirgani deepened the rules of his teacher's teaching to the general public. He worked in a simple, fluent style of Yassawi. In his works, he promoted Islam, the Shari'ah and the principles of teaching, and encouraged people to think about the world and enjoy Allah's mercy. Suleiman Bakhirgani says that enlightenment means knowing Allah and getting to know Him. He explains that holly love is the love of God. He considers the path of teaching as the path to the perfection of a person, the path to Paradise. Sulaiman Bakhirgani also seeks to educate those responsible for the social inequality, injustice and other maladies inherent in his teachings by reminding them of the horrors of that world. The dishonest and unscrupulous are the ones who expose the impure, the vile, the ignorant and the ignorant, the robbers and the looters. The poems of Suleyman Bakhirgani are known as “The Book of Bakhirgani”. He also has poems such as “The Book of Mary” and “The End Times”. Here he expresses his thoughts about mysticism.

Sulaiman Bakhirgani is one of the founders of Turkish poetry. His poems, popular among Tatar, Bashkir and other Turkic peoples, were published in Kazan three times in the early 19th and 20th centuries. According to the *Manaqib of Dzhubborzoda*, written in 1911, Hakim Ota (Hazrat Sulaiman) had a great respect for the Holy Koran, and he would carry Mushaf on his head while he was attending classes. Seeing this, Hadrat Ahmad Yassawi invited him to become a disciple. At the age of fifteen, Hakim Ota was educated in his hands and accepted the murid. In his *taskhira* "Lamohaat min nafoxotil xuds" is said that there are thirty thousand of teachings and thirty thousand of truths related to Sharia.

Being a diver in the river of knowledge,

I'd like to have a pearl of love,

Flying in tarikhat world,

I want to land on this tuba tree.

Hakim Ota, as the fourth deputy governor of Ahmad Yassawi, who lived in Khorezm, was engaged in directing the people. Although the governor died prematurely compared to other Yassawi's successors, Sulaiman Bakhirgani's long-term successorship and recruitment of murids into his or her surroundings is preserved. It is clear that after the great Sheikh and the founder of the teaching Hoja Ahmad Yassawi, a new direction in Turkish poetry appeared. This is the direction of mysticism. The practice of drawing mysticism to poetry, conveying the truth of poetry to readers through poetry has been successfully continued, first of all, by poets of the Yassawi

School. Suleiman Bakhirgani is the most talented and most famous of these artists. Just as Sulaiman Bakhirgani's personality and myths, state and character cannot be imagined separately from Yassawi, his poetry and wisdom work cannot be distinguished from the great murshid, even the particle. First, "Bakhirgani was a complete follower of the great pirate in poetry, as was the case with leeches and mystical interpretations. Second, there is no deviation from the "Private Ethics of Pluralism". As F. Kuprulu wrote, Hakim Ota Sulaiman was entitled to occupy the most important position among the followers of Yassawi, from the point of view of the first establishment of this tradition (tradition of private manners). According to the sources, Sheibanikhan has created a book called "Risolai Maorifi Sheboybonikhon". This booklet, which deals with the issues of religious ethics and worship, also addresses the religious and imaginative poems for the son of Shaybani Khan Muhammad Temur Bakhodir. Z. Validi Toghan exemplified such poems in his article "Some new information on Yassawi's concept". They are both about prayer, and they consist of three bytes. The first one is of Bakhirgani and the second is related to Yassawi. The fact is that there is a certain similarity in the same passages on the same subject. In addition, this fact serves to show that the influence of Sulaiman Bakhirgani in the Sheybanids family was as high as Yassawi. In short, the large-scale study of the literary heritage of Sulaiman Bakhirgani is of par-

ticular importance not only in terms of its creativity, but also in the deep study of the Turkish mystic literature. Wisdom and poetry of wise father Sulaiman Bakhirgani, the months of love, devotion to the people, faithfulness to friends, human knowledge, social justice, compassionate friendship, good conscience, honoring the best national and religious traditions very important.

References

1. I. Hakkulov. Formation and development of Uzbek Sufi poetry. Tashkent, 1995.
2. Alisher Navoi. "Nasayim ul-Mukhabbat", XV century.
3. Komilkhon Katkaev. Sayyid Ota and Yasavia Historical Trainers. – Samarkand, 2011.
4. Muhammad Olim Sheikh Azizon. "The Lamoohat min nafataxul-xuds". Translation of K. Kattaev and A. Narzullaev. Samarkand: "Zarafshon"

CREATION OF ELECTRONIC RELIGIOUS PROGRAMS ON ISLAMIC SUBJECTS

Xodjayeva Mavlyuda¹, Jumayev Turdali², Alimjon Dadamuhamedov²,
Ubaydullayev Shokirjon Zokirjon o'g'li⁴

¹Associate Professor of the Department of Modern ICT, International Islamic Academy of Uzbekistan, Uzbekistan.

²PhD Senior teacher of the "Department of Modern ICT", International Islamic Academy of Uzbekistan, Uzbekistan.

³Senior teacher of the "Department of Modern ICT", International Islamic Academy of Uzbekistan, Uzbekistan.

⁴1st year undergraduate Mathematics and Software Engineering Information Systems, National University of Uzbekistan, Uzbekistan.

Abstract: *We recognize that the sustainable development of tourism has great potential for the development of cultural and humanitarian ties around the world. We emphasize the importance of information technology in tourism, especially in the areas of advertising, marketing, differentiation and specialization of tourism products. In addition, we reaffirm our commitment to pilgrimage tourism for the individual growth of people and the strengthening of basic social norms and national values. The program uses modern programming languages such as Php, Java, C ++. Al-Hakim at-Termizi is one of the most famous places of worship in Uzbekistan, which is also known for its historical places in Termez, Surkhandarya region.*

Keywords: software, algorithm, Islam, statistics, Visual Basic, C ++, GPS, SMS, basic databases, website, information technology, resource, electronic resource, library.

Introduction

Preserving our centuries-old national and religious values, studying the priceless heritage of our ancestors, who have made a significant contribution to the development of world science and culture, nurturing young people as a whole, is one of the most important prerequisites for ensuring a stable social and spiritual atmosphere in society. The Center for Islamic Civilization, the International Islamic Academy of Uzbekistan, Mir Arab High Madrassah, Imam Bukhari and Imam Termezi International Research Centers have been established in our country in recent years to promote and

study our rich scientific and historical heritage.

Relevance. From year to year, information systems and technologies are increasingly being used in various areas of human activities. The purpose of their creation, commissioning and wide use is to solve the problems of informing society and human life. Informatization of society is a comprehensive implementation of comprehensive measures to ensure full and timely delivery of enriched knowledge, credible information in all socially important areas of human activity (Dadamuhamedov, 2009: 1-5 p.).

The introduction of modern information systems and technologies will increase the effectiveness of decisions made. It is not only the growth of national economic performance, but also the achievement of high-quality scientific achievements in fundamental and applied sciences, aimed at developing production, creating new jobs, improving living standards and protecting the environment (Xodjayeva, 2019).

Regular international conferences promoting the development of the industry in our country, the extensive attraction of foreign investments into the sector are another confirmation of this. Based on the aforementioned measures, we can say that our main goal is to make progress in every area of the country using modern programs.

Consistent efforts are underway in the country to develop modern information technologies and communications, to create an integrated system of electronic government services, to introduce new mechanisms for government agencies to communicate with the public (Xodjayeva, 2019; Dadamuhamedov, 2017; 138 p.).

At the same time, a number of systemic problems and shortcomings in the management and implementation of information technologies and communications impede the rapid development of this sector and the provision of quality information services.

Methods used

The study used monographical, statistical and systematic analysis methods.

Results and their analysis

The results of the current study show that the development of electronic manuals on ancient pilgrimages in Uzbekistan can increase the number of tourist visitors to our country. This elegant tutorial on Al-Hakim at-Termizi's pilgrimage site provides conveniences for tourists visiting. It also provides visitors with complete information about this pilgrimage site. This will help to increase the number of visitors.

Study of the Problem

Uzbekistan is a convenient destination for visiting tourism. Many prominent scholars of the Islamic world lived and worked in our country. At the same time, there are many historic places in our country that are dear to those of other faiths.

Al-Hakim at-Termezi is one of the famous places of worship in the city of Termez, Surkhandarya region. The number of visitors to this shrine is increasing day by day. Today, visitors need the use of electronic information technology to provide visitor information about the shrine, and the solution is a great way for visitors to get information about the shrine. And we are talking about the importance of developing an electronic app for mobile devices.

Development of electronic manuals for mobile devices providing information about the Al-Hakim at-Termizi pilgrimage.

The following tasks have been identified for the development of the electronic manual: creating a user-friendly interface; the information in the menus is clear, concise, and clear; the user has valuable and necessary information for himself;

provide the user with as much detail as possible about the sanctuary; creation of electronic manual.

Scientific novelty of the subject

The Java programming language is the development of an electronic studio application for mobile devices running Android operating systems with the use of an Android studio library and various filters. This library is also developed for Java programming language and Android studios. Java programming language was developed in this language as it has many components to create user graphical interface.

Importance of research results

The practical implications of this study are:

study and analyze national resources for android, that is, Uzbek language programs; statistical data on the role of software developed in android in our society today. The scientific significance of the results of the research is due to the further development of methods for developing electronic applications using effective languages for mobile devices operating on Android operating systems (Jumayev, 2015: 22 p.).

Here are 5 basics for creating an android app for novice learners that are of interest to new users associated with the app. This is because applications make smartphones more “smart”, while also increasing their benefits. This will make our work easier and easier now. Experienced programmers create their own applications, refine their design, and integrate them into a network in a unique, user-friendly way. If you are also interested in

programming, we will give you the 5 basic basics you need to know before downloading android apps (Mirzayev, 2016: 76 p.).

Uzbekistan is a unique country, with its ancient civilization and civilization, with its huge tourism potential, which is not inferior to the best places for leisure and travel in the world. The country's beautiful nature reserves and national parks are the pearls of its rich and diverse nature. The centuries-old traditions of national culture, arts and crafts are carefully preserved and developed in the country. World-famous national cuisine and culinary traditions are a symbol of Eastern hospitality (Dadamuhamedov, 2019).

We recognize that sustainable tourism development has great potential for the development of cultural and humanitarian ties around the world. We emphasize that information technology is making a difference in Visitor Tourism, especially in the area of advertising, marketing, differentiation and specialization of tourism products. In addition, we reaffirm our confidence that Visitor Tourism will promote individual growth and consolidation of basic social norms and national values (Xodjayeva, 2019). Al-Hakim at Termezi is one of the famous places of worship in the city of Termez, Surkhandarya region. The number of visitors to this shrine is increasing day by day. Today, there is an electronic guide to information about the visitor's visitor access to information about the pilgrimage site, which is a convenient way for visitors to get information about the shrine. And we

are talking about the importance of developing an electronic app for mobile devices (Dadamuhamedov, 2017: 138 p.).

We have developed an electronic guide for mobile devices that provide information about the Al-Hakim at Termizi Pilgrimage. This electronic guide is also available offline. On-line, the program only addresses the map of the pilgrimage to Google Maps. This program offers several advantages and conveniences.

Java and Android studio programming languages and injectors are used to develop this software. The program consists of the following sections: Basic Information, Museum, Pilgrimage Place, Translated Works, Research, Manuscripts, Books, Al Hakim At-Termizi, About the program.

The functionality of the electronic version of the Al-Hakim at-Termizi pilgrimage system in the android system has been considered. It is important that the functionality of each program comes first. We have also tried to make the functionality of this program more user-friendly and simpler. In today's fast information technology, computers and laptops are being replaced by mobile phones. The use of mobile phones is increasing day by day (Dadamuhamedov, 2017: 133 p.).

References

1. Jumayev T. S., Mirzayev N. S., Makhkamov A. S. Algorithms for segmentation of color images based on the allocation of strongly coupled elements // Studies of technical sciences. – 2015. – No. 4. – S. 22-27.
2. Mirzayev N. M., Radjabov S. S., Jumaev T. S. Isolation of characteristic features of facial images in personality recognition problems // Neurocomputers and their application. – 2016. – S. 76-A.
3. Dadamuhamedov Alimjon. (2019) “Development of national network and corporate networks (in the case of Tas-IX network).” International Journal of Human Computing Studies 1, no. 1 (2019): 1-5.
4. Xodjayeva Mavluda (“Optimization of Web sites with the help of modern information technologies (on the example of the web site «Yetti pir».uz),” The Light of Islam: Vol. 2019: Iss. 1, Article 16.
5. Dadamuhamedov, Alimjon (2019) “The role of information and communications technologies in pilgrimage tourism in Uzbekistan,” The Light of Islam: Vol. 2019: Iss. 1, Article 17.
6. Dadamuhamedov Alimjon. “Development of national network and corporate networks (in the case of Tas-IX network).” International Journal of Human Computing Studies 1, no. 1 (2019): 1-5.
7. Dadamuhamedov A. I. VIRTUAL YOUTH GAME “BLUE WHALE” RISK MANAGEMENT // Actual scientific research in the modern world. – 2017. – No. 3-2 (23) – p. 138.

AN EASIER METHOD FOR LEARNING ENGLISH

Makhmud nevarasi Zarinabonu Ismat qizi

Student, Samarkand State Institute of Foreign Languages, Uzbekistan.

Abstract: *The article presents the results of an easier method for learning English for kids starts with remembering not complicated new words. When we want information memorized by the child, the task becomes complicated: it is unclear how well he perceived her, how many times repeated, and testing of the student leads to stress and negative emotions in case of bad result. In this article was given how to consider all three components of the process of remembering and how they can improve.*

Keywords: theory, perception, repetition, testing.

An easier method for learning English for kids starts with remembering not complicated new words. When we want information memorized by the child, the task becomes complicated: it is unclear how well he perceived her, how many times repeated, and testing of the student leads to stress and negative emotions in case of bad result. Consider all three components of the process of remembering and how they can improve.

A bit of theory.

Memorization can be reduced to the cyclic process of three components:

1. Perception.
2. Repetition.
3. Testing.

Perception

Qualitative perception, it is desirable to involve more types of memory: auditory, visual, motor. You can still add this sort of as verbal memory.

Repetition

The repetition of the material, oddly enough, an effective method was the multiple entry study words while their pronunciation. About this method I read in the memoirs of a linguist. He called this

method the most effective for increasing vocabulary. To explain the effectiveness of a combination of repeated rewriting of words while their pronunciation may be the fact that the process involves all possible types of memory. Rewriting allows you to automate the process remember to depersonalize it. In addition, the written word documented the fact of repetition and allow you to figure out which material is remembered better and some worse.

Testing

During the verification of knowledge it would be good to hide from the child the fact of testing, but leave the award in its successful completion. That is to hide the whip, but make it stick out a carrot. If knowledge confirmed, the cycle «perception – repetition – testing» is interrupted. If not – repeat. So there is an incentive faster to learn all the material. Thus the knowledge obtained and tested portion a portion, but not so: “Sit down, now I’ll check how you learned the fact that you are asked.”

How the method works

For a start, the child must learn the alphabet. After the alphabet passed to the

words. For this use and continue to use an ordinary exercise book in a line or leaves from a notebook. In the fields to write in Russian the meaning of the words (expressions) that need to learn.

On corresponding lines, it is necessary to write these words English. As each new word, solve the first time to rewrite it from a textbook. Then children write the word as many times as will fit on the line.

The children not only write, but every time you say the word out loud.

After the sheet is flipped, and there's a surprise! On the sidelines of the same Russian words and their English counterparts have to fill in all lines, but without peeping into the tutorial.

The pros and cons of the method

The method has several strengths. Involving almost all types of memory: auditory, visual, verbal and motor. Training without stress self-esteem student does not suffer. The rules are simple and fair. We can say that the method works automatically and the result appears as if by itself. A clear demonstration of the dialectical principle of transition from quantity to quality. The algorithm is applicable to repeat forgotten material, and scales easily for different amounts of words. The spelling and pronunciation of the English names of the days of the week they will learn for the evening. And this is not the only success.

Also it was interesting to see how forgotten the material, if not repeat. First disappears the ability to write without errors, and then begins to suffer the pronunciation in the least forgotten the sound of the words. But

the ability to recognize it in the text lasts a long time.

I don't think that method is perfect, but using the mechanisms of remembering, you can always come up with something of my own. There are more methods of easy learning English. But we must always remember that they are children and they always need to play any games and to associate these games with the English language. These games should be interesting and easy and challenging and of course for children is clear. In our period, children become very intelligent and so we should be psychologically and mentally alert personnel. At our age that is the age of information technology we should be able ideally to use the technique of linking it to the study of the English language. We have all our games or lessons spend using the computer, the different slides, colorful illustrations, didactic cartoons, original songs, familiar rhymes and so on. The child during the lesson should not be bored, it should be all clear and interesting, children need all their attention to give to the teacher and listen to them. I think still need to ask them what else can we attract them, what are their interests, what they do at home, what they like the game, we need to ask and get to know the child too. There are now different programs for studying English but first we have to understand the guys why and why man needs the language or languages, what is the feature of learning a foreign language, what good is it if we can explain to children what is the essence and will be able to add the interest to learn a foreign language then our job will go faster and easier than a simple way to start to

teach the child to language. If we consider methods of learning the English language easier methods then these methods are full but one and the same method we can't use children because all children are different and each in its own way it is easier to learn the lessons so teachers must be very creative and find an approach to each child to explore their interests, know how someone learns, as you need to go, how to speak to everyone, to watch the child, listen carefully and most important part to know the child on the psychological side of that is to know the child from inside their state of mind, the inner world of each and then we will be able to something to learn child. To teach language not just to give children some words and ask by heart no need to be a universal teacher and so to be a teacher that's not so simple have to love your job and look for different ways to the development of our kids because they are our future. Children are our treasure, our kids are our everything that we have in our world and because of this, we need to do to live in joy and happiness and this is the most important part is learning and we should be looking for how easy to learn they need them in the future science in a variety of ways to education. And for this we need to be high personnel qualification. English is nowadays the most important part of subjects in the future it will be necessary for all areas of science so we young professionals should learn the language like the British themselves, and so I wanted to put forward the idea to our Universities to be taught by teachers from England or our teachers with foreign education if we study the language themselves

we do not know if we will be taught by foreign teachers that will open all the gates to a better language learning and we, the younger generations will teach kids English methods and English accent. In our country of course has foreign personnel but not as much as necessary is the footage we have who studied abroad, our country has all opportunities to bring personnel abroad, or send to the practice of our teachers think that this method is affect the growth of learning a foreign language. If you bring teachers from England that students will be more interested in the language and become active participants of the lesson, even the weakest students. And we will continue to be able the same methods to teach our young generation. The interest of the student and is the most important thing in the study of any subject if there is interest in the subject and a desire and so we in short time will be able to study all the material and language, and will even be able to add new ideas. And these same techniques will help in further practice with children, and our children will become more educated and learning the language will go to the best. Difficulties in all happens but we can by these methods at least a little reduce these difficulties smoothly and cleanly and to speak and think in a foreign language. There are many methods of learning but the most important is the interest, the willingness and ability if the child has these qualities then we will be able to give him what they and we wanted. Language learning is the need in our time thing and how we study it but we choose the way we go should be easy so we don't find it difficult but if we

listen to our senses they will help you choose the best method to improve our language and ability to convey our knowledge to our young geniuses, our kids we need to show the most simple way which will lead them to the desired success.

References

1. Cambridge: Cambridge university publishing house
2. Harding “English for exact purposes” (2007)
3. Jordan “English for academic purposes” (2005) manual for teachers

THE SOCIO-POLITICAL AND LITERARY ENVIRONMENT OF THE SHAKESPEARE ERA

M.KH.Niyazova¹, M.A. Sultonova²

¹Lecturer, Bukhara State University, Uzbekistan.

²Student, Bukhara State University, Uzbekistan.

Abstract: *This article refers to the English Renaissance of socio-political and literary environment that influence to the old regime and began to embrace new humanistic ideas and worldviews.*

Key words: humanistic, ancient nobles, feudal, Renaissance movement, antique art.

In the late 11th and early 16th centuries in England, the Renaissance was a socio-political and literary environment that shifted its influence to the old regime and began to embrace new humanistic ideas and worldviews. The country has had many years of feudal wars and ancient nobles have disappeared.

They are replaced by a mix of nobles and industrialists, this became the basis for the establishment of a centralized state in England, and the royal power became a progressive state method. The Renaissance movement has profoundly changed the cultural life of the country. There is great potential for intellectual and physical labor. As a result of scientific and geographical discoveries, the concept of boundaries of the world expands.

The human consciousness is free from the medieval religious church schematic and traditions. Wide conditions for the development of world culture, science and literature were laid. Leading thinkers are looking for answers to the demands of the day and the needs of the people.

Art and literature are used as a weapon to spread the ideas of humanism. Writers and scholars begin to study the history of

ancient culture. Although the art of the Renaissance was created in a very different way from antique art, humanists have abandoned religious doctrines and revived the vibrant traditions of ancient Greek and Roman culture. In the sixteenth century there was a great change in public life, with the development of monetary relations, the townspeople were devastated, the land plundered, the cultivation of industrial goods, the development of industry resulting in some discontent. Farmers led by Wat Tyler and John Ball bring up a revolt. Such social changes are also reflected in the literature, that is, the ideas of Renaissance, such as earning a living, not living at the expense of others, working in a true, fair society. For example, writer William Lengland (1332-1400), a 14th-century writer, wrote his poem "The Dream of the Bird Peter." In the center of the poem, the image seeks to find the truth, people ask many people and do not know where the truth is. When a crowd gathered in the field asked Peter, he said he knew where the truth was. He is a noble master among fifty people, working in the will of the Truth, plowing his land, planting and harvesting,

grazing his property in the past, learning various trades with his help, and never since. He declares that he is not harmed, and that he is ready to show them the right and the right path if they are to go to the Truth.

The content of Shakespeare's tragedies is both philosophical and philosophical. Many of them can be found in linguistic and literary studies, and in general in philology. Shakespeare, who is full of philosophical ideas, is read and studied by people of all ages. Shakespeare's characters do not aim for their own lives, but for the sake of maintaining order in the society as a whole and to correct the defects of society. Therefore, Shakespeare's tragedies are filled with both philosophical and political thought. For example, Shakespeare's demand should be a well-educated, just, politically educated leader of the state, whether he has such characteristics or not. Burning in the spirit of medieval feudal oppression and all sorts of evil, the writer sees that the evolving capitalist environment fails to fulfill the noble aspirations of the people, and is critical of the emerging bourgeois relations. That is why the writer writes about such tragedies as Hamlet, Othello and King Lear.

Shakespeare who opposed the monarchy's feudal anarchy, undermined the idea that a strong and just-minded king would rule the country and that if the governor of the country was not high-level, he would be removed immediately. That is why Shakespeare learns the world. It has

been translated into many languages for many years. It is still being translated. For example, his works have been translated in Uzbekistan from 1934 translated by Chulpan) to the 1990s (the latter was translated by Bukhara poet Jamal Kamal). Thus, Uzbek readers are still interested in the work of the great playwright Shakespeare. [1]

“Over and over again the great translation of Shakespeare's writings into Uzbek proves that the interest of the representatives of the Uzbek literature has never diminished.” Shakespeare is still being taught not only in Uzbekistan, but throughout the world, it is still being studied and its philosophy in the field of state leadership is relevant to present-day Uzbekistan.

References

1. Bakaeva M.. Problems of Comparative Poetry and Comparative Poetry from English Literature, English to Uzbek Abstract of thesis presented for the degree of Doctor of Philology. T., 2004.
2. Shakespeare W. Tragedies. New Lenark, 2006.
3. Kayumov O. History of foreign literature. T., Teacher, 1973.
4. Uzbek Literature. Textbook-Complex. T., Teacher, 1997.
5. Suleymanova H. Shakespeare in Uzbekistan. T., 1978.
6. Шаходжаев М. А. и др. Методы эффективного использования информационно-коммуникационных технологий в образовательном процессе //Проблемы современной науки и образования. – 2019. – №. 10 (143).

THE IMPORTANCE OF ALISHER NAVAI'S WORK

Ziyoviddinova Pokiza

Student, Navai State Pedagogical Institute, Navai city, Uzbekistan.

Abstract: *Nowadays there are a lot of bad habits among the youngsters. Alisher Navai wrote many valuable works in the past. Today these works can be the best teacher for every young with their meaningful content.*

Key words: Uzbek poetry, profound literary, epic poem, literary heritage.

Nobody argues that there are a lot of famous and gifted writers and poets in world belles-lettres. Literature looks like a blossoming meadow. We can see various types of flowers and enormous trees here. The biggest plane is our great ancestor Alisher Navai who is the king of Uzbek poetry.

Alisher Navai is one of the best poets, unrepeated writers, fair statesmen. It is impossible to imagine Uzbek literature without Navai's works. Navai is a really well-known person not only in Uzbekistan but also in other foreign countries too.

Alisher Navai created many profound literary works which are very meaningful and sensible. For instance, "Lison ut – tayr", "Mahbub ul-qulub", "Munshaot" and others. However, it is not a secret that "Xamsa" is the biggest part of Navai's literary heritage. "Xamsa" consists of five epic poems. They are: "Hayrat ul- abror", "Farkhad va Shirin", "Layli va Majnun", "Sabbai Sayyor" and "Saddi Iskandariy".

The first epic poem "Hayrat ul- abror" is about people's positive qualities and negative habits. Navai wrote about honesty, patience, kindness and other things which every good person should have. Apart from that, he described problems of

society which we consider to be serious ones. Navai said that a candle is like an honest person. Because it is a smooth and straight thing and it spreads light to everywhere, everybody until the end. So a candle can be eyewitness to any kind of events. Navai wants that everyone should choose a right way in their life like a candle. At the moment many youngsters cannot find correct way, then make some mistakes which are related to their decisions. The worst thing is their parents, siblings and their country suffer from these faults. If this kind of people read Navai's works, they never face such kind of bad situations. That's why everybody should begin reading Navai's literature in childhood especially at young ages. It can be the best way to solve problems which we may come across in future.

Second epic poem is named "Farkhad va Shirin". Love is the main theme of Navai's work. "Farkhad va Shirin" is also about this great feeling. However, the love which Navai described is not only in connection with some beloved but also it relates to the God. Navai drew pictures of love with words in "Farkhad va Shirin". He tried to explain loyalty of people in a clear way. The main heroes are Farkhad and Shirin. The writer described Farkhad as an

ideal human. You cannot recognize any Farkhad's shortcoming during the epic poem. Farkhad is a brave man who can defeat any enemy for the sake of love. He is a well-mannered and kind person. Farkhad can be an example to youngsters who consider love as a game. To tell the truth, the meaning of love is being lost day by day. We can read about true love only in fictions like "Farkhad va Shirin". Unfortunately, in real life it is difficult to find true love.

All works of Navai are priceless. One of the best poets and great kings Zakhiriddin Mukhammad Bobur wrote many positive characterizations about Navai. For instance, he wrote following opinions in "Boburnoma": "Nobody can write more and better works in their own language like Alisher Navai". Moreover, Navai's close friend Khusayn Boyqaro created a work named "Risola" which consists of

exact information about Alisher Navai and his life. Modern Uzbek writers also composed many works about Navai. Especially, Mirkarim Osim, Mirtemir and Makhsud Shaykzoda's works are extremely advantageous ones. Every young generation should read the works of Navai. These works assist in broadening horizons, developing imaginations and it can also be a good way to increase spiritual knowledge.

Referenecs

1. Vadud Mahmud: "Tree articles about Alisher Navai".
2. Zakhiriddin Mukhammad Bobur: "Boburnoma".
3. Alisher Navai's perfect work collections. 1999
4. Шаходжаев М. А. и др. Методы эффективного использования информационно-коммуникационных технологий в образовательном процессе // Проблемы современной науки и образования. – 2019. – №. 10 (143).

РАССТРОЙСТВА ЛИПИДНОГО ОБМЕНА У ЛЮДЕЙ, СТРАДАЮЩИХ ОЖИРЕНИЕМ

Шодмонова М.А.

Студент 2 курса факультета лечебного
Самаркандский Медицинский Институт, Узбекистан.

Abstract: *Advise those who suffer from obesity to eat less and exercise more will not help in the fight against the obesity epidemic. There are many “Hidden” factors of obesity, it is possible to change them. This article reveals an amazing number of causes of obesity and simple steps to reduce the impact of these causes. Most important get rid of shame.*

Key words: obesity, excessive body weight, strict diets, stress, sleep, medications.

Введение

По определению ВОЗ, ожирением считается “ненормальное или чрезмерное скопление жира, которое негативно влияют на здоровье”.

Ряд зарубежных исследований относят из быточную массу тела и ожирение к сложным, многофакторным, мульти генным расстройствам, которые тесно связаны с особенностями психо-социально-культурной среды.

Ранее считалось, что проблема ожирения актуальна для стран с высоким уровнем жизни, однако в настоящее время количество детей, страдающих от избыточного веса и ожирения, растет в странах с низкими средним уровнем доходов, особенно в городских условиях. В настоящее время более 30 миллионов детей с избыточным весом живут в развивающихся странах и 10 миллионов – в развитых странах.

На сегодняшний день число людей, страдающих ожирением, превосходит число голодающих. Ожирение-серьезная проблема. Оно ведет к диабету, сердечным заболеваниями, раку, депрессии. Почему ожирение так рас-

пространено? Ответ прост. Мы много едим и мало занимаемся спортом. Это известно всем!

Материалы

В работе были использованы русскоязычные и иностранные статьи, посвященные проблемам липидного обмена – ожирения.

Результаты и обсуждение

Можно рассмотреть пример из жизни. Джон вырос в Нидерландах. Он казался обыкновенным ребенком. Отличало его то, что он постоянно плакал. Постоянно хотел есть. Через пять минут после бутылочки молока, он просил снова. На чаву потреблять твердую пищу, он ел день и ночь и всегда хотел больше. К трем годам он уже страдал ожирением. Мать вешала замкина кухонные шкафы, а он хотел больше, лазил в мусорное ведро, мог есть замороженную еду. Затем их направили в Медицинский центр в Роттердаме. Там педиатр узнал, что у него присутствует генетическая аномалия в виде гормона голода рецепторамелано кортина-4.

(Доб % людей с тяжелым ожирением, развивающимся с детства, несут мутации в гене рецептора меланокортина 4-го типа MC4R, поэтому недостаточность MC4R – самая распространенная причина ожирения у человека. Тип наследования мутаций гена MC4R – аутосомно-доминантный. Ген MC4R кодирует нейрональный меланокортиновый рецептор, который является фактором регуляции пищевого поведения (подавляющим аппетит) и энергетического баланса. В основном он экспрессируется в центральной нервной системе: в таламусе, в гипоталамусе, в стволе мозга и в коре. Распространение в этих регионах мозга рецептора свидетельствует об их возможном участии в регуляции вегетативных и нейроэндокринных функций. Существуют данные, что MC4R экспрессируется также в спинном мозге.

Белок, кодируемый геном MC4R, связывается с меланокортином, отвечающим за чувство насыщения. Если рецептор неактивен, связывание происходит менее эффективно. Соответственно, мутации гена MC4R ребенок может переждать просто потому, что не способен контролировать аппетит по физиологическим причинам.

Джон, он теперь взрослый и все еще борется с ожирением. Методы лечения пациентов, как Джон, совершенствуются и проходят клинические испытания.

Может показаться, что это редкий случай. Верно, лишь у 2% людей, страдающих ожирением, есть генетическая

аномалия в виде рецептора меланокортина-4, но существуют другие генетические варианты, располагающие к голоду, замедляющие обмен веществ. Так что, если вы видите, что человек много ест, подумайте, прежде чем осуждать.

Также эти гены влияют на гормоны голода, а именно на них влияют строгие диеты. Низкокалорийные диеты повышают уровень гормонов голода. Поначалу строгие диеты эффективны: теряется вес, однако уровень гормонов голода повышается, а гормонов насыщения – снижается. Гормон насыщения отвечает за степень сытости. Показателем сытости мы считаем полный желудок, однако это еще не все. Пищеварительная система посылает в мозг сигнал о сытости, и вы перестаете есть. Когда мозг не получает сигнал должным образом, машинально съедаете больше. После строгой диеты вы хотите есть больше. Причем долгое время. Известно, что после низкокалорийной диеты гормоны голода остаются на высоком уровне. Причем здесь сознательный выбор или отсутствие силы воли? Организм требует больше еды.

Если сейчас пойти в кафе, то при виде сладкого мы скорее выберем его или шоколад, а не овощной салат или другую полезную еду. Выбор все же не настолько сознательный, как нам кажется. Организм опирается на наши мысли. Пищевой индустрии это известно: реклама и другие стимуляторы воздействует на гормоны голода, и мы едим не то, что полезно. Из этого можно извлечь пользу. Это решает пробле-

му ожирения, ведь недостаточно сказать: “Ешь меньше”, зато эффективно будет изменить мысли с помощью когнитивно-поведенческой терапии.

За последнее десятилетие многое изменилось. В нашей жизни появилось больше стресса. Во время стресса организм производит еще больше гормонов стресса. А именно: гормон кортизол в случае длительного стресса. Если уровень гормона стресса высок, вы толстеете, количество брюшного жира возрастает. А вместе с ним и ваш аппетит. Особенно по отношению к калорийным продуктам. И мы не знаем точно, что здесь причина, а что – следствие. Ведь продукты богатые сахаром, также стимулируют выработку гормонов стресса. Было обнаружено учеными, что люди, страдающие ожирением, имеют высокий уровень гормонов стресса. Страдая ожирением, вы попадаете в замкнутый круг: высокий уровень кортизола побуждает к потреблению высококалорийной пищи, что в свою очередь, стимулирует гормоны стресса. Итак, психологический стресс стимулирует выработку кортизола, но это делают и определенные продукты, а именно алкоголь содержащие напитки. Алкоголь повышает уровень гормонов стресса, увеличивая количество брюшного жира.

Но на гормоны стресса влияет кое-что еще – сон. За последние годы сократилось время сна. Недосыпание оказывают влияние на организм, увеличивает кортизол и меняют другие гормоны аппетита. Результатом сокращения часов сна является набор веса,

ведущей к ожирению. Решить проблему ожирения – кроме всего прочего – можно, снизив уровень стресса и увеличивая часы сна. И не только.

Мы принимаем множество лекарств. Еще один жизненный пример: Мэри, двадцатилетняя девушка, обратилась в амбулаторное в связи с набором веса. Набрала она много, девять кг за 10 недель, а причин не знала. Питалась она правильно, каждый день занималась спортом. Переживала она сильно еще и потому, что она была наставником. Давала людям советы по поводу правильного питания, спорта, но поняла, что клиенты не могут ей доверять, если она, будучи наставником, сама набирает вес. Обследование показало: она колола кортикостероидные инъекции в колено – у нее были проблемы с коленом из-за активных физических нагрузок. Кортикостероида – это искусственный вариант гормонов стресса (они увеличивают количество абдоминального жира, а также аппетит). Она страдала от побочного эффекта инъекции. Это редкий случай. Однако, с другой стороны, мы принимаем часто лекарства, побочным эффектом которых является набор веса, не в таком количестве, конечно. Но это характерно для людей, страдающих ожирением. Если у вас ожирение, вы хотите сбросить вес и вступаете в программу лечения ожирения, где присутствуют лекарства, обязательно обсудите с врачом, если у них побочные эффекты. И можно ли уменьшить дозу или вовсе прекратить принимать их, чтобы лечение прошло успешнее.

Последнее, что затронем в статье, – это бурый жир. В общем бурый жир – это хорошо. Мы знаем, что белый жир накапливается на бедрах, животе – это жир вредный, который мы ненавидим. Но есть хорошие новости: исследования показали, что страдающие ожирением могут сами стимулировать бурую жировую ткань. С помощью физических нагрузок, что для страдающих ожирением тяжело, но также с помощью холода, низкой температуры. Известно, что достаточное в течение пары недель, может, шести, находиться два часа при температуре 17 градусов Цельсия, чуть ниже комнатной, и бурый жир активируется, и вы избавитесь немного, белой жировой ткани. Избавитесь от вредного жира.

Вывод

Учитывая все факторы: стресс, сон, лекарства, строгие диеты проблема ожирения и его распространенность следует из того, что мы мыслим слишком просто. Мы должны принимать во внимание факторы и изменить, то, что нам под силу. Мы не должны осуждать

страдающих ожирением, мы должны их поддерживать. Только так удастся успешнее побороть ожирение.

Литературы

1. Взаимосвязь инсулинорезистентности и нарушения липидного обмена у больных / В.В. Агеева (и др.) // Тер. Архив. -2002 – № 10 – С. 12-15.
2. Farooqi IS, et al. Clinical spectrum of obesity and mutations in the melanocortin 4 receptor gene. N Engl J Med 2003; 348: 1085–1095.
3. Lubrano-Berthelie C. et al., Melanocortin 4 receptor mutations in a large cohort of severely obese adults: prevalence, functional classification, genotype-phenotype relationship, and lack of association with binge eating, J Clin Endocrinol Metab. 2006.
4. <https://youtu.be/DqsvwHG9c-M>
5. Щербакова, М. Ю. Нарушение липидного обмена / М. Ю. Щербакова // Педиатрия. – 2000. – № 4. – С. 76–80.
6. The role of dietary fat in body fatness: evidence from a preliminary meta-analysis of ad libitum low-fat dietary intervention studies / A. As-trup [et al.] // Br. J Nutr. 2007. – Vol. 83, № 1. – P. 25–32. 21.
7. В.П. Скулачев. Биоэнергетика мембранные преобразователи энергии -1989. – С.183;549/

UNDERSTANDING MACROECONOMICS AND MICROECONOMICS

Diyorbek Bakhodirov

Student, National University of Uzbekistan, Uzbekistan.

***Abstract:** Economics is divided into two categories: Macro and Microeconomics these two types plays a big role developing an economy of each country. Macroeconomics emerged a separate subject during a Great Depression in 1930, and the specific focus of macroeconomics is the study of unemployment. Besides that it also looks economy's structure growth and behavior of the country. Microeconomics pay attention to firms and companies statistics and it focuses supply and demand and other forces that determine to the price levels of economy and focuses on individual goals and business decisions and households workers and companies aims.*

Key words: GDP, unemployment rates, marketing prices, investment, income, need, Aggregate demand and Aggregate supply

Introduction

Macroeconomics has a very rich history. John Maynard Keynes is often said to be as a founder of macroeconomics he used this when initiating the use of monetary aggregates to study a board phenomena. Macroeconomics study aggregated indicators such as GDP, unemployment rates and other terminologies and interrelations of the marketing economy to better understand how the whole economy functions work. Microeconomics's special attention are paid to firm and companies economies such as statistics of product, trying to satisfy customer's needs and etc. Besides that, it also takes into account taxes and regulations created by government. Macroeconomics encompasses a variety of concepts and variables to study, but there are some essential category of economy which is so important for producers, consumers and workers.

Output and income

National output is the total amount of everything which country produces in the showed time. Everything which is produced and being sold is a totally income for country's economy. Total and Macroeconomic outputs are always measured in Gross domestic product(GDP) or in the other national economic category. Both output and income terms means the same category and both will be unchangeably, besides that output always changes onto income in diagrams or in some statistics. Economists always interested in long-run run increases in output. Because of the some factors that lead to increased economy output such as advancing in technologies and mostly more capitals and investments often be reasons for this happening in a economy. However economy cannot rise forever it could stop shortly in some points that's why this short-term drop is



1-image Inflation rate in Usa

Tradingeconomics.com

named recession by economists. To prevent this economists sometimes contact macroeconomy policies.

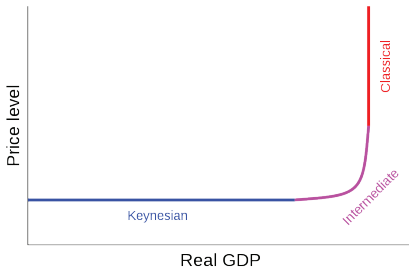
Unemployment and inflation

The unemployment statistics are measured by unemployment rate of the countries. This type of people are often to be without jobs. When they are looking for a job and can't find a better one. Initially unemployment became the most discussive problem of each country from it's beginning and it depends on economy. When an economy is rising unemployment rate falls, and when economy falls unemployment rise. According to statistics of 2018 Unemployment in Uzbekistan rose up to 9 percent, while Usa unemployment fell to 4%. Although an inflation is also important issue of the countries. Inflation happens when the price level generally increase at some points. When price decrease there is a deflation. Economists always measure these things with price indexes, it happens when economy be-

comes too overheated. Using a monetary policy helps to prevent inflation. Raising an interest rates or reducing supply of money can reduce inflation. In USA Inflation rate between 2017-2018 changed a lot in this period (1-image)

Aggregate demand and Aggregate supply

AD and AS plays a big role in the developing macroeconomy structures, and the whole country's economy. Aggregate demand or domestic final demand is the total demand for final goods and services at given time, and it's connected and it's demand to gross domestic product (GDP). AD is sometimes in downward sloping because of three effects: Pigou's wealth effect, Keynes interest rate effect and the Mundell-Fleming exchange rate effect. Aggregate supply AS or domestic final supply DFS is the total supply of final goods and services which national companies or firms are willing and able to sell in a given price. In this picture we can see



2-image GDP combination

that aggregate supply is shown in three stages Keynesian, Intermediate and Classical rates.

Microeconomics analyse microeconomic concepts works for instance firms and companies statistic and make relative price in market economy. Microeconomic stands in contrast to macroeconomics and also study inflation and deal with other important issues. There are some basic concepts in microeconomy:

Demand and supply

In microeconomics demand and supply are the elemental models in price determination economy in market. Providing that all these components are balanced there will be an economy equilibrium in market and the price and quantity transacted. It's normal to regard that the quantity demanded and quantity supplied as an exact functions of the economies the standart graphical representation usually attributed to Alfred Marshall who determined the price on vertical axis and quantity in the horizontal axis. Supply schedule is a type of statistics which illustrates the balanced quantity and prices momentarily the

Equilibrium generally to say is the balanced supplied quantity and supplied demand and it's represented by demand curves. Besides that they are essential fundamental part of the economy. Market equilibrium is usually defined and analysed by consumers who want to balance all important goods and services.

Elasticities in economy

Elasticity is a type of micromony which explains and measures how economic variables responds to changes. It shows how consumer when buying something can change his or her mind it's a strength of an incentive over choices which is given to consumers. Elasticity divided into two parts Elastic variable and inelastic variable. In elastic variable there is a much opportunity to respond to any changes which is occurring in consumers, while inelastic value shows more less changes to another goods products or services.

Conclusion

Today the world is changing and with the world economy is also expanding with new modern ideas to develop more urbanized countries. Macroeconomy and Microeconomy became the unchangeable part of them with a rich long history since their origin. Each country has own macroeconomics and they are rising through them, Without of them we can forecast more crisis in countries which won't pay attention to this things. While economy exist more countries should follow it's rules and it's components and there will be more growth in their economy.

References

1. A.G. Simkina B.V. Korneychuk "Microeconomics" Moscow 2002
2. SH.SH.Shadmanov B.E. Mamarakhimov "Theoretical Economy" Tashkent 2016
3. David C.Colander "Macroeconomics" Atlanta 1998
4. R.Dornbusch S.Fisher "Macroeconomics" New York 2008
5. Michael Parkin "Microeconomics" Boston 2010
6. D.Curtis I.Irvine "Microeconomic theories and concepts" Sydney 2013
7. Joseph Alois Schumpeter "Theory of Economical Development" New York 2008
8. David Romer "Advanced Macroeconomics" Washington 1996
9. David A.Moss "A concise guide to macroeconomics" Boston 2007
10. N.Gregory Mankiw "Principles of Economics" San Diego 1997
11. Kate Raworth "Doughnut Economics" New York 2011
12. Bruce Campbell "Microeconomics Principles and Problems" Philadelphia 2000
13. Robert Lindake, Daniel Rubenfield "Microeconomics" New York 2017
14. Irvin B.Tucker "Microeconomics for today" Massachusets 2006
15. Samuel Bowles Microeconomics Behaviour" London 2010

METHODS OF TEACHING ECONOMIC DISCIPLINES IN MODERN CONDITIONS

Soliyev Ibodulla

Lecturer, Namangan Engineering – Construction Institute, Uzbekistan.

***Abstract:** Many people know that the effectiveness of the educational process is largely determined by the method of teaching the discipline.*

Key words: methodology, economic discipline, modern education.

The concept of “method” is translated from ancient Greek as a way of research, theory, and teaching. Therefore, it is a way of teaching a particular academic subject. The role and importance of methods in the field of economic Sciences in modern conditions is constantly increasing. If education in the field of natural Sciences is less susceptible to changes due to the dynamics of social life, then economic education responds most directly to changes in social development.

Therefore, the problem of improving the methodology of teaching Economics is becoming very relevant. Methodology in the exact sense of the word is the teaching of methods of training and education. The subject of the teaching methodology is the process of teaching a particular discipline. Its task is to study the regularities of this training and establish on their basis the regulatory requirements for the activities of teachers. In other words, a method is a set of certain methods through which the requirements for teaching are implemented [1].

The methodology of teaching social Sciences is designed to provide a high theoretical level of teaching, strict scientific character, brightness and clarity of

presentation of the material. As a set of certain techniques, teaching methods are inextricably linked to the content of the studied science and its methodology. Many examples illustrate the relationship between methodology and teaching methods. For example, the lack of development of the methodology inevitably and negatively affects the methodological level of lectures and seminars, and vice versa. The methodology as a teaching about methods of training and education is a part of the general theory of education and training-didactics, which develops the whole complex of issues of content, methods and forms of training. The latter acts as an organic part of pedagogy, which has as its subject education, training and education of people. Private methods of teaching individual disciplines are links in the General system of pedagogical Sciences. They include and use the basic principles of pedagogy and didactics in relation to the peculiarities of teaching specific disciplines [2]. The methodology deals with the regularities of teaching and studying a particular science. Bearing in mind its official role in relation to the latter, it is possible to define the methodology as a form by which the content of this

science, its significance for practice, its connection with other Sciences, and its educational value are revealed in the process of studying and learning. It is known that everything special is also common in this respect.

Therefore, the method of teaching each of the social Sciences, acting as a special one in relation to the method of teaching all social Sciences, is at the same time general in relation to private methods. The method is designed to ensure the implementation of the principles of didactics, namely:

- connection of theory with practice;
 - systematic and consistent training of specialists;
 - consciousness, activity and independence of students in their studies;
 - connection of individual search for knowledge with educational work in the team;
 - the combination of abstract thinking with clarity in teaching;
 - the strength of learning;
 - the availability of scientific knowledge;
 - the unity of teaching and education in all forms of the educational process [1].
- The scientific basis of the methodology permeates all the links of educational work. The following forms of educational process in the teaching of social Sciences have developed in the University educational practice: lectures, independent work of students, seminars, consultations, tests, exams, and various forms of extracurricular work. The effectiveness of training and the level of training in any discipline is directly dependent on the

interaction of the “teacher-student” link. The economy is no exception. There is no substitute for the atmosphere of creativity that occurs when the teacher and students communicate directly. In educational practice, the following forms of the educational process in the teaching of social Sciences have developed: lectures, independent work, seminars, consultations, tests, exams, and various forms of extracurricular work. None of these forms can be recognized as universal, capable of replacing others. The forms of the educational process are interrelated, interdependent and logical sequence. The methodology of one form of work has a significant impact on the other. Thus, such a form of oral communication between the teacher and the audience for the purpose of transmitting scientific knowledge as a lesson-lecture remains relevant. In addition, in order to” broadcast “ the facts and their relationship to students, you can ask them to analyze the situation (problem) and search for ways to change this situation for the better.

Modern educational lectures are divided into 4 types:

1. A review lecture aimed at restoring the knowledge gained or getting acquainted with some new poorly studied material for the formation of a complete knowledge.

2. A problem lecture presents the material as a problem or a set of problems, a set of different points of view on one side or another. There is no specific solution to the situation, it must be sought together by both the teacher and the students (the method of specific situations).

3. A subject lecture is a section or part of the theoretical course being studied. It may well contain questions and some overview information

4. Installation lecture, the main task of which is to systematize the knowledge available to students, focusing on the most difficult problems, recommendations for independent work and information about the literature used [2]. It is no secret that the effectiveness of the educational process is largely determined by the teaching methodology. The widespread use of unified methods and the transition to exclusively written control over students' learning of study subjects formally reduces the role of the teacher in the direct learning process. Meanwhile, the level of training and the effectiveness of training are directly dependent on the interaction of the teacher – student link. Both sides should play a creative role in the learning process. It is important to avoid so-called stencil training, when students are trained to solve a certain type of problem, and the development of their economic thinking is sacrificed to the number of problems considered.

The student must learn to understand not only simulated, but also real economic processes. A significant role in the preparation of students is played by their independent work, as mentioned earlier, especially the development of independent search skills when performing abstracts, term papers and other research works. It is difficult to overestimate the importance of the departments' activities here. The use of educational and auxiliary literature can have a greater effect if, un-

der certain conditions, the Internet is actively introduced into the educational process. In this case, the boundaries of communication between students and the teacher are pushed both in space and time. The offer of elective courses and special courses should not become an end in itself. First, any choice must be in line with the main core of training. Secondly, the subjects of choice should be selected at the same level of complexity and scale of development, as well as acting as alternative sides of a common subject of study. Training reaches the goal when the audience takes into account the national and cultural traditions of the majority of students, when the phenomena of the national economy as a whole or a separate region are analyzed in standard theoretical situations. Thus, none of the above forms can be recognized as universal, capable of replacing others.

Therefore, from a methodological point of view, it is not correct when some departments take the path of artificial separation of individual parts of the educational process, unreasonably replacing them with others. Therefore, one day it will be possible to create fundamentally new school and University programs, where all subjects will be permeated with integration ideas and tasks.

References

1. Фарходжонова, Н. Ф. (2016). Проблемы применения инновационных технологий в образовательном процессе на международном уровне. In *Инновационные тенденции, социально-экономические и правовые проблемы взаимодействия в международном пространстве* (pp. 58-61).

2. Ismatullaevich, S. I., & Yakubovich, Y. A. (2019). The role of innovative activity in the Socio-Economic development of society. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 9(4), 93-98.
3. Шаходжаев, М. А., Бегматов, Э. М., Хамдамов, Н. Н., & Нумонжонов, Ш. Д. У. (2019). Методы эффективного использования информационно-коммуникационных технологий в образовательном процессе. *Проблемы современной науки и образования*, (10 (143)).
4. Шаходжаев, М. А., Бегматов, Э. М., Хамдамов, Н. Н., & Нумонжонов, Ш. Д. У. (2019). ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В РАЗВИТИИ ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ СТУДЕНТОВ. *Проблемы современной науки и образования*, (12-2 (145)).

FEATURES OF UZBEK NATIONAL CULTURE

Farxodjonova Nodira Farxodjon qizi

Lecturer, Namangan Engineering – Construction Institute, Uzbekistan.

Abstract: *Uzbekistan is a country with a long history, its original culture was formed at the dawn of civilization. The traditions of the people are an invaluable experience of their ancestors, which has come down from the depths of centuries. Compliance with them has always been the duty of everyone, regardless of gender, age and social status, because only by appreciating the past, a person can be confident in the present and calmly look to the future. In this article highlights of national culture of Uzbekistan and its features.*

Key words: culture, national culture, modernization, tradition, social-cultural life, language, ethnics of uzbek nationality.

National culture is a primary phenomenon that determines the history of a nation as a whole, the lifestyle of centuries, its scientific, spiritual and material potential. In short, I think it is correct to say that the reflection of the nation on the world stage. When we talk about national culture, we can not stop talking about our nation, our national culture with every pride.

After all we live, this coffin ground where our ancestors lived is one of the oldest cultural quarries. From our ancestors, we have a huge cultural heritage, which is rare if we boast about it all. Only to be limited to boasting does not bring us, it is our national duty to preserve and deliver heritage to the next generation with even greater enrichment. To do this, it is necessary to deeply understand that each phase of this nation living in the same land is responsible for how this task is, at the same time, relevant. Every nation is alive with its culture. No nation that has forgotten it, catching its own culture, does not live long. History has proved this in many ways. It is the same truth that those

who invaded our country and tried to deprive our nation of our culture, my identity, in the first place, if we recall the evil ones.

Uzbeks are a Turkic-speaking people. The largest nation in Central Asia, is the main and indigenous population of Uzbekistan, quite large groups of Uzbeks live in Northern Afghanistan, North-Western, Northern, Western Tajikistan, southern Kazakhstan, southern Kyrgyzstan, Northern and Eastern Turkmenistan. There are significant groups of Uzbek labor and economic migrants in Russia, the United States, Turkey, Ukraine, and the EU. Believers are Sunni Muslims. Uzbeks are traditionally engaged in agriculture and trade. More than 48 % of Uzbekistan's population lives in rural areas. The racial type of the Pamir-Ferghana race is a large European race, a mongoloid admixture is recorded. Related peoples: Uighurs, Turks, Turkmens, Tatars.

The culture of the Uzbek people is one of the most vivid and original cultures of the East. This is an inimitable folk music, dance and painting, unique national cui-

sine and clothing. Uzbek folk music is characterized by a variety of themes and genres. Songs and instrumental pieces according to their functions and forms of existence can be divided into two groups: performed at a certain time and under certain circumstances, and performed at any time. The first group includes songs associated with customs and traditions, labor processes, various ceremonies, dramatized entertainment representations and games.

The national Uzbek dance is extremely expressive. It represents all the beauty of the Uzbek nation. The main differences between Uzbek dance and other dances of the peoples of the East are, first, the emphasis on complex and expressive hand movements, and secondly-rich facial expressions. There are two types of Uzbek dance-traditional classical dance and folk (folk) dance. Classical traditional Uzbek dance is an art that is cultivated in special dance schools and then demonstrated on a large stage. There are three schools of Uzbek dance: Ferghana, Bukhara and Khorezm. The dances of the Ferghana group are characterized by softness, smoothness and expressiveness of movements, light sliding step, original movements on the spot and in a circle. Bukhara dance is also distinguished by sharpness of movement, thrown back shoulders and a very beautiful gold-embroidered suit. Original and original movements distinguish the Khorezm style (as in other Muslim cities). The development of national painting began many centuries ago.

In the 16th and 17th centuries, the art of manuscript and bookbinding achieved

significant success in the capital Bukhara and some other urban centers. The artistic design of the manuscript included exquisite calligraphy and water-colored delicate ornaments on the margins. In Samarkand and Bukhara, the Central Asian school of miniature painting has flourished. Handicraft production has developed in Uzbekistan from century to century, leaving unique products. In the twentieth century, due to progress in the socio-economic sphere, handicraft gradually began to fade into the background after industrial production. The largest centers of pottery production such as Rishtan, Gijduvan, Samarkand Gurum-saray, Urgut, Shahrisabz, and Tashkent have been preserved. Engraving, modern masters working with brass and copper, make high-quality engraved products from these metals. Outstanding masters of this business are the masters of Bukhara, who are distinguished by the subtlety and richness of the images created.

Traditional forms of folk art (embroidery, pottery, coinage and engraving of copper ware, carving and painting on wood and ganch, stone carving, etc.), which have preserved their identity in certain historical and cultural areas (Khorezm, Ferghana, etc.), have also reached a high level of development. Oral folk art flourishes (epics, dastans, various songs and fairy tales). Popular folk theater and circus performances of wits, puppeteers, tightrope walkers. In residential construction, especially in villages, the features of traditional building art are used: a seismic-resistant wooden frame, a covered terrace, niches in the walls of houses

for bedding, dishes, and other utensils. The Uzbeks had different regional schools of architecture: Ferghana, Bukhara, Khiva, Shahrisabz and Samarkand. Their features were expressed in the design, construction techniques, layout, etc. D. from the end of the 19th-beginning of the 20th century, outerwear in the waist-camisole spread. Hats for men-skullcaps, felt caps, turbans, fur hats, women-scarves. When leaving the house, women threw a burqa over their heads and covered their faces with a horsehair net – a chachwan. Girls and women before the birth of their first child plaited their hair in small braids (up to 40), the other women – in two braids. Traditional shoes – leather boots with soft soles, which were worn leather, later -rubber galoshes. Uzbek culture is its cuisine. Unlike nomadic neighbors, the Uzbek people had a solid and settled civilization for many centuries. In the oases and fertile valleys, they cultivated grain and domesticated livestock. As a result, the abundance of products allowed the Uzbek people to Express their unique tradition of hospitality. Uzbek food consists of all kinds of vegetable, dairy, and meat products. An important place in the diet is occupied by bread baked from wheat flour in the form of tortillas (Obi non, patir). Flour products (including deserts) are also common. The range of dishes is very diverse. Dishes such as noodles, soups and porridges made from rice (Shavla) and legumes (moshkichiri) are seasoned with vegetable or cow oil, fermented milk, red and black pepper, and various herbs (dill, parsley, kindza, and Raihan). Pilaf is a national and favorite

dish with more than 100 varieties. A large place in the diet is occupied by vegetables, fruits, grapes, watermelons, melons, nuts (walnuts and peanuts). The main drink is tea, often green. Uzbek dishes and table etiquette preserve the colorful national flavor. The national sports like Kurash – the Uzbek national struggle. Paige (Uzbek form of equestrian sport) is a form of horse racing. Ulak or Copcar – the goat (the struggle of riders for a goat carcass).

With independence, a completely new socio-political situation has emerged in Uzbekistan in the development of interethnic relations. To ensure stability in this multi-ethnic country in the difficult conditions of transition to market relations, the formation of a new Uzbek state, it was necessary from the very beginning to pursue a balanced national policy that does not infringe on the rights and interests of numerous ethnic minorities in the Republic.

The most important guarantee of preserving the national identity of peoples is the established obligation of all those on the territory of the Republic to respect its national traditions. The state creates appropriate conditions for the development of not only the titular nation, but also all national languages and cultures. This is expressed in state support for national cultural centers (NCC) as a system of specific rights of national minorities related to the implementation of their linguistic sovereignty, preservation of cultural traditions, customs, etc.

On the initiative of the president of our country Shavkat Mirziyoyev, promising projects implemented in all spheres,

large-scale creative work carried out on the ground are radically changing not only the lifestyle, but also the outlook of our people. Such a noble process can also be seen as an example of the high attention paid to the development of culture and art, the people of creativity. In the last two years, about 20 decrees and decisions related to this sphere have been adopted. They are making efforts for their implementation. The resolution of the president of the Republic of Uzbekistan “on approval of the concept of further development of national culture in the Republic of Uzbekistan” dated November 28, this year is of particular importance as an important document aimed at eliminating the existing problems and shortcomings in this field.

It should be emphasized that the processes of restoring national identity have been actively developed and are developing not only among the titular nations of the Republic, but also among other ethnic groups living in the country. In this situation, representatives of ethnic minorities,

strengthening their national identity, love for their historical homeland, develop a sense of citizenship and patriotism for the country in which they were born and live, showing respect for the language, folk customs, rites and traditions of the titular nation of the state.

References

1. Farhodjonova N. FEATURES OF MODERNIZATION AND INTEGRATION OF NATIONAL CULTURE //Scientific Bulletin of Namangan State University. – 2019. – Т. 1. – №. 2. – С. 167-172.
2. Farhodjonova N. F. MODERNIZATION AND INTEGRATION: SOCIAL-PHILOSOPHICAL ANALYSIS //Роль науки в формировании современной виртуальной реальности. – 2019. – С. 10-12.
3. Шаходжаев М. А. и др. Методы эффективного использования информационно-коммуникационных технологий в образовательном процессе //Проблемы современной науки и образования. – 2019. – №. 10 (143).
4. Andrzejewski, S., Makowski, D., Lewandowski, P., Cohan, P., Kosciuszki, K. I. T., & O'Connell, P. Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe.

УДК 811.16

Педагогические науки

МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ В ИНОЯЗЫЧНОМ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОСТРАНСТВЕ

Артеменко И.Ю.

преподаватель русского языка

подготовительного отделения

Киевского национального университета имени Тараса Шевченко

г. Киев, Украина

В современном мире бурно развиваются информационные технологии и процессы глобализации. Поэтому в мире повысился интерес к проблемам межкультурной коммуникации.

В сфере образования, в сфере обучения русскому языку как иностранному, появилась сложная задача-приобщить молодое поколение к жизни в условиях диалога культур, к межкультурной коммуникации. Что это значит? Мы должны дать нашим студентам такие знания, которые могли бы помочь им чувствовать себя свободно или хотя бы удобно в поликультурном обществе. В нашем варианте – в обществе неродной им культуры, новой для них украинской культуры.

Диалог двух культур подразумевает знание собственной культуры и культуры страны изучаемого языка. Здесь важны знания страноведения (географическое положение страны, ее климат, ее быт, культура, традиции, экономика, знания основных вех развития истории, знания выдающихся людей и событий, знания религиозных традиций и обрядов). Все эти знания облегчают задачу межкультурного общения,

умения находить общее и разное в наших традициях и стилях жизни, дают нам возможность общаться на равных, вести диалог на интересующие нас темы.

Для такого подхода к решению данной проблемы очень важно знание иностранного языка (а лучше нескольких), поскольку иностранный язык является одним из средств межкультурной коммуникации и адекватного взаимодействия с представителем других культур.

Как мы знаем, язык является средством общения, идентификации, социализации и средством приобщения к культурным ценностям. Язык не просто передает некое сообщение, но и обладает способностью фиксировать и сохранять культурное достояние человечества. Что такое культура? Культура – это определенная совокупность социально-приобретенных и передаваемых из поколения в поколение значимых символов, идей, ценностей, обычаев, традиций, верований, норм и правил поведения. Благодаря этим совокупностям люди планируют свою жизнь и организуют свою деятель-

ность. Е.И. Пассов считает, что узнать и усвоить культуру – это значит «знать, уметь, творить и хотеть». «Хотеть» – он считает главным элементом в этой цепочке. Именно «хотеть» определяет мотивационный и нравственный аспект человека как личности.

В гуманитарных группах несложно выделить время для изучения страноведческого материала. В технических группах это сделать сложнее. Поэтому мы рекомендуем больше внимания уделять лингвострановедческому материалу на уроках русского /украинского/ языка. Мы стремимся, чтобы этот материал пронизывал все аспекты преподавания языка. При составлении программ для студентов-иностранцев учитывается следующий важный момент:

- максимальное использование страноведческого материала при обучении разным видам речевой деятельности (говорение, аудирование, письмо, чтение);

Занятие с культуроведческой направленностью разделяются на следующие типы:

- перцептивный тип (ориентирован на знакомство с элементами культуры, на осознание их ценностей, на придание им индивидуальности;

- оценочный тип (предлагает личностную оценку культурных событий, определение их актуальной значимости);

- аналитический тип (рассчитан на анализ и сопоставление родной культуры и изучаемой).

Возможен диалог культур. Этот диалог предполагает знание собственной

культуры и культуры изучаемого языка (русского и украинского). Такой диалог может происходить только на осознанной национальной культурной базе родного языка. В данном случае, родная культура рассматривается нами при ее изучении как ключ к пониманию культуры иностранной. Как показывает практика, элементы иноязычной культуры усваиваются студентами легче и лучше при сопоставлении с реалиями родной культуры.

При сопоставлении разных культур, родной культуры и иностранной, происходит обучение студентов:

- видеть не только сходства культур, но и их различия;

- воспринимать различия как норму существования культур в современном мире;

- воспринимать различия как норму существования разных культур в современном мире;

- формировать активную жизненную позицию, направленную против культурного неравенства, культурной дискриминации и культурного вандализма в современном мире.

Особое внимание следует уделить работе с текстами из современных книг. Это могут быть тексты как адаптированные для студентов подготовительного факультета, а также тексты оригинальные из современных книг, газет и журналов для студентов продвинутого этапа (или для студентов сильных групп подготовительного факультета). Мы используем также учебник «Коммуникативный практикум» Н. Юган, Д. Воронина, И. Артеменко и

др., в котором страноведческий материал представлен достаточно хорошо.

Можно использовать работу студентов с разножанровыми текстами. Такая работа развивает у студентов три группы умений:

- рецептивные умения, обеспечивающие понимание текста;
- репродуктивные умения, обеспечивающие возможность воспроизвести текст с опорой на план, ключевые слова и т.д.;
- продуктивные умения, обеспечивающие возможность использования проблематики текстов.

Обычно работа с текстом проводится в аудиторное время. На проведение такой работы отводится в среднем до 45 минут (в зависимости от сложности текста и подготовленности группы).

Тематика текста выбирается в дополнении к имеющимся у студентов знаниям об истории страны, городах, образе жизни, традициях, великих людях. Особое внимание мы стараемся уделять сведениям, связанным с наукой, образованием, будущей профессией (система образования в стране изучаемого языка и на родине, научные исследования).

При обучении говорению обычно используются тексты разнообразные по своему стилю. Это могут быть художественные, публицистические тексты. Виды работ с текстом могут быть различными: ответы на вопросы по тексту, трансформирование монологических высказываний в диалогическую речь и наоборот. Все это помога-

ет развивать коммуникативные умения, способствует лучшему восприятию содержания. Такой подход позволяет лучше организовать как самостоятельную так и аудиторную работу.

Одним из принципов подбора текста является то, насколько он интересен для студента. Все знают, что если информация не интересна, то она не будет воспринята студентами. Если же информация интересна, то она вызывает живой интерес и восприятие у студентов. Именно такие тексты и нужно обсуждать на занятиях. Лучше, если в таких текстах содержится информация для сравнения с событиями в родной стране.

Из большого объема заданий на развитие рецептивных умений наиболее подходящими для студентов являются следующие:

- составление из данных слов предположений;
 - верные и ложные высказывания;
 - прочтение текста и заполнение таблицы с заданием;
 - составление хронологического плана.
- Задания на развитие репродуктивных навыков могут быть следующие:
- ответьте на вопрос, используя информацию;
 - дайте определения следующим терминам;
 - обсудите информацию, работая в парах;
 - объясните следующие выражения.

Примерами заданий на продуктивные навыки могут быть:

– сравните политическую систему Украины и своей страны;

– опишите национальный флаг и символы своей страны;

– проведите экскурсию по своему родному городу.

Для проверки глубины формирования навыков мы проводим контрольные задания в форме дискуссий, викторин, проблемных заданий, рефератов, сочинений. Подготовительный факультет КНУ имени Тараса Шевченко практикует проведение студенческих конференций. Так, в 2019 учебном году прошла студенческая конференция на тему «Достопримечательности Украины. Природные и архитектурные богатства». Студенты подготовительного факультета сами подбирали фото и готовили информацию к ним. Это был их зачет по страноведческой теме.

С учетом того, что овладение иностранным языком (русским или украинским) как средством межкультурного общения проходит в условиях отсутствия естественной среды общения, особая роль отводится просмотру аутентичных фильмов. Видеофильм не имеет себе равных в представлении реального языка, жестов, мимики, фоновой информации, особенностей невербального общения. Использование фильмов, микрокадров позволяет нам аудиовизуально предъявить нам вариативные коммуникативные ситуации в процессе овладения студентами иностранным языком, а также позволяет нам создать динамичную ситуацию в процессе обучения языку.

Обучение аудированию является сложным процессом, не все студенты готовы правильно воспринимать видеофильм. Могут возникнуть сложности с правильным пониманием коммуникативных ситуаций. Для этого перед просмотром каждого фильма или изображения необходимо провести подготовительную работу. Для снятия языковой трудности для начала необходимо провести перевод на родной язык новых слов, повторить ранее изученную грамматику, объяснить новую грамматику и закрепить ее, объяснить новую лексику, проанализировать непривычные для студентов аутентичные разговорные формулы.

Перед просмотром фильма можно предложить студентам раздаточный материал с разнообразными заданиями; это могут быть вопросы к фильму, план фильма, вопросы и варианты ответов к нему (ложные и правильные ответы), составление хронологического плана.

При просмотре фильма студенты могут кратко конспектировать фильм (даже делая это на родном языке).

При осуществлении контроля понимания фильма большое внимание уделяется различным видам пересказа: сжатого, избирательного, полного. Можно использовать ролевые игры при пересказе текста, озвучивание фильма, написание сочинений, вопросно-ответную работу.

Как показывает практика, культурологический тренинг студентов должен осуществляться с самого начала его обучения в вузе. Незнание и непонимание элементарных знаний линг-

востратоведения может привести к отсутствию коммуникации.

Подводя итог, надо сказать, что изучение другой, иноязычной культуры, дает возможность студентам;

– получать духовное богатство изучаемого языка:

– определить себя как личность, принадлежащую к другой социокультуре;

– лучше понять культуру народа, чей язык студенты изучают;-

– предвидеть возможное непонимание культур;

– предвосхитить осложнения во взаимопонимании;

– взаимодействовать друг с другом, сохраняя при этом национальную самобытность;

– актуализировать практический, культурологический, исторический и философский потенциал;

– развивать способности непредвзятости, толерантности;

– понимать иную культурную реальность;

– быть готовым к участию в диалоге культур.

Практика изучения русского (украинского) языка как иностранного показывает, что изучение культуры другой страны, страны изучаемого языка, способствует развитию познавательных интересов студентов, быстрому усвоению знаний, обогащению знаний студентов.

Список литературы;

1. Пассов Е.И., Новая концепция иноязычного образования, М.,2000,с.16
2. Милованова Т.М., Сырецкая И.А.,2012
3. Юган Н.Л., Воронин Д.А., Артеменко И.Ю., и др. Коммуникативный практикум.,2019.

ПОД-СЕКЦІЯ 6. Теорія, практика і методи обучения

ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

Заблоцька І.В.,

аспірант кафедри технологічної та професійної освіти, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Ключові слова: дослідницькі вміння; фахівець харчових технологій; заклад професійно-технічної освіти.

Keywords: research skills; specialist in food technology; institution of vocational education.

Нові вимоги суспільства ставлять перед закладами професійної (професійно-технічної) освіти завдання, спрямовані на пошук нових шляхів творчого розвитку особистості майбутнього фахівця. Одним з напрямків такого розвитку є формування дослідницьких умінь у майбутніх фахівців харчових технологій.

Проблема розвитку дослідницьких умінь фахівців різних галузей виробництва й сфери послуг знайшла відображення у наукових працях багатьох вітчизняних та зарубіжних учених-дослідників (В. Андреева, І. Лернер, А. Іщенко, В. Радкевич, Л. Руденко, Л. Сушенцева, та ін.). Базисні підходи до виявлення структури дослідницьких умінь фахівця розглядаються Ю. Бабанським, А. Матюшкіним, Н. Тализіною, Я. Пономарьовим, А. Усовою та ін.

Необхідність формування дослідницьких умінь майбутніх фахівців харчових технологій стає важливим засобом оновлення змісту навчання й

підвищення рівня професійної підготовки учнів в контексті модернізації системи професійної (професійно-технічної) освіти.

На основі аналізу сутності та особливостей перебігу дослідницької діяльності нами визначено комплекс дослідницьких умінь майбутніх фахівців харчових технологій в контексті їх майбутньої професійної діяльності, що включає вміння:

- організації дослідження в галузі харчових технологій (вміння користуватися нормативною документацією, збірниками рецептур; вміння раціонально планувати дослідницьку діяльність; вміння забезпечувати сприятливі умови для проведення дослідницької діяльності та ін.);

- проведення дослідження (вміння планувати етапи дослідження, складати і розробляти технологічну документацію; вміння аналізувати, узагальнювати результати експериментальної роботи; вміння планувати і розробляти власні проекти; вміння проводити

мікробіологічні, органолептичні, фізико-хімічні дослідження в галузі харчового виробництва; вміння використувати спеціалізоване програмне забезпечення; вміння виявляти виробничі фактори і відповідні їм ризики; вміння аналізувати й оцінювати ефективність проекрованої технології, якості одержуваного продукту і застосовувати для цього відповідну технічну документацію; вміння складати технологічні карти харчової продукції; вміння проводити дослідження й давати оцінку одержаним результатам в умовах харчового виробництва та ін.);

– підведення підсумків результатів дослідження, їх оформлення та подання (вміння публічно виступати з результатами свого дослідження і представляти їх у вигляді презентації, виставки, участі в професійних конкурсах; вміння відстоювати власну точку зору; вміння виконувати технологічні схеми, креслення, діаграми та ін.).

Ефективність формування дослідницьких умінь майбутніх фахівців харчових технологій в закладах професійної (професійно-технічної) освіти забезпечується реалізацією в освітньому процесі таких педагогічних умов: 1) створення навчально-дослідницького середовища на основі інтеграції інформаційно-технічного, кадрового й соціального потенціалів закладів професійної (професійно-технічної) освіти; 2) впровадження в освітній процес навчально-методичного комплексу «Формування дослідницьких умінь учнів»; організації науково-методичних семінарів для викла-

дачів ПТНЗ з питань управління дослідницькою діяльністю майбутніх фахівців харчових технологій; 3) розробка і реалізація діагностичного інструментарію, що забезпечує ефективність відстеження рівня сформованості дослідницьких умінь у майбутніх фахівців харчових технологій.

Дослідницькі вміння учнів ПТНЗ формуються головню у процесі спеціально організованої навчально-дослідницької діяльності, особливістю якої, на думку В. Андреева, є фактор суб'єктивного «відкриття» нового знання, що має не об'єктивну, а суб'єктивну значущість і новизну. Будь-яке нове знання не виникає з нічого, а завжди має певний зв'язок з колишніми знаннями, колишнім досвідом індивіда. Тому актуалізація раніше засвоєних знань й умінь є невідмінною умовою навчально-дослідницької діяльності й у теорії проблемного навчання вважається надійною передумовою успішного розв'язання навчальних проблем [1, с. 30].

Результатом навчально-дослідницької діяльності є психологічні новоутворення. З цього приводу відомі вчені-психологи зазначають, що у процесі розв'язання навчально-дослідницьких завдань завжди відбувається відкриття нових знань (Л. Виготський [2], С. Рубінштейн [5]); набуття нових способів діяльності (Я. Пономарьов [4]); акумуляція знань, які виступають як орієнтувальна основа діяльності (Н. Талізін [6]).

Успішність навчально-дослідницької діяльності учнів ПТНЗ зумовлю-

ється рівнем підготовки викладача, раціональністю планування видів і форм навчальної роботи, ефективністю її управління. На думку В. Далінгер, роль викладача в організації навчально-дослідницької діяльності учнів полягає у його спрямованості на формування необхідних дослідницьких умінь, що передбачає [3]:

- вміння вибирати рівень навчально-дослідницького завдання залежно від ступеня розвитку індивідуальних здібностей учнів;

- вміння правильно визначати (формувані) проблемні ситуації залежно від складності навчально-дослідницького завдання та його місця в структурі заняття;

- вміння поєднувати індивідуальні і колективні форми навчально-дослідницької діяльності учнів.

Навчально-дослідницька діяльність учнів у закладах професійної (професійно-технічної) освіти є обов'язковою складовою цілісного освітнього процесу. Її основні цільові установки і змістове наповнення чітко регламентовані Державним стандартом, навчальними планами і робочими програмами дисциплін.

Для забезпечення успішної реалізації навчально-дослідницької діяльності учнів професійних (професійно-технічних) закладів освіти необхідно враховувати такі чинники:

- вмотивованість;
- цілеспрямованість і систематичність;
- навчально-дослідницьке середовище;

- психологічний комфорт;
- матеріально-технічна база досліджень;
- рівень підготовки викладача.

Комплексне вивчення психолого-педагогічної літератури, аналіз практики формування дослідницьких умінь учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти, вимог роботодавців дали змогу сформувані такі ключові положення:

1. Становлення майбутнього фахівця харчових технологій у закладі професійної (професійно-технічної) освіти здійснюється в процесі формування прикладних дослідницьких умінь, які необхідні для успішної професійної діяльності.

2. Процес формування дослідницьких умінь майбутніх фахівців харчових технологій у закладах професійної (професійно-технічної) освіти здійснюється здебільшого у процесі навчально-дослідницької діяльності, спрямованої на розв'язання навчально-дослідницьких завдань. При цьому мають місце такі форми навчальної діяльності учнів: підготовка рефератів і доповідей, участь у науково-практичних конференціях, робота у дослідницьких гуртках, участь у конкурсах професійної майстерності та ін.

3. Аналіз діяльності закладів професійної (професійно-технічної) освіти свідчить про значні можливості для формування дослідницьких умінь учнів, закладені в навчальних програмах фахових дисциплін. Проте, на жаль, вони не використовуються по-

вною мірою внаслідок відсутності необхідних педагогічних умов.

Література:

1. Андреев В.И. Эвристическое программирование учебно-исследовательской деятельности: метод. пособие / В.И. Андреев. – Москва: Высш. шк., 1981. – 120 с.
2. Выготский Л.С. Собрание сочинений: в 6 т. Т.1: Вопросы теории и истории психологии / Л.С. Выготский ; под ред. А.Р. Лурия, М.Г. Ярошевского. – Москва: Педагогика, 1982. – 488 с.
3. Далингер В.А. Технология развивающего обучения математике, обеспечивающая формирование исследовательских умений у учащихся / В.А. Далингер // *Фундаментальные исследования*. – 2005. – № 9. – С. 57–59.
4. Пономарев Я.Н. Психология творчества и педагогика. – Москва: Педагогика, 1976. – 280 с.
5. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – СПб.: Питер, 2007. – 713 с.
6. Талызина Н.Ф. Управление процессом усвоения знаний. – Москва: МГУ, 1975. – 340 с.

УДК 378.147

ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ СФЕРИ ПОСЛУГ

Оксана Бойчук

Викладач української мови та літератури ДНЗ «Вінницький центр професійно-технічної освіти технологій та дизайну» м. Вінниця (Україна)

STAGES OF FORMATION OF PROFESSIONAL COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE QUALIFIED WORKERS OF SERVICES

Oksana BoychukTeacher of Ukrainian language and literature
DNZ «Vinnitsia Center of Professional and Technical
education technology and design »
Vinnitsa (Ukraine)
oksana_boichuk@ukr.net

***Анотація.** Основними завданнями професійної (професійно-технічної) освіти нині визначено такі: створення єдиної системи професійної освіти, що поєднає професійно-технічну та фахову передвищу освіти й відповідає ринку праці; удосконалення змісту та якості професійної освіти; підвищення іміджу професійної освіти, що сприймається як достойна освітня траєкторія для випускників шкіл. Щоб реалізувати ці завдання, необхідно не тільки оновити зміст і технології професійної (професійно-технічної) освіти, але, перш за все, підготувати кваліфікованого робітника, який буде відповідати цим високим вимогам: компетентного, свідомого, здатного до швидкої адаптації та комунікації в умовах ринку праці. Крім того, реалізація цих завдань багато в чому залежить від готовності педагогічних кадрів. Нові умови існування освітнього середовища, оновлення змісту професійної (професійно-технічної) освіти, інноваційних форм і методів навчання, зростаючі вимоги до якості знань, ускладнення форм організації уроку – все це вимагає підвищення професійної компетентності та формування готовності майбутнього робітника до виконання професійної діяльності.*

У статті визначено етапи формування професійної комунікативної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг у закладі професійної (професійно-технічної) освіти сфери послуг. Викладачам української мови рекомендовано здійснювати формування вищезначеної компетентності поетапно на основі системного, діяльнісного, компетентнісного та особистісно орієнтованого підходів із використанням сучасних активних

інноваційних методів навчання. З метою підготовки висококваліфікованого робітника сфери послуг, здатного до продуктивної комунікації у процесі професійної діяльності, акцентовано на необхідності інтегрування в закладі професійної (професійно-технічної) освіти загальноосвітніх навчальних предметів і предметів загальнопрофесійної підготовки та неперервній співпраці викладачів цих предметів та психологічної служби. Крім того, наголошено на значенні особистості викладача як взірця для наслідування для розвитку позитивної мотивації до опанування професійною комунікативною компетентністю.

Abstract. *The main tasks of vocational (vocational-technical) education are now defined are: the creation of a single system of vocational education that combines vocational-technical and professional higher education and meets the labor market; improving the content and quality of vocational education; enhancing the image of vocational education, which is seen as a worthy educational trajectory for school graduates. In order to accomplish these tasks, it is necessary not only to update the content and technology of vocational (vocational) education, but, above all, to train a skilled worker who will meet these high requirements: competent, conscious, capable of rapid adaptation and communication in the market conditions labor. In addition, the implementation of these tasks largely depends on the readiness of the teaching staff. New conditions for the existence of an educational environment, updating the content of vocational (vocational-technical) education, innovative forms and methods of training, increasing requirements for the quality of knowledge, complication of forms of organization of a lesson – all these require increasing professional competence and forming the future worker's readiness for professional activity.*

The stages of formation of professional communicative competence of future skilled workers of the sphere of services in the institution of professional (vocational-technical) education of the sphere of services are defined in the article. Teachers of the Ukrainian language are advised to develop the above competences in stages based on systematic, activity-based, competency and personally-oriented approaches using modern active innovative teaching methods. In order to prepare a highly qualified employee of the service sphere, capable of productive communication in the process of professional activity, the necessity of integration in the institution of vocational (vocational-technical) education of general educational subjects and subjects of general vocational training and continuous psychology of subjects of teaching of these subjects is emphasized. In addition, the importance of the teacher's personality as a role model for developing positive motivation for mastering professional communicative competence was emphasized.

Ключові слова: професійна комунікативна компетентність, методичні рекомендації, сфера послуг, кваліфікований робітник.

Keywords: professional communication competence, methodological recommendations, service sector, skilled worker.

Постановка проблеми. Основна мета загальноосвітнього курсу української мови – формування компетентного мовця, національно свідомої, духовно багатой мовної особистості.

Відповідно до напряму профільного навчання (рівень стандарту) у програмі визначено такі завдання вивчення української мови в 10-11 класах: формування ціннісного ставлення до української мови як державної мови України; формування предметної і ключових компетентностей; формування духовного світу учнів, цілісних світоглядних уявлень, системи загальнолюдських, національних, особистісних ціннісних орієнтирів; навчання засобами мови пізнавати світ, облаштовувати гармонійне співіснування в ньому, зберігати й передавати культурні надбутки, виражати емоції й почуття, розв'язувати життєві проблеми; формування мовленнєвої культури, раціональної мовленнєвої поведінки; розвиток логічного і критичного мислення, творчої уяви; формування мовного смаку, мовного чуття і мовної стійкості, сприяння усвідомленню краси й естетики української мови [6]. Однак опанування цього курсу майбутніми кваліфікованими робітниками сфери послуг у закладі професійної (професійно-технічної) освіти має бути нерозривно пов'язане з їх майбутньою професійною діяльністю і направлене на формування професійної комунікативної компетентності як необхідної умови підготовки висококваліфікованого робітника.

Аналіз досліджень. Різні аспекти

методології, педагогіки, психології, методики професійної освіти і навчання розглядають В.Бондар, Ю.Зінковський, С.Максименко, Н.Ничкало та ін. Теоретичні та методичні основи організації навчання у професійно-технічних закладах є предметом досліджень у наукових працях Р.Гуревича, формування професійних здібностей майбутніх кваліфікованих робітників сфери обслуговування розглянуто в дослідженнях І.Жорової, теоретико-методичні засади формування професійної мобільності майбутніх кваліфікованих робітників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти обґрунтовано в працях Л.Сушенцевої. Проблеми лінгводидактики досліджено у працях О.Біляєва, М.Пентилюк, О.Семенов, Т.Ладигенської та ін. Формування професійної комунікативної компетентності у фахівців різного профілю досліджували О. Корніяка, О. Васильєва, В. Ягупов та ін.

Мета статті: на основі теоретичного аналізу проблеми формування професійної комунікативної компетентності кваліфікованих робітників сфери послуг у закладі професійної (професійно-технічної) освіти та результатів експериментального дослідження визначення етапів формування означеної компетентності.

Виклад основного матеріалу. У Національній доктрині розвитку освіти пріоритетними напрямками державної політики щодо розвитку освіти визнано поєднання професійної (професійно-технічної) та повної загальної середньої освіти; забезпечення варіа-

тивності та гнучкості освітньо-професійних програм з урахуванням змін на ринку праці та попиту на нові професії; створення інтегрованих навчальних планів і програм, а також забезпечення зв'язку між загальною середньою, професійною (професійно-технічною), вищою та післядипломною освітами [5].

У Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти "Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта" на період до 2027 року відзначається, що «основною проблемою, яка потребує розв'язання, є невідповідність підготовки кваліфікованих кадрів потребам особи, національної економіки та суспільства» [7]. Основними завданнями професійної (професійно-технічної) освіти нині визначено такі: створення єдиної системи професійної освіти, що поєднає професійно-технічну та фахову передвищу освіти й відповідає ринку праці; удосконалення змісту та якості професійної освіти; підвищення іміджу професійної освіти, що сприймається як достойна освітня траєкторія для випускників шкіл. Щоб реалізувати ці завдання, необхідно не тільки оновити зміст і технології професійної (професійно-технічної) освіти, але, перш за все, підготувати кваліфікованого робітника, який буде відповідати цим високим вимогам: компетентного, свідомого, здатного до швидкої адаптації та комунікації в умовах ринку праці.

Перед професійною (професійно-технічною) освітою постає проблема

забезпечення цілісності оволодіння здобувачами освіти сучасним змістом освіти, якісним засвоєнням систематизованих знань, умінь і цінностей. Це дозволить майбутнім кваліфікованим робітникам включатися в інтеграційні процеси і нововведення сучасної науки, техніки і виробництва, творчо підходити до вирішення актуальних професійних проблем.

Загальноосвітні предмети, що є базою для вивчення предметів професійного блоку, сприяють підвищенню якості професійної підготовки, з іншого боку, вивчення предметів професійного блоку дисциплін допомагає учням закріпити отримані знання із загальноосвітніх предметів, доповнює і поглиблює їх.

Саме на основі інтеграції змісту навчальних предметів у закладі професійної (професійно-технічної) освіти повинна формуватися професійна комунікативна компетентність майбутніх робітників сфери послуг як необхідна ознака їхньої високої кваліфікації. Вважаємо за доцільне виділити у процесі формування професійної комунікативної компетентності наступні етапи: діагностично-мотиваційний, етап формування когнітивно-нормативного компонента, етап формування соціолінгвістичного компонента, етап формування рефлексивного компонента.

Перший етап розпочинається з діагностики оволодіння здобувачами освіти базовими знаннями з української мови, вивчення рівня сформованості мотивів до професійної та кому-

нікативної діяльності з метою визначення наступної траєкторії формування професійної комунікативної компетентності.

Спираючись на дослідження Р. Немова, Н. Скороходової, К. Платона, вважаємо, що мотивація – це сукупність спонукальних чинників, які визначають поведінку людини (потреби, мотиви, інтереси). Підтримуємо думку А. Маркової про мотивацію навчальної діяльності як окремих вид мотивації, що визначається низкою факторів: системою освіти та закладом, у якому відбувається освітній процес; рівнем організації освітнього процесу; індивідуальними особистісними особливостями здобувача освіти; особистісними особливостями і професійною майстерністю педагога; специфікою навчального предмета [1].

Важливо на цьому етапі є тісна взаємодія викладачів української мови, предметів загальнопрофесійної підготовки, психологічної служби освітнього закладу та класними керівниками і майстрами академічних груп першого курсу, оскільки вона дозволяє здійснити повну та об'єктивну діагностику базових знань здобувачів освіти та встановити причини тієї чи іншої мотивації з метою її корекції за необхідності.

Основними завданнями першого етапу формування професійної комунікативної компетентності є становлення системи мотивів: пізнавального мотиву, професійного мотиву, мотиву самовдосконалення та самоутвердження. Ефективними для досягнення по-

ставлених завдань є такі форми і методи активного навчання як діалогізація (переважання діалогічних форм взаємодії, педагогічного співробітництва); проблематизація (системне створення різноманітних проблемних ситуацій різного рівня складності, використання різноманітних методів і прийомів їх вирішення); персоналізація (акцентування уваги на особистісному спілкуванні, створення сприятливих умов для партнерства); індивідуалізація та диференціація (врахування індивідуальних особливостей та інтересів здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти, сприяння їх особистісному розвитку) [2]. З цією метою доцільно знайомити майбутніх кваліфікованих робітників з відомими вітчизняними та зарубіжними представниками їхньої професії, історіями їхнього професійного зростання, екссклюзивними зразками продуктів діяльності найкращих представників професії, спонукати здобувачів освіти висловлювати свою точку зору, тощо.

Важливе значення для формування у майбутніх кваліфікованих робітників позитивної мотивації до оволодіння професійною комунікативною компетентністю має особистість педагога, який має бути взірцем культури мовлення, педагогічної ерудиції, володіння предметом викладання. Успішність позитивного впливу на формування позитивної мотивації до формування професійної комунікативної компетентності визначається також умінням викликати в здобувачів освіти допитливість, завойовувати їх довіру, здій-

снювати об'єктивний контроль формування знань. Обираючи стиль спілкування з майбутніми кваліфікованими робітниками, викладачу необхідно віддавати перевагу «педагогіці співробітництва», основою якої має бути єдність високого професіоналізму педагога та його етичних установок, взаємодія й співробітництво із здобувачами освіти.

Другий етап формування комунікативної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг направлений на формування когнітивно-нормативного компонента. Головна мета цього етапу – оволодіння професійною лексикою відповідно до орфоепічних, орфографічних, пунктуаційних, лексичних, граматичних та стилістичних норм української літературної мови; розвиток професійних мовленнєвих умінь та навичок. З цією метою необхідно будувати освітній процес на основі діяльнісного (навчання у процесі виконання практичних вправ), особистісно орієнтованого (врахування результатів дослідження мотивації до оволодіння професії, корекція мотивів з урахуванням індивідуальних особистісних якостей), інтегрованого (використання міжпредметних зв'язків та мультидисциплінарного підходу, який передбачає комплексне вивчення української мови, основ психології та етики професійного спілкування і навчальних предметів професійної підготовки) підходів.

Головна мета третього етапу – сформувати навички професійної комунікації в межах засвоєння програ-

мового матеріалу навчальних предметів загальноосвітньої та загальнопрофесійної підготовки. Встановлено, що послідовність засвоєння цього компонента реалізується таким чином: мовні знання + мовні навички + мовленнєві вміння [3]. Ця мета може бути досягнута лише за умови використання сучасних інтерактивних методів навчання (мозковий штурм, рольова гра, дебати, «рівний – рівному», робота в групах, акваріум, карусель, ажурна пилка, дерево рішень, сенкан тощо). Інтерактивне навчання можна визначити як взаємодію викладача та здобувачів освіти в процесі спілкування та навчання з метою вирішення професійних та комунікативних завдань. Працюючи в групі, майбутні кваліфіковані робітники покращують комунікативні навички, можуть проявляти як командний дух, так і лідерські якості. Інтерактивна взаємодія характеризується високим показником інтенсивності спілкування учасників, їх прямою комунікацією, зміною використаних прийомів та форм спілкування, що допомагає урізноманітнити сприйняття інформації, тим самим, покращуючи її засвоєння [5:35-37].

Завершальним етапом формування професійної комунікативної компетентності є етап формування рефлексивного компонента, який передбачає вміння оцінити власний рівень засвоєння знань, сформованих умінь та навичок, порівняти своє сприйняття з думками, поглядами та позиціями інших, за потреби скоригувати його, прогнозувати подальші кроки. З цією метою доцільно вико-

ристовувати такі прийоми роботи: сходинки до успіху, сенкан, заверш речення, самооцінювання.

Висновки. Професійна комунікативна компетентність є невід’ємним елементом висококваліфікованого робітника сфери послуг. Викладачам української мови рекомендовано здійснювати формування вищезначеної компетентності поетапно на основі системного, діяльнісного, компетентнісного та особистісно орієнтованого підходів із використанням сучасних активних інноваційних методів навчання. З метою підготовки висококваліфікованого робітника сфери послуг, здатного до продуктивної комунікації у процесі професійної діяльності, акцентовано на необхідності інтегрування в закладі професійної (професійно-технічної) освіти загальноосвітніх навчальних предметів і предметів загальнопрофесійної підготовки та неперервній співпраці викладачів цих предметів та психологічної служби. Крім того, наголошено на значенні особистості викладача як взірця для наслідування для розвитку позитивної мотивації до опанування професійною комунікативною компетентністю.

Список використаних джерел

1. Маркова А.К., Матис Т.А., Орлов А.Б. Формирование мотивации учения: Книга для учителя. – М.: Просвещение, 1990. – 192 с.
2. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. –К., 2004. –192 с.
3. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців на основі інтегративного підходу: методичні рекомендації /І.М. Козловська, Я.М. Собко, О.О. Стечкевич, О.М. Дубницька, Т.Д. Якимович. –Львів: Сполум, 2012. –64с.
4. Ягупов В.В. Професійна комунікативна компетентність диспетчерів управління повітряним рухом: поняття, сутність і зміст. [Електронний ресурс] / Ягупов В.В., Кміта Є.В. // Педагогические науки / 2: Проблемы подготовки специалистов. 2012. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/4_SND_2013/Pedagogica/2_127258.doc.htm
5. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>
6. <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>
7. <https://www.kmu.gov.ua/npas/proshvalennya-koncepciyi-realizaciyi-derzhavnoyi-politiki-u-sferi-profesijnoy-profesijno-tehnichnoy-osviti-suchasna-profesijna-profesijno-tehnichna-osvitanapriod-do-2027-roku-il20619>

РЕГУЛИРОВОЧНЫЕ СВОЙСТВА СИСТЕМЫ ПРЕОБРАЗОВАТЕЛЬ ЧАСТОТЫ – АСИНХРОННЫЙ ДВИГАТЕЛЬ

М.М. Хамудханов, Р.К. Дусматов

Ташкентский государственный технический университет, Узбекистан.

Аннотация: В статье рассматривается система автоматического управления насосной установкой реализуемая на основе частотно-регулируемого электропривода. Представлены: условия регулирования частот вращения асинхронных электро-двигателей, подлежащие строгому соблюдению при изменении частоты их питающего тока; механические характеристики частотно-регулируемого электропривода насосного агрегата по схеме ПЧ-АД с автономным инвертором напряжения.

Ключевые слова: насосная установка, насосный агрегат, напорная сеть, приводной электродвигатель, асинхронный двигатель, частотное регулирование, преобразователь частоты, автономный инвертор напряжения, автономный инвертор тока.

Известно [1], что насосные агрегаты имеют механическую характеристику, описывающуюся уравнением квадратичной параболы. Поэтому, в соответствии с законом частотного регулирования М.П. Костенко, частотно – регулируемый электропривод должен регулироваться по вентиляторному закону

$$\frac{U}{f^2} = const \text{ или } \frac{A}{f^2} = const, \quad (1)$$

где U – напряжение статорной цепи; f – частота тока в статорной цепи; E – ЭДС статорной цепи.

Этот закон частотного регулирования наиболее перспективен для реализации в преобразователях частоты с автономным инвертором напряжения (АИН). Механические характеристики асинхронного двигателя (АД)

при вентиляторном законе частотно-го регулирования имеют вид, показанный на рис. 1.

На рис. 1 также показана механическая характеристика турбомашин (центробежного насоса), а семейство механических характеристик асинхронного двигателя при различных частотах тока статора представлена в виде рабочей части характеристик. Моменты и угловые скорости электропривода определяются рабочими точками на пересечении механических характеристик двигателя и центробежного насоса.

При работе системы электропривода преобразователь частоты – асинхронный двигатель (ПЧ – АД) с АИН насосная установка в диапазоне изменения частот 20 – 50 Гц применяется закон частотного регулирования в со-

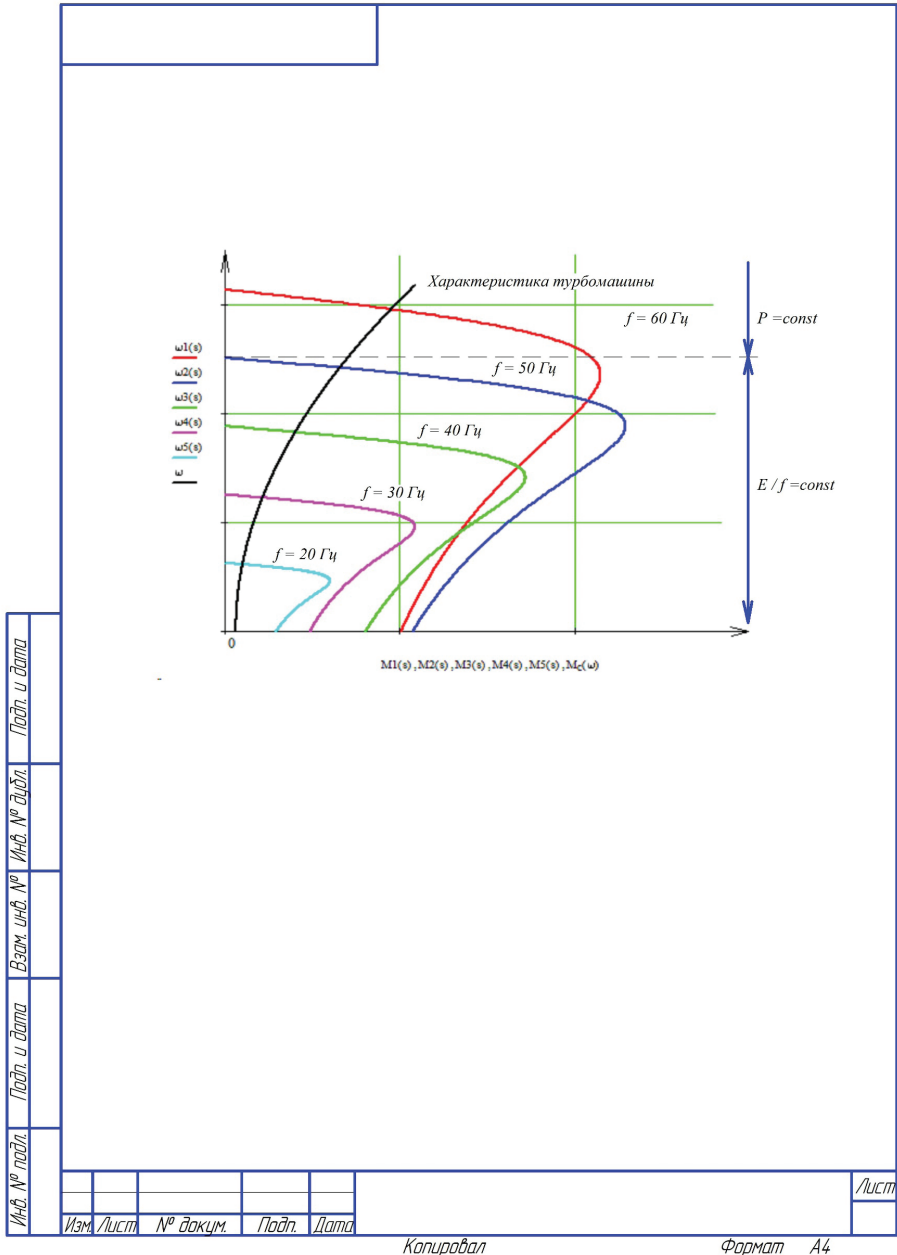


Рис. 1. Механические характеристики системы ПЧ – АД с АИН и турбомашин

ответствии с соотношением (1). При работе же на частотах свыше 50 Гц необходимо использовать другой закон частотного регулирования. Это связано с тем, что приводной электродвигатель насосного агрегата имеет ограниченную мощность, определяемую его номинальной величиной. Реализация повышенных значений угловой скорости вращения и электромагнитного момента по мере увеличения частоты тока в статорной цепи АД становится невозможной. Следовательно, поэтому необходимо на частотах свыше 50 Гц ограничивать момент, что становится возможным при законе частотного регулирования с постоянным значением мощности ($P = \text{const}$).

Данный закон частотного регулирования реализуется системой управления ПЧ – АД с АИН и тока путем ослабления магнитного поля АД. Так как максимальный момент асинхронного двигателя уменьшается по мере роста частоты (свыше 50 Гц), то наступает предел регулирования по угловой скорости, как это показано на рис. 1. Верхнее ограничение угловой скорости определяет предельный диапазон регулирования по скорости и зависит от механической характеристики турбомеханизмов (насосы, вентиляторы, воздухоподушки, дымососы, компрессорные установки).

Как правило, целый класс турбомеханизмов работают с угловой скоростью, меньше чем его номинальное значение, поэтому ограничение верхнего предела по регулированию скорости (частоты вращения) не является

препятствием для применения в турбомеханических установках системы частотно – регулируемого электропривода по схеме ПЧ – АД с АИН.

В преобразователях частоты с автономным инвертором тока (АИТ) невозможно реализовать закон частотного регулирования по соотношению (1) для частот в диапазоне до 50 Гц. В силу физических особенностей коммутации тока силовыми полупроводниковыми приборами в АИТ для таких преобразователей частоты реализуем закон частотного регулирования с постоянством магнитного потока $\Phi = \text{const}$. В современной теории силовых преобразовательных устройств этот закон называется законом частотного регулирования с постоянством результирующего вектора потокосцепления ротора $\Psi_r = \text{const}$. При реализации такого закона частотного регулирования сохраняется постоянство максимального момента на всем диапазоне изменения частоты до 50 Гц. На частотах свыше 50 Гц реализуется закон постоянства мощности $P = \text{const}$ за счет ослабления магнитного потока АД так же, как и в преобразователях частоты с АИН. Механические характеристики (рабочая ветвь) АД при законе частотного регулирования $\Psi_r = \text{const}$ имеют вид, представленный на рис. 2.

Здесь же представлена механическая характеристика турбомашин. Особенностью системы ПЧ – АД с АИТ является наличие значительной перегрузочной способности приводного электродвигателя на малых частотах, что при реализации технологи-

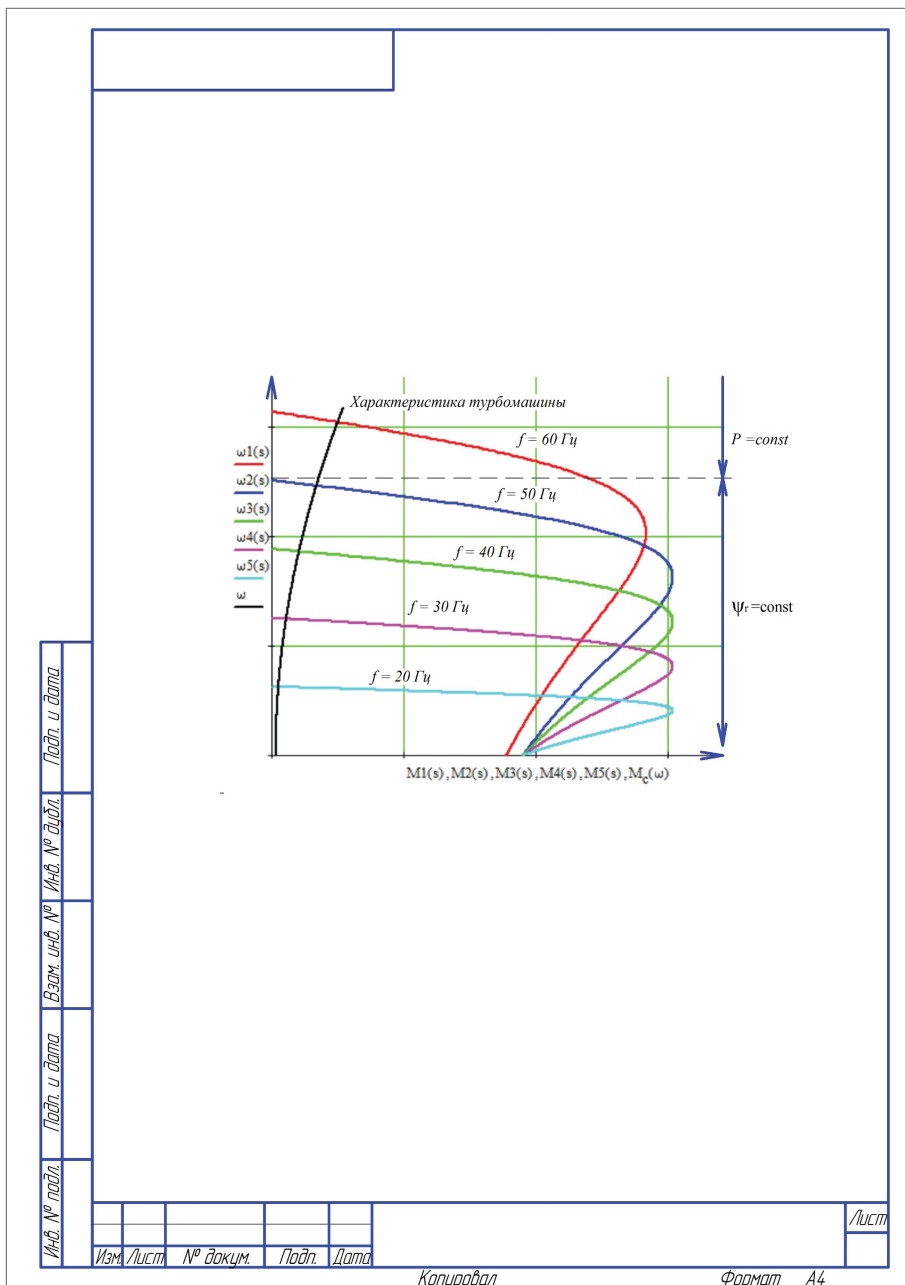


Рис. 2. Механические характеристики системы ПЧ – АД с АИТ и турбомашины

ческих процессов функционирования турбомеханизмов (насосных установок) практически негативно сказывается на их работе. В связи с чем, применение системы частотно – регулируемого электропривода по схеме ПЧ – АД с АИТ для турбомеханических установок исключено.

Таким образом, основными преимуществами применения ПЧ – АД с АИН являются: безопасный плавный пуск насосных агрегатов в трубопроводную напорную сеть; повышение

эксплуатационной надежности насосных установок; улучшение энергетических показателей приводных электродвигателей насосов в технологическом процессе регулирования их водоподдачи.

Литературы

1. М.М. Хамудханов, И.А. Абдуллабеков, Р.К. Дусматов. Разработка системы автоматического управления насосной установки на основе частотно – регулируемого электропривода // Узбекский журнал «Вестник ТашГТУ». – Ташкент, 2019. – № 2. С. 68-75.

ЛИРИЧЕСКАЯ КОМПОЗИЦИЯ И ПРОСТРАНСТВО

Юлчиев Каххор Вахобович

Доктор философии по филологическим наукам, докторант ФерГУ, Узбекистан.

***Аннотация:** В процессе создания художественного текста поэт уделяет особое внимание на художественное пространство, которая находится за пейзажем или лирическим действительностью. При этом, поэт исходя из своего художественного намерения, на данную пространство устанавливает штрихи данной действительности.*

Ключевые слова и выражения: пространства, структура, образ, пейзаж, лирическая композиция

Поэт, постигая в художественном пространстве действительность, приспособливает изображение мира, его содержательную границу к видению и осознанию читателя. В первую очередь тематическая и композиционная структура стихотворения в большинстве случаев получает индивидуальное видение. Стихотворение связывается с жизненной ситуацией, особенно с событием, предметом, действительностью, которую видел поэт или читатель. В результате проявляется цельности тематической и композиционной структуры в художественном пространстве поэта. Во-вторых, изображение мира он строит на личностно-чувственной и индивидуальной основе. Это при создании пространства в стихотворении создаёт определённое идейное, содержательное видение (картину). В-третьих, он поясняет, что за эстетическим существованием и чувственным осознанием существует бытие, то есть более высокое существование относительно чувственной и осознанной действительности поэта и читателя. В связи с этим в стихотво-

рении ни одно изображение, идея или событие не звучит как окончательный или заключительный приговор, напротив, оставляет впечатление как фрагмента огромного художественного мира. «Поэт в связи со своими новыми образами является также создателем языка. Вводя конкретность в феноменологию образов, в специфику образа, необходимо отметить, что поэтика – больше сердечная (душевная) феноменология, чем духовная. Таким образом, перед нами стоит задача исследования воображаемого (представляемого) здравого смысла» [1;19]. Каждое описательное стихотворение изображает определённое пространство. Например, Поют, вспаханные земли,

бесцветные степи.

Ростки,

бутоны...

Поют,

пробивая,

разрезая землю,

стремящиеся к солнцу восходы. [2; 14].

В данном тексте такие детали, как земля, степь, росток, бутон, трава в

своём единстве отображают огромное пространство, землю. Однако в его отображении также встроено несколько малых топосов («вспаханные земли», «бесцветные степи»), которые служат для изображения того, насколько это широкоосновное пространство, непрерывново вселенной движение проходящего времени. Кроме этого в последующей части стихотворения лирический субъект, доводя художественную информацию о пении моря, реки, природы и всей вселенной, развивает постепенно свои переживания (чувства) от малого пространства (от вспаханной земли) до огромного пространства (до вселенной). В связи с этим появляется возможность анализа стихотворения в двух аспектах: 1) лирико-композиционной; 2) структуры пространства. С начала стихотворения до 11 строчки даются тезисы. В них даются тезисы о надеждах человека, наступлении весны, устремлении восходов к свету, о звучании живой мелодии в этих движениях. Затем расширяются границы этих тезисов, теперь они занимают море, реку, всю природу и всю Вселенную. Даже в написании слова «Вселенная» с заглавной буквой усиливается могущество пространства. Но, после этого приводится антезис (К сожалению, к сожалению) и выводы (их мы не можем осознать, их мы не можем слышать). В этих выводах лирический субъект обращает внимание на ограниченность возможностей человека, он приговорён жить в этом огромном пространстве и среди, размещённых на нём, малых пространств,

в действительности же, на необходимость осознания, услышания окружающей действительности, огромного пространства. Здесь проясняется основная идея стихотворения как осознание самого себя, на необходимость обращения внимания на гармоничность человека и природы. В случае, если пространство анализируется с точки зрения структуры, то в таком случае поэт, учитывая разную степень понимания и опыта читателя, развивая эту поднятую им проблему от простого к сложному, от частного к общему, перечисляет малые пространства, а в конце стремится подчеркнуть, что все эти пространства находятся в огромном пространстве, называемом Вселенной и все вещи – бытие. При формировании этих пространств, предоставляя достоверное их изображение, не допускает излишне растягивание стихотворной формы. При помощи необходимых деталей и эпитетов поэт мастерски раскрыл изображение пространства.

Кроме этого в стихотворении за событиями – вспаханная земля, восходы, бутоны, трава, море, река...т.п., представлена единственная композиция лирического сюжета. В нём открыта показана глобальная проблема, поставленная перед человеком, осознание чувства его единение с природой. Осознание связи природы с этим же самым пространством, которая в случае разъединения с ним может привести к трагедии. Однако её мотивом является всё живое, которое в узком смысле является не просто лишь бы

прошёл день, а выражает общечеловеческое существование в буквальном смысле. Значит, в структурном пространстве стихотворения выражена идейная нить, бытовые проблемы человека, сущность живого. «Все приемы лирического развертывания сводятся к своеобразному лирическому остранению темы. О вещах известных говорится как о неизвестном. Лирическое остранение, в отличие от Лирическое остранение, в отличие от повествовательного, не ощущается как отступление от общего тона речи в силу своей привычности, каноничности. В силу этого остранения любая тема может быть темой лирического стихотворения.

Можно сказать, что пояснение, якобы не зная, о всем известной теме, также является своеобразным методом, который в стихотворении служит для усиления темы и идеи. Здесь поэт для осознанных им самим эскизов художественной красоты, привнёс приведённые выше детали, и, ончерез эту малую возможность стремилсявыразить глубокое содержание. К ним он привнёс различные изобразительные выражения – эпитеты, что в свою очередь явилось основой для движения деталей. В результате появляются поэтические конструкции типа: «вспаханная земля», «бесцветная степь», «трава, стремящаяся к солнцу», они отображают движение глобального пространства, называемого природой, в определённое время, точнее в период озеленения. Из анализа стихотворения становится очевидным, что здесь веду-

щим является пространство, затем к лирической действительности присоединяется (добавляется) движение времени. Здесь изображение пространства передаётся через пейзаж, видно, что поэт при осознании реальной действительности использует формулу: «пространство – художественный текст – образ». Точно такое же положение (состояние) можно встретить в ряде других стихотворений поэта. В целях подтверждения данных мыслей можно взять в виде примера стихотворение «Душа осени»:

Сад.

Шурша пожелтевшие листья,
Изрезали моё сердце будто ножом.

Ох,

Дрожит моё тело как лист [2; 121].

Если обратить внимание, то видно, что стихотворение начинается с хронотопа «сад», где в первую очередь главенствующим является осознание пространства, в следующей строке определение «пожелтевший лист», выражает время, точнее осеннее время или время, когда высыхает дерево. Здесь время, способствовавшее пожелтению листа (осенний лист), воздействует на сердце поэта (изрезало сердце будто ножом). Это, являясь ужасной болью, мучением, страданием, этот, пожелтевший лист, в воображении лирического субъекта, не просто обыкновенный лист. В последующих же строчках выражены, под воздействием этого пожелтевшего (опавшего) листа, переживания поэта. Это указывает на то, что стихотворение относится к описательной лирике.

Символическим является «пожелтевший лист», его можно интерпретировать как неосуществлённые хорошие желания лирического субъекта, как несбывшиеся мечты или олицетворение загадочного человека. Если это в действительности так, то «сад» также является символическим, выражающим такой смысл (значения), как всеобщая, жизнь, личная жизнь поэта, его судьба. В результате повышается содержательная весомость стихотворения. Однако изначально «пожелтевший лист» не вошёл в художественный текст, но в действительности противопоставлен существующему «зелёному листу». Указанная выше

цепь символического значения также указывает на это. Но «пожелтелость» листа считается особенной приметой, относящейся больше к осеннему периоду. Таким образом, данный эпитет является средством, свидетельствующим пространство и время. Итак, из этого можно сделать следующий вывод, что стилистические средства художественного текста могут также выявить хронотоп в лирическом стихотворении.

Литература:

1. Bachelard, Gaston. The poetics of space. – New York: Orion press. 1964. – p.242.
2. Али, Турсун. Избранное. – Ташкент: Шарк, 2012. – 288 с.

КРАТКАЯ ТЕХНИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА АКТИВИРОВАННЫХ УГЛЕЙ.

Исоков Юсуф Хориддинович¹, Ёдгоров Нормакмат²

¹Базовый докторант Института общей и неорганической химии Академии и наук Республики Узбекистан.

²Доктор химическое наук. проф, Институт общей и неорганической химии Академии и наук Республики Узбекистан.

Аннотация: Изучена сорбция угля полученного из местного сырья. Были изменены процесса вktivации повышения поглощения целью увеличения диаметров микропор, мезапор и макропор. В результатеулучшилась сорбция.

Ключевые слова: уголь, трансформаций, кристаллов, мезопоры, сорбента.

По своим структурным характеристикам активированные угли относятся к группе микрокристаллических разновидностей углерода – это графитовые кристаллиты, состоящие из плоскостей протяженностью 2-3 нм, которые в свою очередь образованы гексагональными кольцами [1]. И в объеме, и на поверхности основным структурным элементом активированных углей является составная часть кристаллической решетки

графита – система конденсированных ароматических колец. В этой системе у каждого атома углерода три валентных электрона связаны с соседними атомами прочными полностью насыщенными σ -связями, а четвертый π -электрон делокализован и может свободно перемещаться по системе сопряженных связей.

Угли имеют турбостратное (беспорядочно слоистое) строение. Здесь нет строгой трехмерной упорядоченности



а



б

Рис. 2. Модели структур активированного угля:

а – «пучок мятых лент» (поперечное сечение); б – «комоч мятой бумаги»



Рис. 3. Матрица пор активированного угля

элементарных слоев. Размеры графитоподобных микрокристаллитов угля зависят от условий синтеза и составляют 2-2,5 нм (длина) и 1-1,3 нм (высота). Один микрокристаллит может содержать 3-4 параллельных углеродных слоя (плоскости), но в отличие от графита они беспорядочно смещены относительно друг друга, величина межслоевого расстояния непостоянна и колеблется от 0,34 до 0,37 нм. На рисунке 2. представлены модельные структуры активированных углей.

Помимо кристаллического углерода, в активированных углях содержится от 1/3 до 2/3 аморфного углерода. Это обрывки алифатических цепей, не полностью разложившиеся углеродные соединения, радикалы высокоуглеродных соединений.

Неоднородная масса, состоящая из

кристаллитов графита и аморфного углерода, определяет своеобразную пористую структуру активированных углей, а также их адсорбционные и физико-механические свойства.

Наличие химически связанного кислорода в структуре активированных углей, образующего поверхностные химические соединения основного или кислого характера, значительно влияет на их адсорбционные свойства.

Пористая структура активированных углей характеризуется наличием развитой системы пор, которые классифицируют по размерам на микропоры, мезопоры и макропоры (см. рис. 3) [3].

Поры	размер, нм
Микропоры	менее 1,6
Мезопоры	1,6-200
Макропоры	более 200

Микропоры – наиболее мелкая разновидность пор, соизмеримая с размерами адсорбируемых молекул. Удельная поверхность микропор достигает 800-1000 м²/г.

Мезопоры – поры, для которых характерно послойное заполнение поверхности адсорбируемыми молекулами, завершающееся их объемным заполнением по механизму капиллярной конденсации. Удельная поверхность мезопор может достигать 100-200 м²/г.

Макропоры – самая крупная разновидность пор, удельная поверхность которых обычно не превышает 0,5-

0,2 м²/г. Макропоры в процессе адсорбции не заполняются, но выполняют роль транспортных каналов для доставки адсорбата к поверхности адсорбирующих пор.

Литературы

1. Рудской А.И., Цеменко В.Н., Котов С.А., Паршиков Р.А. Методы получения и исследования металлических наноматериалов. – С.-Пб.: Изд-во Политехи. ун-та, 2012. – 198 с.
2. Фенелонов В.Б. Введение в физическую химию формирования супрамолекулярной структуры адсорбентов и катализаторов. – Новосибирск: Изд. СО РАН, 2002. – 414 с.

ФИЗИЧЕСКАЯ АКТИВНОСТЬ ДЕТЕЙ МЛАДШЕГО ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Эркинов Даврон

Студент Ферганского государственного университета, Узбекистан.

Младший школьный возраст (7-10 лет) – наиболее активный период в формировании двигательных координаций ребёнка. В этот период закладываются основы культуры движений, успешно осваиваются ранее неизвестные упражнения, приобретаются новые двигательные навыки.

Однако, при дозировании физических нагрузок младшего школьника необходимо проявлять определённую осторожность: у ребёнка этого возраста, с одной стороны, ещё не завершился процесс формирования двигательного аппарата, а с другой – круто изменился общий режим и ритм жизни в связи с началом учёбы в школе. Поэтому следует ограничивать применение силовых упражнений тренировочных нагрузок на выносливость, строго контролировать длительность занятий.

В младшем школьном возрасте необходимо воспитывать у ребёнка стремление к расширению своих физических возможностей за счёт овладения им техникой физических и некоторых спортивных упражнений.

Развитие двигательных координаций – главная задача в физической подготовке детей младшего школьного возраста. К концу этого периода жизни ребёнка важно накопить как можно больше данных по его индивидуальным физическим способностям, с тем

чтобы приступить к ориентации его на занятия теми видами физических упражнений, которые в наибольшей мере соответствуют его способностям и интересам и могут быть относительно успешно реализованы.

Способности детей к освоению техники движений настолько важны, что многие двигательные умения приобретаются без специального инструктажа.

Проведённые исследования по изучению особенностей обучения детей младшего школьного возраста барьерному бегу в частности показали, что они быстрее осваивают новые движения, основные элементы техники этого сложного спортивного упражнения, чем подростки и юноши. При этом было установлено, что ритмический и силовой образ движения дети воспринимают прежде всего в ощущениях и обобщённых впечатлениях и в меньшей мере путём осознания, продуманного освоения техники. Это обстоятельство, по-видимому, объясняет тот факт, что обучение целостному упражнению в этом возрасте имеет большой успех, чем разучивание его по деталям. Понятной становится так же способность младших школьников «с ходу» воспроизводить достаточно сложное движение, овладеть каким-либо способом действия. Именно поэтому дети почти самостоятельно, только пона-

блюдав за тем как это делается, могут освоить передвижение на лыжах, коньках, велосипеде, продемонстрировать умение обращаться с мячом, ракеткой, проявить спортивно-игровые способности.

В младшем школьном возрасте почти все показатели физических качеств ребёнка демонстрируют высокие темпы роста. Исключение лишь составляет показатель гибкости, прирост которого в этот период начинает замедляться.

Таким образом, возраст от 7 до 10 лет можно назвать благоприятным для закладки практически всего спектра физических качеств и координационных способностей, реализуемых в физической активности человека. Если такой закладки в этот период не произошло, то время для формирования физической и физиологической основы будущего физического потенциала человека можно считать безвозвратно упущенным. Ведь в этом случае все наши дальнейшие шаги в этом направлении окажутся противоречащими основным законам развития моторики человека. Поэтому, организация правильного тренировочного режима ребёнка с целью обеспечения его общей физической подготовки и преимущественной направленности на развитие двигательной координации оказывается наиболее адекватной возрастным особенностям развития физического потенциала человека в этот период жизни. В это же время начинают формироваться интересы ребёнка к определённым видам физической активно-

сти, выявляется предрасположенность его к тем или иным видам спорта. Наступает самое благоприятное время для определения каждому школьнику оптимального пути развития его физического потенциала подходящей формы общеразвивающих или спортивных занятий.

В это же время начинают формироваться интересы ребёнка к определённым видам физической активности, выявляется предрасположенность его к тем или иным видам спорта. Наступает самое благоприятное время для определения каждому школьнику оптимального пути развития его физического потенциала подходящей формы общеразвивающих или спортивных занятий.

Определённую часть забот о физическом воспитании ребёнка берёт на себя школа. Однако, только её усилий, учитывая чрезвычайную слабость нынешней системы и практики физической подготовки младших школьников, будет явно недостаточно. Без участия родителей проблему формирования полноценной физической подготовки и моторного развития ребёнка этого возраста- основу его будущего здоровья- решить невозможно. Здесь нужно особо подчеркнуть, что наиболее существенным моментом в физическом воспитании ребёнка в этот период является формирование личностного отношения к своему здоровью, крепости тела и закалке. Ясно, что пример родителей, братьев, сестёр, бабушек и дедушек будет самым главным стимулом для приобретения

устойчивой привычки к систематическим занятиям физическими упражнениями. Родителям необходимо помнить, что физическая активность человека, как основной элемент его физической культуры, формируется в своих главных социальных, психологических и биологических компонентах именно в этот, ключевой для моторики, период жизни ребёнка, и не надо жалеть ни сил, ни времени для правильного физического воспитания детей.

Кроме школьных уроков физкультуры физическая активность младшего школьника должна обязательно дополняться ежедневной утренней зарядкой и двумя-тремя домашними тренировочными занятиями в неделю. Разумеется, если ребёнок занимается в спортивной секции или в спортивных занятиях дома проводить нет необходимости. Однако и в этом случае совместные с родителями тренировки по программам общей физической подготовки в период каникул или в выходные дни так же не будет лишним. Семейные тренировки строятся на основе систематического выполнения

предлагаемых учителем физкультуры домашних-заданий или являются самостоятельными занятиями родителей с детьми, которые проводятся с учётом рекомендаций, имеющих в физкультурной периодике и отдельных изданиях.

Литературы

1. Алгоритм коррекции физического воспитания младших школьников / Е.В. Ключкова, А.М. Магомедов // Педагогика: традиции и инновации: материалы междунар. заоч. науч. конф. (г. Челябинск, октябрь 2011 г.). Т. I. – Челябинск: Два комсомольца, 2011. – С. 126-129.
2. Иокимиди Ю.А. Методы и средства формирования педагогической установки у будущих специалистов по физической культуре и спорту // Теория и практика физической культуры. – 2008. – № 7. – С. 57-60.
3. Кузнецов В.И. Модульные рабочие программы по физической культуре в начальной школе в формировании культуры здоровья. – Чита: ЗабГППУ, 2009. – 131 с
4. Кудрявцев М.Д. Теоретико-методологическое обоснование преподавания образовательного компонента физической культуры в начальной школе: дисс. ...д-ра пед. наук. – Улан-Удэ, 2012. – 627 с.

CYBER CRIME IN LEGISLATION REPUBLIC OF UZBEKISTAN

A.U. Anorboev

General Legal Counsel, Legal Department, Ministry for the Development of Information Technologies and Communications of the Republic of Uzbekistan; independent applicant of the Military Technical Institute of the National Guard of the Republic of Uzbekistan.

E-mail address: amirxan786 @ mail.ru

Abstract: *The article analyzes the process of the author's research on the topic "Cyber-crime: criminal law and criminological aspects". This article is devoted to explaining the essence and importance of effective ways and mechanisms of cybersecurity in Uzbekistan. Article provides an analysis of effective methods and mechanisms of cybersecurity in Uzbekistan, taking into account examples of existing problems.*

Keywords: cybersecurity, cyberspace, cybercrime, cyber terrorism, crime, administrative offense, cohesion, unified management, strategy.

As you know, information rules the world [1], and everyone can use this information in different ways, and this may be a group of people who plan to realize their evil intentions. In general, each country is fighting cybercrime in order to prevent the use of this information for malicious purposes in the country trying to create a secure cyberspace. The main reason for the rapid growth of cyber terrorism is, first of all, that it is a very economic and effective method for terrorists, for quick terrorist acts. For example, by the end of 2018, the number of Internet users of 22.8 million people [2], mobile communications was compiled in Uzbekistan 22 million. 800 thousand [3], also the total connection speed of international networks with Uzbekistan is 104.1 Gbit / s [4].

Currently, many positive things are being done in Uzbekistan to create cyberspace. In particular, the implementation of comprehensive measures to ensure cy-

bersecurity and the introduction of modern technologies for protecting networks, software products, information systems and resources, participation in regulating the use of technologies for collecting, processing and storage of personal and biometric data [5], The State Inspectorate for Control in the Field of Informatization and Telecommunications of the Republic of Uzbekistan is authorized to monitor, survey, study and verify the status of implementation and development of information and communication technologies, information and cybersecurity in state and economic management bodies, local government bodies, other organizations and departments in the manner prescribed by law [6], the University of Char-da was established in Uzbekistan, which provides training at the level of international standards of highly qualified specialists in the field of cybersecurity in the popular areas of education [7].

Cybercrime is considered perfect us-

ing information technologies and communications, a guilty socially dangerous act (action or inaction) prohibited by the Criminal Code of the Republic of Uzbekistan under the threat of punishment.

When talking about cybercrime, some scientists give an explanation that it destroys the information system, creates danger for human lives, as well as becomes cause for the serious material losses or other socially dangerous consequences (if they are aimed at violating private social security, intimidation or influence on decision-making by the authorities), as well as an understanding of the threats of such actions for these purposes [8].

However, Uzbekistan does not have a Law on Cybersecurity. In this regard, it is advisable to adopt a separate law in this matter.

Also, the Criminal Code of Uzbekistan does not provide liability for cybercrime [9].

According to article 4 of the Criminal Code of the Republic of Uzbekistan, crime, the punishability of an act and other legal consequences of its commission are determined only by the Criminal Code. No one can be convicted of a crime and punished otherwise than by a court verdict and in accordance with the law [10].

Also, in accordance with Article 10 of the Criminal Code, each person whose conduct establishes the existence of a crime shall be liable [11].

In accordance with article 11 of the Code of Criminal Procedure of the Republic of Uzbekistan, a judge, prosecutor, investigator, inquiry officer, defense

counsel, as well as all persons involved in criminal proceedings, are required to strictly observe and comply with the requirements of the Constitution of the Republic of Uzbekistan, this Code and other legislative acts of the Republic Uzbekistan Any deviation from the exact execution and observance of laws, whatever the reasons for it, is a violation of the law in criminal proceedings and entails an established liability.

References

1. From the website of the National News Agency of Uzbekistan: А.Сагтаров. Қачонлардир башорат тарзида айтилган “дунёни ахборот бошқаради”, деган гап бугун ҳақиқатга айланди. <http://uz.uz/oz/programs/25-years/achonlardir-bashorat-tarzida-aytilgan-dunyeni-akhborot-bosh-20-02-2018/>.
2. С сайта Министерства по развитию информационных технологий и коммуникаций Республики Узбекистан: <http://mitc.uz/ru/stat/7>.
3. From the Internet site: <http://uz.infocom.uz/2018/01/27/ozbekistonning-mobil-aloqa-abonentlari-soni-22-mln-800-mingga-yetdi/>.
4. From the Internet site: <http://uz.infocom.uz/2018/01/27/ozbekistonda-internetdan-foydalanuvchilar-soni-20-milliiondan-oshdi/>.
5. Указ Президента Республики Узбекистан от 19 февраля 2018 года № УП-5349 «О мерах по дальнейшему совершенствованию сферы информационных технологий и коммуникаций» // Национальная база данных законодательства, 20.02.2018 г., № 06/18/5349/0792.
6. «О мерах по дальнейшему совершенствованию сферы информационных технологий и коммуникаций» Положение о Государственной инспекции по контролю в сфере информатизации и телекоммуникаций, утвержденного

- постановлением Президента Республики Узбекистан от 21 ноября 2018 года № ПП-4024 Республики Узбекистан // Национальная база данных законодательства, 22.11.2018 г., № 07/18/4024/2200.
7. Постановление Президента Республики Узбекистан от 10 апреля 2019 года № ПП-4278 «О создании университета Шарда в Узбекистане» // Национальная база данных законодательства, 11.04.2019 г., №07/19/4278/2920.
 8. Кадиров Ф., Джаматов М.Х. Кибертерроризм ва киберэкстремизм жиноятлари профилактикаси. Трансмиллий тахдид сифатидаги терроризмга қарши кураш: Ўзбекистон ва жаҳон тажрибаси: Халқаро илмий-амалий конференция материаллари. – Т.: Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси, 2015. – Р.186.
 9. Уголовный кодекс Украины от 5 апреля 2001 года № 2341-III (с изменениями и дополнениями по состоянию на 25.04.2019 г. //Опубликован: «Ведомости Верховной Рады Украины» от 29.06.2001 г. № 25-26. – Р.256.
 10. Расулев А.К. Противодействие кибертерроризму: международно-правовые и уголовно-правовые аспекты. –Т.: ТДЮУ нашриёти, Юридик фанлар Ахборотномаси илмий-амалий хуқуқий журнали, 2018. – Р.95.
 11. Уголовный кодекс Республики Узбекистан, утвержденный Законом Республики Узбекистан от 22 сентября 1994 года № 2012-XII (Ведомости Верховного Совета Республики Узбекистан, 1995 г., № 1, ст. 3; 2018 г., № 1, ст. 4, № 4, ст.ст. 218, 224, № 7, ст. 430, № 10, ст. 679).

ПОЛУЧЕНИЕ ВНУТРИПОЧВЕННОГО ЭКРАНА ИЗ ПОЛИМЕР-ПОЛИМЕРНЫХ КОМПЛЕКСОВ

Комилов К.У., Курбанова А.Дж., Носирова С.Ш., Каримбаева С.

Аннотация: В статье анализируются применение полимер – полимерных комплексов (ППК) на основе карбамидоформальдегидных смол (КФС) и натриевой соли карбооксиметилцеллюлозы (Na – КМЦ) как внутрипочвенного экрана.

Ключевые слова: полимер – полимерные комплексы (ППК), карбамидоформальдегидных смол (КФС,) натриевая соль карбоксиметилцеллюлозы (Na – КМЦ).

В настоящее время все более широкое применение находят полимерные композиционные материалы на основе реакционно способных полимеров, что предопределяет интерес к изучению, как химизма, так и кинетики их структурирования. С этих позиций наиболее перспективными являются продукты, получаемые из полимер – полимерных комплексов (ППК (ИПК+МФС)) на основе интерполимерных комплексов (ИПК (МФС+КМЦ)) и мочевиноформальдегидных смол (МФС) с дисперсными наполнителями.

ППК занимает одно из ведущих мест среди полимеров по разнообразию получаемых на их основе материалов. Это обусловлено широкими возможностями модификации этого композита путем варьирования их соотношения составляющих компонентов, которые существенно влияют на технологические и эксплуатационные свойства получаемого материала.

Полимер – полимерные материалы представляют собой новый класс композиционных материалов, обладающие уникальными свойствами: высо-

кой сорбционной способностью, улучшению агрофизических свойств почв, в качестве гидрогелей с помощью которых создается противодиффузионный экран на поверхности и глубине почв, получая экономию оросительной воды [4,5 1с, 2с].

Целью данной работы явилось создание противодиффузионных экранов с помощью ППК для повышения эффективности использования экономии поливной воды и улучшения условий развития хлопчатника.

Отметим, что известные способы уменьшения фильтрации воды с созданием противодиффузионных экранов с добавками ПАВ, органоминеральных веществ и другие оказались экономически нецелесообразными и не нашли широкого применения [1,25с].

Предлагаемый нами новый полимер – полимерный комплекс ППК на основе (МФС+ИПК), благодаря своей растворимости в нейтральных и слабощелочных средах, а также длительной устойчивости растворов при хранении, дает возможность приготавливать в одной емкости растворы, содер-

жащий и МФС и КМЦ. Кроме того, ППК можно получить и в сухом виде (в виде порошка), который хорошо растворяется в воде и удобен при хранении и транспортировке. Перед нанесением на почву для увеличения водостойкости пленки ППК (МФС+ИПК), рН – раствора снижается до 2,5-3, и тогда на почве образуется водонерастворимый ППК. С практической точки зрения применение НИПК в сельском и водном хозяйствах имеет огромное значение, так как поликомплексы имеют важнейшее преимущество перед любыми известными полимераами ввиду их высоких закрепляющих свойств против эрозии [2, 45с.].

В связи с этим, для создания внутрипочвенного экрана сотрудниками кафедры «Физика и химия» и «Ирригации и мелиорации» ТИИИМСХ был разработан агрегат, обеспечивающий получение экрана на глубине 30-35 см, с применением ППК. Агрегат состоит из навесного плужного устройства, который навешивается на пропашной трактор. С нижней стороны каждого отвала плужного устройства приварены трубки диаметром 15 мм, с установленными 2-3 опрыскивателями. Водный раствор ППК подается через шланги высокого давления подключенный к емкости, установленный на тракторе [3,17с.]. В 2018-2019 гг. нами проведены деляночные опыты на полях фермерских хозяйств Шаватском и Ханкинском районах Хорезмской области, в условиях легкосуглинистых почв. Площадь опытного участка составляла 0,5 га, контрольного – 0,5 га.

Следует отметить, что предлагаемый вариант при сравнении результатами опытов по изучению режимов полива почвы с противофильтрующим экраном на поверхности отличается меньшей трудоемкостью и большей эффективностью.

Проведены фенологические наблюдения в период вегетации. Посев хлопчатника на опытных вариантах и контроле были проведены 20 и 25 апреля соответственно в 2018-2019 гг.

Из наблюдений выяснено, что на всех вариантах опытного участка по всем показателям превосходит данных контрольного поля и урожайность хлопка – сырца была выше на 6,2 ц/га, чем на контроле.

Литературы

1. Комилов К.У. Нестехиометричные интерполимерные комплексы на основе мочевино – формальдегидной смолы и дисперсных наполнителей. // Дисс... к.т.н., Ташкент. ТИХТ, 2005. С. 100.
2. Кульман А. Искусственные структурообразователи почвы. –М., «Колос», 1982. С 112.
3. Хафизов М.М. Разработка интерполимерных комплексов и композиционных материалов на основе карбоксиметилцеллюлозы и технология их получения. // Дисс... д.т.н., Ташкент. ТГТУ, 2006. С. 190.
4. Ниязов Х., Курбанов Ж., Хаитбаев А.Х., Мухаммедов Г.И. Получение интерполимерных композитов на основе отходов промышленности. Вестник ФарГУ. Фергана. 2017 г. № 2. С.13.
5. Хафизов М.М., Каримов З.Ш., Мухаммедов Г.И. Полимер – полимерные комплексы для защиты окружающей среды. Международный симпозиум «Инновация-2001», Ташкент, 2001 г. С.233-235.

USING OF THE DIFFERENTIAL PROGONKA METHOD IN SOLVING ENGINEERING PROBLEMS IN TECHNICAL UNIVERSITIES

Eshmurodov Azamat Guzorovich, Kholiqulov Bekzod Jovlievich

Karshi Engineering Economics Institute, Uzbekistan.

Abstract: *Finding a clear and distinctive solution to differential equations using an object-oriented programming language in this article.*

Key words: Delphi 7 programming language, mathematical model, optimal solution, clear solution, approximate solution;

Different types of differential equations of mathematical models are usually used to model engineering problems in technical universities. Mathematical models constructed from modeling engineering problems are often expressed in the form of different types of differential equations. According to the character of the compiled model, the solution of these models is solved by means of solving differential equations. In the process of solving these equations, a series of actions are performed, such as approximate calculations or analytical substitution. As mentioned earlier, this process can be simple or complex depending on the structure and nature of the model. If the process is complex, in this case it is advisable to program and leave it to the computer after selecting the method of solution. It is well known that the solution of many engineering problems leads to the solution of various boundary conditions of a differential equation with variable coefficients. The solution of boundary value problems is much more complicated than the original conditional problem. Because it is much more difficult to build algorithms for solving boundary value problems with a given accuracy. A number of algorithms have been developed to solve the initial conditions with a given accuracy, which are expressed in the form of standard programs. Therefore, this is one of the easiest ways to bring border issues to the starting point. The solution of a boundary value problem using the differential progonga method is used to solve initial conditional problems that are equally strong. Another advantage of this method is that each algorithmic language has its own standard program for solving the Kashi problem with a given accuracy. The algorithm of the differential progonga method is presented in the following example. This

$$y''(x) + A(x)y'(x) + B(x)y(x) = F(x) \quad 1.1$$

of the differential equation

$$\begin{cases} a_{11}y'(0) + a_{12}y(0) = b_1 \\ a_{21}y'(0) + a_{22}y(0) = b_2 \end{cases} \quad 1.2$$

find a solution satisfying the boundary conditions. Here

$$A(x), B(x), F(x) - [0,1]$$

$a_{11}, a_{12}, a_{21}, a_{22}, b, b_2$ – constants continuous functions defined in the interval. $y(x)$ – unknown function. Solution of the boundary value problem (1.1), (1.2) by the differential progona method $\alpha(x)y'(x) + \beta(x)y(x) = \gamma(x)$ we will describe.

These are functions $\alpha(x), \beta(x), \gamma(x)$ that are currently unknown.

We take (1.3) to (1.1) with respect to $\alpha(x), \beta(x), \gamma(x)$ the following

$$\begin{cases} \alpha'(x) = \alpha(x)A(x) - \beta(x) \\ \beta'(x) = \alpha(x)B(x) \\ \gamma'(x) = -\alpha(x)F(x) \end{cases} \quad 1.4$$

Let's make first system of differential equations.

$a_{11}y'(0) + a_{12}y(0) = b_1$ ба $\alpha(0)y'(0) + \beta(0)y(0) = \gamma(0)$ from the equations

$\alpha(0) = a_{11}, \beta(0) = a_{12}, \gamma(0) = b_1$ 1.5 (1.4), (1.5) Solving the Koshi problem

at $[0, 1]$ $\alpha(1), \beta(1), \gamma(1)$ we will find out. This method is usually called the right progone. $a_{21}y'(1) + a_{22}y(1) = b_2$ ба $\alpha(1)y'(1) + \beta(1)y(1) = \gamma(1)$ from the equations

$$y(1) = \frac{b_2\alpha(1) - a_{21}\gamma(1)}{a_{22}\alpha(1) - a_{21}\beta(1)} \quad 1.6$$

$$y'(1) = \frac{b_2\beta(1) - a_{21}\gamma(1)}{a_{22}\beta(1) - a_{21}\alpha(1)}$$

we will have.

(1.1), (1.6) Solve the problem of Kosh in the interval $[0, 1]$ and generate the numerical values of the function. This method is called the inverse progone.

The accuracy of the differential sweep method is similar to solving Kasha's problems, which are equally powerful. If the Kashi problem is found using the fourth-order Runge-Kutga method, then the differential sweep method will have the same accuracy. This allows us to solve the boundary problem with the help of a differential rod with high accuracy.

Example 1.

$$y''(x) + (x + 1)y'(x) + (x + 3)y(x) = x^4 + 7 \cdot x^3 + 7 \cdot x^2 + 5 \cdot x + 4 \quad 1.7$$

of the differential equation $\begin{cases} y'(0) + y(0) = 0 \\ y'(1) + y(1) = 2 \end{cases} \quad 1.8$

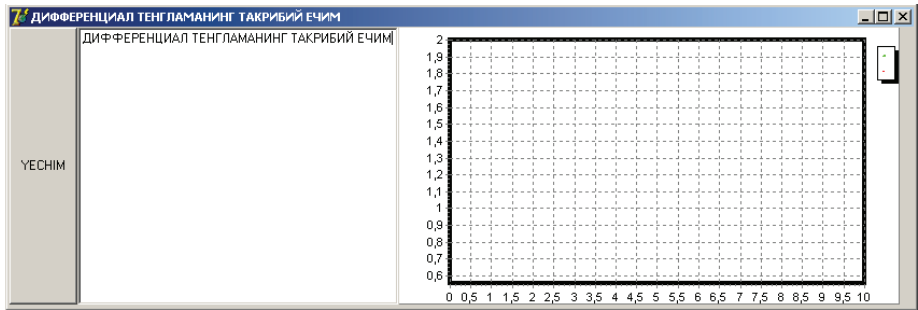


Figure 1

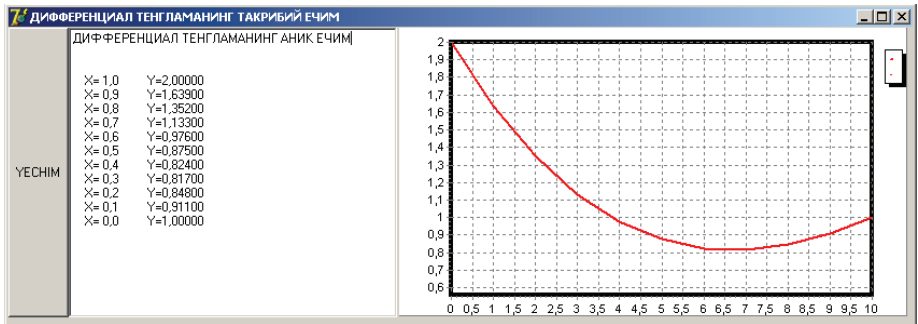


Figure 2

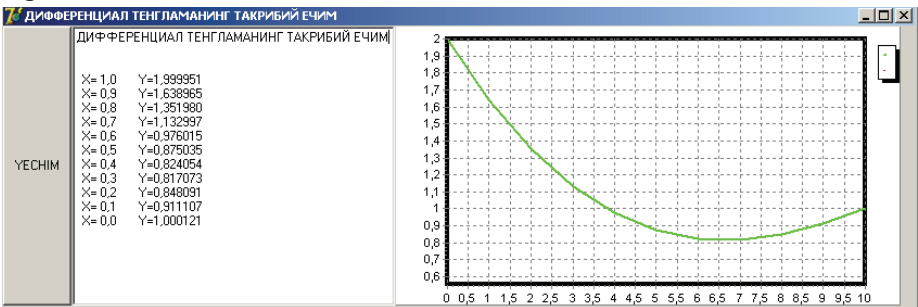


Figure 3

search for a solution that satisfies the conditions using the differential run method.

Using the Delphi7 programming environment, the program text is generated based on the algorithm described above, and we create the following dialog in the Delphi7 programming environment:

Using this program, you can solve arbitrary differential equations on the conditions that give them. The Delphi 7 programming language in solving the differential boundary value method:

It is possible to check that the boundary issue is clearly understood $y(x) = x^3 + x^2 - x + 1$

have a solution. The following table gives the exact solution of the boundary problem in (1.7), (1.8).

The following table presents an approximate solution to the boundary value problem (1.7), (1.8) using the differential sweep method.

As shown in Figure 3, the solution to this problem using the Delphi7 programming environment is not only a differential process method, but also takes into account boundary conditions. If the actual process in the question under consideration can be expressed with sufficient accuracy through a mathematical relationship, this problem can be solved by constructing a mathematical model. The solution to this problem in this method is called the process of mathematical modeling. The implementation of these tasks using the Delphi7 programming environment allows you to control the modeling process directly in the visual environment.

References

1. Eshmatov H., Abdullaev Z.S., Akbarov U.Yu. "Mathematical modeling of nonlinear unconnected high-speed dynamic thermodynamic systems." – Tashkent, 2004.
2. Eshmatov H., Bobanazarov Sh.P., Akhmerov I.S., Abdykarimov R.A. "Mathematical modeling of the linear collagen system and dynamic systems of the vyoukouprugix system." – Tashkent 2006.
3. Eshmatov Kh., Yusupov M., Ainakulov Sh., Khodzhaev D. "Textbook on mathematical modeling" – Tashkent, 2004

ВИКОРИСТАННЯ КЕЙС-МЕТОДУ ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ» ЯК НЕОБХІДНА УМОВА РЕФОРМИ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Бережна К. В.

доктор юридичних наук, доцент завідувач кафедри європейського та міжнародного права юридичний факультет Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Дніпро, Україна)

Ключові слова: інноваційний метод; кейс-метод; європейська інтеграція; право Європейського Союзу; рішення Суду ЄС

Keywords: innovative method; case method; European integration; European Union law; decisions of the Court of Justice of the EU

Реформа вищої юридичної освіти зумовлює інтенсивний пошук інноваційних форм і методів навчання студентів з метою їх впровадження у навчальний процес юридичних факультетів нашої держави. Активізується обмін досвідом викладачів вітчизняних та європейських вищих навчальних закладів, які застосовують у своїй практиці нові форми, технології, методи навчання.

Набуття студентами необхідних компетентностей з юридичних дисциплін є більш результативним та ефективним, коли матеріал з усіх найбільш значущих і проблемних питань предмета вивчення максимально супроводжується короткими і доступними для розуміння прикладами з практичної діяльності, судової та арбітражної практики, оперативних, слідчих, експертно-криміналістичних підрозділів та інших джерел правозастосовної сфери.

З урахуванням цього в навчальних цілях є не лише припустимим, але і

вкрай важливим включення як реальних прикладів успішного застосування відповідних інноваційних методів і прийомів використання науково-технічних засобів і методів, що застосовуються на практиці, так і створюваних за допомогою методу науково-абстрактного моделювання, використання мультимедійних технологій подачі і викладу матеріалу.

З психологічної точки зору це зумовлює формування позитивного фону сприйняття пропонованої інформації, що в ряді інших випадків забезпечує відповідну установку індивідуума на більш глибоке її розуміння, на базі смисловий, рольової і цільової значущості та призначення, а отже, і впливає на характер її засвоєння.

Слід підкреслити, що інноваційні технології, поміж іншого, передбачають максимальну комп'ютеризацію процесу вивчення навчальних дисциплін, впровадження в практику відео-, слайд- і супутникових лекцій, консультацій по курсових роботах та іспитах,

інтернет-консультацій, проведення практичних занять у формі активних семінарів (ділові ігри, дискусії, круглі столи тощо).

Особливу роль серед інноваційних форм і методів навчання у системі юридичної освіти відіграють активні методи навчання – це прийоми, що забезпечують інтенсивний розвиток пізнавальних мотивів, інтересу, сприяють прояву творчих здібностей у навчанні.

Визначне місце тут посідає метод аналізу конкретних ситуацій (так званий case-study). Кейс-метод – ефективний метод активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, що, як правило, найбільш широко використовується в навчанні економіки і бізнес-наукам за кордоном. Кейс – це опис реальної ситуації або «моментальний знімок реальності», «фотографія дійсності». Втім останнім часом значення використання вказаного методу зростає і у системі вищої юридичної освіти. Це пов'язано, передусім, із необхідністю реалізації євроінтеграційних прагнень України та імплементації норм права Європейського Союзу (далі – ЄС) у вітчизняне законодавство.

Адже набуття чинності Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 року [1] вимагає не лише проведення відповідної правотворчої й правозастосовної діяльності, але й переорієнтації системи вищої юридичної освіти в Україні в напрямі впровадження стан-

дартів вивчення права в ЄС.

Розрізняють декілька видів кейсів:

1. Ситуація-проблема являє собою опис реальної проблемної ситуації. Студенти мають знайти рішення ситуації або прийти до висновку про його неможливість.

2. Ситуація-оцінка описує становище, вихід з якого вже знайдений. Мета студентів: провести критичний аналіз прийнятих рішень, дати мотивований висновок з приводу представленої ситуації та її вирішення.

3. Ситуація-ілюстрація представляє ситуацію і пояснює причини її виникнення, описує процедуру її рішення. Мета полягає в оцінці ситуації в цілому, проведенні аналізу її рішення, формулюванні питання, висловленні кінцевої згоди чи незгоди.

4. Ситуація-попередження описує застосування вже прийнятих раніше рішень, у зв'язку з чим носить тренувальний характер, виступає ілюстрацією до тієї чи іншої теми. Мета студентів: проаналізувати дані ситуації, знайдені рішення [2].

Вірно обраний та підготовлений кейс стимулює дискусію, прив'язуючи студентів до реальних фактів, дозволяє промоделювати реальну проблему, з якою надалі доведеться стикнутися на практиці. Крім того, кейси розвивають аналітичні, дослідницькі й комунікативні навички, виробляють вміння аналізувати ситуацію, планувати стратегію і приймати рішення.

Хороший кейс повинен відповідати таким вимогам: мати чітко поставлену мету створення й відповідний рівень

складності; ілюструвати декілька аспектів реального життя; не застарівати занадто швидко; ілюструвати типові ситуації; розвивати аналітичне мислення.

Можна виділити п'ять етапів створення нового кейса: пошук джерела кейса; збір даних для кейса; макетування змісту кейса; апробація кейса в аудиторії; життєвий цикл кейса.

Кейси можуть бути представлені в різній формі, від декількох пропозицій на одній сторінці до безлічі сторінок. Однак слід пам'ятати, що великі кейси викликають у студентів певні труднощі в порівнянні з малими, особливо при роботі в перший раз.

Із самого початку кейс-метод протиставлявся традиційному лекційному методу і асоціювався, передусім, з відкритою дискусією. У кейс-методі передбачається, що викладач керує обговоренням проблеми, представленої в кейсі, а самі кейси можуть бути представлені студентам в різних видах: друкованому, відео, аудіо, мультимедіа.

Кейс-метод навчання передбачає не тільки наявність банку кейсів, а й методичні рекомендації щодо їх використання, питання для обговорення, завдання студентам, дидактичні матеріали в допомогу викладачеві. Особливістю кейс-методу навчання є його освітня відкритість, з одного боку, а з іншого – замкнутість і жорсткість в результативності навчання. В організації навчального процесу це пов'язано з тим, що викладач і студент є одночасно і відповідальними, і вільними в

процесі навчання.

Незважаючи на той факт, що більшість країн-членів ЄС, як і Україна, належать до романо-германської правової сім'ї, та, відповідно, прецеденти не є тут джерелами права, з посиленням інтеграційних процесів та підвищенням ролі рішень Суду ЄС у тлумаченні права Союзу кейс-метод почав активно використовуватися у навчанні на юридичних факультетах провідних європейських університетів задля розуміння студентами сутності та особливостей застосування права ЄС.

На наше переконання, запровадження кейс-методу у формі вивчення студентами-юристами прецедентної практики Суду ЄС є необхідним кроком до реформи системи вітчизняної юридичної освіти в умовах європейської інтеграції України. Особливо корисним використання зазначеного методу буде при вивченні дисципліни «Основи права Європейського Союзу».

При цьому слід використовувати рішення Суду ЄС, котрі містяться у відповідних збірках: «Огляд Прецедентного права Суду Європейського Союзу у сферах, що регулюються Угодою про асоціацію між Україною та ЄС» [3], «Суд Европейских сообществ. Избранные решения» [4] та надають тлумачення положень актів первинного й вторинного права ЄС, роз'яснюють зміст основних принципів права Європейського Союзу.

Література:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Сою-

- зом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 р. Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_01 дата звернення: 08.03.2020).
2. Методика викладання економіки. Режим доступу: http://dn.khnu.km.ua/dn/k_default.aspx?M=k0699&T=07&lng=1&st=0 дата звернення: 08.03.2020).
 3. Огляд Прецедентного права Суду Європейського Союзу у сферах, що регулюються Угодою про асоціацію між Україною та ЄС. – 539 с. Режим доступу: https://eu-ua.org/sites/default/files/inline/files/review-of-the-case-law-of-the-eu-court-of-justice-fields-covered-by-the-association-agreement-2018.1.1.ukr_1.pdf (дата звернення: 08.03.2020).
 4. Суд Европейских сообществ. Избранные решения / отв. ред. Л.М. Энтин. – М.: Норма, 2001. – 400 с.

CLASSROOM RESEARCH

Khonsaidova Maktuba MakhamadalievnaEnglish teacher at secondary school № 15 in Chirchik city, Uzbekistan.

Abstract: *The quality of education is largely more dependent on the teacher. If young people are educated, their future will be bright. Effective work is carried out in order to improve the quality of education in our republic. In the current period of rapid development, it requires excellence, resourcefulness and strong potential from the teacher, the reason is that we are educating young generations that are growing at a rapid pace in all respects. Therefore, the teacher must be able to select all the techniques in the course of the lesson in accordance with the subject and make effective use of the necessary classroom research. Article considers some of the research methods which are used to investigate classroom interaction and samples of learner production.*

Key words: classroom research, teacher-researcher, action research, second language acquisition (SLA)

Classroom research provides great support to the teacher in organizing the course process and in some perfect, controversial moments. Classroom research has become one of the most important factors, ensuring the quality of the course process, the increase in the course achievements and, most importantly, helps to raise the knowledge of students. The presented explanation of the methods and their short descriptions allow language teachers to design their own study and shed light on important and controversial issues concerning teaching practice. As Nunan and Bailey (2009) explain, there are different possible definitions for “classroom research.” Fundamentally, classroom research involves doing research in school settings about teaching and learning. In this article I define classroom research as a process of investigating questions about teaching and learning that is undertaken in a systematic way by teachers who want to bet-

ter understand their own work. This definition is inspired by action research wherein people research their own work in order to improve a situation. In the foreign language classroom, teachers will conduct research studies to help them improve their teaching practice and the learning of their students. Classroom research is carried out mainly by the teacher, and is carried out practically by the pupils.

Teachers want greater valuing of experiential knowledge. At the same time, however, those best situated to elevate the profile of practical knowledge, classroom teachers, claim that they cannot do research. The paper lays out the rationale for teacher-research and explains practical steps teachers can take to research their practice and, thereby, contribute directly to discussions about theory and practice in the research literature.

One of the ways in which a study becomes a research project, rather than a

classroom evaluation, is through the design of the study. Underpinning that design will be a set of beliefs that you hold about the nature of knowledge and the ways of studying knowledge. Those beliefs will bring coherence to the study. For example, if you believe that knowledge in this context is subjective, context dependent and socially constructed, then your methodology should reflect that and your findings should be reported in such a way that the context in which the study was carried out is clear. If you believe that knowledge is objective, that there is a 'truth' out there waiting to be discovered, then you would need to conduct a study in which variables are tightly controlled and the findings would be presented as facts. Methodology describes a set of ideas about how the research study should be designed. There should be coherence between your theoretical perspective and your methodology. Ben Goldacre (2013) advocates the use of randomised trials in educational research. The assumption behind these is that the research will tell us 'what works' the implication being that this will be a 'fact'. This sort of research is designed as an experiment and the underlying philosophy is positivist. For the sort of small-scale studies often undertaken by teachers in their classrooms, the assumption is usually that the knowledge produced will be subjective and context dependent and that a case study or action research approach is likely to be the most appropriate. The underlying philosophy is 'interpretivist' rather than 'positivist' (Wilson, 2013).

Any teacher sooner or later starts to summarise the gained experience trying

to explain the failures and reasons the success. So called "practitioner research" can be of great importance for other teachers, language learners and formal researchers as are based on data which can be gained inside actual classrooms and can serve as a source of theoretical and empirical knowledge about second language acquisition (SLA). Moreover, for language teachers in the system of higher education research is a part of their job. However, having set even a narrow research goal, practitioners often face the problem of a relevant research method. The type of the research to great extent is defined by the data to be collected and analysed. According to Ellis and Barkhuizen [Ellis and Barkhuizen 2005] three types of data are commonly used in SLA research:

- performance data that do not involve production (measures of reaction times, non-verbal measures of comprehension, grammaticality judgement tests);
- samples of learner production (naturally occurring samples, clinically elicited data, experimentally elicited data);
- verbal reports from learners about their own learning (self-report, self-observation, self-revelation, self-assessment).

A good teacher will evaluate their own practice and reflect on how they can improve. That evaluation will almost certainly involve analysing data, and assessing the work students produce. It may also involve talking to students about what they enjoyed, or found difficult, or asking them to complete a short questionnaire. It may involve asking a colleague to

observe you teach, or you observing someone else's lesson. The results of the evaluations will influence your planning and hopefully, will encourage you to try new things. So when does 'good practice' become 'research'? And what are the advantages of engaging in research?

'Research' is defined by the Chambers dictionary as: 'systematic investigation towards increasing the sum of knowledge'. This definition provides some clues. It is suggested that a piece of enquiry, evaluation or development work becomes 'research' when the following apply:

- **the work involves capturing data**

Conversations or lessons might be recorded so that they can be used outside the context in which the events took place. Students' work might also be used as evidence.

- **participants are being asked to do something out of the ordinary**

You might ask people to take part in a focus group, or an interview that disrupts their normal routine in some way.

- **the output is public**

If the output is public, then it can contribute to the 'sum of knowledge'. However, if the results of the piece of work are to be made public, people need to be confident that this new knowledge is based on reliable evidence, that the conclusions are valid and that the research has been carried out properly.

The advantage of classroom research is that it is systematic and contributes knowledge to the field, which in this case is 'education'. The 'knowledge' is based on evidence, can be defended and explained, and is therefore likely to be taken more

seriously than accounts of personal experience. A piece of research is also likely to take place over a significant period of time, and if conducted properly will help you to consider what works and also provide insights into why it works.

If these conditions apply, then the work that you are undertaking does constitute 'research'. This has further implications:

- The work should take account of other studies in the field. Studying the literature will also give you some ideas about how you might tackle the issue that you are concerned about.

- The work should be systematic and purposeful. It should be underpinned by a clear philosophy and set of beliefs. There should be specific research questions and an ethical design that will give reliable results that are likely to be considered to be valid, by others.

The activities in this unit will help you to think about how to design good research – starting with thinking about what you might research.

Further Reading:

I will end this short piece with an annotated reading list. My hope is that it will help interested colleagues find the resources they need to start doing classroom research

References

1. Tim Stewart, Kyoto University, Japan. Classroom Research and Classroom Teachers.
2. Nunan, D., & Bailey, K.M. (2009). Exploring second language classroom research. Boston: Heinle. Probably the best guide for novice foreign language teachers who are interested in beginning classroom re-

- search. A thorough and highly practical overview of classroom research.
3. Bailey, K.M., & Nunan, D. (Eds.). (1996). *Voices from the language classroom: Qualitative research on language education*. New York: Cambridge University Press. An earlier book by Bailey and Nunan overflowing with classroom research narratives.
 4. McKay, S.L. (2006). *Researching second language classrooms*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates. Sandra McKay wrote a compact yet thorough overview of issues in classroom research.
 5. http://www.insidehighered.com/advice/ph_do/advice_column_on_the_journal_submission_process
 6. http://www.insidehighered.com/advice/ph_do/advice_on_how_to_deal_with_journal_article_submissions
 7. Bailey, K.M., & Nunan, D. (Eds.). (1996). *Voices from the language classroom: Qualitative research on language education*. New York: Cambridge University Press.
 8. Igolkina N.I. Types of classroom research for language teachers *The Evolving Role of the Modern Language Teacher [Электронный ресурс]: proceedings of the XXII NATE-Russia International conference (21–23 April, 2016)/*
 9. Nunan, D. 1991. *Methods in second language classroom-oriented research: a critical review*. *Studies in Second Language Acquisition*, Vol. 13, Cambridge University Press, pp. 249-274.
 10. Ellis, R. and G. Barkhuizen. 2005. *Analysing Learner Language*. Oxford: Oxford University Press.
 11. Oxford University Press.

HISTORICAL AND MODERN KHOREZM – THE EYES OF THE WORLD

Ergashev Darvon Ulug'bek o'g'li, Ropieva Sevinch Sobirjon qizi, Hamraqulova Odina To'ychi qizi

8-10-11th grade student of school №29 Sharof Rashidov district of Jizzakh region, republic of Uzbekistan.

Abstract: *Khorezm is considered as one of the most historical places in Uzbekistan. Jonbozqal'a was the most ancient city of the Khorezm. Today, Khorezm is well-known to the worldwide and it is in the list of the Unesco.*

Key words: Khorezm is ancient and beautiful city

Times change, but times are the same. Each nation, nationality, traditions, culture and at the same time have a deep trace in history. We know that Khorezm is in the center of the Great Silk Road. Today Khorezm is one of the regions with the highest tourist potential of the Republic of Uzbekistan. Every visitor to this land will return to their destination, with a lot of improbable words and a desire to visit again. Every year, the number of visitors to the Khorezm oasis increases, but does not decrease. It is a joy. The Khorezm oasis reflects the modern look while preserving its history. The world-famous Khorezm consists of ten districts (Urgench, Khiva, Yangiaryk, Bagat, Hazorasp, Koshkupir, Gurlan, Shovot, Yangiubazar and Khonqa) and the regional center of Urgench. covered Each district is different from each other in terms of its territorial location. Urgench, the regional center of the city, is becoming more and more focused on living conditions, services, and education. Everyone who comes to Urgench will be amazed by the beauty of this land. Avesto Complex, Jaloliddin Manguberdi Memorial, Komil-

jon Otaniyazov Museum, Youth Lake, all of which add to the beauty of the Khorezm region and its history. Renovations and reconstruction are carried out not only in the regional center but also in all districts of Khorezm. We can proudly say that Khiva is the heart of Khorezm, which is located in the midst of the dark and steppe deserts known as the “Museum under the open sky” and is included in the UNESCO World Heritage List. Khiva is one of the most popular tourist destinations in the world tourism market.

Khiva is unique in its historical monuments. Khiva is mainly distinguished from other historical cities by Ichan Kala and Dishan Kala. Inside Khiva, there are numerous historical monuments, museums, mosques, mausoleums and hotels. On this ground there are the minarets of “Blue Tower” and “Islamhoja”. As you climb up the stairs of each of these towers, you will enjoy the beauty of Khiva.

On this land, great men such as Al-Khorezmi, Muhammad Riza Agahi, Najmiddin Kubro, Sayid Niyaz (Sayid Niyaz Shalikor), Pahlavon Mahmud and his mentor Said Alovuddin were born. His-

torically, there were many rulers in the Khiva khanate. Their role in the history of Khiva is unparalleled. The rich history of Khiva dates back to the past.

The decree of the President of the Republic of Uzbekistan Shavkat Mirziyoyev Miromonovich "On the program of comprehensive development of tourism potential of Khorezm region and Khiva in 2017-2021" is mainly aimed at carrying out creative work in the historic and modern Khorezm. was an important factor. During the implementation of this decree, a lot of creative work has begun. For example, in 2018 the construction of modern hotels has begun, and some of them have already been put into operation. One of the most notable innovations and developments is the launch of the historic Khiva railway line. The main purpose of this is to bring the population closer, to further develop the domestic tourism, as well as to create a comprehensive transport network for local and foreign tourists.

The friendly and kind people of Khiva are deeply located in the hearts of all the tourists. The narrow streets in Ichan Castle are a major part of this land. In these streets locals and foreign tourists are not tired of day and night strolling. The beautiful city of Khiva is very attractive both day and night.

In Khorezm region, hotel business plays an important role in providing quality services to tourists. Numerous measures for the development of tourism in Khorezm, both historical and modern, have been developed and are being implemented. Not only is the citadel fortified

with five-star hotels, it also has simple but comfortable, compact and comfortable hotels. In Urgench, the center of Khorezm, unique, modern hotels offer tourists services. According to statistics,

there are only 39 hotels in Khorezm region in 2014. If 39 hotels operate, there are now 55. Last year, eight new hotels were commissioned in the region.

The international airport in the region has also been renovated. Flights from Urgench to foreign countries are carried out. For example, Urgench-Paris, Urgench-Milan, Urgench-Rimva and others. The main purpose of these upgrades is to increase the flow of tourists.

Traveling to Khiva, you can see the work of artisans, potters and jewelry in harmony with history. In Khorezm, which reflects history and modernity, "there are 254 cultural monuments, 18 of which are archeology, 132 are architecture, 66 are sculptures, 6 are attractions and 32 are sacred places."

The cultural heritage that reflects Khiva's history can be seen not only in the fortress but also in the castle. For example, the Feruz Gardens Museum, the Nurullabai Palace, and the Sayatkhan Garden.

Preserving our historic heritage after independence has been one of the major challenges facing our state. Today, the park and museum of Feruz are also one of the tourist attractions. The number of tourists visiting this historical museum is increasing every day. As for the Nurullabai Palace, we need to look directly at the history. In the Ichan Kala, Mohammed Rahimhon, one of the great rulers of the

Khiva khanate, built a courtyard outside the fort because of the historic monuments and densely populated houses and the possibility of creating gardens within the fortress. The Agahiys wrote that the new building on the outskirts of the park, known as “Nurullabai”, was beautiful, and Ogahi described it as: “The mansion is a great view.” At that time, the reception was held outdoors during the summer. In the Khiva khan, Muhammad Rakhimkhan II (1864-1910), who played a prominent role in the history of his son Feruz under the pseudonym of Sayid Muhammad Rahimkhan I (Babajonto). Feruz played an important role in the development of Khiva as a sponsor of literature and art. He sponsored a gathering of literature and art representatives in his palace, and sponsored them, and arranged for many poetry parties in the palace. According to historical sources, Muhammad Rahimkhan II asked rich Khulul trader Nurullaboy to sell his garden. Nurullaboy tells Khan that he has to sell the

garden and that he has one condition, that is, he will sell Nurullaboy Garden unless he has changed his name. Feruz agrees to Nurullabai. The Nurullaboy resort is one of the most beautiful and historic parks in Khiva, although it has been several years since.

Foreign tourists visiting Khiva every year visit the Nurullabai Park and Palace and are amazed at the richness of our cultural and spiritual heritage.

In short, our history is our wealth, our pride, our pride. It is the duty of each of us to preserve our cultural heritage, historical monuments, historical monuments in the development of tourism in our independent Uzbekistan. After all, each of us should strive to attract the attention of foreign tourists not only by historical monuments, but also by modern wonders. Because Khorezm embodies historical and modernity.

References

1. Xorazim tarxi
2. O'zbekiston tarixi 7-sinf 2015 yil

ECOLOGICAL GROUP OF STRAIGHT-WINGED INSECTS (INSECTA: ORTHOPTERA) OF THE USTYURT PLATEAU

Dilbar Bazarbaeva

Nukus State Pedagogical Institute named after Ajiniyaz, Uzbekistan. E-mail address: m. j.medetov@mail.ru

Abstract: *The article discusses the results of a study on the straight-winged insects of the Ustyurt Plateau. 41 species and subspecies of Orthoptera belonging to 28 genera and 4 families were identified. Species by life forms were determined and divided into 11 groups.*

Keywords: genus, family, population, fauna

Over the past 40-50 years, in connection with the changes taking place in the Aral Sea region, a change is taking place in the populations of the straight-winged insects. Under the influence of these changes, the formation of harmful locusts occurs in the Aral Sea region, which was reflected in many scientific works of researchers (M.V. Stolyarov 1966, G. Sh. Shamuratov 1984). However, not enough research has been conducted to determine the species composition of orthoptera and their distribution in this region.

The main goal of our study is to conduct a research to determine the species composition and study the fauna of the straight-winged insects of the Ustyurt Plateau.

In 2016-2018, researches were conducted to study and determine the fauna of orthoptera. Orthoptera material was collected along a certain route and in certain territories.

On the Kungrad-Beineu highway and Ustyurt research bio stations, samples of the straight-winged insects were collected and placed in a matrix, brief information about the landscape, the time and place of the research were recorded.

The collected samples were processed in the Entomology laboratory of the Zoological Institute of the Academy of Sciences of the Republic of Uzbekistan and they were also divided into phases of development, the samples were initially examined and their taxonomic status was determined. When dividing species into groups according to life forms, the method proposed by M.F. Pravdin (1078) was used. In his methodology, the division of the straight-winged insects into groups according to their morphological parameters and identified types of biotope was proposed.

When analyzing the samples of the straight-winged insects collected on the Ustyurt Plateau, the distribution of three superfamilies of grasshoppers (Tettigonoidea), locusts (Grylloidea) and 41 species and a subspecies of true cricket (Acridoidea) belonging to 28 genera were determined.

There are 36 species of crickets, 3 species of grasshoppers and 2 species of locusts are widespread in this territory. 36 species of crickets, 3 species of grasshoppers and 2 species of locusts are wide-

The straight-winged insects of Ustyurt and their ecological groups

№	Species	occurring	ecological groups
1	<i>Platycleis intermedia</i> Serv.	+++	Optional hortobiont
2	<i>P. affinis</i> Fied.	+++	Optional hortobiont
3	<i>Ruspolia nitidula</i> (Scop.)	+++	Optional hortobiont
4	<i>Melanogryllus desertus</i> Pall	+++	Optional hortobiont
5	<i>Velarifictorus bolivari</i> (Uv)	+++	Optional hortobiont
6	<i>Pyrgomorpha bispinosa deserti</i> B.-Bienko	+++	Optional hortobiont
7	<i>Chrotogonus turanicus</i> Kuthy.	+++	Herpetebiont
8	<i>Asiotmethis muricatus australis</i> Tarb.	++	Psammobiont
9	<i>Strumiger desertorum desertorum</i> Zub.	++	Psammobiont
10	<i>Dericorys annulata roseipennis</i> (Redt).	++	Tamnobiont
11	<i>Anacridium aegyptium</i> (L.)	+++	Tamnobiont
12	<i>Calliptamus italicus italicus</i> L.	Γ	Hortobiont
13	<i>C.barbarus</i> (Costa)	+++	Optional hortobiont
14	<i>Heteracris adspera</i> (Redt)	+++	Tamnobiont
15	<i>H. littoralis littoralis</i> (Ramb.)	+++	Tamnobiont
16	<i>Egnatioides desertus desertus</i> Uv.	++	Microtamnobiont
17	<i>Egnatiusapicalis</i> Stal.	+	Microtamnobiont
18	<i>Acrida oxycephala</i> (Pall)	+++	Sedge-hortobionts
19	<i>Locusta migratoria</i> L.	Γ	Flying migrant
20	<i>Mioscirtus wagneri</i> (Kitt)	+	Eremobiont
21	<i>Oedipoda caerulescens</i> L.	++	Eremobiont
22	<i>O. miniata miniata</i> (Pall)	++	Eremobiont
23	<i>Sphingonotus rubescens rubescens</i> F.Walk	+++	Eremobiont
24	<i>Sph. octofasciatus</i> (Aud.-Serv.)	+	Eremobiont
25	<i>Sph. eurasius eurasius</i> Mistsh.	++	Eremobiont
26	<i>Sph. nebulosus</i> (F.d.W)	+	Eremobiont
27	<i>Sph. nebulosus discolor</i> Uv.	+	Eremobiont
28	<i>Sph. obscuratus latissimus</i> Uv.	+	Eremobiont
29	<i>Sph. salinus</i> (Pall).	+++	Eremobiont
30	<i>Sph. maculatus maculatus</i> Uv.	+++	Eremobiont
31	<i>Sph. halocnemi</i> Uv.	+++	Eremobiont
32	<i>Pseudosphingonotus savignyi</i> Sauss.	+++	Eremobiont
33	<i>Sphingoderus carinatus</i> Sauss.	+++	Eremobiont
34	<i>Helioscirtus moseri</i> Sauss.	+++	Eremobiont
35	<i>Leptopternis gracilis</i> (Ev.)	+++	Psammobiont
36	<i>Doclostaurustartarus</i> Stshelk.	++	Optional hortobiont
37	<i>Notostaurus albicornis</i> (Ev.)	+++	Optional hortobiont
38	<i>Eremippus simplex</i> (Ev.)	+	Microtamnobiont
39	<i>E. costatus</i> (Serg. Tarb.)	+	Microtamnobiont
40	<i>E. comatus</i> Mistsh.	+	Microtamnobiont
41	<i>Chorthippus meridionalis</i> .Mistsh.	+	Optional hortobiont

Note: +- a rare species; ++ - a rarely seen species; +++ - permanent species; C - breeding species

spread in this territory. For example: one species belonging to the genera *Rusplia*, *Melanogryllus Velarifictorus* Rand., 1964., *Pyrgomorpha* Aud.-Serv., *Chrotogonus* Aud.-Serv., *Asiotmthis* Tarb., *Strumiger*, *Dericorys* Aud.-Serv., *Anacridium* Uv., *Egnatioides* Voss., *Egnatius* Stal, *Acrida* L., *Locusta* L., *Mioscirtus* Sauss., *Pseudosphingonotus* Shum *Sphingoderus* B-Bien., *Helioscirtus* Sauss *Leptoternis* Sauss., *ociostaurus* Fieb. *Notostaurus* B.-Bien., *Mesasippus* Serg. Tarb., *Platycleis*, *Calliptamus* Aud.-Serv., *Heteracris* F. Walk., *Oedipoda* Latr *Eremippus* Uv, *Sphingonotus* Fieb); 2 species related to the genera; 3 species related to the genera. And also the distribution of 9 species or subspecies on the territory of the Ustyurt Plateau has been identified (Table 1).

The studied species according to life forms are divided into 11 groups. One of them is herpetobiont – it is a mesophyll that feeds on organic residues; 10 types of optional hortobionts – living on the surface of the soil in an open area; 1 species and 2 subspecies of psammobionts – species adapted to living in deserts; 1 subspecies of hortobionts – living in dense meadows; 1 species and 2 subspecies of tamnobionts – living in thickets and trees, 4 species and 2 subspecies of microtamnobionts – adapted to live in shrubs; 1 species of sedge-grass hortobionts – feeding on reeds and sedges on tugai thickets located on river banks; 9 species and 6 subspecies of eremobionts – species

associated with the surface of moist soils in open spaces; and 1 flying migrant is defined (Medetov M. Zh. 2017).

According to the results of the research, 41 species and subspecies, belonging to 28 genera and 4 family of the straight-winged insects of the Ustyurt Plateau, were identified.

For the first time 1 species of crickets was identified for the fauna of Central Asia, and 1 species of grasshoppers (*Ruspolia*), 2 species of grasshoppers (*Platycleis affinis*, *Ruspolia nitidula*), 1 species of locusts (*Velarifictorus* Rand, 1964), 1 species of locusts 1 *Velarifictorus bolivari* (Uv), 4 species (*Oedipoda caerulescens*, *Sphingonitus nebulosus*, *Eremippus costatus*, *Eremippus comatus*), and 3 subspecies (*Sphingonitus obscuratus*, *Sphingonitus ueradius ueradius*, *Sphingonitus rubescens rubescens*)

References

1. Mdetov M. Fauna of Straight-Winged Insects of the Pla Usrt (Insecta: Orthoptera) // International Journal of Science and Research – Nantur, 2017. – N 3. – R 462-464.
2. Правдин Ф. Н. Экологическая география насекомых Средней Азии. Ортоптероиды. – М.: Наука, 1978. – 270 с.
3. Столяров М В. Видовой состав прямокрылых (Orthoptera) Каракалпакии и некоторые особенности их кологического распределения // Зоологический журнал. – Л. 1966. – Т. XLV. – Вып 7. – С. 1017-1021.
4. Шамуратов Г Ш Копанева Л. М. Саранчовые в Каракалпакии. – Нукус: Каракалпакстан, 1984. – 112 с.

EFFICIENCY OF USE OF CLAY WATER WITH DROP IRRIGATION

**Xudayev Ismoil Jumaqulovich, Fazliyev Jamoliddin Sharofiddinovich.,
To'rayev Behruz Mirzohidovich**

Tashkent institute of irrigation and agricultural mechanization engineers
Bukhara Branch, Uzbekistan. jamolliddinfazliyev@gmail.com

Abstract: *The article presents the results of theoretical studies and field trials of the author, conducted in ancestral – economic conditions. Field experiments were carried out on the territory of the Khuzhayakshanba IGC of the Kagan fog of Bukhara region. The technology of garden irrigation with clay water using drip irrigation has been developed. With the introduction of drip irrigation technology in intensive gardens, water resources are saved by 20-60%, mineral fertilizers up to 50% and fuel and lubricants up to 30%, the results of the work are analyzed and presented. In addition, the irrigation regime corresponds to the water needs of plants and excess water is not used, while water evaporation in the soil is insignificant, moisture will collect only near the root system of plants, as a result, water does not disperse throughout the field, due to the small absorption of water by the soil, the level of subsoil water will not rise.*

Key words: irrigation, drip irrigation, irrigation methods, clay water, subsoil water, water resources, salinization, root, evaporation.

Scope of works to be undertaken in these directions and mechanisms of their implementation are clearly determined in these documents. Task of introduction of drip irrigation on 25 thousand ha, irrigation through polyfilm laying on 46.5 thousand ha and systems of irrigation using mobile flexible pipes on 34 thousand ha of land nationwide by 2018 had been set. During 2018-2023, introduction of the drip irrigation system on 21.5 thousand ha of land areas of the farms and other land users and provision of concessional loans with interest rate of 6% to agricultural producers by commercial banks from the resources of the Fund for Improvement of Irrigated Land under the Ministry of Finance. In addition, amendments and addenda to the Tax Code were

introduced as to exemption of legal entities, which introduce drip irrigation techniques, from the Single Land Tax associated with land area covered by such techniques for the period of 5 years.

According to the International Irrigation and Drainage Committee, areas under crops, where drip irrigation systems were introduced, had grown from 436 thousand ha to 3.2 million ha globally over 1981-2000. Namely, such areas increased by 1 million ha in the USA and by 200 thousand ha in each of India, Australia, Spain, Israel, and China. Currently, drip irrigation technology has been introduced on the lands with total area of 4.5 million ha globally. Great attention is paid in our country to wide introduction of the drip irrigation system.

Over the last 3 years, the drip irrigation technology has been introduced on the lands with total area of 5.5 thousand ha. In 2013, this system was introduced on the lands with total area of more than 2.2 thousand ha. Namely, this system is applied on 255 ha of lands in Samarkand Region, 250 ha in Namangan Region and nearly 170 thousand ha in Ferghana Region.

We can observe the positive improvement of hydrophysical properties of the soil in the field under drip irrigation as compared with traditionally irrigated field; namely, reduction of volume mass, improvement of the soil's water conduction property. It was established that in case of drip irrigation productivity grew by 7.4 centners/ha. In addition, due to continuous maintenance of moisture on the areas under drip irrigation, salinity level increased just slightly and plants did not suffer the wilt disease. Soil at the experimental fields was medium loamy, and medium-fiber Bukhoro-6 cotton variety was planted with cotton interrow space of 60 cm. At the ploughed layer of the soil (0-30 cm) the soil volume mass was 1.38-1.41 g/cm³, and in the under plough layer (30-50 cm) this indicator somewhat increased to 1.49-1.58 g/cm³, and relative mass and total porosity indicators in these layers were correspondingly 3.14-3.21 g/cm³ and 51.3-47.1%.

Hydrophysical properties of the soil were as follows: limited field water capacity at the soil layer of 0-100 cm was 20.3-21.4; natural moisture at ploughed layer was 17.2-18.5%, and under plough layer – 18.3-20.8%; cotton irrigation re-



gime was formed based on the pre-irrigation moisture level and estimated soil layer of 0-50 cm as established in the experimental system. Obtained data evidence high efficiency of the drip irrigation as compared with furrow irrigation. For instance, while 5,200 m³/ha brutto water is spent per season in case of furrow irrigation, we can observe that 2,280 m³/ha of water in scenarios 2 and 3, and total of 2,760 m³/ha of water in the fourth scenario is spent in case of drip irrigation. Thus, upon drip irrigation under the 70-75-70% scheme water was saved by 53%, and upon drip irrigation according to 70-80-65% scheme water saving was 47%.

Water saving by 42 percent in average and additional cotton yield of 7-9 centners per hectare or 23% increase has been observed upon irrigation through laying the black polyfilm between the cotton plant rows on the fields of the Training and Research Center of the TIAME Bukhara Branch. Under this non-traditional irrigation technique, there is opportunity for even soil moistening across furrows, reduction in evaporation of soil moisture after irrigation, full utilization of nutrients by the crops due to prevention

of washout of mineral fertilizers under pressure. Creation of favourable conditions for active development of the root system due to destruction of weeds because of prevention of sunlight impact on the furrow base, prevention of soil compaction due to avoiding the tillage between the rows and quality moistening of the productive soil layer as a result of irrigation at reduced norms, and increase of productivity have been observed. Irrigation technique through laying the poly-film between the cotton plants rows is a technological direction, which enables reduction of water demand and energy consumption by 35-40% and increase of soil productivity.

CONCLUSION AND FUTURE WORK

Saving of water by 15-20%, even water distribution along furrows and increased of useful area under crops by 1.5-2.5% and easening of irrigation works and reduction of manual labor by 2 times as compared with tradition irrigation methods has been observed as a result of irrigation of cotton field using the mobile flexible pipes instead of main irrigation channels. Such manufactured mobile flexible pipes are intended for a land site of 4 ha, this area is irrigated simultaneously

using the hoses. Since the land plot is irrigation for a short period, soil preparation occurs evenly in all parts of the field. Since water is supplied to the field for a short time, normal growth of cotton plants and increase of productivity by 2.5-3.0 centners as compared with traditional irrigation method are observed.

References

1. Decree of the President of the Republic of Uzbekistan from February 7, 2017 President's Decree No 4947.
2. Methods of field experiments. Tashkent, 2007, 176 p.
3. Karimov G., Fazliyev J "Automation of intensive garden seedlings' drip irrigation" Молодой учёный Journal № 10 (90) / 2015
4. Fazliyev J. "Drip irrigation technology in gardens" Интернаука. Science Journal № 7(11) April 2017
5. J.Fazliyev. "MODERN IRRIGATION METHODS FOR GARDENS" iScience № 22 2r. Pereyaslav – Khmelnytsky. Ukraine 2018, №22, 24-26 p.
6. J.Fazliyev. «TECHNOLOGY OF THE DRIP IRRIGATION USE IN GARDENS AND VINEYARDS» Путь науки The way of science international scientific journal № 11 (57), 2018
7. Fazliyev J. EFFICIENCY OF APPLYING THE WATER- SAVING IRRIGATION TECHNOLOGIES IN IRRIGATED FARMING «ИНТЕРФАУКА» Science Journal № 21(103) June 2019 r. Part 3

INTERPRETATION OF SURGERY TERMINOLOGY IN THE FICTION OF “DOCTOR HOUSE”

Amonova Madina Vafoyevna

Lecturer, Department of English literature,
Bukhara State University, Bukhara, Uzbekistan.

Abstract: *The article wholly comprises the techniques of rendition of surgery terms and its features within proper context. There are discussed almost all types of terminology occurred in the target text. As supposed on the first chapter, two parallel translation and back translation methods are determined as the most helpful one for accurate comprehension of the terms. Moreover, some sentences are debriefed cognitively through the explanation in the further sentences.*

Key words: surgery, source language, medical metaphor, equivalence approach, direct translation, genre.

Introduction

The most typical features of specialized surgical paragraphs are terminology, nominalization, heavy pre- and post-modification, long sentences, use of passives, metaphors and, may cover branches of the greatest tasks to translators, as performed in the passages of fiction and evidences from research papers translated from Uzbek to English by the native speakers of the source language.

Methodology

The initial stage is to evaluate the source text as for the focused target group or reader, the purpose. By studying the same kind of texts in English, the researcher intends to deliver the same meaning to the Uzbek readers can expect from the translation of the texts. Moreover, different suitable methods are based on translation theories in the addressed before translating.

The main focus has been “two parallel translation” as well as Koller’s five different types of equivalence, Vinay and

Darbelnet’s model of direct translation and oblique translation [1].

The next stage was to translate the selected sentences from English into Uzbek. A bulk of translation problems tackled out regarding to the dictionaries of different kinds and medical websites like Medical English which provided up-to-date and accurate terminology and World Health Organization reports which provided with organizational terminology[3].

Finally, it was to illustrate the intricate issues of the translation by accounting for appropriate methods and how they are attached to the sorted out fields of study, namely surgery terminology and equivalence approach. The research will be presented meticulously, defining to the particular sections and points with the source text wording and the target text wording compared. An account for how to select the most suitable strategy will be made and the main findings and conclusions based on my results will be presented [4].

Table.
Frequent Surgery Terms in the fiction “Doctor House”

Term	Definition	Translation
Tumor	a mass of cells growing in or on a part of the body where they should not, usually causing medical problems	Shish
Infection	the act or process of causing or getting you disease	Infeksiya
Amputation	cutting off somebody’s arm, leg or finger in a medical operation.	Amputatsiya, kesib olib tashlash
Coma	a deep unconscious state, usually lasting a long time and caused by serious illness or injury	Koma
Surgery	medical treatment of injuries or diseases that involves cutting open the body and often removing or replacing some parts; the branch of medicine connected with this treatment	Jarrohlik

Dr. Gregory House is very dexterous physician whose experience almost detached to empirical procedures wholesome. After reading the fiction, each reader can have abundant competence on the term *usurp* and surgery challenges as well. The researcher intends to examine the fiction due to the up dated terminology of surgery which are existed in each section, additionally, modern implementation of treatments of and the latest news on surgery theatres. Here are listed evidences from the novel to translate and analyze their translation features:

A good doctor would be a doctor who was able to properly and efficiently **diagnose** and treat diseases. – Yaxshi doctor to`g`ri va aniq tashxis qo`ya olgan va kasallikni davola olgan doctor boladi.

Living the life of reason is, finally, of ultimate importance, according to Aristotle, because it leads to happiness or well – being – what the Greeks termed **eudaimonia**. – yaxshash dan maqsad bu, va nihoyat, asosiy ahamiyati, Aristotel,

chunki bu baxt yoki yaxshi xolatga yetaklaydi – grekchada termin yedamoniya.

Centered on the investigation of mysterious **maladies** with a protagonist modeled on the legendary Sherlock Homes. – Afsonaviy Sherlok Homes orqali modellashtirilgan Sirli kasallikni tekshirishni ko`zlangan.

Using a medical metaphor, he asserts that the presence of others creates “**hemorrhage**” in the individual’s world, a fissure that causes the world that the individual knows to “disintegrate.” – Tibbiy metaforadan foydalanib, u boshqalar afzal ko`rgan bir kishining dunyosidagi, bolinishni keltirib chiqaruvchi yorilish, gemmorajni yaratganlarga ishontiradi [5].

Other most of terms in medical field are carried by means of this method which does not require special approach as the other types of translations such as idioms, proverbs, literary passages and etc. For instance:Diagnose, Eudaimonia, Maladies, Hemorrhage, Anomalies-anomaliya gayrioddiylik, electroshock

therapy, chronic pain, niacin –niacin, trauma, cardiac infection, vegetative, cortisol shot- gormonli inyeksiya, C – section- C bo`limi, lung cancer- o`pka saratoni, pituitary gland- miyasidagi bezlar.

Conclusion

The various methods are used by medical translators as well as surgeons are neither greater nor poorer than that of translators who cope with other disciplines. The basic peculiarities here are the demands and conventions of particular genres – translators of reported agreement documents are expected to be very accurate and almost identical with the original, while translators of research papers need to consider e.g. the style paper utilized by appropriate publisher and readers.

References

1. Andriesen S. 2006 “Quality Control in Medical Translations”. *Innovations in Pharmaceutical Technology*. Accessed: 23.06.2014.
2. Arnold I.V. *The English Word*. M. 1986. – 298 p.
3. Askehave I., Zethsen K. 2000 “Medical Texts Made Simple: Dream or Reality?” *Her-mes – Journal of Language and Communication Studies*, No. 25, p. 63-74.
4. Bowker L. *Lexicography, Terminology, and Translation* / L. Bowker. – Ottawa: the University of Ottawa Press, 2006. – 96 p.
5. Karaban V.I. *Translation of English scientific and technical literature* / V.I. Karaban. – Vinnytsya: Nova Knyha, 2004. – 576 p.
6. Newmark, Peter. 1981. *Approaches to Translation*. Oxford: Pergamon Press Ltd.
7. Федотова Кристина Апатольевна. The structural and lexical peculiarities for the language learners to write letter. *Вестник Науки и Образования*.
8. Кодирова Замира Закировна. Implementation of vocabulary games in teaching phrasal verbs. *Вестник Науки и Образования*.
9. Мирзаева Қолдикиз Ахилбековна. The effective techniques to develop reading skills. *Вестник Науки и Образования*.
10. Шарипова Махмуда Зоитовна. Exploring Reflection of teachers in classroom. *Вестник Науки и Образования*.

DETERMINING OPTIMAL INDICATION OF WHEAT WETNESS THAT INFLUENCES ON THE THRASHED GRAIN

Yuldasheva Intizor Ergashovna¹, Tadjiev Anvar Yuldashevich²

¹IMA student of the Urgench State University, Uzbekistan.

²Docent of the Urgench State University, Uzbekistan.

Abstract: *Studies have been carried out on making of thrashed wheat out of wheat grain grown in the Khorezm region. We studied the effect of changing the temperature of the water used for moisturizing the output of thrashed wheat and other products. We studied the effect of changing the wettability time of wheat on wheat groats production.*

Key words. Wheat seeds, thrashed wheat, humidity, temperature, time

Introduction

The specific feature of the groats' mills is that they contain a wide variety of cereals and try to preserve the core of the flour during the whitening process to get the quantity. For this purpose it is necessary to apply high parameters of cereal production, that is, to moisten and heat grain with pressure [1]. The initial moisture content is characterized by the accumulation of grain in the upper layers (in the fruit and seed shell, in the aleurone layer and in the bark). Owing to the folding of these layers, the relative grain size increases rapidly. Changes in technological properties of grain are less likely, as there has been structural change in the upper grain layers. This ends with the preparation of the grain to the intensive moisture content in the interior [2]. As a result of the effective hydrothermal processing of grain, the technological changes in the grain properties occur: the crust is easily separated from the grain, the kernel is less fragmented, which not only increases the yield of the groats but improves its quality. [3]

The Obtained Results

Coming out of the abovementioned analysis, it is clear that many factors influence on the groats production. These include wheat varieties, cultivation techniques, degree of purification from foreign impurities, moisture, and more. The most influencing factors are the amount of water required for moistening, the temperature of the water and the time of moisture. Therefore, we aim to experiment with these factors.

The study of the production of groats and other products at a temperature of 30.0 degrees Celsius, 40.0 degrees Celsius and 50.0 degrees Celsius was conducted. The experiments were conducted in triplicate, and the average value was found. Data are summarized in Table 1.

Experiments show that when water temperature is 30.0 degrees Celsius, the production of groats was 65%, grain with crust was 6.4%, and bran was 19.5%. Apart from these, the reduction in drying products has not changed much. From these data, it is clear that the water molecules are relatively slow due to the low temperature of the water used for moisture. Due to the

Table 1

The influence of the change in the temperature of the water on the production of groats

The temperature of the water used for wetting, Celsius	Groats, %	Grain with crust %	Bran %	Crushed grain, %	Grain turned into flour, %	The decrease in the amount of grains while drying process, %
30,0	65,0	6,4	19,5	5,9	2,2	1,0
40,0	67,0	6,0	19,0	5,5	2,0	1,0
50,0	64,0	7,0	19,5	6,0	2,0	1,5

Table 2

The influence of the change in the moistening time of the wheat on the production of groats

The moistening time of the wheat, hour	Groats, %	Grain with crust %	Bran %	Crushed grain, %	Grain turned into flour, %	The decrease in the amount of grains while drying process, %
0,5	64,0	6,4	20,0	6,4	2,2	1,0
0,75	66,0	6,0	19,0	6,0	2,0	1,0
1,0	63,0	7,0	20,0	6,5	2,0	1,5

fact that water molecules are not able to penetrate the wheat crust, the crust is also crumbled and the bran is increased and the production of groats is reduced.

At a water temperature of 40.0 degrees Celsius, the production of groats was 67%, grain with crust was 6.0%, and bran was 19.0%. Apart from these, the depletion of products and drying products has not changed much. From this data, it can be seen that the wheat crusts were well moistened due to the normal water temperature. So the amount of bran decreased, and the output of groats increased.

The results of the study show that the water required for optimal moisture content is 40.0 degrees Celsius.

To study the influence of the change in the moistening time of the wheat on the production of groats

The experiment was conducted with a water content of 3.5% and at the moisture content of and the temperature of the water used for humidification by 50.0 degrees with a wettability time of 0.5 h. The experiments were conducted in triplicate, and the average value was found. Data are summarized in Table 2.

The results of the experiment show that when moisture time was 0.5 hours, the production of groats was 64%, grain with crust was 6.4%, and the bran was 20.0%. Apart from these, the depletion of products and drying products has not changed much. From this data, it can be understood that as a result of that moisture time was not sufficiently, the grain was not sufficiently wetted. Therefore, as the crust was crumbled, the size of the bran increases and the groats production decreases.

When the moisture time was 1.0 hour, the total groats yield was 63%, the grain with crust was 7.0%, and the bran was 20.0%. Apart from these, the reduction in drying products did not change significantly. These data indicate that the moisture content of the groats was excessive due to the excess moisture time. The amount of the bran increased, the output of the groats decreased.

The results of the study showed that the optimal moisture time is 0.75 hours.

Conclusion

The results of the study showed that the optimal moisture time is 0.75 hours.

The results of the study show that the water required for optimal moisture content is 40.0 degrees Celsius.

References

1. Ginzburg, M.E. Technology of groats' production / M.E. Ginzburg. M. Kolos, 1981. – 208 p.
2. Iunikhina, V.S. Groat products: a modern look at the range and quality / V.S. Iunikhina // Materials of the Sixth international conference "Mill – 2011". M. Pishchepromizdat, 2011 -259 p.
3. Koryachkina, S. Use of triticale grains in the technology of grain bread / S. Koryachkina, E. Kuznetsova, L. Cherepnina // Bread products. 2007.5. P.38-39.

AKHSIKENT – MYSTERIOUS LAND HIDING GREAT HISTORICAL HERITAGE

Erkinov Doniyorbek

Lecturer, Namangan Presidential School, Uzbekistan.

***Abstract:** This article analyzes the one of the historically important archaeological sites in Uzbekistan, that is, the fortress of Akhsikent. It reveals information about when people inhabited there, and how it remained intact under the sandy area.*

Key words: fortress, shahristan, rabad, citadel, Damascus steel, tunnel, irrigation network, archaeological site, the Great Silk road.

Each country has its own history. Ancient cities, buildings and others reveal how long history a land has. An abundance of hidden histories have surfaced and are being discovered day by day. Historian scientists are conducting researches in historical sites of Uzbekistan to make old cultural treasure come into existence. One of these places in Uzbekistan is Akhsikent, which is nowadays becoming the central point of researching and appealing many scientists to study.

The archaeological site – the fortress of Akhsikent in Turakurgan district of Namangan region will be taken under enhanced protection and landscaped for further visiting of this place by tourists.

Akhsikent (Akhsi) is an ancient settlement on the right bank of the Syrdarya. The city consisted of a citadel, a shahristan – the main urban part and a rabad – the area where artisans lived. The area of the city was about 30 hectares. The citadel was separated from the city by a wall, and a deep ditch was dug along the perimeter of the outer city walls. In the city, trade and handicraft production were developed. In VII-XIII centuries in Akhsikent

was one of the Central Asian centers for the production of cast crucible steel. 70 hectares of the site were occupied with the production of steel.

In the X-XIII centuries, Akhsikent was one of the major cities of the Ferghana Valley. Despite the fact that in the XIII century, Akhsikent was destroyed as a result of the Mongol invasion, even in the 15th century it was considered a large city, and Babur's father, being the ruler of the Ferghana Valley, chose Akhsi as his residence. In 1620, the city was completely destroyed by an earthquake. The population of Akhsikent, survived after the earthquake, moved to neighboring Namangan.

In the late XIX – early centuries, the archaeological study of Akhsikat had started. It was established that there were remnants of another medieval city to the west of Akhsikent ruins. Academician Y.Gulamov and archaeologist I.Akhrorov on the basis of research proved that there were two cities in this place at different times, one of them – the ancient Akhsikent, the second – the city of Akhsikent, where Zakhiriddin Mukhammad Babur was born.

Metallurgical production in Ahsiket was known far beyond Central Asia. It was the only place in Central Asia where very high-quality steel – known as Damascus or Damask steel – has been produced. At Ahsiket there was discovered a bath constructed in the 2nd century A.D.

A unique tunnel was found on the territory of ancient settlement Akhsikent (Turakurgan district of Namangan region). The diameter of tunnel is 90 centimeters – there're also installed ceramic pipes for running water inside the tunnel. Water was coming from the river Kasansay.

During excavations brick manholes was also found. They were used for water supply controlling. Such kind of irrigation network is unique for that time, and it's more than 300 years. Akhsikent was considered a big and very beautiful city. Many merchants followed along the Silk Road visited this city for buying goods. During excavations parts of the forge,

swords, daggers and crockery were also found.

– The land of Akhsiket keeps many undisclosed secrets of our history, – says head of the Directorate for Protection and Research of Akhsikent archaeological heritage site, candidate of historical sciences, associate professor T.Kozokov.

An international scientific conference was held concerning the topic “The role of Akhsiket in the history of Uzbekistan” in 2018, 12 June. Many researchers from 5 foreign countries and different parts of Uzbekistan participated in this conference. Within the framework of the Resolution of the Cabinet of Ministers, scientists will continue the study of the monument and its conservation. At the same time, a commission is being set up that will take measures to develop tourism attractions around the site, which will make this place a more visited tourist destination.

УРОЖАЙНОСТЬ СОРТОВ ТРИТИКАЛЕ В ХОРЕЗМСКОЙ ОБЛАСТИ

¹Досчанов Ж.С., ²Юсупова С.К.

¹Ургенчский государственный университет, Узбекистан.

²1-й Академический Лицей При Ургенчский филиал Ташкентского университета информационных технологий, Узбекистан.

Аннотация: В данной статье в целях изучения свойства устойчивости образцов некоторых сортов тритикале к факторам внешней среды приведены количество пасынков, урожайных стеблей растения и показатели урожайности.

Ключевые слова: аминокислота, лизин, фенологическое наблюдение, кормовое растение, агротехнология, тритикале.

В выращивании зерновых культур, считающихся одним из основных посевов, в условиях Узбекистана большое значение имеют использование агротехнических мероприятий и определение их эффективных видов. В последние годы в этих растениях увеличилось количество различных болезней ржавчины, вреда от таких вредителей, как черепашка и улитка, из-за чего повышается себестоимость выращивания зерна. А это, в свою очередь, требует дополнительно внедрять на практику другие урожайные зерновые культуры, которые устойчивы к болезням и вредителям [1].

Тритикале, считаясь первой синтетической зерновой культурой, созданной человеком, был получен на основе скрещивания пшеницы и ржи. Одно из преимуществ тритикале заключается в её сильном иммунитете, устойчива к некоторым инфекционным болезням, высокое содержание незаменимых аминокислот количества лизина в составе её зерна по сравнению с пшеницей стало причиной её широкого рас-

пространения по всему миру. Интерес к новому растению большой, в частности оно широко распространено в Алжире, странах Восточной Африки, Латинской Америки и Азии, где его средняя урожайность составила более 50 ц/га. Из европейских стран тритикале выращивают в Польше, из стран СНГ – в Белоруссии, России и Казахстане [2].

Выбор и привлечение на практику сортов тритикале, приспособленных к условиям засоленных и полусоленых почв территории Хорезма выгодно как с экономической, так и с экологической точки зрения, обойдется дешевле и можно получить высокий урожай по сравнению с пшеницей. Для этого, в первую очередь, при выборе соответствующего для этой территории сорта необходимо изучить физиологические особенности, механизмы адаптации и биотехнологии каждого сорта.

В целях выбора и внедрения в процесс селекции высокоурожайных и подходящих не только к засоленным

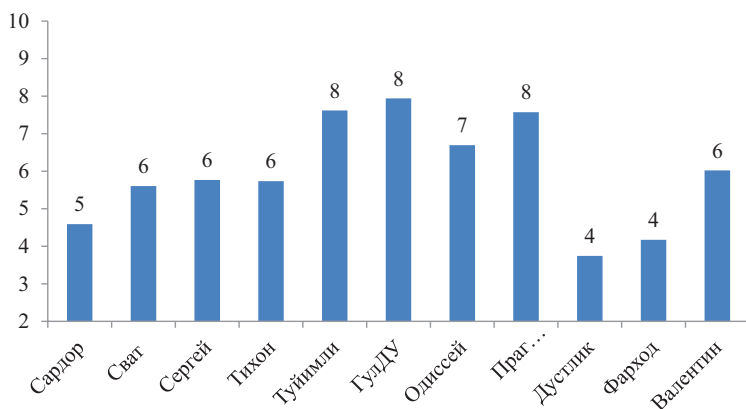


Рис.1. количество пасынков сортов тритикале (штук).

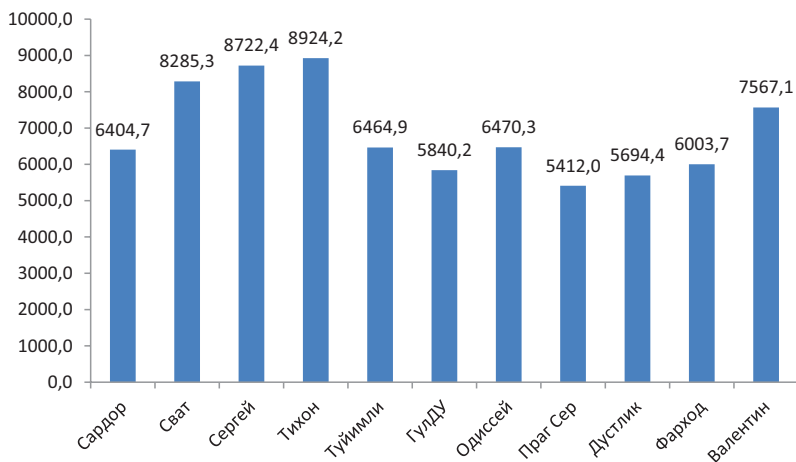


Рис.2 Урожайность сортов тритикале, кг/га

почвам, но и холодным климатическим условиям Хорезма, сортов тритикале на поле 24 №55 контура Хорезмской опытной станции НИИ селекции, семеноводства и агротехнологии выращивания хлопчатника Хорезмской области проводились полевые опыты. Для этого из Галляральской научно-опытной станции НИИ зерна и зернобобовых культур

были привезены 11 сортов Сардор, Сват, Сергей, Тихон, Тўйимли, ГулДУ, Одиссей, Праг серебристый, Дўстлик, Фарход, Валентин. В опыте варианты (сорта) были посажены методом рандомизации (случайности) в 4 повторях. Каждый сорт был посажен на площади с шириной 2 м., длиной 5 м. (10 м²), расстояние между рядами – 15 см., корнями – 5см. Общая пло-

щадь составила 440 м². Фенологические наблюдения проводились по Б.А. Доспехову (1985) на компьютерной программе Excel [3]. На опытной площадке наблюдения фенологических изменений и биометрические измерения проводились по сезонам.

Перед вспашкой на землю были нанесены фосфорное (15 кг) и калийное (7 кг) удобрения. Нормы азотных удобрений по фазам всхода и образования завязи наносились в 2 этапа. Все сорта дали всходы в 6-7 дней, 12 октября появился первый лист, 20 октября полностью взошли. 25 марта посчитали количество пасынков (Рис.1).

Из рисунка видно, что в среднесоленых почвенных условиях Хорезмской области количество пасынков наблюдалось от 4 до 8. В этом числе пасынков таких сортов, как Тойимли, ГулДУ, Праг серебрестый, было больше чем у других сортов, у сортов Достлик, Фарход было относительно низкое.

Из рисунка видно, что самая высокая урожайность у изученных сортов наблюдалась у сорта Тихон – 8924,2 кг/га, самая низкая – у сорта Праг сере-

брый – 5412,0 кг/га. У остальных сортов она колебалась от 5694,4 кг/га – 8722,4 кг/га (диаграмма 2).

По урожайности самые высокие показатели имеют сорта Тихон, Сергей и Сват, которые также показали приспособленность к почвенно-климатическим условиям Хорезмской области. Полное изучение показателей урожайности и физиологических механизмов адаптации сортов и их внедрение на практике дает возможность сажать тритикале на широких полях области.

Литературы

1. Бўриев Х.Ч. Курбонов Ф. Умарова М. М. Жохонда ва Ўзбекистонда дон
2. Етиштириш. Ўзбекистон Аграр фани хабарномаси №7, 2002 йил 22-29бет.
3. Рахимов У., Шералиев А., Сатарова Р., Тошкент вилоятида тритикаленинг кора куя касаллигини таркалиши. Ўзбекистонда бугдой селекцияси уручилиги ва етиштириш технологиясига багишланган биринчи миллий конференция: Илмий конф. Маърузалар туплами, 17-18 май 2004 393-395
4. Доспехов Б.А. Методика полевого опыта. М. “Колос”, 1985. 230-235 с
5. Курбонов Ф.Қ. Донли экинлар уруғшунослиги. – Қишлоқ хўжалиги олий ўқув юртлирининг агрономия факультетлари учун қўлланма. –Т., 2004.-Б.112.

THE CONCEPT OF PUBLIC SERVICES AND THEIR LEGAL NATURE

Azimov Akmaljon

Listener of The academy of Public Administration under the President of the Republic of Uzbekistan

The country has consistently improved and modernized its public services, which will improve the quality of life, investment climate, business climate and business development. That is why the industry is in high demand today, combining services from business entities to citizens. Of course, the process of law-making has a positive effect on the provision of public services. One of the main reasons for this is, in our opinion, the nature of public service delivery and the ability to use it properly. State services always reflect the systemic relationships between individuals and legal entities with government agencies. "State service" means all offices and positions in the employ of the state other than those of commissioned, warrant and enlisted personnel in the military and naval services thereof. Public services include public functions, including licensing, certification, state registration, reference, and property registration. These services are directly the relationship between the state and the applicant". A.E. Shastitko. A.U. Kaliyeva defines, "Public services are the activities of state bodies and organizations with individuals and legal entities, exercising their rights and freedoms by appealing to public authorities in accordance with the law." In our opinion, The definition of public services by A.E. Shas-

titko is somewhat general and does not, by its very nature, cover all public services. In Russia, the concept of "public services" has been used since 2005, when administrative reforms began, and as in many other countries, public services represent one of the main forms of government and represent the state as a "service provider".

In our opinion, this definition has a common meaning and emphasizes that the parties are subjects of public services. If you look at the nature of foreign service delivery, you can see that the UK's public service strategy is based on the following principles:

Development of common state standards for the provision of public services;

Wide choice of consumer (the best place to receive the Services);

Feature of service provision.

Although there is no clear definition or author's definition regarding the provision of public services under national law, over the past three years, a number of efforts have been made.

In particular, according to the Decree of the President of the Republic of Uzbekistan dated December 12, 2017 № P-5278 "On measures to radically reform the national system of public services", district (city) khokimiyats have been registered since 2003. carried out by the In-

spections on Registration of Business Entities under the Ministry;

Starting from January 1, 2016, Single Inspection Centers for the Provision of Public Services to Private Entrepreneurs on the Basis of Inspections From February 1, 2017, the transfer of single centers from the district (city) khokimiyats to the Ministry of Justice of the Republic of Uzbekistan is the next step in the development of this sector, which has allowed to form vertical management and organize their effective activities. As a result, the number of public services provided by the Single Centers increased to 33. Launching of an automated system of state registration of business entities from April 1, 2017, allowing to reduce registration by 30 minutes, improves the position of Uzbekistan from 24th to 11th place in the Doing Business 2018 Global Business Registration Index.

To conclude, the concept of providing public services is not legally or scientifically required to develop this definition, as the types and forms of public services are shaped by its direct meaning and understanding.

In this case, it is proposed that the public services should describe the author's description as follows. Public services – access to the services offered by the state to individuals and legal entities by government agencies and organizations and exercising their rights and freedoms through these services. Second, it should be noted that the provision of public services differs from those of other services, since it requires further consideration of the differences between the types of services, such as social services, or those provided by business entities. In some developed countries, it can be seen that public services are provided to the private sector and the government retains control only.

References

1. https://www.oregonlaws.org/glossary/definition/state_service
2. Шаститко А.Е. Организационные рамки предоставления публичных услуг // Вопросы экономики. – 2004. – №7.
3. <https://cyberleninka.ru/article/n/ponyatie-gosudarstvennoy-uslugi-kak-kategorii-gosudarstvennogo-upravleniya>
4. <https://davxizmat.uz/uz/reports>

КАТАЛИЗАТОРЫ НА ОСНОВЕ НАНОТЕХНОЛОГИЙ

Рустамова Г.А, Козимов Р., Пулатжонов Н.

Андижанский машиностроительный институт, Узбекистан.

***Аннотация:** В данной статье описывается роль нанотехнологии в современном процессе глобализации, ее роль в химической промышленности, в частности, в процессе катализа и катализаторов.*

Ключевые слова: Катализатор, аморфный наноразмер, лазерный электроответ, наноуглерод, нанофотокатализатор, наноккомпозит, ультрафиолетовый свет.

В настоящее время 60% мировых продуктов производится с помощью каталитических процессов, часто с использованием наносекундных катализаторов.

Катализаторы на основе аморфных наностержней металлов Pt и Pd в платиновой группе являются высокоэффективными. Эти частицы получают методом диспергирования электродов металлов, основанным на лазерном инструменте, который является хорошо известной металлической мишенью, разбивающей заряженные жидкостью металлические частицы до нанометровых размеров. Этот метод имеет небольшие граничные дисперсии наноразмерных аморфных наночастиц. Результаты показывают, что образцы с такими наноразмерными образцами обладают высокой каталитической активностью.

Метод дисперсии лазерного электрода, разработанный в AFIOffe FTI, используется для получения монодисперсных металлических наносистем, где металлическая мишень подвергается воздействию мощного периодического импульсного лазера. Reduce. Раз-

деление капель металлической жидкости основано на эффекте заряда капли жидкости на лазерной плазме. Хорошо известно, что капли пропорциональны температуре плазмы и заряжаются вплоть до потенциала, а когда температура электронов составляет 20-30 эВ, падение напряжения достигает ядра. В этом случае эти капли становятся нестабильными и начинают делиться. Когда размер частиц достигает нанометров, разделение резко прекращается.

Стабилизация капель обусловлена увеличением поверхности электрического поля. Наноэлектрохимические размеры капель зависят только от поверхностного натяжения и выхода расплавленного металла. В результате этого процесса капли нанометрового размера быстро остывают. Скорость охлаждения составляет примерно 106 км/с. Охлажденные частицы превращаются в твердые наноразмерные частицы. Важно отметить, что твердые наноразмерные частицы, образованные при быстром охлаждении, не кристаллизуются и становятся аморфными.

Нанофотокатализаторы на основе оксида нанокристаллического углерода.

В Ташкентском институте ядерной физики ведутся исследования по разработке коллоидных растворов нанофотокатализаторов на основе оксида углерода. Под воздействием ультрафиолетового излучения Солнца нанофотокатализаторы образуют ОН-радикалы в присутствии молекул воды в дневное время.

ОН-радикалы взаимодействуют с органическими соединениями. Он был получен из Ташкентского ядерного института.

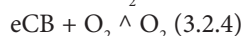
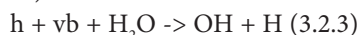
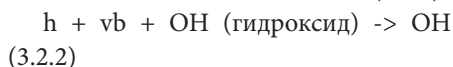
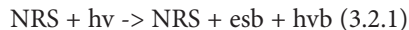
Фотокатализ на основе нефотокатализаторов является одним из методов очистки загрязненной воды. Фотокатализатор работает при температуре окружающей среды и нацелен на различные химические и микробиологические загрязнители в воздухе и воде. Это: органические металлы, органические кислоты, краски, масла, микроорганизмы (включая вирусы и устойчивые к хлору организмы). Неорганические молекулы также могут нитрировать NOx и ртуть.

Существует несколько типов фотокатализаторов, наиболее распространенным из которых является диоксид титана. Это потому, что их относительная поверхность больше, чем у крупных частиц. Наноразмерные наночастицы TiO₂ прикрепляются к тонкой металлической пленке или другим металлическим поверхностям, чтобы предотвратить присутствие свободных наноразмерных слоев в воде.

Но хорошо известно, что нанораз-

мерные частицы могут быть приспособлены к их агломерации.

Это позволяет на время удалить крупные частицы из воды или воздуха. Такой подход повышает эффективность гомогенных катализаторов в задержке воды или в воздухе посредством каллусных нанофотокатализаторов. Метод основан на нацеливании органических соединений и бактерий с использованием нанофотокатализаторов (NRS). Эти нанофотокатализаторы производят радикалы ОН в присутствии молекул воды в результате ультрафиолетового излучения. Эти радикалы являются органическим веществом и уничтожает бактерии. Эти радикалы разрушают органическое вещество и бактерии. Фотокаталитические реакции следующие:



Здесь квантовая электронная эмиссия кванта световой энергии $h + \nu\text{b}$ – дырки в валентной зоне $e\text{-sb}$ – известны как активные реакции окисления O₂ и радикалов, которые происходят в присутствии воды и O₂, а также с образованием органических молекул и бактерий сохнет.

Нефотокатализаторы необходимы для:

- быть в безопасности;
- их концентрация в воде ниже порогового значения;
- Не частицы должны быть коагулированы и ориентированы в любой

момент времени для образования агломератов, то есть в простые крупные частицы. Азот используется в качестве фотокатализатора для различных соединений металлов. Эти соединения должны быть полупроводниковыми.

–Из них наиболее распространенный TiO_2 обычно наносят на нанофотокатализаторы.

– Их размеры больше 1 см.

Они не используются из-за большой стоимости поверхности и поверхности. Следовательно, нефотокатализаторы типа, которые полностью соответствуют вышеуказанным требованиям есть необходимость в производстве.

Хорошо известно, что некомпозиты сочетают в себе свойства двух или более материалов и обладают новыми механическими, физическими и химическими свойствами.

Некомпозиты и некомпозиты из сопряженных материалов и металлов синтезируются из различных молекул полимерных металлов.

Другой тип некомпозитов основан на углеродных несорбированных соединениях и полимерных молекулах. Например: неуглеродные коллоиды, полученные электрохимическим способом, имеют функциональную группу карбонильного гидроксидов и карбоксидов на своей поверхности. Такие не частицы могут реагировать на них с различными ионами и молекулами и участвовать в модификации не частиц. Например: основано на использовании неуглеродного неуглеродного по-

лимера (NC MC) в качестве нанофотокатализатора.

Цель: изучить нефотокатализаторы на основе оксида углерода и их методы.

1. Научитесь очищать воздух и воду, используя нефотоксикаторы.

2. Узнайте о преимуществах этого метода по сравнению с другими методами (в отличие от обычных катализаторов или фильтров).

3. Изучить физические характеристики нефотокатализаторов, полученных электрохимически.

4. NCMC (Ti) титан нанофотокатализированный оксид металла в виде металла, полученного электрохимическими методами на основе нанокompозитов.

Процесс основан на использовании двухэлектродного устройства, в котором один электрод изготовлен из изотропного графита высокой плотности (OEG4 Россия), а другой – из титановой пластины. Электроды были помещены в пластиковую ячейку с H_2SO_4 (серная кислота) в качестве электролита. Устройство состоит из двух повторяющихся операций:

1) Электролиз в интервале 2-10 минут. Где T является анодом.

2) Электролиз через 2-5 минут. Бунд углеродного электрода является анодом.

Закключение

Преимущество нанокompозитов состоит в том, что нанокompозиты TiO_2 могут работать при температуре окружающей среды. Ультрафиолетовых лучей от солнечных лучей доста-

точно, чтобы активировать эти нано-фотокатализаторы.

Литературы

1. Блохинцев Д.И. М.: «Наука». 1983 г. «Основы квантовой механики». 50-55 стр
2. Дьячков П.Н. // Природа № 11, 2000. «Углеродные нанотрубки.
3. Материалы для компьютеров XXI века» 34-36 стр.
4. Козырев С.В. Роткин В.В. // ФТП.1993.Т.27.вып. 9стр.
5. Миронов В.Л. г. Нижний Новгород: РОССИЙСКАЯ АКАДЕМИЯ НАУК ИНСТИТУТ ФИЗИКИ МИКРОСТРУКТУР, 2004. «Основы сканирующей зондовой микроскопии». 24-25стр
6. Пул Ч., Оуэнс Ф. М.: Техносфера. 2005. «Нанотехнологии» 44-48стр
7. Рамбиди Н.Г., М.: ФИЗМАТЛИТ, 2007. «Нанотехнология и молекулярные компьютеры» 22-55стр.
8. Суздаев И.П. М.: КомКнига. 2006. «Нанотехнология. Физико-химия нанокластеров, наноструктур и наноматериалов.» 3-7стр.
9. Харрис П. М.: Техносфера. 2003 «Углеродные нанотрубки и родственные структуры. Новые материалы XXI века.» 28-62 стр
11. <http://www.ru.wikipedia.org/wiki/> Нанотехнология.

РОЛЬ СКАЗУЕМОГО В ВЫСКАЗЫВАНИИ (НА МАТЕРИАЛЕ КОРЕЙСКОГО ЯЗЫКА)

Наталья Ким¹, Индира Темирбулатова²

¹Доктор филологических наук, доцент, Ташкентский государственный институт востоковедения, Узбекистан.

²Преподаватель, Ургенчский государственный университет, Узбекистан.

Особенности типов сказуемого по структуре. Синтаксические формы слова в современном корейском языке приобретают статус структурно-семантических компонентов предложения за счет своих функциональных комбинаторных свойств в предложении той или иной синтаксической формы и определяются ее функциональными свойствами, хотя при этом важна взаимообусловленность между функциональными свойствами грамматической формы и ее семантикой. Сказуемое, являясь главным членом предложения, обладает двумя признаками. Во-первых, это носитель предикативности, её выразитель; во-вторых, это член предложения, связанный с подлежащим и согласующийся с ним. В сказуемом получают свое выражение предикативные категории, категория модальности, где модальные трансформации покрывают широкую область возможных изменений путем включения трансформации повествовательных конструкций в вопросительные и утвердительных – в отрицательные. Именно эти трансформации и определяют деление сказуемого в корейском языке на типы по грамматической (морфологической) природе и составу.

Особенности грамматической природы и структуры сказуемого в корейском языке проявляются в его морфологическом выражении. По структуре сказуемое, как известно, в зависимости от морфологического выражения подразделяется на три типа: 1) простое; 2) составное; 3) сложное. Развивая деление последнего типа сказуемого – сложного – следует выделить из него производно-составное и сложно-составное сказуемое [38:90-91]. В классификации сказуемого по А.А. Холодовичу исключается сложно-составное [81:243-245], но, на наш взгляд, этот тип сказуемого скорее всего должен объединиться с производно-составным, примыкающим к составному сказуемому по структуре. Особенности перечисленных типов сказуемого в корейском языке определяются тем, что оно является «важной частью корейского предложения» [54:219], где выполняется специфическая, свойственная только сказуемому функция предиката, а также организующим центром образования предложений, реализующих разные цели высказывания. Заметим, что морфологическое выражение сказуемого не всегда находит свое отражение в частях речи. Зачастую изменения происходят за счет временных форм и связочных средств, а грамматическое выражение сказуемого определяет тип предложения – именной или глагольный. Соотношение этих

двух типов очень важно для грамматики корейского языка. Это подтверждается исследованиями по проблеме генезиса структуры предложения, связанными с изучением природы сказуемого.

Учитывая некоторые расхождения в делении сказуемых на структурные типы, мы классификацию этого главного члена подводим к следующему:

- по структуре сказуемое – простое и составное;
- по морфологическому выражению сказуемое – именное и глагольное, т.е. может выражаться как именными частями речи, так и прилагательным, и глаголом.

В последнее время в корейском языкознании наблюдается сдвиг интереса от изучения семантики глагола в сторону значения предиката, что приводит к попыткам систематического изучения семантических типов сказуемых и построения на этой основе структуры простого предложения. Внимание к глагольному значению как семантическому ядру предложения, семантической структуры как синтаксического употребления структурных формул, образуемых глагольными значениями, значительно усиливается в плане изучения функционирования сказуемого в предложении.

В современном корейском языке **простое** сказуемое выражается простой формой глагола или прилагательного:

소녀가 조용히 일어나 비탈진 곳으로 간다. [6:666]

[сонё-га д'жоёнхи ирона битханджин гос-ыро **ганда**].

“Девочка, тихо встав, пошла по спуску”.

Форма сказуемого в приведенном предложении (основа глагола+ ㄴ다) выражена глаголом действия **간다** [гада] “идти, передвигаться”, или

그럼, 참외 맛도 좋지만, 수박 맛이 참 훌륭하다. [6:665]

[гыром чамвя мат-то д'жончиман субак масс и чам **хулюнхада**]

“Ну, тогда, и вкус дыни хорош, и арбуз **прекрасен**”.

Здесь сказуемое **훌륭하다** [хулюнхада] “прекрасный” выражено прилагательным в исходной форме, которая одновременно является грамматической формой настоящего времени.

По своим грамматическим признакам и месту в предложении сказуемое может присоединять различные завершающие аффиксы, реализующие цели высказывания, аффиксы, передающие эмоциональное состояние, оценочное значение. Завершающие аффиксы, их наличие в сказуемом, например, 습니다 [сымнида] / ㅂ니다 [бнида] передают официально-вежливый стиль в корейском языке:

아이가 일어납니다. [аи-га ирона-мнида]

“Ребенок встаёт”

или

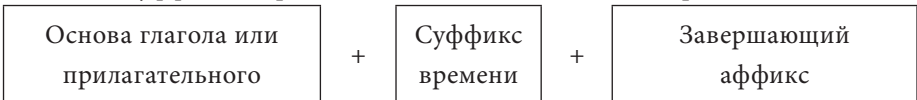
경치가 아름답습니다. [гёнчи-га арымдап-сымнида]

“Пейзаж прекрасен”.

Они присоединяются к форме сказуемого, выраженного глаголом 일어나다 [иронада] “вставать” и к форме сказуемого, выраженного прилагательным 아름답다 [арымдапта] “прекрасный”. Эта же форма с рассмотренными аффиксами в корейском языке является формой настоящего времени повествовательного предложения. Схематично простое сказуемое выглядит следующим образом:



Если сказуемое имеет форму будущего или прошедшего времени, то схема дополняется суффиксом времени после основы глагола или прилагательного:



Наряду с этими особенностями, по мнению Ю.Н. Мазура, простое сказуемое может иметь усложненную форму, где присутствуют повторы типа 푸르고 푸르다 [пхурыго пхурыда] “голубая – голубая”, 갔다 왔다 [гатта ватта] (букв.: “пошёл и пришёл”). К такой же группе сказуемого можно отнести сказуемое типа 그는 책을 읽고 있다. [гы-нын чягыль илько итта]

“Он читает книгу (В данное время читает)”;

где при помощи модального слова 있다 [итта] “есть” сказуемое выражается формой настоящего длительного времени. Рассмотренные выше предложения показывают, что основным грамматическим признаком простого сказуемого является наличие конечного показателя, т.е. завершающих аффиксов, имеющих различные грамматико-семантические особенности и категории наклонения (нейтрально-изъявительного, наклонения вероятности, повелительного, пригласительного и др.), при наличии усложненной формы [81:244].

Морфологическое выражение сказуемого именными частями речи – существительным, местоимением, числительным и наречием, характеризуется образованием составного сказуемого. Именные части речи участвуют в образовании формы сказуемого только вместе с глагольной связкой이다 [ида], выступающий в качестве привязочного члена, например,

현대 사회의 특징 중의 하나가 예약대로 진행되는 현상이다. [5:137]

[хёндя сахвий тхыкджин д’жунг хана-га йеягдя-ро д’жинхянтвенын хёнсан-ида]

“Одна из особенностей современного общества – это заранее предназначенная награда”.

Сказуемое, получая своё морфологическое выражение через существительное, местоимение, числительное или наречие и являясь при этом традиционно составным именным при выражении глаголом, прилагательным в сочетании с

другим предикатом – составным глагольным, обладает следующими особенностями: в образовании составного именного сказуемого наиболее распространено сочетание именных частей речи с глагольной связкой **이다** [ида] “быть” (отрицательная форма образуется при помощи **아니다** [анида] – “не быть”):

토요일이었다. [тхориётта].

“Была суббота”.

이것만은 소녀가 흥내내지 못할 자기 혼자만이 할 수 있는 일인 것이다.
[6:667]

[и готман-ын сонё-га хёнянд’жи мотхаль д’жаги хонд’жамани халь су итнын ирин гэсида].

“Только этому девочка не могла подражать, и лишь он имел возможность сделать это”.

В таких предложениях зачастую глагольная связка **이다** [ида], теряя свои «глагольные качества», приобретает связочную функцию между именной частью и аффиксами категории времени, модальных отношений, завершающих аффиксов предложений, реализующих разные цели высказывания, не исключая и особые формы эмоционально-окрашенных предложений:

그 사람이 의사이구나. [гы сарам-и **ыыса-и-гуна**]

“Тот человек – **врач**”.

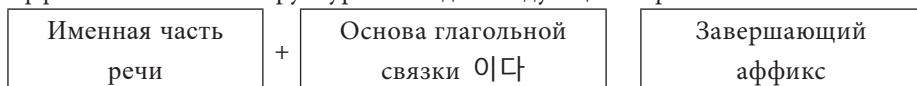
или

우리 학생들은 제일이다 [ури хаксяндырын д’жэир-ида]

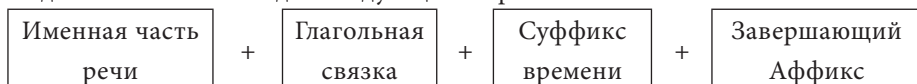
“Наши студенты самые (лучшие)”;

где соответственно именным сказуемым являются **의사이구나** [ыыса-и-гуна] – “врач” (имя существительное + глагольная связка + аффикс значения удивления, восхищения) и **제일이다** [д’жэир-ида] – “самый” (наречие + глагольная связка). Некоторые ученые, в частности, Ф.Ким, выделяет такое сказуемое как «сказуемое, образованное только от существительного, имеющего функцию сказуемого» [28:182]. Однако в предложении **우리 학생들은 제일이다** – “Наши студенты самые (лучшие)” мы наблюдаем, что сказуемым выступает наречие **제일**.

Как и к простому сказуемому, к составному присоединяется завершающий аффикс. Схематично структура выглядит следующим образом:



Если в составном именном сказуемом выражаются временные отношения, то данная схема выглядит следующим образом:



В вышерассмотренных предложениях природа производно-составного сказуемого характеризуется определенными семантическими признаками. Этот тип может быть соотнесён с составным глагольным сказуемым, морфологически выраженным собственно сложными глаголами, т.е. глаголами, которые состоят из двух и более глагольных основ. В этом случае основной глагол ставится в деепричастной форме прошедшего или настоящего времени, а вспомогательный – в личной форме. Вспомогательный глагол утрачивает свое реальное значение, выполняет служебные функции, придавая различные оттенки действий основному глаголу. Подобные сочетания нередко сливаются в одну семантическую единицу.

В структурной классификации сказуемого по Ю.Н. Мазуру рассматривается сложное составное сказуемое, которое образуется от основ трёх или более форм предиката. С другой стороны, А.А. Холодович не выделяет данный тип сказуемого вообще [81:243–248]. Однако, рассматривая особенности типов сказуемого, нельзя исключить тип сказуемого 공부하지 않으면 안 됩니다 [гонбухад’жи анымён ан твебнида] в предложении

우리는 공부하지 않으면 안 됩니다.

[ури-нын гонбухад’жи анымён ан твебнида]

“Нам нельзя не учиться”

которое образовано от следующих трёх основ: 공부하다 [гонбухада] – “учиться, заниматься”, 않다 [анта] – “нет, не”, 되다 [тведа] – “становиться, получаться”. Образуясь путем последовательного присоединения к конструкции со значением «условия выполнения действия» конструкции постпозиционного отрицания, конструкция 공부하지 않으면 안 됩니다 [гонбухад’жи анымён ан твебнида] является сложной. В ней модальные и временные отношения получают свою реализацию в завершающей части всей конструкции. Природа такого типа сказуемого не всегда ясна. В сложной синтаксической функции сказуемого затруднительно выделить, какие именно части являются составляющими сложного сказуемого. Однако мы склонны к тому, что такой тип относится к типу сложного составного сказуемого, так как каждая основа, присоединяя к себе тот или иной аффикс, связываясь с другими аффиксами или конструкциями, образует, таким образом, грамматическую цепь лексических значений, выполняющую функцию сказуемого в предложении.

Рассмотренный тип сложного составного сказуемого характеризуется тем, что его образование представляет сложную грамматическую связь собственно глагольных форм в корейском языке, которую можно исследовать в рамках изучения структуры сложного предложения. Мы же, исходя из задач, поставленных в диссертации, ограничились анализом грамматической и семантической природы составного сказуемого в простом двусоставном предложении корейского языка.

Литературы

1. Амелин В.В. Межкультурные взаимодействия в условиях полиэтнической области. <http://www.tatar-history.narod.ru/orenburg.htm>
2. Борунков А.Ф. Дипломатический протокол в России и дипломатический этикет. М.: Норма, 2007. 290 с.
3. Верещагин, Е.М., Костомаров, В.Г. Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: Рус. Яз., 1983. – 269 с.
4. Власова, Т.Н. Рекламный текст как отражение особенностей национального менталитета. // Тезисы докладов международной научной конференции «Язык и культура», Москва, 14-17 сентября 2001. – М.: Институт иностранных языков РАН, 2001. – С. 201-201.
5. Воробьев В.В. О понятии лингвокультурологии и ее компонентах// Язык и культура: Сб. докл. 2 -я междунар. конф. – Киев, 1993. – С. 42-48.
6. Зарецкая Е.Н. Деловое общение. М.: Академия, 2008. 195 с.
7. Ковалев А.Г. Азбука дипломатии. М.: Спарк, 2008. 300 с.
8. Кондаленко Л.К. Этикетная культура. М.: MapT, 2009. 201 с.
9. Ким Н.Д. Типы предложений по коммуникативной целеустановке в современном корейском языке. Дисс...на соискание степени доктора филол.наук. – Ташкент, ТашГИВ, 2018. – 240 с.
10. Льюис Ричард Д. Деловые культуры в международном бизнесе. М.: Гарардики, 2007. 410 с.
11. Максимовский М.В. Этикет делового человека. М.: Владос, 2009. 255 с.
12. Смагамбетова Б.Д. Стандарты поведения и полиэтническая среда. <http://lib.kazsu.kz/Vestnik/Econom/year98/N7/20.htm>

METHODOLOGY OF TEACHING MATHEMATICAL MODELING CONCEPTS IN DIFFERENT EDUCATIONAL INSTITUTIONS

A.A. Ibrahimov

The teacher of computer science at secondary school № 15 in Chirchik city, Uzbekistan.

One of the main principles of modernization of the educational system of the Republic is to carry out the theory and practice in teaching process. Therefore, the analysis of the theoretical knowledge gained by the students on the basis of the modelling of practical issues encountered in various fields [1], the implementation of the solution and the evaluation of the obtained solutions on the basis of different technologies, the ability to spend this knowledge on the development of society.

The Model is a broad spiritual concept, interpreted in different ways. In the literature, its two types are considered, namely material and intangible (abstract) models, Real object model, modelling of an event or process – has long been used in science and technology in the investigation of scientific hypotheses. Moreover, the formation of these concepts in the minds of students – helps to understand the full essence of the laws of nature, phenomena and processes, to understand events and objects on a scientific basis.

The object being modeled is called “Original”, The object being modeled – “model”. The concept of *Model* appeared on the basis of the experience of studying the world, and it came from the Latin words *modus*, *modulus*, which means “measure”. It is used in all natural lan-

guages of naming of the image of a body or in the similarity of things in some kind of relationship [1].

Modeling has come into being as an important method of having its application in various industries. It began to be widely used not only in the field of exact or natural sciences, but also in philosophy and even philological sciences. For example, modeling issues are considered in the works of such pedagogical and psychological manifestations as V. A. Staff, I. B. Novikov, and philosophers like Uyemov N. A. and L. M. Fridman, V. V. Davidov, B. A. Glinsky, S. I. Arkhangelsky.

Начало формы

There are different views on determining the concept of the model. For Example, V.A. Shtoff says: “the model is a material system formed in a conscious manner, that is, it describes the object and provides new information about the object in the process of its study” [1]. A.I. Uyemov observed the model as a system tool that receives information about another system [2]. And Charles Lake and James March give the following description of the model: “The Model is a shortened picture of the world. He embodied some properties of the world (not all) and connected them with each other the proverb is a simplified system in rela-

tion to the process of looking” [3]. “The Model is idealized view of the manifested a step – by-step determinant of the of the system and the dynamics of the process under consideration. The Model should be able to simulate specific issues in an integrated state, adequately transmit the situation change and correspond to the issue or process being addressed.”- said V.A Polyakov. Many psychologists understand “Model”, as the system of objects or signs that manifest some properties of the original (original). The presence of a partial similarity (“gomorphism”) gives a chance to look at the model as a representative of the system under study.

The laws of the *mathematical model* consist of a mathematical and logical – mathematical description, which are formed according to the data of the experiment or on a logical basis, and then checked by experience.

Mathematical modeling is a private case of modeling. He is the most important representative of the abstract model and is determined by the elements of the language of mathematics. In some references, for example, in [2], the concept of abstract model is replaced by the concept of model with a sign. In mathematical modeling, an object is always looked at in conjunction with its sign analogy, and the execution of actions on the model is carried out with the help of a person or machine. In other words, in mathematical modeling, the subject of research is the following system “object-mathematical (sign, abstract) model”.

In this study, the relevance of mathematical modeling concepts in the teach-

ing of secondary schools, academic lyceums and vocational colleges [3] as well as the subjects of higher education institutions, their practical significance and teaching methods were analysed.

In the research work carried out, the following issues were considered:

1) to give the concept of mathematical model, to reveal the fundamental essence of mathematical modeling on the basis of concrete examples;

2) to determine the main task and purpose of mathematical modeling in the above mentioned educational institutions;

3) to base the elements of mathematical modeling in the teaching of mathematics courses;

4) to develop a method of teaching mathematical modeling elements based on textbooks in mathematics;

5) to test the ideas put forward in the study in the experiment.

The methods proposed in teaching the concept of a mathematical model give the following possibilities:

To increase the student’s interest in science by ensuring the simplicity, clarity, naturalness and interest of the selected physical process;

2. To explain the fact that the mathematical model for the same process consists of several mathematical formulas and additional conditions, as well as their interrelationships;

3. To explain that the created mathematical model can not always fully represent the phenomenon or process under consideration, that is, it is impossible to model an optional process or to algorithm an optional issue.

References

1. A.A. Ibragimov. Basics of modeling. Methodical guide, Navoi city, 2005 year, 30 b.
2. Uyemov A. I. Logical foundations of the modeling method- M.: Prasveshe-niye, 1996.
3. F.T. Ergasheva, M.K. Egamova. Concepts of mathematical modeling in vocational education institutions. Materials of the VI-traditional Republican scientific – practical conference “Prospects of improving the teaching of Physics, Mathematics and Informatics in Academic lyceums and vocational colleges”, Tashkent 2010., 134-136 b.

MAIN ASPECTS AND FACTORS IN ENSURING REGIONAL ECONOMIC SECURITY SYSTEM

Khotamov Ibodullo Sadulloevich¹, Olimov Maqsudjon Komiljon ugli²

¹Head of the Department of Industrial economics, Tashkent state university of economics, Tashkent, Uzbekistan.

²Doctoral student, Tashkent state university of economics, Tashkent, Uzbekistan.

Abstract: *This article outlines ideas about the peculiarities and economic value of economic security in the regions of country. The key factors and indicators for the economic security of the regions are also presented.*

Key words: economic security, regional economic security, economic security management, regional infrastructure, economic potential of regions.

The economic development under the influence of market mechanisms of the Uzbekistan integration into the world economic relations has identified the economic security which is the basis of national and state interests as the most important functions of the state. This is due to the fact that the market economy is not able to perform this function, and the economic interests of economic entities may be contradicted to the national interest, because in their activity they, first of all, pursue income maximizing, maximum exploitation of natural, industrial and labor resources.

The purpose of economic security management is to counteract the threats to prevent their transforming and damaging the regional social and economic systems. This is due to the fact that the national interests of the country, its holistic territorial socio-economic development priority are based on the stable operation of the regions. So it is urgent to construct an effective system to ensure the economic security of the region, which involves the creation and implementation of opportunities focused on the impact of

internal and external threats for the regional market.

In modern conditions of territorial differences in level approach indicators of economic security of the country related to the uneven social development of the state, peculiarities of their economies functioning and the allocation of productive forces on their territories. The degree of economic security areas is affected by the quality of human potential, the level of development of innovative processes (which, unfortunately, in some regions, are very low), the investment climate dynamics and other factors.

The necessity of an effective system of regional economic security development in the aspect of national security of the country determines the significance of the analysis of the key indicators of regional development, assessment and identification of differences in terms of economic security level between the individual regions. It is necessary to conduct a comprehensive assessment of the regional economic security, allowing to identify the main directions of the regional policy in the aspect of economic security.

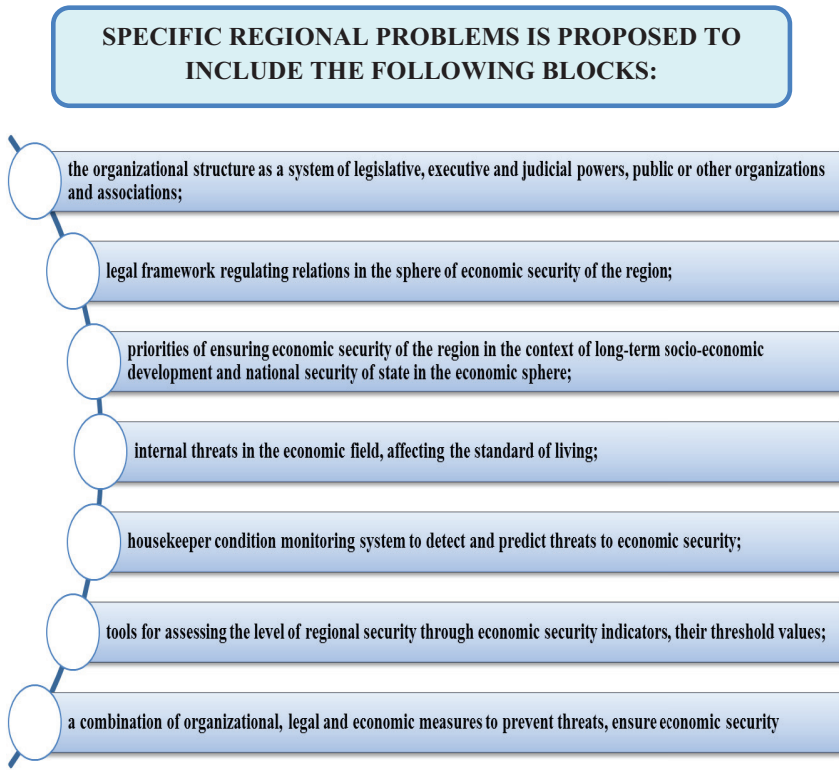


Figure 1. Specific problems of regional economic security system

The aim of the research in this article is to review the constituent elements of the method of constructing an effective system to ensure the regional economic security such as objects, subjects, factors, criteria and indicators and the relationship between them.

Before revealing the economic security indicators, it is necessary to propose such notion as a “regional system of economic security”, which is recognised as a set of conditions and factors, institutions and mechanisms for protecting the regional economic interests, improvement of the scope of the population. Economic security

on the regional level is provided by the identification and prevention the internal threats of action in various spheres of regional life.

Thus the objects of the regional economic security are the territory of the State subject, the population and everything related to the economy, located in the territory, including production facilities, infrastructure, natural and other resources.

Detailed regional economic security programs must have a clear social orientation. The quality of life in this aspect is the main criterion for the safety of social and economic development of the region. In accordance with the selected model of im-

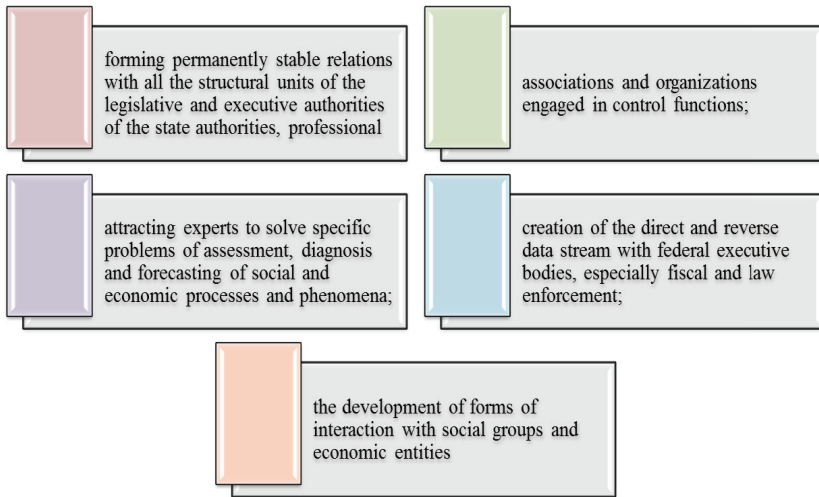


Figure 2. Key factors the management an effective system of regional economic security

proving the standard of living of the population in the region development policies should be directed to the population growth, the growth of its real income, improve their living conditions.

So, one of the main criteria that characterizes the region interests in the sphere of security and acceptable for the majority of the population quality of life, includes the following:

- the growth of real incomes of the population;
- an increase in natural population growth;
- improvement of housing and infrastructure conditions.

As a basis for the construction of the region economic security a common approach to the formation of a mechanism to ensure the economic security of the country was taken.

The key factor determining the methodological approaches to the construction

of an effective system of economic security is the integration of this system into the management of regional socio-economic development, which requires things in figure 2.

Being the subject of economic security, legislative regional authorities form the institutional environment through the development of legal acts, the regional programs and standards, a set of other tools and methods to ensure the economic security of the region. This requires regulatory legal space of the Federation, a mandatory feature which must be coherence and consistency of the provisions of the documents adopted in the particular priority of preserving and improving the level of economic security of the region.

The starting point for development of policies and programs to ensure the regional economic security is a monitoring and data analysis system. It covers various aspects of life in the region and is aimed at

identifying threats to economic security. Regional authorities should always use a variety of tools to analyze associated with the definition of real and potential threats. At the same time a central place in the monitoring system should be allocated to internal threats, taking into account specific regional focus of policies related to the solution of problems of social protection and raising the standard of living of the population of the region.

At the same time, when taking into account the specific characteristics of the regional problems it is important to work out a clear methodology for containing the regional safety performance, purpose of use which can be summarized as follows:

- assess the crisis and the threat of their occurrence in the socio-economic sphere of the region;
- assess the impact of crisis situations in the region to the national economic security of the subject of the Russian Federation and the country as a whole;
- develop and validate software and targeted activities to ensure economic security of the region;
- to establish an effective economic security of the region management system.

It is important not simply to evaluate the macro-economic indicators, which are difficult to affect in an expeditious manner, but also to use indicators that are able to influence the authorities in both the strategic and the operational order, using different methods of influence.

If the value of economic security indicators in the individual territories is crucial, it is not always indicative of the crisis situation

in the socio-economic area or separate areas. This suggests the need to implement management bodies of measures to surgery in order to change and eliminate dangerous trends, as well as reducing the threat level.

Timely decision-making on minimization of various threats at the federal state level is based on the creation of a list of indicators mandatory for the submission of reporting forms by regional authorities.

Thus, the need to ensure economic security determines the priorities of the regional administration. In this context, the measures taken to increase the gross regional product should be considered as a tool for improving the standard of living. The economic development programs are necessary to correlate target prospects with indicators of regional economic security. In turn, the economic security of the system should be integrated into the socio-economic development of the regional management system.

References

1. Address by the President of the Republic of Uzbekistan Shavkat Mirziyoyev to Oliy Majlis, Tashkent, 24 January, 2020 www.president.uz.
2. S.Y. Glazyev, The Basis of economic security of the country: alternative reformation rate, 2004.
3. System performance indicators of regional economic security. Yuliya Lysenko and Janna Zelenskaya. SHS Web of Conferences 35, 01043 (2017).
4. N.P. Vashchekin, M.I. Dzljev, A.D. Ursul, The Security and sustainable development of Russia (MGUK, 2005).
5. <https://countryeconomy.com>
6. <https://data.worldbank.org>
7. <https://www.economywatch.com>

THEMATIC GROUPS OF ENGLISH BORROWINGS IN THE UZBEK LANGUAGE

Kosimova Mukammal Umaralievna

The lecturer of the chair of «Uzbek language and literature» of Fergana branch of TUIT, Uzbekistan.

Abstract: *this thesis looks into the Uzbek language system and analyses loaned words from other languages. The theories are provided with current examples of loaned words and explanations of their meaning. Moreover, the thesis compares the usage of loaned words in the English and Uzbek languages.*

Key words: loan words, borrowed words, assimilation, lexeme, lexicon, explanatory dictionary, thematic groups.

In the Uzbek language, there are considerable amount of borrowings from 20 languages which have had a significant impact on Uzbek vocabulary. We can find borrowed words from the languages which are inactive in forming Uzbek vocabulary as well.

Some of the lexemes that were loaned during the pre-independence period are Russian and adapted to our language with Russian language features. For example, chempionat (championship), trenirovka (training). The elements such as -at, -ka are not characteristic for English words. Also, it is noticeable that «x» is replaced by a phoneme «h» in lexemes such as xaker (hacker), xuligan (hooligan) and xoll (hall).

Though most of the Uzbek lexicon consists of its native lexemes, Persian, Arabic and Russian borrowed lexemes are larger in size than other languages. Besides, currently we may found more English words that are already in common in everyday use.

Old version of «Eplanatory dictionary the Uzbek language» included almost

about 80 English borrowed words, but in its new edition, more than 500 English words have been explained. Moreover, «The Explanatory dictionary of the English borrowings in the Uzbek language» and «English-Uzbek dictionary of IT and internet terminology» gives the definitions of about 1000 English words in Uzbek.

While the English borrowings are in synonymic, antonymic, and lexical-semantic relationships, they are grouped into thematic groups with members of a particular paradigm. Such thematic groups take their place in the language based on hierarchical relationships.

As vocabulary content evolves according to changes in society, borrowed words play a primary role in vocabulary enrichment. Immediately after independence, assimilation of loaning words, precisely, English words into our language increased. Many borrowings, especially those used in information technology, do not have the recommended Uzbek versions in Uzbek-English dictionaries. I suppose that if necessary, it is essential to

translate them into our language according to the nature of the language.

Many of these words are now used in modern oral and written communication as modern-day words. English borrowings can be classified into the following thematic groups:

1. Lexicon on socio-political sphere;
2. Lexicon on economic sphere;
3. Lexicon on cultural and educational sphere;
4. Lexicon in the field of sports.

Below we categorize the words of a thematic group on socio-political, economic, cultural, educational and sports spheres by internal divisions.

Name of the food: steyk (steaks), gamburger (hamburgers), yogurt, keks (cake), ketchup, jem (jam).

Drink names: kokteyl (cocktail), koka-kola (coke), viski (whiskey).

Clothes names: jemper (jumper), jinsi (jeans), kavboyka (cowboy), pijama (pajamas), sviter (sweater), trusi (trousers), reglan.

Household goods name: mikser (mixer), pleyer (player).

Cosmetics and household items: sheyping (shaping), shampun (shampoo), servis (service).

Place names: skver (square), kemping (camping), klub (club), kollej (college), kotej (cottage), matel (motel), bar (small restaurant, bar), tunel (tunnel), zopark (zoo), supermarket.

Name of vehicles: trolleybus, express, tramvay (tram), pikap (pickup), layner (liner), tanker, etc.

The English vocabulary lexemes have a special place in science and scientific

terms. In particular, units of pedagogy, psychology, ethnography, physics, journalism, history, literature, music, linguistics, biology, botany, physiology, dietology, geography, chemistry, zoology, and drawing are also of scientific importance.

Generally, borrowings we have in our lexicon are the names of food, drink names, clothing names, household items, names of organizations, fabric names, vehicles, drugs. Names, names of fuel products, and technical names also fill the vacancies of some thematic groups in the Uzbek language.

In English, there are many common lexemes with -tion affixes. Such kind of words were borrowed into our language assimilating to the nature of the Russian language. For example, vulkanizatsiya-vulcanization, innovatsiya-innovation, press-konferensiya-press conference, registratsiya-registration.

Based on the process of mass computerization, a number of words have been mastered by experts and then among computer users: computer, file, printer, scanner, laptop, browser, site, and more.

As the borrowed words are mostly neologisms, they are often misspelt. Even «The explanatory dictionary of the Uzbek language» includes two written forms of these words: noutbuk/notbuk-laptop, yogurt/yo'g'urt-yoghourt.

The vocabulary bank of the language shows changes in the language more widely than other aspects. Nowadays borrowing is continuing with technological advances. The real consideration is that there is not any language without new

words or terms in the world. Because in the far development of history different countries, nations made interrelations causing new phrases and expressions appearing in the language.

References

1. Baranov M. A, Sorokov A. S, Abduazimov A. A. "Umumiy tilshunoslik". T,
2. Baymatova B. G "O'zbek tilidagi inglizcha o'zlashma so'zlarning ma'no taraqqiyoti" Qarshi. 2014.
3. O'zbek tilining izohli lug'ati. IV tom. -T.: «O'zbekiston milliy ensiklopediyasi» davlat ilmiy nashriyoti, 2008.
4. O'zbek tilining izohli lug'ati. V tom. -T.: «O'zbekiston milliy ensiklopediyasi» davlat ilmiy nashriyoti, 2008.

ROLE OF THE INSTITUTE OF MEDIATION IN CIVIL LAW, LABOR LAW AND FAMILY RELATIONS: ISSUES OF APPLICATION

Munira Turobova

Student, Tashkent State University of Law, Uzbekistan.

***Abstract:** The role of the institution of mediation in the law system of many developed countries, especially family law, civil law, and labor relations, as well as in other important areas, is very essential. However, modern law requires the development of this field. This scientific paper analyzes the role and importance of the institution of mediation in the foreign and national law system and draws appropriate conclusion.*

Keywords: mediation, mediating activity, mediative agreement, professional and non-professional mediator.

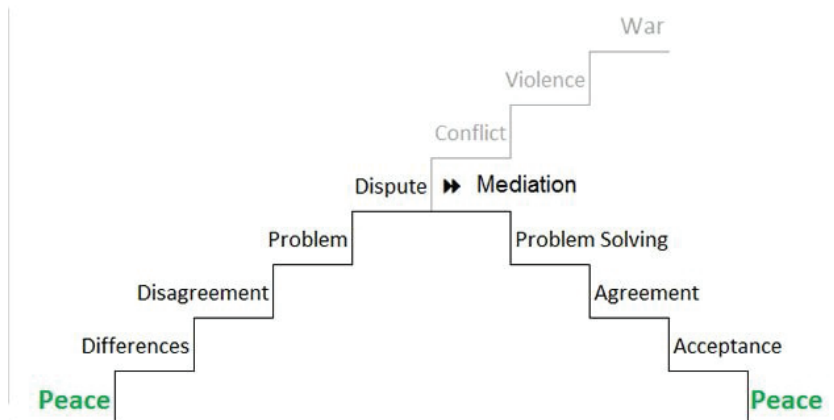
In civil law relations, that is to say, it is quite natural that many disputes, which are in the interests of both parties, arise. Today, the most common way to resolve disputes is by filing a lawsuit by one of the parties. However, the solution to a problem before it is brought to court can cause citizens to be interested both in time and in material terms. One of the most important requirements of modern law is the achievement of legal freedom and agreement through the possible development of the institution of mediation.

In our legal system, we have historically seen national options for mediation. For example, elders, mahalla and aul veterans play an important role in family matters. And our modern legislation has made it legal and on June 12, 2018, the Law of the Republic of Uzbekistan “On Mediation” was adopted. Mediation is used in out-of-court procedures, in litigation proceedings, or in the courtroom for admission of judicial acts. In the arbitra-

tion courts, it is allowed until the arbitral tribunal’s decision [1].

The question arises as to whether our legal system needs an institution of mediation. Seventy-five inter-district, district (municipal) courts operate in Uzbekistan. Based on statistics provided by the Supreme Court of the Republic of Uzbekistan, only civil courts have received 138,962 claims in the first instance in the first nine months of 2019. One court should handle about 1,900 cases per year [2]. It requires great strength and psychological endurance from the judge. If the issues come up to a lawsuit, the quality can be achieved by reducing the amount of work being done. Another problem is the amount of time spent on legal proceedings. According to Article 202 of the Code of Civil Procedure of the Republic of Uzbekistan, the preparation of civil cases for court proceedings must be carried out not later than 10 days from the date of application and initiation of a civil case. By reasoned

The role of Mediation in Conflict Resolution



Picture 1. The role of mediation in conflict resolution

decision of the judge on the case, it can be extended for 20 days, including the payment of alimony, injury or other damage to health, compensation for damage caused in connection with the death of the breadwinner, and with the exception of requirements stemming from labor relations) [3]. The ten-day statutory period is only sufficient for objective consideration of problems. As a result, the quality of the judiciary is deteriorating due to the time constraints imposed on most cases [4]. In order to prevent such disruptions in the judicial system, it is necessary to introduce a new process – the mediation directly linked to the court.

The term mediation is essentially a voluntary process, with the help of a mediator in a dispute resolution, whereby the parties agree to reach a mutually acceptable solution. The mediator acts as a neutral mediator without obligation and helps the parties negotiate the agreement.

In this case, a mediator who does not have the right to make a decision will assist the parties in reaching a mutually acceptable agreement.

So what are the advantages of mediation over other processes?

First and foremost, the biggest advantage is that disputes are resolved quickly and thus minimize conflict.

Second, costs are much lower than judicial costs. In accordance with Article 12 of the Law of the Republic of Uzbekistan “On Mediation”, the activities of professional mediators who have passed the register of the Ministry of Justice or its territorial departments may be provided free of charge.

Non-professional, that is, an agreement made by a person who has reached the age of twenty-five and has agreed to mediate should be free.

However, the expenses of the mediator to carry out the procedure of mediation: expenses for travel, accommodation and

meals should be paid on the basis of equal shares of the two parties [5].

Third, the confidentiality of the information we collect from the parties is one of its basic principles. Thus, the conflict does not go public and the information is kept confidential.

The mediation is conducted informally. The parties can be more relaxed and at ease. Because the focus is on problem-solving, the goal of mediation is not to confront or serve the goal of the individual.

Basically, it can be done in 3 types of conflicts:

- Disputes arising from civil law relations and business activities;
- individual labor disputes;
- Disputes arising from family legal relations [6].

Mediation provides a favorable legal mechanism for the parties to effectively resolve the dispute and reach an amicable agreement. Implementation of this institute into the legal system of the Republic of Uzbekistan will allow citizens and entrepreneurs to settle disputes arising without resorting to the judiciary in a simplified manner and will reduce the amount of work in the courts [7].

But when we look at the other side of the issue, there are some disadvantages as well. For example, mediation is an optional process that requires a greater commitment from both parties to work effectively. The mediation will fail if one party does not agree or does not take active action to resolve the problem. This may result in a loss of time and resources.

The legislation of foreign countries show that mediation is of great impor-

tance in various matters. As proof of our opinion, in the advanced US legal system, it is now widely used in various forms of mediation to address all natural disputes, including shipping and maritime matters. Currently, less than 5% of litigation cases in the US result in a full trial. Successful use of medication is an important factor of this statistic, and about 80% of it is resolved positively [8]. However, in many cases, the mediation authority is the court. That is, one of the parties filed a lawsuit, and the court at the initial stage sent two opposing parties to a mediation agreement. In the UK, solving problems without resorting to litigation and arbitration can save up to 80% [9].

In conclusion, it is important to note that in the Republic a relevant law was adopted for the legal regulation of the mediation process, and this factor is important for the solution to many problems. The main task now is to make this law widely adapted to our social life. That is, it is desirable to further increase the legal awareness of citizens through the wider awareness of the essence of the concept of mediation how it works, the rights, and obligations of the parties. This will increase the population's interest in the process, and achieve the above-mentioned benefits.

References

1. The Law of the Republic of Uzbekistan "On Mediation". Accessed June 12, 2018 / January 1, 2019.
2. <https://stat.sud.uz/fib>
3. The Code of Civil Procedure of the Republic of Uzbekistan (approved by the Law of the RU of 22.01.2018 No. ZRU-460)
4. Creating an appropriate model of Court-

- connected mediation for Uzbekistan / Doctoral thesis. Maksud Karaketov is a doctoral student of Nagoyo Law School. 2014. – 8 pages.
5. The Law of the Republic of Uzbekistan “On Mediation”. Accessed June 12, 2018 / January 1, 2019.
 6. https://www.norma.uz/oz/qonunchilikda_yangi/mediaciya_yangilikning_mohiyati_nimada
 7. Arbitration / Study Guide. Authors’ Team. – Tashkent: TSUL, 2016. – 131 pages.
 8. Lawyer Ravi Aswani (St. Philips Stone Chambers), Lawyer Stephanie Johnston (Keogs LLP), Pamela Milgrim, Levis McDonald “Compare and contrast mediation in the US and the UK”
 9. Lawyer Ravi Aswani (St. Philips Stone Chambers), Lawyer Stephanie Johnston (Keogs LLP), Pamela Milgrim, Levis McDonald “Compare and contrast mediation in the US and the UK”

PHILOSOPHICAL VIEWS AND IDEOLOGICAL SCOPE OF JALOLIDDIN RUMI'S WORKS

Doston Kholmatov¹, Avazbek Dadajonov²

¹Teacher of Fergana State University, Uzbekistan.

²Student of Magistracy department of Fergana State University, Uzbekistan.

Abstract: *This article focuses on the mysterious and its peculiarities and the philosophical views in the works of Jaloliddin Rumi, as well as the ideological scope of the works of Jaloliddin Rumi were discussed.*

Keywords: mysticism, ghazal, philosophical views, fiction, lyrics.

As you know, mysticism has encouraged and educated people over the centuries for a healthy faith, high spirituality, elfical thinking, enlightenment and culture. The scholar Jaloliddin Rumi was the person with the similar philosophical views.

Jaloluddin Rumi portrays divine love in such a veil that, as Professor Hodizoda points out, "The reader has completely forgotten the mystical meaning of the ghazals and is an incomparable example of lyrical poetry" [1, 76]. In most of his poems, the poet portrays the pain of falling apart and the feelings of the lovers and love for his lover:

Az ruzu lab gulshakar bisyor dorad
husni tu.

Koshki bifro`xti, to porae bixaridame.

(Sening husning – yuzingu lablaring
gulshakar manbaidir,

Koshki sotsang edi, biroz xarid qilgan
bo`lardim).

Meaning:

(Your beauty is the source of a smile
on your face and lips,

I wish I could have done some shopping)

Under the influence of these ideas, we
can also see how Navoi's creation can be

seen in the light of the divine love for Allah, that is, through divine images:

Olmag`on bo`lsa chuchuk jonim labi
birla ko`zi,

Ham shakarxandig`a boqing, ham
shakarxobin ko`rung. [2, 321]

Meaning: If not, I have fallen in love
with her lips and eyes

Look at this sweetie and taste her
sweets [2, 321]

In essence, "Masnawi" is essentially a poetic interpretation of the Qur'an and a commentary on hadiths. In the "Khutba", the scholar explained: "It is forbidden to touch anyone except the purified people, who are soothing to the hearts, to remove the anxieties, with the hands of the great obedient nobles." It is a book that reveals the meaning of the Qur'an, "that no wrong can come before it or behind it that provides for sustenance, cleanses, and improves." Almost every byte in this work is based on either the verses of the Holy Qu'ran or the hadith, or rather, the meaning of a verse or hadith is revealed by an event, event or narrative, and many quotations are taken from this holy book.

The book that brought great fame to the great thinker is the book "Masnavi-

masnaviya". This work will promote the name of the author in time and in the world. First of all, Jaloliddin Rumi in a poetic way expresses the philosophical views of the Oriental and Western scholars, and even the antique philosophers, in a simple and understandable way to the general public. It draws them to the Islamic rules and brings them from the Quran and Hadith. "Researchers have found that Rumi addresses Holy Qu'ran 760 times in his book "Masnavi-masnaviya" [3] Secondly, he uses a lot of stories, myths, legends, and anecdotes in the process of artistic expression of his socio-philosophical, religious, and succulent views. Unlike poets like Sanoi and Attor, Rumi's stories have a clear sense of closeness to the reality of life along with the perception of divine and irrelevant thinking. From today's point of view, the ideas that Rumi said at that time have become a cornerstone of society. We can see this in every field.

Scholar Rumi encourages man, first of all, to open his eyes and look at his own essence with the opened eyes, to insist that man is a whole world.

"Inside You" is a beautiful example of living in a time of greatness and simplicity. Rumi speaks in the same manner to the king and the poor man. Rumi's work "Inside You" is a solid bridge between humanity and divinity.

Indeed, the work of Rumi helps to awaken the hope that is in man's heart. He is convinced of his truth. As the trust is the constant initiator of human activity.

There is a belief that a person has been abandoned, that is, abandoned to the world, and that he has no other helper on the basis of Western philosophical influences. Swedish psychiatrist Karl Gustav Jung, however, is concerned about the spiritual strength of the East, and that it is possible for Rumi to get to know the essence of it. The grounds that make Rumi is the one not only a nation, a society, or a time, but a value to all and for all time are due to the fact that Rumi attaches to the essence, not the character, but to the human heart. People are different in appearance, but their destination is obvious.

It is worth noting yet another aspect of Rumi's quotations. It is also a matter of balance between the soul and the body. "If you sow inside of fruit seed, it will not grow. If you sow the seed with its shell, it might grow. " [4,15] If the inside of the seed is thought as a soul and a shell as a body, then the human beings must rely on both bases to achieve a particular goal. Otherwise the goal will not be achieved.

In conclusion, as we enjoy the work of Jaloliddin Rumi, we discover great philosophical truths. Most importantly, when commenting on a philosophical or aesthetic concept, Rumi focuses on the true essences, not on their qualities.

References

1. Hodizoda R. (2004) Ancient Mysteries of Works, Tashkent
2. Alisher Navoi (1987) A collection of perfect works, Tashkent
3. Homidi H. "About scholar Rumi" Website: www.literature.uz
4. Rumi J. (2003) "Inside Yourself" Tashkent

THE FORMATION OF ECONOMIC IDEAS OF PUPILS BY TEACHING MATHEMATICS IN PRIMARY SCHOOLS

M. Gafurova¹, M. Kenjaeva²

¹Teacher of Fargana State University, Uzbekistan.

²Student of Fargana State University, Uzbekistan.

Abstract: *This article discusses the ways of enhancing economic knowledge and problem-solving skills by addressing economic issues in primary schools.*

Key words: economic issues, brief notes, problem solving, problem conditions

There is a need to pause briefly on the emergence of the fundamental economic concepts of human development and on the further development of formation of economic education for a long time. Economic education is the ability to introduce the person to the fundamentals of economics, to develop the ability to think about economics, hard work, initiative, business, economic accounting and so on. Economic education is the ability to provide economic stability to the country through the provision of economic knowledge to students, to adhere to the rules of market infrastructure, to participate in the process of saturating the domestic market and establishing small and medium-sized businesses; and the preservation of the created material wealth, think of increasing the amount of them and the formation of an economic culture.

Economic education is a process that is led by specially trained people (specialist educators), in which economic education is taught to the learner, that is, to explain certain principles and to teach the rules and categories and fields of the economy,

Economic education teaches the general fundamentals of economics. The main

purpose of economic education is to teach pupils (students) the structure of economic activity and their role in the development of modern economic behavior and the acquisition of economic norms, the formation of modern economic thinking and upbringing them towards the formation of positive attitude for results of the labor. As a result of learning and mastering knowledge of science, culture, politics, ideology, morals and spirituality in the life and development of humanity, human-beings strive towards their goals. [Djumayev..., 2005, p.83]

The human-beings always dream of throughout their entire lives and they need food, clothing, shelter and many other essentials for living. When people have the knowledge, skills and abilities to meet these needs, they will not be affected by economic and moral crises in real life.

Economic resources are collected at the discretion of society, country, individual enterprise and firm, family, and can be used in the production, service, delivery, and consumption processes of existing goods and all resources.

As we know, economic needs related to the benefits have always been a source of interest for people, and the ways to

achieve them have always been at the forefront of human thinking. For example: Economy had been included in the ancient literature, works of the earliest ancestors such as Plato, Aristotle and in the works of scholars of ancient Egypt, China, India and Central Asia. These great people had not only demonstrated the importance of the raw materials needed for human life in their work, but also developed the technologies of keeping, using, polishing and passing to the next generation. Alisher Navoi's ideas on economic issues were reflected in the work of "Vakfiya" written in 1482 and in the work "Mahbub Ul Kulub" in 1500. He called for the product to be divided into three parts, the first for expenses, the second for the needs of one's own family and the third for the public good. Alisher Navoi paid a special attention to human labor in his works. He proves that that wealth must be earned by everyone's honest work, as not all human being can create all the necessary things for themselves so that they must work together to keep economic relations with each other and their relationship is an objective necessity.

People often face various problems in this life so that they need find good solutions. In particular, some of the problems that arisen in the economy are solved by mathematic, and some are by geometric as well. (Khalilov..., 2010 p.120)

People in the area of economic activity have been economically viable, and collected them. A number of topics of economic education are introduced in the math lessons. The more effective these lessons are conducted, the more practical

knowledge pupils acquire on economics. The trainings in such disciplines will guide students which profession to choose and where to study in the future. Students are encouraged to become proficient in economic education. There are different types of economic education. For example, interviews, lectures, practical lessons, traveling, comparisons, and calculations for industry businesses. Students have access to creative training in the marketplace of educational materials. The students should be monitored by their teachers. Savings, creativity, responsibility, entrepreneurialism, entrepreneurship, accountability are important points to show that students are pursuing a career in economics. (Khalilov..., 2010 p.24)

It is well known that the economics and mathematics are the most closely related to each other. In this subject, students need to learn the subject matter, and focus on how to solve them.

Economic issues help students to improve their mathematical competence. This will help students to develop both economic and mathematical knowledge at early age. The reason is that early age education of pupils will be strong foundation in the future. Therefore, primary school textbooks are being developed and updated more often. Through those primary school textbooks the younger generation will develop their notion about the economy. Primary school pupils will have understanding of collections and its features of first-class textbooks and arithmetically can solve daily life problems and using slowly quantities (price, mass, time, length, path, surface, velocity) and the

connections between them and they learn about geometric shapes, solve simple geometric problems in paints, coatings, cut and apply other learned mathematical concepts, facts and algorithms in everyday situations and move from simple to complex. If we look through the issues which were given in Grade 1st math textbook starts with examples of sets which pupils learn about each subject, item, property, type and feature. The main characteristic of the issues is that they are primarily motivated by deep thinking and propagation. It is a more lively and easy delivery of various items over tools, working tools, cars, food, fruits and vegetables, home and wild animals. So the question is here, why is the condition of the problem being addressed through these subjects? – The reason is to increase the understanding and knowledge of the emerging younger generation among other subjects. In other words, it is important to teach them information on socio-economic issues, such as when and where they are used.

Let's focus on the problems in the 1st grade math textbook, for example: (sum № 6 p.76)

The automobile plant produced 50 cars on the first day and more than 4 cars on the second day. How many cars did the factory produce on the second day? (Answer: 54) The pupil can think of this issue and gain economic knowledge and economic insight. The pupil develops the notion of economics.

Grade 2. Sum № 6, p165.

The gardener took 60kg yield of persimmon from the first persimmon tree

and picked up the second persimmon tree and consequently, total yield was 100kg after the second. How much kg yield of persimmon did the gardener took from the second tree? (Answer: 40kg).

It is not an exaggeration to say that even economic concepts are being promoted in this regard. The pupil will gain insight into such sums as yield and profit as a result. The teacher provides information about the greenhouse, its benefits, its role in the economy, gives it as real-life examples so that the pupils can understand it. And pupils begin to emerge problem-solving skills and consciously understand the problem. They will implement, test and produce in the future. [Abdurakhmonova, 2018, p 165]

Grade 3. Sum № 8. p.21

20kg of carrots are used per a day in the kitchen. If 67kg of carrots are left in the kitchen, how many kg of carrots do you have to buy for 4 days (13kg)?. We can cite many examples of such economic issues as pricing, profit, loss, debt, business, shares, commerce, entrepreneurship, and so on. Pupils emerge concepts and how to apply it to the economic budget. In the future, they will be able to implement it in real life and contribute to the development of our economy. But here are examples of many professionals. The bakers know well, how many loaves of bread they produce, how much time they spend on it, and how much their bread is for our economy. This is because of the knowledge, skills and abilities that come from many school-based subjects, especially those in mathematics textbooks. [Burkhonov..., 2019,p.21]

Class 4. Sum №773, p.171

Tailors saved 7236dm sqm of leather for 1 month. If 18dm sqm of leather is used for each pair of shoes, how many more shoes can you sew on account of saving leather? (answer: 402 pairs). It is not wrong to say that this sum showed a peculiar aspect of the economy, as we have stated above.

How many loaves of bread can be prepared if a bag of 50kg of flour is 200g?

Bekboyeva..., 2017, p.171)

As we have seen through the economic issues that are addressed in math classes of primary school, pupils will acquire economic knowledge to use in daily life, as well as the skills to monitor economic processes. Currently, education is not only about providing students with knowledge, but also providing accurate information about the areas in which they apply their knowledge and skills. This means that the teacher should develop the students' mathematical competence and

competence based on creative approaches to the changes in all areas of the country.

References

1. Jumayev M.E, Tadjiyeva Z.G` (2005) Methods of Teaching Mathematics in Elementary Classes (Textbook for Higher Education.) Tashkent, Science and Technology
2. Khalilayev A., Hudoynazarov E. (2010) Methods of teaching problem-solving in the elementary grades (Methodical manual), Urgench
3. Ahmedov M., Abdurakhmonova N., Jumaev M. (2018) Mathematics. Lessons for the 1st Grade. "Turon-Iqbol", Tashkent
4. Abdurahmonova N., Urinboyeva L. Mathematics. (2018) Textbook for Grade 2. "YangiyulPoligraph Service", Tashkent
5. Burkhanov S., Khudayorov U., Norkulova K., Ruzikulova N., Goibova L. (2019) Textbook for Mathematics.3 "Sharq".Tashkent
6. Bikbayeva N., Yangabayeva E., Girfanova KM (2017) Textbook for Mathematics.4 "Teacher". Tashkent
7. Bikbayeva NU, Sidelnikova RI, Adambekova GA (1996) The textbook "Methods of teaching mathematics in elementary school" Tashkent

LEXICAL-SEMANTIC PECULIARITIES OF PERSIAN-TAJIK WORDS USED IN THE GHAZELS OF ALISHER NAVOI

N.Abdualieva, G.IkramovaLecturer, Fargana State University, Uzbekistan.

***Abstract:** This article discusses lexical-semantic analysis, volumes and possibilities of Persian-Tajik words used in the ghazels of Alisher Navoi and it also explores statistical analysis of Persian-speaking words in the poet's devans (a complete collection of poems).*

Key words: dialect, rhyme, artistic language, lexeme, devan, lexical-semantic layer, poetic art, arabicism, borrowed words, tanosub art, ghazel composition, rhyming system.

The main purpose of Alisher Navoi was to transform the old Uzbek language under the name of Turkic into a literary language at the level of Tajik and to write an artistic and ideally mature work in this language that was not nearly written. As a result, he became the founder of the Uzbek literary language with more than thirty works, such as "Hamsa", "Chor devan", "Majolis un-nafois", "Mezon ul-avzon", "Mahbub ul-kulub", "Muhokamat ul-lugatayn" and others. Hence, for what resources could Navoi enrich the Uzbek literary language? According to the well-known scholar Alibek Rustamov who has run scientific researches on Navoi: Navoi was the one who used the most and richest source of Turkish dialects. The second source is scientific brochures and oral presentations of the intellectuals of that time. It is possible to assume that the Tajik and Arabic words found in the ghazels of Navoi might be existed in the language of intellectuals of the time when Navoi lived.

As other elements of the language which are obviously not used in the spoken language, we cannot find any in the works of Navoi. It is possible to say that

the linguistic and grammatical elements of the Turkic dialects were not limited to the ghazels of Navoi, while the elements of the Tajik and Arabic languages were limited.

The issue of bilingualism in artistic creativity has continued throughout the 14th and 20th centuries. For example, writers and poets such as Khorezmi, Hamza, Fitrat and Ayniy had been written in two languages.

It is known that the literature created in Persian-Tajik language had a richer experience than the literature in Uzbek. The grammatical rules of the Persian-Tajik language have been slightly elaborated, and even rhyme books have been created. Consequently, the creation of medieval ghazals in the Persian-Tajik language was a little easier. That is why many Uzbek writers have written ghazals in the Persian language. Alisher Navoi had acknowledged himself and written in his "Muhokamat ul-lugatayn":

“Бас, бу хайсиятлардин андоқ маълум бўлурким, бу тилда (ўзбек тилида) ғолиб алфоз ва адо кўпдур. Муни хуш аянда тартиб ва рабоянда таркиб била

боғламоғининг душворлиги бор. Мубтадий табъи ул назми душворлиги била боғламоқдин кўфт топиб, мутакаффир бўлур ва осонроқ сари майл қилур. Чун неча қатла бу навъ воқе бўлди, табъи хўй қилди. Чун табъи муътод бўлди, ўз муътодин кўюб, ғайри муътодга ким, мушкулроқ ҳам бўлғай, майл қилмоғи мутааззирдир” (Alisher Navoi. (1948, p.179) Majolisun-nafois)

Meaning:

“Hence, it is clear from these points that there is a great deal of alphabet and adherence to this language(Uzbek). There is a certain chaos in the discipline and the rigidity of the content. Mubtadiy finds a way to connect this poem with a difficulty and becomes proud and easy. It happened several times, and it made me smile. It has become even more difficult as it goes, the tendency is absolute”

In addition, the prestige of the Persian-Tajik language was much stronger. Alisher Navoi writes about this: “... the followers of the Turkish nation recite poems passionately in the Sartic (old name of the Uzbek) language and do not recite in the Turkish language, but most do not.”

Navoi created classical poetic arts not only through Arabic words but also through Persian words. In order to avoid repetition in his ghazals, the poet used other lexical elements of another language to create beautiful examples of art known as tanosub. For example, in the following poem, the three language lexical units such as dasht, samum and kuyun are interconnected and vividly express love and vicinity of lovers who are separated.

Ишқ даштининг самумидин гумон
этгай куюн,

Водийи хижрон аро кўрган бу
саргардон ўтин. (Alisher Navoi. (1948, p.179) Garoyibus-sigar)

Meaning:

If the one suspects of the summit of
love

He is seen wandering in wilderness
then.

Of the three words that are the basis
for the art of tanosub in the byte, only
word (дашт) the wilderness is Persian.

The following byte can be seen in another beautiful example of the art of tanosub created by words in the field of education:

Фасонам ёзғувчи, билким битик
узра сочар кулдек,

Куюб сочилғуси қоғазга илгингдин
қалам бир кун (Alisher Navoi. (1948, p.179) Garoyibus-sigar)

As a writer of love, my feelings spark
like ash over a paper,

Once, let me express my love by a pencil

This byte reflects the appeal of the lyrical hero to the writer of the lyrical hero, who has fallen in love with the art of writing, writing paper by a pencil. In this context, the Persian word is a logical slot with words and pencils.

Comparing the ratio of Persian and Arabic words in the general lexical layer of the ghazal in the 5th Ghazal of the Fawaidul-Kibar, this analogy shows an active layer of borrowed words in the ghazal. There are 127 words in the ghazal, of which 36 are Arabic and the other 23 are Persian. In calculations, each word was treated as a separate form. In this

sense, the components of compound words are meant. Clearly, the rest of the lexical units belong to the Turkic layer.

Эй, кўнгул ичра май^{фи} васл^а инг учун ком^ф таманно^а. (8:2^а; 2^ф)

Жон^{фа}га ҳам фурқат^аинг ўти аро бу хом^ф таманно^а. (8:2^а; 2)

Гарчи^ф васл^аингни тилаб, жон^ф им аро қолмаиш ором^ф, (7:1^а; 3^ф)

Лек^ф топмиш бу ҳазин^а жон^ф аро ором^ф таманно^а. (8:2^а; 3^ф)

Туну кун базми^ф висол^аинг аро усруқлар элидин (7:1^а; 1^ф)

Мени лабташнаи^ф махмур^ага бер жом^ф таманно^а. (6:2^а; 2^ф)

Мунглуғ оллингга келибмен, манга раҳм^а айлаки, бўлмас (7:1^а; 0^ф)

Шохдин^ф буйла гадоларга^ф жуз^а инъом^а таманно^а. (6:2^а; 2^ф)

Тонг эмас бодия^аи ишқ^аинга кирмакки, қилибмен (6:2^а; 0^ф)

Боғламоқ Каъба^аи кўюнг сари эҳром^а таманно^а. (6:3^а; 0^ф)

Ҳол^аим оғоз^ф ини билмон, карам^а эт раҳм^а қилибким, (7:3^а; 1^ф)

Қилмишам хайр^а ила кўйинг сари анжом^а таманно^а. (7:2^а; 0^ф)

Нуру^а зулмат^ани Навоий^ф нетар, ул юз кераку зулф^ф (8:2^а; 2^ф)

Ким, будур кўнглида гар^ф субҳ^ау гар^ф шом^ф таманно^а. (8:2^а; 3^ф)

The Persian words have not the same in all ghazals. Sometimes ghazals consist of borrowed Arabic words and sometimes, borrowed Persian words. This may be explained by the fact that the system of ghazal rhyme often chooses which language to choose. According to the rhyme, which is the central element of the ghazal composition, the words in the ghazal are composed of lexical units that are specific to the rhyme system.

References

1. Alisher Navoi. (1948. p.179) Majolisun-nafois. Volume III Tashkent: UDN,
2. Alisher Navoi. (1959. p. 96) Hazoyinul-maoni. Tashkent: FAN
3. Alisher Navoi. Fawaid al-Qibar. www.ziyouz.com Library Page 3
4. Rustamov A. (1979. p. 56) Navoi's artistic skills. – Tashkent: G. Gulam
5. Tursunov U, Orrinbaev B, Aliyev A. (1995, page 40) “The history of the Uzbek literary language.” Tashkent: Ukituvchi

THE IMPORTANCE OF LOGICAL PROBLEMS IN DEVELOPING CRITICAL THINKING OF CHILDREN

M.A. Kuchkarova

Lecturer, Fergana State University, Uzbekistan.

Abstract: *This article highlights the importance of developing pupils' critical thinking by teaching logical problems in math classes of primary schools.*

Key words: Logic, critical problem, mind, thinking, unusual solutions, problem-solving

Good solutions of logical problems will encourage pupils to think logically and create a developing environment that will empower and motivate them to find unusual solutions. Currently, a great attention is being paid to the application of the problem-solving approach. This method includes the following:

The method of problem-solving analysis; search for missing data and formulate hypotheses; to test hypotheses and gain new knowledge about problem situations; to look for a solution to the problem; solution process; verification of obtained results; substantiate the correctness of the solution. [1; 81]

Logical problems serve as the basis for this approach. In primary education, mathematics is considered as a main subject. In primary schools, pupils develop their mathematical knowledge from through various ways of calculating from the first form. It can also be organized by playing games or it can be mathematical puzzles and tasks. Sometimes, it can be conducted in class, or it is best to organize it individually with pre-prepared didactic materials.

How much?

Through this didactic game, pupils create verbal tasks by using various objects such as toys, numbers cards and solve them by using digital cards.

Keep counting.

Through this didactic game, pupils develop such skills to know the order and place of the numbers. At the same time, certain rules are hidden during numbering process. For example, 2,4,6,8...16,18. In this case, the pupils have to say the missing words. Or 3,6,9,12,... 21,24,27.

What numbers are omitted?

In this didactic game, the pupils must be able to guess the number based on the rules and should say the order instead of the numbers. For example, 40, 36,32,... 4

Logical questions and tasks in mathematics:

1. How seven apples should be given equally to eight people? (first, each apple should be divided into eight parts and then divided into eight)
2. What clock shows only the same time twice a day?

The answer is a broken clock.

3. Tell five days of the week in order without mentioning names of the days.

Answer: the day before yesterday, yesterday, today, tomorrow, the day after tomorrow.

4. What is the end to find impossible?

The answer is the ring and the circle

5. The merchant brought 700 meters of fabric from one city to another. Fabrics are of two types: the price of one meter is 175 soums, the second – 120 soums. He sold all the fabrics and received 97,750 soums. How many meters were the first and second fabrics? (Answer: 23m; 450m.)

6. 58 trucks carrying 5 tons and 10 tons carried 445 tons of cargo. How many 5-ton and 10-ton machines are involved in transportation? (Answer: 23, 35.)

7. The result of two numbers by plus is 27. If we multiply one of them by 5 and the second of them by 3 and plus the results and total number will be 111. Find these numbers. (Answer: 15 and 12)

It is well known that research activities consist of several stages which will develop pupils' logical thinking skills. For example, this process starts with introducing the condition and the question to solve any problem. The learner tries to find the relationship between the information in the context of the issue and the logical reasoning, relying on his own knowledge and experience. It rises an idea

of how to solve the problem. The pupil plans to solve the problem. By focusing on pupils' feedback, he will take concrete actions. Based on the computational results, conclusions and conclusions pupils gain new knowledge and experience. [3; 126]

In practice, it is helpful to give students thought-provoking questions which will develop their logical thinking skills, encourage them to explore the ways of thinking. When teaching mathematical problems, these methods should be used to encourage pupils' thinking skills and to develop these ideas.

References

1. Jumayev M.E, Tadjiyeva Z.G'. (2005) *Methods of Teaching Mathematics in primary Classes (Textbook for Higher Education.)* Tashkent, Science and Technology
2. N.Bikbayeva, RI Sidelnikova, GA Adambekova. (1996) *Methods of Teaching Mathematics in primary Classes (Methodical Guide)* Tashkent "Teacher"
3. Jumaev M.E, (2004) *Practicum on methods of teaching mathematics in elementary school. (Training Guide for HE)* Tashkent, "Teacher"
4. N. Bikbayeva (2017) *Fourth grade mathematics.* Tashkent. "Teacher"
5. M.Ahmedov, N.Abdurahmonova, M.Jumayev
6. Iskandarov.R.I. *Elements of mathematical logic.* Tashkent. Samarkand. SamSU Publishing House

РОЛЕВАЯ ИГРА НА УРОКАХ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ МОТИВАЦИИ К ОБУЧЕНИЮ

А.Мамбетниязова¹, Р.Утепбергенова²

¹Каракалпакский государственный университет, Узбекистан.

²Каракалпакский государственный медицинский институт, Узбекистан.

Общеизвестно, что самая большая трудность при обучении иностранному языку – это отсутствие языковой среды, и, следовательно, естественной потребности в иноязычном общении. Поэтому любой поиск приемов и средств активизации учебного процесса должен определяться в первую очередь этой «сверхзадачей»: как повысить мотивацию, вызвать потребность в общении на иностранном языке, ибо как хорошо известно из опыта, не обеспечив мотивации, невозможно добиться выполнения программных требований. На уроках следует применять наиболее активные методы и приемы, направленные на интенсификацию обучения и в целом на оптимизацию учебно-воспитательного процесса по иностранному языку в местном школе.

Управление активностью учащихся традиционно называют активизацией, главной целью которой является формирование активности учащихся и, следовательно, повышение качества учебно-воспитательного процесса. В педагогической практике используются различные пути активизации познавательной деятельности, основные среди них – разнообразие форм, методов, средств обучения, выбор таких их сочетаний, которые в возникших ситу-

ациях стимулируют активность и самостоятельность учащихся. В числе основных факторов, побуждающих учащихся к активности, можно выделить творческий характер учебно-познавательной деятельности, состязательность и игровой характер проведения занятий. Творческий характер учебно-познавательной деятельности сам по себе является мощным стимулом к познанию, ведь он позволяет пробудить у учащихся творческий интерес, а это в свою очередь побуждает их к активному самостоятельному и коллективному поиску новых знаний. Состязательность в учебном процессе сводится не только к соревнованию за лучшие оценки. Каждый стремится показать себя с лучшей стороны, продемонстрировать глубину своих знаний и умений. Что касается игрового характера проведения занятий, то он представляет собой эффективный мотивационный процесс мыслительной активности учащегося, т.к. любая игра побуждает ее участника к действию, пробуждает желание активно включиться в коллективный процесс учения [1, с.59].

Сторонники этой теории считают, что связь личности с окружающей средой проявляется в том, что личность

исполняет несколько социальных ролей: например, в семье – роль родителя, вне семьи – роль учителя, врача и т.д. Эти роли в обществе определяют речевое/неречевое поведение человека. От человека в роли родителя ожидают, что он будет принимать участие в воспитании детей, от него же в роли врача – что он будет заботиться о здоровье пациента и т.д.

Понятие роли является, таким образом, элементом общественных отношений: окружающая среда (социальная среда в которой человек рождается и в которой протекает его деятельность) выступает по отношению к нему как первичная социализация. В ней он усваивает социальный опыт, зафиксированный в языке. Естественные социальные роли в учебных условиях сводятся к двум: учитель – ученик. Поэтому при использовании ролевой игры как средства обучения мы будем говорить о «вторичной социализации», имитирующей первую в самых существенных чертах.

Использование учителем ролевой игры содержит в себе большой потенциал в решении проблемы активизации познавательной деятельности учащихся на уроках иностранного языка. Являясь участниками ролевой игры учащиеся принимают на себя ту или иную социальную роль (родителя, врача, гостя и т.д.) и эта роль определяет их речевое/неречевое поведение. Так, от учащегося в роли родителя ожидают, что он будет принимать участие в воспитании детей, от него же в роли врача – что он будет заботиться о здо-

ровье пациентов и т.д. Мера условности может быть различной: перевоплощение в реальных людей, в литературных персонажей, героев сказок и т.д. Ролевая игра может носить характер уподобления, т.е. разыгрываются ситуации, типичные для окружающей среды (врач и пациент), а иногда она может быть более театрализованной: с конфликтом, кульминацией и развязкой [2, с.62].

Ролевая игра – это речевая, игровая и учебная деятельности одновременно. Для учащихся, ролевая игра – это игровая деятельность, в процессе которой они выступают в определенных ролях, причем учебный характер игры ими часто не осознается. Для учителя ролевая игра – форма обучения диалогическому общению. Цель игры – формирование и развитие речевых навыков и умений учащихся [3, с.16].

Необходимо отметить, что ролевая игра обладает большими возможностями в практическом, образовательном и воспитательном отношениях. Она способствует расширению сферы общения. Это предполагает предварительное усвоение языкового материала в тренировочных упражнениях и развитие соответствующих навыков, которые позволят учащимся сосредоточиться на содержательной стороне высказывания.

Рассмотрим примеры ролевых игр, которые можно использовать на уроках иностранного языка для активизации познавательной деятельности учащихся.

Так как цель речевой игры является активизация аргументирующей моно-

логической речи, а ход игры играющим предлагается обсудить какое-либо событие или явление (например, обсудить закон, запрещающий курение во всех общественных местах). Участники должны назвать положительные и не положительные стороны обсуждаемого события (явления), аргументировать свою точку зрения.

Исходя из всего вышесказанного, можно сделать вывод, что ролевая игра обладает не только большими обучающими возможностями, но и возможностями мотивационно-побудительного плана и несет в себе большой

потенциал в решении проблемы активизации познавательной деятельности учащихся на уроках иностранного языка.

Литературы

1. Леонтьев, А. Н. Деятельность, сознание, личность / А. Н. Леонтьев. – М.: Просвещение, 1995. – 352 с.
2. Зимняя, И. А. Психология обучения иностранным языкам в школе / И. А. Зимняя. – М.: Просвещение, 1991. – 222 с.
3. Семенова, Т. В., Ролевые игры в обучении иностранным языкам / Т. В. Семенова, М. В. Семенова // Иностранные языки в школе. – 2005 – № 5 – с. 16-18

ARBEIT AN DEN LESETEXTEN IM DAF-UNTERRICHT

1Mambetnijazova A., 2Utepbergenova R.,

1Karakalpakischer staatliche Universität.

2Karakalpakischer medizinische Hochschule.

Lesen ist sowohl in der Muttersprache wie auch in der Fremdsprache eine absolute Schlüsselkompetenz. Beim Lesen eines Textes kommt es immer sehr stark darauf an, was Ihr eigentliches Ziel ist – einen Roman lesen Sie anders als ein berufliches Mail und das wieder anders als etwa ein Kochrezept.

Im folgenden Beitrag betrachten wir, wie man mit einfachen **Lesestrategien** schneller oder auch besser Lesen kann. Beim Lesen müssen wir meist entweder den Textinhalt **grob verstehen** (auch als Skimming bezeichnet) oder aber wir suchen ganz **bestimmte Informationen** im Text (auch Scanninggenannt). Das ist natürlich stark abhängig von der **Textsorte** (Mail, Memo, Plan, Protokoll, Jahresbericht etc.).

In den heutigen Standards wird die Entwicklung einer kommunikativen Kompetenz als Ziel des FS-Unterrichts bestimmt. Man versteht darunter die Fähigkeit unserer Studierenden, in der Fremdsprache sinnvoll kommunizieren zu können. Sinnvoll heißt: der kommunikativen Situation passend korrekte sprachliche Mittel zu gebrauchen, die kulturellen Werte zu berücksichtigen, der Absicht entsprechend mit Gesten und emotional zu handeln, also im Großen und Ganzen authentische Kommunikation durchzuführen. Es werden keine synthetische, sondern authentische und qua-

siauthentische Texte eingesetzt, die mit Hilfe von verschiedenen Lesestilen verstanden werden sollen. Das totale Lesen und Leseverstehen spielt im kommunikativen DaF-Unterricht eine untergeordnete Rolle. Geht es um Kommunikation in authentischen Situationen, so fragt man sich erneut danach, was authentische Texte eigentlich sind und wie sie sich im Unterricht einsetzen lassen.

Aus unserer muttersprachlichen Lesepraxis wissen wir: Man liest nicht immer mit demselben Ziel. Das hängt mit dem Leseinteresse in einer ganz bestimmten Situation zusammen. Manchmal möchte man nur so ungefähr und global wissen, welche Information ein Text enthält. Manchmal möchte man genau wissen, was in einem Text steht z.B. das Kleingedruckte in einem Vertrag. Ein anderes Mal sucht man eine ganz bestimmte Information in einem Text.

1. Lesestil detailliertes Lesen (totales Lesen)- Wenn man einen Text liest, um etwas genau zu wissen, z.B. das Kleingedruckte in einem Vertrag oder die Aufgabenstellung in der Prüfung, dann liest man detailliert.

2. Lesestil globales Lesen (kursorisches Lesen)- Man liest einen Text, um sich einen Eindruck zu verschaffen. Das ist, wenn man einen Zeitungsartikel überfliegt, um einen Eindruck zu bekom-

men, wie eine Sache gerade steht (Wer die Wahlen gewonnen hat. Wie die Regierung zu einer Sache steht usw.)

3. Lesestil suchendes Lesen (selegierendes, selektives Lesen)- Man liest einen Text möglichst schnell, um eine gewisse, spezifische Information zu finden. Man liest z.B. einen umfangreichen Text oder mehrere Texte, um herauszufinden, welche Nahrungsmittel bestimmte Vitamine enthalten und wie sie auf unsere Gesundheit wirken oder man liest in verschiedene Anzeigen, um ein bestimmtes Urlaubsziel zu finden.

4. Lesestil sortierendes Lesen (orientierendes Lesen) – Man liest einen Text, um herauszufinden, welches die Hauptsache(n) und welches die Nebensache(n) sind. Es werden die Hauptpunkte gesucht, um eine Zusammenfassung zu machen oder zu entscheiden, was man genau lesen muss und was man überschlagen kann, ohne viele Informationen zu verlieren (1).

Nach den Meinungen von EDELHOFF (2) erlernen die Lernende durch eine authentische Textsorte die Sprachsituation stufenweise, indem das anfänglich globale Verstehen unter gezielter Verwendung der gebotenen Kommunikationskanäle in ein selektives Verstehen übergeht. Der Lehrer sollte also immer darauf achten, dass er die Lernende mit der Ausarbeitung des authentischen Textes nicht überfordert.

Es ist sehr wichtig demzufolge zu sehen, dass die Texte sowohl in geschriebener als auch in der gesprochenen Form dem Spracherwerb dienen. Die Arbeit an den Texten spielt immer eine besonders

große Rolle. Denn ein Text gibt im Prozess der Interpretation Möglichkeiten zum Gedankenaustausch. Andererseits präsentiert er selbst Beispiele, wie man eigene Gedanken strukturieren, einführen und formulieren kann.

Beim Lesen in der Fremdsprache kann uns die Suche nach folgenden Elementen das Verstehen erheblich erleichtern:

Eigennamen – gut erkennbar an der Großschreibung, wobei das etwa im Russischen oder Englischen besser funktioniert, da ja auf Deutsch (leider) auch alle Substantive mit einem Großbuchstaben beginnen.

Internationalismen – Wörter, die in vielen Sprachen gleich oder ähnlich sind: z.B.: Taxi oder Hotel.

Zahlen und Daten.

Gliederung des Textes: Achten Sie auf Fettdruck, Kursivdruck, Absätze und Überschriften.

Bilder und Bildunterschriften (wenn vorhanden).

Um die wichtigsten Informationen aus einem Text zu filtern, bietet sich auch ein **Frageschema** an den Text an:

Was?

Wer?

Wann?

Wo?

Wie?

Warum?

Mit der Beantwortung dieser Fragen sind meistens die **Schlüsselinformationen** geklärt – wenn Sie jedoch ganz bestimmte Informationen brauchen, erstellen Sie am besten ein eigenes **Fragenraster** vor dem Lesen – das könnte dann z.B. auch so aussehen:

Bis wann?

Stückzahl?

Kontaktperson?

Wohin schicken?

Wie schicken?

Im Grunde genommen reden wir mit Texten und nicht mit Wörtern und Sätzen. Aus diesen Gründen kann ein Text als Grundelement im Fremdsprachenunterricht angesehen werden, das heißt, als eine didaktische Einheit. Texte in der Funktion didaktischer Einheiten (3):

- sind einheitlich, enthalten alle Merkmale und Funktionen authentischer natürlicher Sprache als Kommunikationsmittel;

- stellen sprachliche kommunikative Muster dar und sind daher reproduzierbar, denn man kann anhand von ihnen Regelmäßigkeiten der Sprache in natürlichen Situationen wahrnehmen, analysieren und als Sprachmuster weitergebrauchen;

- sind natürliche sprachliche Muster und dadurch sind sie Lernstoff zur Entwicklung von sprachlichen (grammatischen, lexikalischen, phonetischen, orthografischen) und kommunikativen (Sprechen, Schreiben, Lesen, Hören) Fertigkeiten;

- verfügen über eine Vielfalt von Sorten (nicht nur Anzeigen, Geschichten oder Lexikonartikel, sondern auch Bild, Film) und können daher unterschiedlichen Zielen der natürlichen Kommunikation dienen;

- geben einen persönlichen Bezug – Anlass zu Meinungsäußerung;

- sind Informationsträger zu bestimmten Themen und befriedigen persönliche und altersspezifische Interessen;

- stellen fremdkulturelle Werte dar und geben Stoff zur Entwicklung der interkulturellen Kompetenz;

- geben Möglichkeiten zur Entwicklung der sozialen Formen im Unterricht: Gruppenarbeit, Projekte usw. und entwickeln dadurch mannigfaltige Lernstrategien;

- als Träger der authentischen Sprache sind Texte keine stabilen, fossilisierten Formen – sie widerspiegeln die Entwicklung des menschlichen Denkens und decken so den Bedarf von neuen Generationen an neuen Sprachmustern und neuen Themen;

- sind Resultat des Denkens und widerspiegeln gleichzeitig die Denkprozesse selbst;

- in allen Gegebenheiten sind Texte eine Grundlage zur Steigerung von Motivation – wegen ihrer thematischen Bezogenheit, wegen der Präsentation von sprachlichen Mustern in natürlicher und mannigfaltiger Form, wegen der Vielfalt von Sorten und deshalb interessanter Präsentationsformen, wegen der Möglichkeiten, die Arbeitsformen des Unterrichts spannend zu gestalten.

Zusammenfassend kann man folgendes bestimmen, daß die grundsätzlich motivierenden Texte uns ein Thema zur Kommunikation bieten. Sie können unsere persönlichen und altersspezifischen Interessen wecken, sie geben unseren Studierenden ein sprachliches Muster dazu, wie unterschiedliche Strukturen in der Sprache kombiniert werden können und wie man sie als Lerner kombinieren kann. Sie schließen uns in eine andere Kultur ein und informieren über fremde Werte, wenn auch indirekt. Texte vermitteln uns auch Verhaltensweisen, nicht nur interkulturelle; sie lassen uns Leb-

enserfahrungen sammeln, die man sonst im eigenen Leben vielleicht nicht unbedingt hat.

Literatur:

1. Norbert Conti Fertigkeit Lesen im DaF-Unterricht, Wien 1990
2. Edelhoff Christoph, Putting the communicative curriculum into practice: The organisation of teacher in-service education. 1983 in: GURT 83.
3. Ballstaedt S.P., Mandl H. Texte verstehen, Texte gestalten, U&S, Psychologie, München 1981

PROBLEMS IN SPEECH DEVELOPMENT OF PRESCHOOL CHILDREN

¹Yuldasheva D., ²Askarova D.

¹Associate Professor of pre-School education Department of Fergana State University, Uzbekistan.

²Student of Ferghana State University University, Uzbekistan.

Currently, the dominance of computer technology children seems to have everything they need for their development: computers, phones, tablets, interactive and educational games. However, the kindergarten teachers notice that children today are often very late in beginning to speak, and some kids have even defects in speech. What is the problem? It would seem that the child on the contrary should actively develop with all these innovations. Someone believes that the environment is to blame, someone blames it on parents who are not able to buy their baby everything he needs. Whenever it comes to our children, whatever happens to them, their parents are directly or indirectly responsible. Especially when it comes to a young child. After all, it is the parents who introduce the baby to this world. In order for him to feel comfortable in it, they must do everything possible. However, the problem is that parents are too busy at work today. Therefore, they can't give proper attention to their children. For the formation of speech in the baby, you just need to constantly communicate with him. Modern teachers and psychologists advise to talk to children from their birth. So the baby will begin to recognize the voice of their loved ones and smiles when he hears the

voice of his mother again. "Timely and full-fledged speech formation in preschool age is one of the main conditions for the normal development of the child and in the future its successful training in school." Every child likes to look at pictures or toys. Parents should do this together with him and at the same time tell everything they see.

"Experience has shown that the most difficult thing for a child in speech development is to describing a picture, making a story from a series of pictures, making a creative story, this is a consequence of the fact that the child has an insufficient vocabulary." That is why, it is necessary to teach children to talk about what they have read. You can start with what children love most – fairy tales. First you need to take the smallest and simplest in content, which contains a lot of reiterations. For example, "Zumrad and Qimmat", "Ochil dasturhan". In these tales, all actions take place along the same trajectory. Only characters change. It is necessary to read fairy tales until the child begins to retell them. However, it is necessary to read not monotonously, but expressively, in order to attract the child's attention.

In addition, rhymes, tongue twisters, riddles are easy to remember and develop

memory. They develop both active and passive vocabulary of children. For correct pronunciation of sounds, it is good to use tongue twisters. The baby should also be taught to hear and distinguish one sound from another. Academician M. M. Koltsova found that the development of speech is closely related to the development of fine motor skills of the fingers. So, you need to try to attract the child's attention to such items as cubes, mosaics, and constructor. The younger the baby, the larger items for the game should be used. First, this is due to the fact that the child can swallow small details. Second, it's easier for kids to grab a large item. Today, there are many toys that develop fine motor skills. These are special soft cubes, educational mats, constructed from various materials, etc. For those families who can't afford to buy such toys, it is possible to make them yourself with your own hands. You can sew such cubes from old clothes, filling them with various materials. For example, peas, cereals. Educational mats can also be made at home from a simple blanket. There are many instructions on how to make such products on the Internet. In addition, you can use your imagination.

Gradually, as the baby grows, you need to provide him with smaller details for the game. For example, the same constructor or mosaic, only with smaller parts. But it is necessary not only to give the task to build something, but also to show how to work correctly with the constructor or mosaic. At the same time, you can tell your child about their color and shape. You can also develop fine motor skills us-

ing special finger exercises. For example, the well-known finger counting games, the game "Fist-palm", etc.

Children also like when it is possible use some ordinary items in a new form. A simple example is plain paper. Children are always interested in how they turn into bulky toys. Even the baby can make them. Let him crumple the paper and wrap it with thread to make a ball. It can also be played, for example, to throw in a bucket or a target. Older children can fold their own airplane or boat. But for this purpose it is necessary to show them consistently how they can be made. Kids' memory is quite good, so they will quickly make a new toy, and in the future they will make it themselves, without the participation of parents.

In addition, the child should be given pencils or brushes. On the one hand, he can simply twist them in his hands, putting them between his palms. This develops fine motor skills. On the other hand, he can start drawing. Of course, at first it will just be lines. Then you should ask your child to put a point and draw a straight line. And only then stop at simple geometric shapes. Most children like to draw circles. Children of older teenage age are able to draw an object from a picture, paint or simply shade the shapes. Parents will show how can it be done, and then the baby will continue to perform the task. This also contributes to the formation of creative imagination and memory development.

Sometimes poor sound pronunciation is associated with lethargy of the muscles of the tongue, lips, and lower jaw. In this

case, you should tell the child a story about the “merry tongue”. He is forbidden to leave the house, but he is very naughty and always looking for a way out. Because of this, when the mouth opens, it always rests against the palate. When the tongue does manage to get out of the house, it can reach the chin, then the nose. Also, the baby should be invited to click his tongue or talk in a whisper. All these classes will strengthen the baby’s tongue muscles.

It is necessary to develop the child’s speech not only at home, but also on the street, and when you are visiting guests, you should do it constantly. For example, on the way to kindergarten, you can consider the surrounding nature, tell your child what is what, what color or shape it is. When you see an animal, you should show the child how it talks. For example, a cat says “meow”, etc.

It follows from all the above that it is necessary to work on the formation of the child’s speech constantly. To do this, you should communicate more with the baby, helping him to comprehend this world.

Keep in mind that incorrect speech can lead to problems in the future. These can be: incorrect written speech, poor reading, problems in communicating with their friends, etc. All this affects the further behavior of children. They become withdrawn, avoid communication, and unsure of themselves. All these factors are one of the reasons for committing suicide in adolescence. For example, delayed speech development can lead to such serious problems in the future. In order to avoid this, it is necessary to diagnose the problems in speech development and to solve them.

References

1. Vygotsky, L. S. Pedagogical psychology /L. S. Vygotsky-M.: Pedagogy, 1991. – 311 p.
2. Zhinkin, N. I. Speech as a means of delivering information /N. I. Zhinkin-M.: Enlightenment, 1982. – 198s.
3. Miheeva E. I. the Development of speech in children. – Moscow: Norma, 2011. – 431 p.
4. Zhinkin N. I. Speech as a conductor of information. – Moscow Prospect, 2014. – 398

GAME ACTIVITIES OF PRESCHOOLERS

Zoir Aripov

Lecturer, Preschool Education Department, Ferghana State University, Uzbekistan.

The game belongs to one of the most attractive activities. The game allows you to combine business with pleasure, expand the horizons of the child, consolidate and deepen their knowledge, develop memory, ingenuity, resourcefulness, observation, and other individual abilities.

Game activity is extremely important in the process of development of the child. The game affects all aspects of his mental development. Also, the game is an important condition for social development in a child, because it is by playing that children get acquainted with different types of adult activities, learn to understand and understand the feelings and conditions of other people, empathize with them, and in the course of the game, communication skills with peers and older children are acquired.

The game is one of the most important means of knowing the world around a child, it contributes to the development of imagination, speech, thinking. During the game, the foundation for creativity is laid. The game is the most effective and productive means of learning, because the assimilation of learning information occurs in activities that are fascinating for the child.

In addition to intellectual and creative development, the game contributes to the physical development of children, the game stimulates the motor activity of the child. It also has a psychotherapeutic ef-

fect, because it is through play actions that a child can unconsciously and involuntarily throw out accumulated negative experiences.

In preschool pedagogy, the game has long been used to educate children. The game was an indispensable attribute of folk pedagogy, its samples were passed on to young children from generation to generation through adults and older children. To date, there are many theories and classifications of games.

Preschool childhood is a short, but very important period of personality formation. During these years, the child acquires primary knowledge about the life around him, he begins to form a certain attitude towards people and work, skills and habits of proper behavior are developed, and his character develops.

Taking into account age-related characteristics is one of the main principles that are taken into account when compiling and conducting game programs for preschoolers, because in the upbringing of children, all processes must be timely and consistent. Only under such conditions can moral qualities be instilled in a child.

And it is precisely in the preschool period that the child actively develops drawing skills, ability to music, creative activity, perception, attention, and will, curiosity and imagination, a whole worldview, moral and ethical concepts, self-es-

teem, concentration of attention, and the ability to collaborate with children of their age. Game activity is one of the most important in the preschool period.

The main purpose of the children's game is to serve as a preparation for the future activities of the child. The main unit of children's play is the role of an adult, which the child takes on. In the process of play activity, the child reproduces the relationship of adults in social, labor and personal life. It is known that children who did not have enough possibility of realization in play activities during the preschool period have adult ideas about life in adulthood. Such people are frivolous and irresponsible.

Game activity in the preschool period has its own characteristics.

1. Free activity. A manifestation of freedom is the pleasure experienced by the child during the game.

2. Temporary action – the game begins and ends at a certain moment.

3. Game space – any game is isolated by the scene.

4. Emotional and volitional tension is caused by the instability of the game situation, and it intensifies as the game becomes competitive in nature.

5. Their own rules – the rules are valid within the limited time and space of the game world.

6. The mystery of the game – thanks to the rules inside the playing space, everything happens “differently”.

7. The phenomenon of flirting. If the game lasts a long time, interrupting it can be very difficult.

8. Game associations – the game can generate game associations in children (yard teams, interest meetings).

It should be borne in mind that the game also affects spectators and “fans”, because they are also participants in the game. This phenomenon is called “self-affirmation through ownership.” The spectator and the fan also express themselves through their involvement in the game, getting into the atmosphere of the game and expecting certain actions from the participants.

At an early age, the child is in the grip of a real situation, manifested in the levels of actions, statements of the child, the procedural game (the baby uses only objects that are at his fingertips).

Theatrical play is also important. One of the tasks of a teacher is to arouse the interest of children in this type of games, creating all the necessary conditions. Children are taught to imitate the characteristic actions of the characters and convey the emotional state of a person. Children get acquainted with the driving techniques of table dolls and even accompany these actions with a song. Children have a desire to act with elements of costumes, as well as a desire to improvise on simple plots of songs and fairy tales.

It is worth noting that the theme of games also changes during this period – from games on everyday topics to games with a labor, production plot, and then to games that reflect any social phenomena. So, children are attracted to games by adults' homework (for example, mother is washing dishes), treating dolls and animals, and traveling by transport.

During the didactic game, children gain the ability to select objects by color and size (large, medium, small balls of two or three colors), the ability to assemble a pyramid of rings (decreasing in size), alternating 2-3 colors in a certain sequence. Children learn to collect an image (a picture of 4-6 parts).

Thus, from an early age it is necessary to teach children the ability to play. Even A. M. Gorky wrote: "The game is the path to the knowledge of the world in which they live and which they are called to change."

References

1. Belkina V. N. Psychology of early and pre-school childhood: A textbook for students of higher educational institutions. – Moscow: Academic project, 2005. – 256 p.
2. Bryukhova N. G. Moral self-development of a person/ / European Social Science Journal. 2015. No. 7. Pp. 289-301.
3. Mukhina, V. S. Age psychology. Phenomenology of development: textbook / V. S. Mukhina. – M.: Publishing center «Academy», 2006. – 608 p.
4. Elkonin D. B. Psychology of the game. M.: Gumanit. ed. center VLADOS, 1999. – 360C.

ГИДРОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ДРЕНАЖНЫХ СЕТЕЙ (ПО ДЕЛУ БУХАРСКОЙ ОБЛАСТИ).

**Хайитов Ёзил Косимович, Тошбеков Нурбек Ахмадович,
Хамдамова Диловар Нуруллаевна**
Бухарский государственный университет, Узбекистан.

***Аннотация:** В статье рассматриваются и анализируются основы работы дренажной сети для мониторинга мелиоративного состояния орошаемых земель в Бухарской области. Представлены гидроморфологические данные по основным скважинам в исследуемом районе. В регионе изучались изменения стока дренажных сетей и уровня их минерализации. Предложения и рекомендации по повышению эффективности вторичного использования поливной воды для отдельных видов сельскохозяйственных культур в качестве дополнительных ресурсов в Бухарской области.*

Ключевые слова: Орошаемые земли, гидрологические основы дренажных сетей, мелиорация, подземные воды, напорная вода, естественный дренаж, минерализация воды, водные ресурсы, коллектор, дренаж.

Изучение и анализ гидрологических основ дренажных сетей с целью контроля, изучения и мелиоративного состояния орошаемых земель в Бухарской области с целью повышения продуктивности орошаемых земель, а также для мониторинга их реализации и экономических выгод. Одним из важных вопросов является. Поэтому проводится постоянный мониторинг мелиоративного состояния более 274,9 тыс. Га орошаемых земель в Бухарской области, основанный на наблюдениях, оценках изменений мелиоративных условий и прогнозируемых ожидаемых изменениях, что способствует повышению продуктивности сельскохозяйственной продукции. разработка мероприятий и контроль за их выполнением.

Необходимо выяснить, как эти меры повлияют на мелиорацию зе-

мель. Кроме того, использование 747,0 км основных дорог и 2096,8 км государственных межконтинентальных трубопроводов общей протяженностью 7981,7 км и эксплуатация 5137,9 км внутренних дренажных сетей для поддержания их технического состояния. Требуется много времени для оказания технической помощи пользователям и выработки рекомендаций для соответствующих действий.

Меры, принятые в последние годы для реформирования сельского хозяйства, развития фермерских хозяйств, создания производственной и рыночной инфраструктуры, позволили создать реальный класс сельских собственников, увеличить сельскохозяйственное производство и увеличить доходы в сельской местности.

В то же время текущее состояние мелиорации орошаемых земель пре-

пятствует дальнейшему росту урожайности и увеличению доходов сельхозпроизводителей.

Неадекватный системный подход к формированию мелиоративных проектов, а также четкие источники финансирования, плохая работа водохозяйственных сооружений и ассоциаций водопользователей в последние годы привели к снижению мелиорации земель, повышению уровня подземных вод и минерализации.

В результате на сегодняшний день более 87% орошаемых земель находится в различных засоленных районах.

Был принят ряд постановлений и постановлений Правительства с целью дальнейшего устойчивого развития сельскохозяйственного производства, улучшения мелиорации земель, повышения их продуктивности и, как следствие, повышения урожайности, а также совершенствования механизма организации и финансирования мелиорации земель.

Коренное улучшение мелиоративного состояния орошаемых земель на период 2018-2022 гг. Было определено в качестве одного из важнейших приоритетов развития сельского хозяйства, в том числе в следующем. Радикально изменить подходы к разработке и реализации программ по улучшению мелиорации орошаемых земель на основе строгого разделения обязанностей и повышения ответственности среди заказчиков и исполнителей мелиоративных работ;

Технический контроль за реконструкцией, строительством и ремонт-

но-восстановительными работами на основных (межрегиональных), межрайонных и межхозяйственных мелиоративных объектах;

Право систематически измерять объем выполненных работ, а также право на проведение проверок документации и проверок целевого использования средств, выделяемых на мелиорацию, направлено на улучшение мелиоративного состояния орошаемых земель.

Кроме того, в соответствии с вышеуказанными решениями в области было создано 4 государственных унитарных предприятия. Это государственные унитарные предприятия «Бухородавсусмспудрат», «Ромитандавсусспудрат», «Каракульдавсусспудрат» и «Шофиркондавсусмспудрат». Преимуществом государственных унитарных предприятий является качество мелиоративных работ, учитывая современное оборудование и опытный персонал.

Основная работа в этом направлении заключается в мониторинге мелиорации земель, в основном путем измерения уровня грунтовых вод и уровней давления, определения их минерального состава, мониторинга качества сточных вод, используемых для орошения, и определения засоленности орошаемых земель, а также засоления почвы. Определение эффективности выщелачивания, которая зависит от качества их осуществления.

Кроме того, регион должен осуществлять мониторинг и проводить работы по крупномасштабному дренажу воды

из всех внутренних, межхозяйственных и орошаемых территорий, которые зарегистрированы во всех АВП на орошаемых землях, а также разработать и внедрить меры по улучшению их технического состояния.

Режим работы существующих вертикальных дренажных скважин в Бухарской области будет пересматриваться и контролироваться в течение года с использованием проб воды, отобранных из вертикальных дренажных скважин, где это необходимо, и проанализированных химической лабораторией, а также технического состояния вертикальных дренажных скважин в регионе.

Чтобы оценить мелиоративное состояние орошаемых земель и разработать необходимые меры, соответствующие агентства создадут карту уровня подземных вод и минерального состава каждого региона 1 апреля, 1 июля и 1 октября в каждом регионе.

Карта также составлена на основе вегетационного периода на основе средней глубины глубин подземных вод этого периода и играет ключевую роль в мелиоративном кадастре.

Мелиоративный кадастр также используется для составления карты засоления земель раз в три года во всех районах.

Кроме того, капитальный ремонт и реконструкция существующих межхозяйственных дренажных сетей в регионе выполняются Северным, Центральным, Бухарским, Денгизкульским, Парсанкульским и Ташкудукским (ГД) узлами.

Подразделения мелиорации собирают информацию о мелиоративном состоянии орошаемых земель, в том числе технические данные по планированию и обслуживанию дренажных систем, мониторингу работы вертикальных дренажных скважин и составлению графика их эксплуатации. Было бы целесообразно сделать следующее для улучшения утилизации орошаемого урана в Бухарской области. Это следующие.

– Особое внимание следует уделить очистке и новому строительству замкнутой закрытой дренажной сети. – Весной и летом в стволах, межрайонных и межхозяйственных траншеях водоросли растут и вызывают резкое повышение уровня воды. По этой причине целесообразно разработать и применить методы и оборудование для очистки отверстий в водорослях.

– По завершении работ по ремонтно-реставрационным работам передача внутренних дренажных сетей на баланс землепользователей (ферм) для технического обслуживания.

– Создание регионального филиала Государственной компании «Узпромстройстрой» для реализации проектов по строительству и реконструкции крупных объектов водоснабжения в регионе.

– Экспедиции следует распределять по централизованному экспедициям для проектирования современного ирригационного оборудования, дренажных систем, с целью быстрой оценки орошаемых земель с использованием

передовых методов, быстрого агрегирования данных.

– Улучшение мелиорации земель в Бухарской области является наиболее важной и необходимой областью, и целесообразно рассмотреть и внедрить финансовые стимулы для специалистов, работающих на местах, с целью повышения эффективности мелиоративных объектов.

– Необходимо построить гидростаты в дренажных отвалах с целью получения точных проб воды для анализа дренажных и дренажных вод. – Необходимо усовершенствовать и внедрить методы быстрого и качественного «контактного» определения засоленности почвы.

Литературы

1. Национальный доклад об охране окружающей среды и использовании природных ресурсов в Республике Узбекистан. – Ташкент: ЧИНОР ЭНК, 2006. -296 б.
2. Национальный доклад о состоянии окружающей среды и использовании природных ресурсов в Республике Узбекистан (2008-2011 гг.). – Ташкент: CHINOR ENK 2013. -258 с.
3. Ирригация Узбекистана -Ташкент: Наука, 1979. Том III. – 356 с.
4. Рашидов Н.Р., Хайитов Ю.К., Буриев С.Б. Нажмите здесь 40-42.
5. Хикматов Ф. и другие Гидрометеорологические условия и водные ресурсы бассейна реки Зарафшан. – Ташкент: «Наука и технологии», 2016. -276 с.

СОЛНЕЧНАЯ УСТАНОВКА ДОСТУПНАЯ ДЛЯ НАРОДНОГО ПОТРЕБЛЕНИЯ

Ж.Р. Кодиров¹, Б.А. Хикматов²

¹Докторанта кафедры «Физики» Бухарского Государственного Университета, Узбекистан.

²Магистр кафедры «Физики» Бухарского Государственного Университета, Узбекистан.

Аннотация: Солнечная технология, имея ряд неоспоримых достоинств, в свою очередь является одной из самых дорогих в мире, в следствие чего менее популярна в применении на практике. В данной статье приводится технология изготовления солнечного параболического концентратора своими руками, а также некоторые данные, полученные с этой установки.

Ключевые слова: солнечная энергия, технология производства, параболический концентратор, температура, солнечная радиация.

В основе практически всех видов возобновляемых источников энергии лежит энергия излучения Солнца. Солнечная энергия – экологически чистый возобновляемый источник энергии, роль которого в современном мире легко оценить. Большая часть производимой энергии, вырабатываемой на ТЭЦ, сопровождается химическим загрязнением окружающей среды, истощением природных ресурсов и приводит к «тепловому загрязнению Земли».

Климатические условия нашего региона позволяют использовать солнечную энергию практически весь год, не считая некоторые пасмурные дни в осенне-зимний период. Существенная часть населения на территории страны живут в отдаленных пустынных и горных местностях. Для таких регионов использование собственных источников энергии является экономически целесообразным. Преобразование

солнечной энергии в теплоту и электричество представляет большой интерес для удалённых потребителей.

Солнечная технология, имея ряд неоспоримых достоинств, в свою очередь является одной из самых дорогих в мире, в следствие чего менее популярна в применении на практике. Несомненно развитие гелиотехники в Средней Азии, а в частности в Узбекистане, привело бы к большим положительным результатам в сфере энергетики, что в свою очередь решило бы сразу несколько проблем, среди которых обеспечение беспереывным электричеством отдалённые населённые пункты. Благодаря нынешним проводимым реформам в стране, вполне реальна возможность создания условий для серийного производства солнечной технологии за счет привлечения зарубежных инвесторов, которых можно заинтересовать весьма перспективными проектами в этой обла-

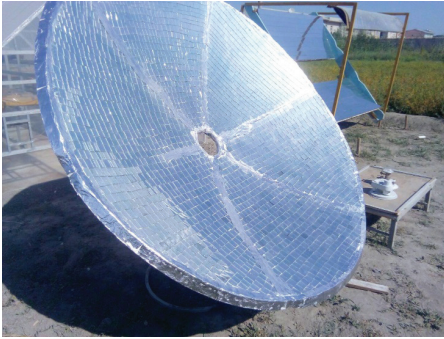


Рис.1 Внешний вид изготовленного параболического концентратора

сти. Но загвоздка дела в том, что найдется ли на нашем рынке покупатель и будет ли спрос, ведь никому не секрет, что наш человек по складу ума не всегда отдаст копейку больше в сторону дорогой и неизведанной инновации, так как не любит рисковать. Как втереться в доверие и донести простому жителю из далекого села, что «переплачивая» сейчас, в дальнейшем они будут лишены заботы думать об электричестве, так как окупив свою стоимость, в их услугах будет бесплатная энергия. Мы предоставим времени решение этого щепетильного вопроса. Наше дело – максимально убавить ограничения использования солнечной энергетики, а также сделать её доступной в цене. Для этого необходимо изучить все возможные варианты производства. Мы предлагаем к рассмотрению наше собственное изготовление параболического солнечного концентратора на основе старой негодной в применении спутниковой антенны. Изначально обычную офсетную параболическую антенну очистили от за-

грязней и избавили поверхность от лишней шероховатости. На внутреннюю поверхность антенны приклеив хлопчатобумажную материю, дали ей просохнуть. На подготовленную поверхность антенны поочередно приклеили кусочки зеркала размером 3x4см. В результате получился самодельный недорогой параболический концентратор (рис.1), на котором проводились научные эксперименты.

В летний период времени мы применили наш концентратор на практике, а именно с утра до вечера измеряли температуру солнечного потока, падающего на его фокус. Расчетным путем вычислили солнечную радиацию и количество полученной энергии. Все полученные данные приводятся в таблице 1.

Обобщая вышесказанное, мы пришли к выводу, что самостоятельно изготовленный солнечный концентратор пригоден на практике для нагрева воды и может применяться в бытовых условиях при обогреве помещения, снабжении горячей водой жилых домов и загородных участков. Помимо этого возможно их применение в более масштабных целях, например, для создания мини ТЭС, плавлении металлов. Для максимального и эффективного использования в будущем планируется дополнить нашу установку паровым двигателем с целью выработки бесплатной электроэнергии. Особенно необходимо отметить самую важную сторону нашего изобретения, а именно дешевизну и доступность. Так, что надеемся не за горами то время, когда

Таблица 1.

Динамика тепловых параметров параболического концентратора в часовой интервал дня в летний период времени

№	Часовой интервал	Наружная температура воздуха, °С	Температура в фокусе параболического концентратора, °С	Солнечная радиация, Вт/м ²	Количество энергии, МДж * ч
					Параболического концентратора
1	8.00-9.00	32	192	418	3.83
2	9.00-10.00	36	291	528	4.82
3	10.00-11.00	42	332	671	6.14
4	11.00-12.00	44	394	770	7.05
5	12.00-13.00	44.5	412	814	7.45
6	13.00-14.00	45	425	825	7.55
7	14.00-15.00	46	440	803	7.35
8	15.00-16.00	48	511	770	7.05
9	16.00-17.00	46	473	605	5.54
10	17.00-18.00	42	412	462	4.23
11	18.00-19.00	40	394	330	3.02
12	19.00-20.00	38	248	154	1.41

во всех уголках нашей необъятной страны будут светиться наши мини солнечные концентраторы.

Литературы

1. Даффи и Бекман (2005), Солнечная инженерия тепловых процессов, Четвертое издание.
2. Jobir Kodirov, Sabina Khakimova. Analytical Review of Characteristics of Parabolic and Parabolocylindrical Hubs, Comparative Data Analysis Obtained On them. International Journal of Advanced Research in Science, Engineering and Technology. Vol. 6, Issue 8, August 2019. pp 10535-10539.
3. JR Kodirov, S Sh Khakimova, Sh M Mirzaev ANALYSIS OF CHARACTERISTICS OF PARABOLIC AND PARABOLOCYLINDRICAL HUBS, COMPARISON OF DATA OBTAINED ON THEM. Journal of TIRE № 2, 2019 г. 193-197 pp.
4. Kodirov J.R., Hikmatov I.I., Mirzaev Sh.M. Creation of solar concentrators and data analysis obtained on them in the summer period under the conditions of the bukhara area. Scientific-technical journal (STJ) FerPI, ФарПИ ИТЖ, НТЖ ФерПИ, 2020, Т.24, №1).

ОПЫТ РАБОТЫ УСОВЕРШЕНСТВОВАННОГО СОЛНЕЧНОГО СУШИТЕЛЯ ПАРНИКОВОГО ТИПА ДЛЯ СУШКИ ВИНОГРАДА

С.С. ИБРАГИМОВ

Докторанта кафедры «Физики» Бухарского Государственного Университета, Узбекистан.

Аннотация: Высокая степень солнечной радиации, падающая на территории стран Средней Азии, в особенности, Узбекистана и Туркменистана, дают возможность максимально использовать солнечные установки. В данной работе изучены режимы работы солнечной установки типа усовершенствованного парника. Сушилка типа парника обмотана полиэтиленом. Нижняя часть сушилки теплоизолирована и расположена на поверхности размером 6,5х3м². Для поддержания влажности в сушилке применяется метод естественной конвекции. Этот процесс осуществляется при помощи 2-х изменений:

- для доступа воздуха дополнительно установили две отверстия
- для выхода воздуха дополнительно установили вытяжку длиной 9 м.

Сушилка построена в Узбекистане городе Бухара. В ней дважды высушили виноград по 800кг. Виноград изначально 3 дня сушили при влажности 82%, затем на протяжении 5 дней на солнце. Высушенный таким образом виноград полностью защищен от насекомых, вредителей, пыли и дождя. Помимо этого сушеный виноград получился чистым и качественным.

Ключевые слова: тип парник, изоляция, вытяжка, усовершенствованный, солнечная сушилка.

В последние 30 лет разработаны несколько видов солнечных сушителей, но они рассчитаны на 10-50 кг свежих фруктов и овощей и это не удовлетворяет потребности населения. Кроме этого, во многих устройствах для обеспечения потока воздуха использовались дополнительные оборудования (вентиляторы, солнечные батареи и т.д.), а также, для согревания воздуха внутри устройства пользовались дополнительными плоскими коллекторами. Это привело к тому, что себесто-

имость сушительного устройства резко повысилась. К тому же, создание такого устройства требует дополнительных знаний и навыков.

Солнцесушитель парникового типа установлен в городе Бухара Узбекистана. Ширина устройства -3 м, длина -6,5 м и высота -2,2 м. В сушителе существует два отверстия с площадью 20х20см², которые служат возникновению воздушного потока (естественной конвекции), в зазорах между противоположными стенами, в верхней части



1-расм. Изображение усовершенствованного сушителя парникового типа.

установлен дымоход длиной в 9 м. Сушительное устройство состоит из стон, одна из которых составляет 40° от горизонта, а другая 50° . Изображение сушителя приведено на рисунке 1.

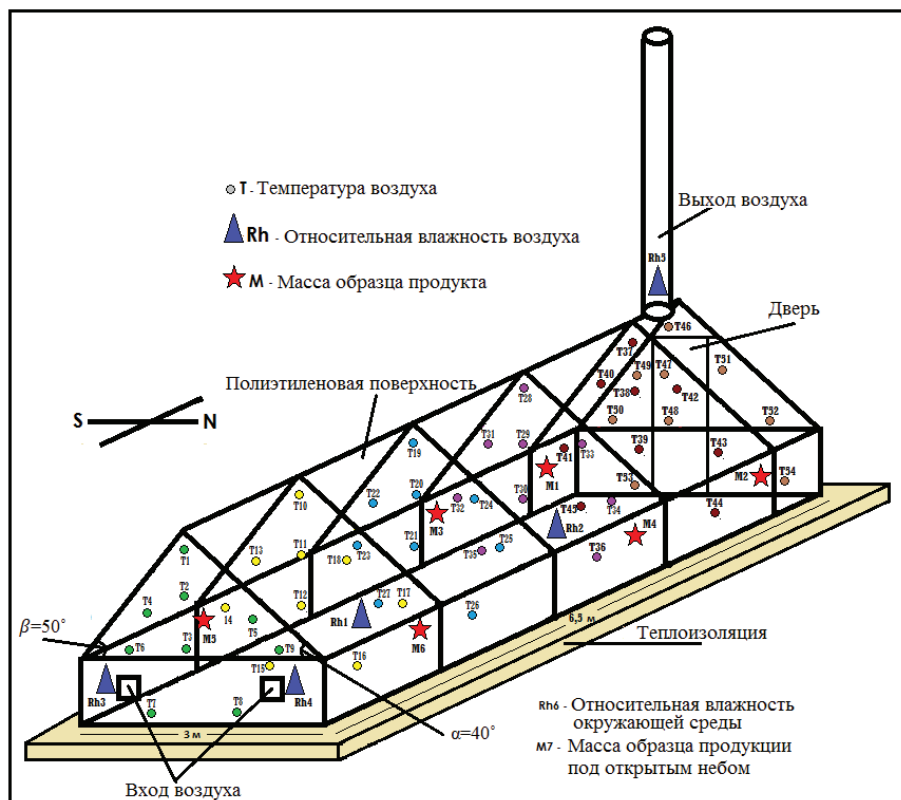
Солнечные лучи проникают через полиэтилен, которым покрыто устройство и согревают воздух внутри сушителя, продукцию, а также, изолированную поверхность. Воздух атмосферы проникает вовнутрь сушителя через отверстия, которые находятся внизу с боковой стороны. Под влиянием солнечных лучей согревается воздух внутри сушителя и сушит продукцию. Сверху с противоположной стороны от отверстий проникновения воздуха, установлен дымоход, через которого выходит наружу теплый, влажный воздух, и в результате внутри сушителя происходит процесс естественной конвекции. Поток теплого воздуха, протекая через отверстие, забирает с собой влагу (в процессе естественной конвекции) иссушаемой продукции, и выходит через дымоход. Под влиянием

теплого воздуха влажность продукции испаряется и это ускоряет процесс сушки.

В настоящей работе экспериментально показано, что в солнечном сушительном устройстве парникового типа можно высушить 800 кг винограда (первичная влажность 82%). В сентябре – октябре месяцах 2018 года было проведено два опыта. Показания пиранометра, гигрометра и термомпар, каждый час фиксировались.

В каждом эксперименте вовнутрь сушителя разместили по 800 кг винограда. Для размещения винограда по полкам внутри сушителя, имеется специальный проход. Время получения результатов эксперимента продолжалось от 08:00 до 17:00. Процесс сушки продолжался до получения необходимого уровня влажности. Опытные образцы продукции разместили в разных местах сушителя и периодически, каждые два часа взвешивались на электронных весах (FEJ-1000B). Контролировалась и сравнивалась влажность образцов продукции, расположенных под открытым небом и внутри сушителя. В процессе сушки, влажность образцов продукции измерялась в продолжение 24 часов и получены следующие данные: испарение влажности продукции в течении 24 часов составляет: внутри сушителя – 21%, и под открытым небом 12% (продолжительность 24 часа, точность 0.5%).

Процесс эксперимента по солнечному сушителю парникового типа, проходил в сентябре-октябре 2018 года. За время сушки, солнечная



2-рисунок. Схематическое изображение сушителя винограда. Расположение точек измерения внутри сушителя: температура (Т), относительная влажность внутри сушителя (Rh) и влажность продукции (М).

радиация, проникающая в сушитель, резко поднимается от 8:00 до 13:00 (18 октября поднимается: от 1,1 МДж/м² до 3,47 МДж/м², 19 октября от 1,05 МДж/м² до 3,36 МДж/м², 20 октября от 0,94 МДж/м² до 3,3 МДж/м²), но, после 13:00 ощутимо снижается (18 октября от 3,47 МДж/м² до 0,44 МДж/м², 19 октября от 3,36 МДж/м² до 0,28 МДж/м², 20 октября от 3,3 МДж/м² до 0,55 МДж/м²) и меняется под влиянием туч. На рисунке 3-(а,б,с) показаны ежедневные измене-

ния солнечной радиации. В рисунке 4-(а,б,с), в процессе опытов, сравнены показания температуры воздуха (T_2 , T_{12} , T_{21} , T_{30} , T_{39}) в пяти местах солнечного сушителя с температурой воздуха окружающей среды (в течении дня).

Можно было сравнить изменения температуры на разных точках в разных высотах сушителя. Сравнённая в пяти местах температура не на много отличается от температуры на разных высотах. Кроме того, температура воздуха на каждой точке сушителя суще-

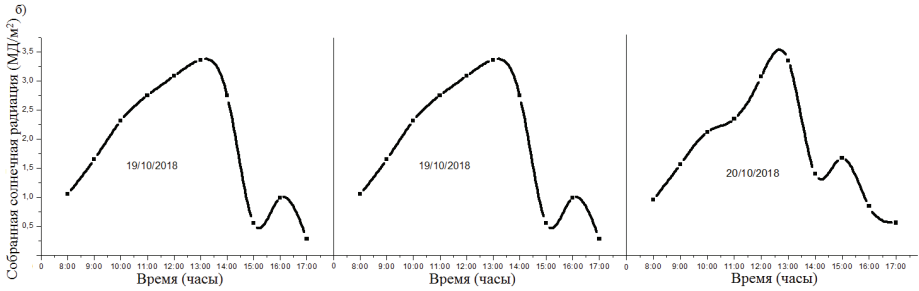


Рисунок 3-(а,б,с). Изменение солнечной радиации в течение времени во время сушки винограда.

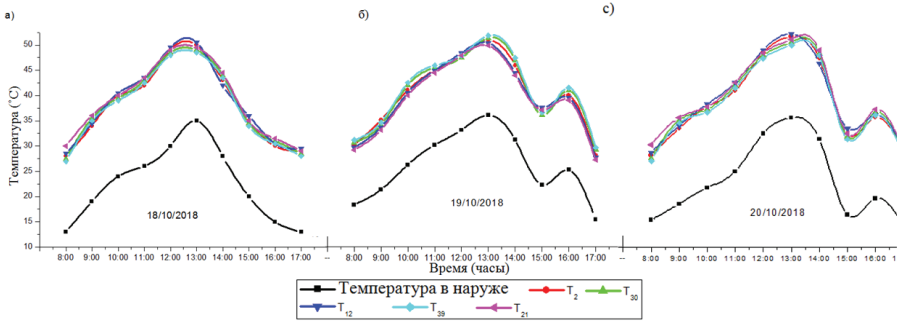


Рисунок 4-(а,б,с). Изменение температур внутри сушителя и окружающей среды в течение времени, в процессе сушки винограда

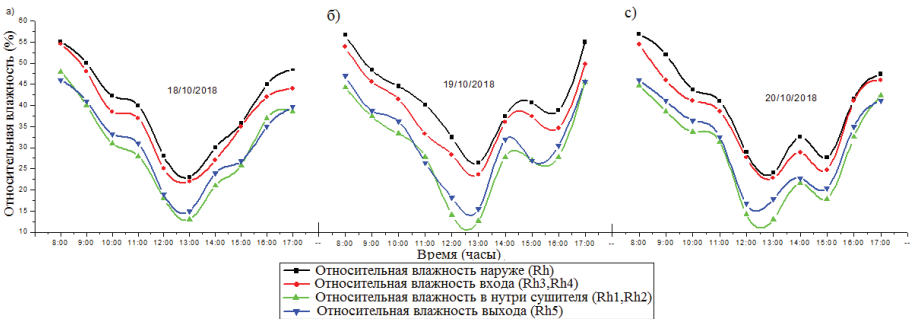


Рисунок 5-(а,б,с). Изменения относительной влажности внутри сушителя и воздуха атмосферы; относительная влажность входящего и исходящего воздуха внутри сушителя в течение времени.

ственно отличается от температуры воздуха атмосферы (температура воздуха на каждой точке внутри сушителя выше температуры воздуха атмосферы в среднем на 15, 16 °С).

В рисунке 5-(а,б,с) сравнены относительные влажности воздуха окружающей среды и воздуха внутри сушителя в процессе сушки винограда.

В первой половине дня, по истечении определенного времени, в связи с температурой на разных точках сушиителя, снижается относительная влажность (18 октября от 48% до 13%, 19 октября от 35% до 12%, 20 октября от 41% до 15% снижается), а во второй половине дня все наоборот, (18 октября от 13% до 38,6%, 19 октября от 12% до 36%, 20 октября от 15% до 39% поднимается). На разных высотах внутри сушиителя относительная влажность особо не отличается, но в то же время есть существенная разница между относительной влажностью воздуха атмосферы и относительной влажностью во всех точках внутри сушиителя. Относительная влага воздуха ниже температуры окружающей среды

Заключение

Для изучения режима работы усовершенствованного солнечного сушиителя парникового типа, в гелиополиго-

не БухГУ дважды высушен виноград в количестве 800 кг. Выяснено, что при сушке винограда в солнечном сушильнике парникового типа, продукция выигрывает во времени сушки (48 часов), чем при сушке на открытом воздухе. К тому же, продукция, высушенная в нашей сушилке, лучшего качества и цвета. Срок работы солнечного сушиителя парникового типа – 2 года. Более десяти штук такого устройства, в данное время используются в малообъемных фермерских хозяйствах. И уже получена продукция- высококачественный изюм.

Литературы

1. Fudholi A, Sopian K, Ruslan M.H, Alghoul M.A, Sulaiman M.Y. Review of solar dryers for agricultural and marine products. Renewable and Sustainable Energy Reviews 2010;14:1–30.
2. J. Kaewkiew, S. Nabnean, S. Janjai. Experimental investigation of the performance of a large-scale greenhouse type solar dryer for drying chilli in Thailand. Procedia Engineering 32 (2012) 433 – 439.

HEAT AND MASS EXCHANGE IN A GREENHOUSE SUNNY DESIGNER WITH A TWO ROOF ISOLED TRIANGLE

Bobokhon Razhabov¹, Salim Ibragimov²

¹Senior Lecturer, Department of Physics, Bukhara State University, Uzbekistan.

²Doctoral student Department "Physics" Bukhara State University, Uzbekistan.

Abstract: To solve national economic problems, in particular to obtain drinking water, of particular interest is when solar energy is used. Currently, desalination of mineralized water by solar radiation requires relatively simple plant models.

Keywords: solar energy, greenhouse, desalination plant, translucent surface, insulated container, black polypropylene film.

Introduction

The article is devoted to the results of an experimental study of the optimal operating mode and the study of heat and mass transfer during evaporation and condensation in a greenhouse solar desalination plant with a gable isosceles triangle (Fig. 1.).

The studied greenhouse solar desalination plant consists of two pitched-I and a supporting part (bottom) -II. After sealing the installation frame with plastic film 2, the gable desalination unit-I is inserted onto the support part-II of the installation.

The structure of the installation includes: side walls and the bottom of the housing 1 with plastic film 2, the housing 1 is made of wooden bars 6, a heat-insulated container 3 with mineralized water is installed with a gap to its side walls and the bottom, the housing 3 is made of stainless steel 4 and coated heat insulator 8, to collect condensate is a container 4, which is made of plastic, at the bottom of the insulated tank 3 is installed a light shield 5 made of black polypropylene film. The height of the first part of the installation is 0.5 m and the length is 2.25 m. [1].

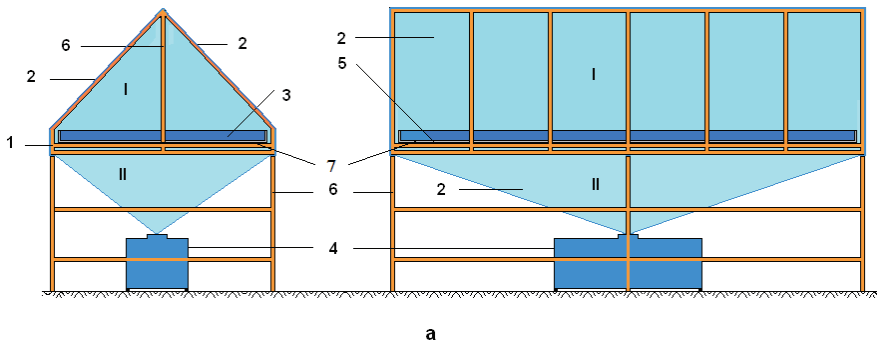


Fig. 1. scheme of a greenhouse gable solar desalination plant with the presence of pointers to structural elements. 1-Housing including side walls and bottom. 2-light transmitting surface. 3-Insulated tank with mineralized water. 4-capacity for collecting condensate. 5-Screen made of black polypropylene film. 6-frame for the formation of the shape of the casing of the solar desalination plant. 7-heat insulator.

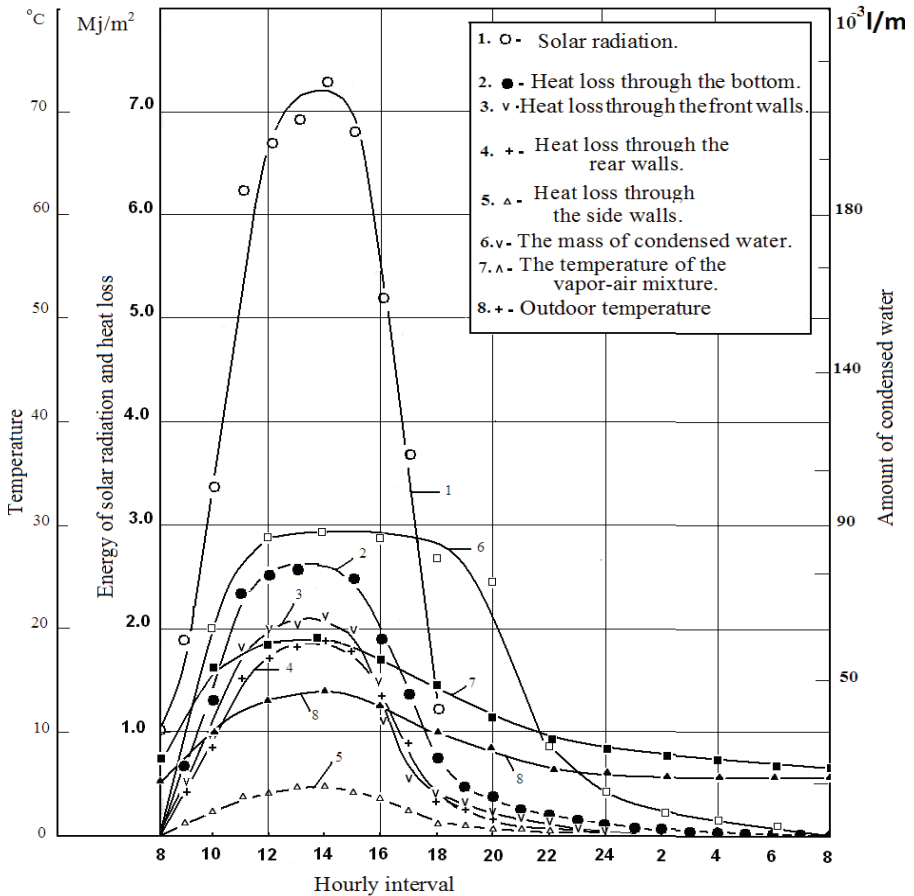


Fig. 2. The dependence of some thermal parameters on time.

Desalination plant operation: solar radiation passing through a polyethylene surface heats the light screen 3 from a black film from the side and side walls of the body of an insulated tank, most of the heat flux is absorbed directly by mineralized water. From the light screen, the heat flux is transferred to the heating and evaporation of mineralized water formed by the air-water mixture, which condenses on the surface of the inner gable and side surfaces of the polyethylene film to the walls. Condensate flowing down the inner walls is collected in the bottom of desalination unit II, from where it enters the tank 4.

From this desalination plant in tests with respect to the solar energy entering the

desalination unit ($22,5 \frac{\text{Mj}}{\text{m}^2}$ per day), the condensate yield reaches about 7-8 liters per day with an area of m^2 of water evaporation [1].

The results of field experimental studies of the optimal operating mode of the solar desalination plant are presented in Fig. 2. how the dependence of some heat engineering parameters of the installation on the hourly interval.

It should be noted that in the chambers of greenhouse solar desalination plants there is heat and mass transfer complicated by phase transformations on the surfaces of mineralized water and on the surface of a plastic film.

There are works devoted to a separate study of the evaporation process from a flat surface into a total volume, the process of condensation of steam from a vapor-air mixture on an inclined surface [2].

To establish the criteria equations, determine the heat and mass transfer coefficients and heat fluxes on the surfaces of the greenhouse solar desalination plant during evaporation and condensation, depending on the specifics of the limited volume of the desalination chamber shape, its size, and camera angle, studies were conducted on the model shown in Fig. 1.

Heat transfer coefficients and convective heat flow to the desalination plant under study are represented by the following initial data.

For the process of water evaporation:

-the temperature of mineralized water during the day varies from

$$t_1 = 27^{\circ} C \text{ before } t_2 = 50^{\circ} C;$$

- the thickness of the mineralized water that is filled into the container, $d = 0,9 \text{ m};$

-heat vaporization of water, $r = 2300 \frac{\text{J}}{\text{kg}};$

- acceleration of gravity, $g = 9,81 \frac{\text{m}}{\text{s}^2};$ -average temperature $\bar{t} = \frac{t_1 + t_2}{2} = 38,5^{\circ} C$

Initial data for the calculation: temperature of the vapor-air mixture -38,5 °C: coefficient

of thermal conductivity - $\lambda = 0,627 \frac{\text{Wt}}{\text{m} \cdot \text{K}};$ Prandtl diffusion number - $\text{Pr} = 4,36$

; kinematic viscosity of vapor-air mixture - $\nu = 0,659 \cdot 10^{-6} \frac{\text{M}^2}{\text{s}}$, the coefficient of

volume expansion of the vapor-air mixture- $\beta = \frac{1}{T} = \frac{1}{311,5} = 3,21 \cdot 10^{-3} \frac{1}{\text{K}}$ [3].

Grashof criterion is calculated by the formula:

$$Gr = \frac{g\beta(t_1 - t_2)d^3}{\nu^2} = \frac{9,81 \cdot 3,21 \cdot 10^{-3} \cdot 23 \cdot (0,03)^3}{(0,659 \cdot 10^{-6})^2} = 45,06 \cdot 10^6$$

To calculate the heat transfer coefficient under natural convection in a large volume of coolant, a criterion dependence of the form is usually used $\bar{Nu} = B(Gr \cdot Pr)^n$. [4]

By the value of the work $Gr \cdot Pr = 45,06 \cdot 10^6 \cdot 4,36 = 1,96 \cdot 10^8$ the value of B and n is chosen according to [4] as B=0,135, n=1/3.

Then the Nussel number matters:

$$\bar{Nu} = 0,135(Gr \cdot Pr)^{\frac{1}{3}} = 78.$$

Conventional heat transfer coefficient on the surface of the evaporator:

$$\bar{\alpha} = \frac{\bar{Nu} \cdot \lambda}{d} = \frac{81 \cdot 0,627}{0,9} = 54,34 \frac{\text{Вт}}{\text{м}^2 \cdot \text{К}}.$$

The heat flux emitted through the surface area of mineralized water:

$$Q = \bar{\alpha} \cdot F \cdot (t_1 - t_2) = 54,34 \cdot 2,03 \cdot 23 = 2537 \text{ Вт}.$$

For the condensation process:

Conventional heat transfer coefficient on the front surface (south side) of condensation, with the initial data: $t_1 = 29 \text{ }^\circ\text{C}$, $t_2 = 41 \text{ }^\circ\text{C}$, $\bar{t} = 30 \text{ }^\circ\text{C}$. $\lambda = 0,612 \frac{\text{Вт}}{\text{м}^2 \cdot \text{с}}$, $Pr = 5,45$, $\nu = 0,805 \cdot 10^{-6} \frac{\text{м}^2}{\text{с}}$, $\beta = 3,3 \cdot 10^{-3}$ [3], $Gr = 5,45$; $Gr \cdot Pr = 2630,17$,

$$\bar{Nu} = 3,861 \text{ and } \bar{\alpha}_{\text{before}} = 3,38 \frac{\text{Вт}}{\text{м}^2 \cdot \text{К}}, F = 1,6875 \text{ м}^2$$

The heat flux consumed through the surface area of the plastic film:

$$Q_{\text{front surface}} = 3,38 \cdot 1,69 \cdot 12 = 68,45 \text{ Вт}. Q_{\text{front surface}} = Q_{\text{Back surface}} = 68,45 \text{ Вт}.$$

References

1. Razhabov B.Kh., Abdullaev Zh.M., Mirzaev Sh.M. Optimization of the geometric dimensions of a single-stage greenhouse desalination greenhouse, taking into account the accumulation of solar energy // Reports of the Academy of Sciences 2010. No2. from. 39-44.
2. B. Kh. Razhabov, Sh.M.Mirzayev, Zh. M. Abdullaev. Technique for calculating geometric dimensions of a greenhouse-type solar-based one-cascade apparatus for de mineralizing water. Applied Solar Energy. December 2010. Volume 46, Issue 4, pp 288-291.
3. Mikheev M.A., Mikheeva I.M. The basics of heat transfer. M., "Energy". 1973.-320 Art.
4. Baskakov A.P., Berg O.K., Kuznetsov Yu.V., Filippovsky N.F. Heat engineering. Textbook for high schools. Under. Ed. Baskanova A.P.-M., Energy Publishing House, 1982.-264 Art.
5. Bayramov R.B, Seitkurbanov S. Desalination of water using solar energy, Ashgabat. "ILIM", 1977.-146 Art.

PLANNING MIXED ABILITY CLASSES

Ibrohimova Sharifakhan Tulqin qizi, Sohiba Otaxonovna,

Student of English philology faculty of Uzbek State World Languages University, Tashkent, Uzbekistan. Teacher of the department of Intensive teaching English, Uzbek State World Languages University, Tashkent, Uzbekistan.

Abstract: *Mixed-ability classes are very common in schools and universities all around the world. These classes consist of students with different levels of English from absolute beginner to upper-intermediate. This article attempts to describe innovative and interesting ways to deal with this issue.*

Key words: Mixed ability classes, open-endedness, ongoing activities, pair work, language games.

Mixed ability classes can be considered as greatest detriments at English language teaching classes. During the time, teaching group of students teacher frequently faces a challenge when language instructor has to teach students who are clearly of different levels and abilities. Learners may have dissimilar language background, learning ability, learning speed and motivation. Mixed ability class is the condition which insists on original solutions and innovative strategies. There are several strategies that language teacher can use to deal with this problem.

1. Structuring the lessons that activities have more open-ended possibilities

Although open-endedness allows minimal preparation by the teacher, it may achieve the maximum involvement of all kinds of learners within the MAC (Prodromou, 1995). This is due to its advantage to allow learners at all levels to work on the same task but at their own pace. Teacher can put the class into small groups and imply an activity. For example, teacher can ask learners to write as

many sentences about one particular topic in fixed amount of time. This strategy will create an environment where each student will be able to contribute to the best of their ability without feeling inadequate or under-challenged.

2. Creating ongoing activities

As we know in the Mixed ability classes have different learners with distinct learning ability and divergent interests, there will be situations where one or two comparable more competent and capable students who finishes given task ahead of the rest of the class. In order to occupy them teacher can create ongoing individual projects for students to resume once they have completed all set tasks. For instance, if teacher gives reading tasks student who finishes the work can write short review on this reading passage or learner can be asked to study new words from the passage.

3. Using level-specific materials

One of the primitive advantages of Mixed ability classes is that fast learners can be motivation to other students. Besides, an outstanding and knowledgeable students

can help slow learners to comprehend the intricate themes. Pair work between a weaker and stronger students will allow them to communicate and help each other in a less public environment. Additionally, during this communication stronger student will feel responsibility and during further lessons he/she will try to support weaker student. Furthermore, stronger student takes an advantage of this interaction by revision of received information. At the same time, slow learner student will obtain one to one help without feeling incapability and without being discouraged to learning due to public judgment.

4. Language games and stories

In spite the fact that, students in Mixed ability class exhibit differences in prior knowledge and ability they seem to share a great similarity: they all value pleasure (Prodromou, 1995). Different quizzes and language stories can help to satisfy learners' need to find pleasure in learning process. Games as being powerful language learning tool can help both teacher and learners to make the process vivacious and active. Language games e.g. card games may solve problems related to mixed ability classes as they allow flexibility which is crucial in a class with many proficiency levels. (Strategies of Accommodating Mixed Ability Classes in EFL Maria Xanthou and Pavlov Pavlou, 2002). The teacher can distribute with easier items assigning simple tasks to lower level students and instructor can organise more complex cards with difficult tasks to higher level students.

5. Use a variety of media

The question of mixed ability goes beyond the specific skills of individual

students. It's also a question of what media and tools the teacher uses. Some kids might react to and engage with audio tracks, while others might remember vocab faster from visual prompts or videos. The upshot is that effective teaching often relies on using a very wide range of materials. That makes lesson preparation and curriculum all important, because you'll need to ensure you plan sessions that lend themselves to all sorts of people across the whole term.

Homework

When teaching blended capacity classes, the weaker students will be missing things during the lesson, or failing to comprehend. One solution for this position can be giving them homework which really recycles the class work. The stronger students may feel held back during the class, so give them more challenging work. So that different students with unequal abilities can take benefit from the classes fully.

All in all, we cannot deny the fact that teaching in the mixed ability classes can be challenging. Even though, if educator is aware of methods and strategies which are useful in the MAC, this won't make a big problem. When teacher acts as a bridge between stronger and weaker learners it can create the perfect condition and helps to keep the balance in the classroom. If teacher can keep the harmony in the class teaching and learning in the MAC turns to an advantage.

References

1. Айкина Т. Ю. Teaching English in Mixed Ability Classes // Молодой ученый. 2011.11.2. pp 144-146.

2. Bowler, B. and Parminter, S. (2000) "Mixed-level tasks". In *English Teaching Professional*, Issue 15, April 2000, pp. 13 – 16
3. Prodromou, L. (1989) "The Mixed-ability Class and the Bad Language Learner". In *English Teaching Forum*, 27 / 4, pp. 2 – 7
4. МЕЖДИСЦИПЛИНАРНЫЕ АСПЕКТЫ ЛИНГВИСТИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ сборник научных трудов. Краснодар, 2016 pp 132- 143.
5. Jason Anderson. What to consider when teaching English in large classes. 10 November 2016 – 08:05 <https://www.britishcouncil.org/voices-magazine/what-consider-when-teaching-english-large-classes>

APPLICATION OF STATISTICAL METHODS IN ECONOMIC ANALYSIS

Abrokhimov Ikboljon Shavkatjon oqli, Suyunov Farrukh Yunus oqli, Boltaev Tulkin Kuzievich

Tashkent Institute of Finance, Uzbekistan.

Abstract: *This article discusses the main statistical methods that can be used or are already used in economic analysis, and highlights their advantages and usage in practice.*

Keywords: Statistical technique, expert evaluation method, deterministic and stochastic methods, cash flow analysis, nonparametric analysis.

In the modern market economy, managers are constantly increasing their need for prompt decision-making, high-quality calculation and forecasting of possible directions of enterprise development. Most of these problems are solved by conducting economic analysis, namely by using modeling in the process of analyzing the financial and economic activities of the enterprise. This fact is one of the prerequisites for the widespread use of statistical methods of analysis. They form a significant part of the methods of economic analysis. This is due to the fact that the use of statistical methods in the economic analysis of the company's activities can significantly increase the responsiveness to various changes in market conditions, as well as provides receipt and management of information that allows managers to make informed and timely management decisions.

In the context of changes in the socio political environment the role of statistics as a factor in the formation of public consciousness is of particular importance due to the significant expansion of publicity and accessibility aggregate statistical information while maintaining the princi-

ple of data's confidentiality. This is one of the most necessary directions for the democratization of society. Expanding the publication of statistical information allows you to better see the situation on the ground, in some regions, focus on

shortcomings and omissions to eliminate them.

The main means of increasing reliability strategic information is further improving the methodology of its formation. It is necessary to review existing methods that are not free from the desire for embellishment results of economic and social development. The return of statistics to a broad social purpose determines the main directions of its development: improving the analysis statistical information, ordering reporting, ensuring its reliability.

It is very important to review the practice of creating static reporting, which was mainly based on solid and expensive information. This negated the use of statistical methods for studying mass socio-economic phenomena. It is necessary to find ways to significantly reduce urgent reporting, overloaded with operational and technical indicators, and to release

Table 1

Types and areas of use of statistical methods in economic analysis

Statistical method		Direction of application in the process of economic analysis
Summary and grouping of economic indicators	1)	Collection and analysis of accounting data;
	2)	Analysis of indicators of the accounting reporting;
		3) Processing of statistical and management reporting data
Sample method and statistical observation		Analysis of individual, complex and generalizing components
		product quality characteristics
Calculation of relative values (rates	1)	Assessment of changes in the structure of indicators over time;
	2)	Analysis of the factors;
growth and growth)	3)	Factor analysis of relative differences
Calculation of average values (average	1)	Determination of average and structural values presented in the form of
arithmetic – simple and		variational series
weighted, average geometric)	2)	Building forecasts based on calculated indicators
The definition of the indexes of the aggregate and	1)	Methods of deterministic factor analysis for assessing relationships
average indications		Identification of the seasonal component of economic analysis fluctuations
	1)	Estimation of the degree of correlation of phenomena based on the pair and multiple regression equations;
Correlation and regression analysis		
	2)	Trend analysis;
	3)	Forecasting using regression equations
	1)	Analysis of changes in output and sales of products, cash, and others
Evaluation of variation indicators		
	2)	Conducting a comparative rating assessment;
	3)	Assessment and analysis of investment processes

enterprises from the petty guardianship of their production and commercial activities. Statistical science faces problems of theoretical justification of volume and structure statistical information that meets the current and future conditions

of a developed economy and the transition to functional principles management.

Table 1 shows the most common statistical tools of economic analysis and the main directions of their use in it.

Table 1 clearly shows that statistical techniques are widely used in various fields of economic analysis. This popularity is explained by the fact that statistical methods play an important role in predicting the behavior of economic indicators, they allow you to analyze and evaluate various options for the development of economic processes, as well as take into account different risk factors (probability) of events.

In our opinion, the most urgent task of conducting economic analysis is to determine the forecast financial condition of the enterprise, as well as to develop and improve existing methods of such forecasting. All forecasting methods used for analyzing the state of the enterprise and building directions for future activities are divided into three groups:

1) Methods of expert assessments, which are a multi-stage survey of experts on specially developed schemes and subsequent processing of the results obtained using the tools of economic statistics. Expert assessments can be used not only for forecasting, but also for developing new weight coefficients and thresholds for controlled indicators.

2) Deterministic methods used in the case of functional relationships, when each value of a factor attribute corresponds to a certain non-random value of the result. As examples of the use of such models it is possible to result model of

factor analysis of DuPont, the form of statement of profit and loss and others. The main advantage of these methods is that they allow you to measure the influence of factors on the value of an economic indicator.

Stochastic methods used in the probabilistic relationship between indicators, and, as a consequence, the probabilistic nature of the construction of such a forecast. The probability of obtaining a more accurate forecast increases with the number of data studied. Methods of this group are actively used in economic analysis and have a large variation of methods that differ in the complexity of algorithms. It is worth noting that the forecast results obtained using statistical methods do not always lead to accurate calculations, due to the fact that they are affected by random fluctuations in the data.

Statistical techniques are also used in the development of methods for assessing the level of risks, for example, business risk characteristics, based on the analysis of the continuity of the circulation of cash flows, that is, working capital, and allows you to predict the level of liquidity and solvency of the organization.

Such a direction of statistical techniques as nonparametric analysis has also found its niche in economic analysis. It uses methods that can be used to measure the relationship between phenomena without using distribution parameters, that is, quantitative values of the attribute.

In summary, we can conclude that due to the many advantages of statistical methods, for example, the deep detail of the analysis when using them, they are

actively used in various areas of economic analysis of the enterprise.

References

1. Averina T. N. Statistical methods in economic analysis: directions and problems of application / T. N. Averina, N. N. Levkina // proceedings of the Tula state University. – 2013. – No. 2. – Pp. 138-143
2. Gabdullina G. K. Method of economic analysis as a way of knowing an economic subject / G. K. gabdullina, G. A. Khaziakhmetova // Problems of modern science. – 2016. – No. 2 (46). – Pp. 135-138.
3. Denisenko R. M. Statistics: place and role in the development of society / R. M. Denisenko // Siberian trade and economic journal. 2014. – No. 1. – Pp. 120

NON-STANDARD LANGUAGE LAYERS AS OBJECTS OF STUDY OF SOCIOLINGUISTICS

Ubaydullayeva Zulkhumor¹, Ubaydullaeva Durдона², Yuldasheva Zarnigor³

¹Elementary School Teacher, School No. 27, Fergana, Uzbekistan.

²Teacher of Kokand Pedagogical Institute, Uzbekistan.

³Master student at Fergana State University, Uzbekistan.

***Abstract:** This article provides information on the Slengs, a new and controversial area of sociolinguistics. History of the formation and development of slang. Their role in youth and social life has been thoroughly explored and illustrated.*

Keywords: sleng, slangueage, argo, jargon, non-standard language layers, vernacular, colloquial speech.

According to linguist Georgiy Kam-sky, “language is a living thing that changes daily.” Today it is not like yesterday, but tomorrow it will change again. Youth slang is a language avant-garde. The slang of youth attracts people with their expressiveness, fun, and joyful words. Sleng has a semantic sense of humor. More successful, but less expensive, is an absurd word game. Vernaculars are words, expressions, grammatical forms and phrases used in the literary language usually for the purpose of a reduced, rough characterization of an object, as well as simple informal speech with these words, forms and phrases [1]. The vernacular is characteristic of poorly educated native speakers, it clearly deviates from the existing literary language norms. The term “colloquialism” was introduced by Dmitry Ushakov in the meaning “speech of an uneducated and semi-educated urban population who does not know literary norms.” Sometimes colloquial words are used intentionally, for example, by politicians or high-ranking officials [2] in order to find a common

language with the target audience. Colloquiality differs from territorial dialects in that it is not localized in one or another geographical framework, but from a literary language (including colloquial speech – its variety) – by its non-codification, non-standardization, and the mixed nature of the linguistic means used. The vernacular is realized in the oral form of speech; however, it can be reflected in fiction and in private correspondence of persons – speakers of vernacular. In general, the sphere of functioning of vernacular is very narrow and limited to domestic and family communicative situations. Speakers of vernacular-1 – elderly citizens with a low educational and cultural level; among speakers of vernacular-2 prevail representatives of the middle and young generations, who also do not have sufficient education and are characterized by a relatively low cultural level. The age differentiation of vernacular speakers is supplemented by gender differences: those who speak vernacular-1 are mostly elderly women, and a significant part who use vernacular-2 are

men. In linguistic terms, the differences between these two layers of vernacular are manifested at all levels – from phonetics to syntax [3]. In relation to vernacular-2 also use the term “general slang” [4]. In the late 1980s and early 1990s, during the era of perestroika, the term “common man” [5], which refers to people who have not received enough education and are usually engaged in non-intellectual work, became widespread in sociology. This Russian-speaking group is distinguished by three main features: field of activity, system of values and goals, language. Signs are arranged in descending order of their importance in determining the social belonging of an individual. The leading parameter that determines whether a particular person belongs to the group of “ordinary people” is the sphere of activity.

The main features of colloquiality at the phonetic level:

- general carelessness of speech. Oiled picture of speech in articulatory and acoustic terms;

- low volume, fast pace, minimum open mouth. Speech is illegible;

- excessive simplification of consonant groups.

- inexpressive intonation.

Slang or slanguage (English slang) – a set of words or new meanings of existing words used in various groups of people [5]. In English lexicography, the term “slang” was widely used around the beginning of the XIX century. The etymology of this word is controversial. The study of slang was influenced by the

English-language culture. J. B. Greenow and J. L. Kittridge described slang as follows: “slang is a tramp language that sticks around literary language and constantly tries to make its way into the most refined society.” The concept of “slang” is mixed with such concepts as “dialecticism”, “jargon”, “vulgarism”, “colloquial speech”, “vernacular” [5]. Many words and phrases, which began to exist as slang, are now firmly included in the literary language [5]. Examples in the Russian language can be the words “cheat sheet”, “hype”, “fail” (meaning “fail”). In contrast to vernacular expressions, educated people, representatives of a certain age or professional group (for example, aka or Threat in computer slang) actively use slang in their speech. Often this just emphasizes belonging to a certain group of people. A well-known example is youth slang or “thieves fenya.” By functional application, controlled languages adjoin slang, in particular simplified technical languages, however, unlike them, slang usually does not imply strict formal regulation and reflects the lively development of colloquial speech. Linguists distinguish the so-called “new vernacular” (“common slang”), which is an extensive group of non-standard lexical and phraseological units, constantly replenished due to various sociolects. These units, going beyond the boundaries of professional and corporate (group) slang, are beginning to be used by wide circles of speakers of a common literary language, not limited by certain social boundaries (age, profession, level of education, common interests, etc.). In Uzbek, we are

talking about such nominative units as grandmothers, idiot, get (someone), zadoibat (someone), cool, hang noodles on the ears, cop, put on the paw, on the ball, bumper, lotion, drum, joke, funny, cool, disassembly, trudge, tugriki, party, hanging out, party, garbage and the like. The main sources of such words in the Uzbek language are youth slang and criminal jargon. Sociolects of a special purpose – jargon, slang and argo – are included in the non-standard language formation. The lack of an accurate linguistic definition makes it difficult to describe them scientifically and creates considerable difficulties especially for applied Uzbek studies. As for the jargon itself, some linguists understand language as jargon (Akhmanova, 1966, 148; Borisova, 1981, 86), while others define it as speech (Filin, 1979, 82; Ozhegov, 1953, 162). Linguists adhering to the third point of view examine jargon as a “special dictionary” (see the works of L. I. Skvortsov, 1964, 1972, 1977; V. D. Bondaletova, 1987, 71-72 and other linguists). When defining jargon, one should put forward the sociolinguistic criterion according to which jargon as a sociolect is an affiliation of variously open different groups of society. Jargon does not have an autonomous set of phonetic, morphological and syntactic indicators and is detected mainly at the lexical and phraseological level. In the hierarchy of linguistic formations, jargon refers to non-standard, which is also justified by the absence of its own signs of systematicity. Due to social changes in the structure of Uzbek society, the nature and character of jargon has

changed, therefore it is incorrect to attribute its use to “declassified elements” in connection with the new social division of Uzbek society, this does not correspond to the real state of affairs. Communication with the criminals of many people who went through prisons and camps, who not only heard this jargon, but also mastered it, led to its active use in everyday life: “Jargon, which has saturated our language to such an extent that we often don’t give a report to the prison camp origin of the words we use is still very tenacious and active (V. Korshunov,” Vyatka Territory “, 20.5.1993). Significantly widespread use of jargon by young people, as evidenced by borrowings from prison camp slang: godfather, head, owner ‘school director, dean’, do autumn, make legs ‘run away from classes’, chuhan, fitting ‘guy’, hava, havchik, havushka ‘food’ combined with Anglo-Americanism: ringovnik ‘phone book’, trawler ‘taxi driver’, file ‘good’, high ‘tall’. It is hardly legitimate to use in Uzbek studies for such phenomena, except for the term jargon, the terms slang and slang. The term slang came into use in English lexicography at the beginning of the 19th century (for details, see Halperin, 1956, 105-112) and went in its definition from a broad understanding when phonetic, lexical, morphological and syntactic differences with established language norms (Patridge, 1935), before its current definition: “Slang – A variety of speech characterized by newly coined and rapidly changing vocabulary, used by the young or by social and professional groups for ‘in-group’ communication and

thus tending to prevent understanding by the rest of the speech community “(Glossary of Linguistic Terminology, 1966, 210). The use of the term slang in Uzbek does not, as it seems to us, introduce a definitive delimitation and is an unreasonable addition to the term jargon. Jargon, like slang, is used in different groups uniting people according to their social status, common interests, hobbies, occupations, and is the same sociolect, for example, jargon of drug addicts: grass ‘drug’, smoke ‘experience a state of drug hangover’, button accordion ‘syringe’, wheels ‘tablets’; businessmen: white roll-back “official commission to the intermediary”, send “give a bribe”, cash, cash “pay cash”, cashless, cashless “pay cashless”, envelope, make envelope “convert”, chase air, sell bullshit “try to sell low-quality or non-existent goods”, buy air, bullshit, brick ‘become a victim of deception’; taxi drivers: train driver ‘taxi driver specializing in servicing the train station public’, hat ‘finicky taxi passenger’, roll ‘girl’; Merchants: Komkar ‘seller of a commercial store’, scammed ‘a scammer specializing in illegal resale of scarce expensive goods (cars, etc.)’. The jargon also includes vocabulary and phraseology of conditional social groups, for example, a soldier: hawka, chifan ‘food’, grandfather, spirit, cauldron ‘names of soldiers depending on their service life’; schoolchildren: banana, swan, square, bucket ‘mark “two”’; students: hopelessness ‘hopeless situation’, lab ‘laboratory work’; youth: amamba ‘everything is fine, simple’, gerla, toad, chiksa ‘girl’, majors’ young people ‘, bummer’ incon-

sistency, loss of hope ‘, tishka’ fashionable things’, arrow ‘meeting, date’, zarubon ‘about absence anything ‘, nishtyak’ great, excellent ‘. Of particular note is the professional jargon arising on the basis of the scientific and technical language, for example, the jargon of librarians: the storehouse “the room where the books are stored”, comb the fund “put books neatly on the shelves”; filmmakers: filmmaker ‘cinema worker’, half-film ‘about an unrevealed / forbidden film’. /It is significant that D.S. Likhachev, at the origins.

In conclusion, I would like to say that slangs are one of the new areas of sociolinguistics to be explored today. Because slanges, a type of jargon, are spread more widely than argo and jargon, and in some ways, it is the jargon and argon itself, and in some respects it receives much more coverage. The common occurrences of slangs are known every day in certain villages, cities, countries, and around the world. For example, ok (all right, okay, great) is used by almost all young people. This is because youths’ interest in learning foreign languages has led many other words in their native language to become popular. In the next following research articles, I would like to give an overview of the written and oral views of the Uzbek slang. Russian resources and examples are used in this article, because there is no special dictionary of Uzbek slanges.

References

1. Encyclopedic dictionary-reference of linguistic terms and concepts. Russian language: in 2 volumes / A. N. Tikhonov, R. I. Khashimov, G. S. Zhuravlyova and others;

-
- under the general ed. A.N. Tikhonova, R.I. Khashimova, Moscow, FLINT, 2014, ISBN 978-589349-788-5 total), ISBN 978-589349-894-3 1 volume), P. 438
2. Krysin L. P. About some changes in the Russian language of the late XX century // Studies in Slavic languages. – No. 5. – Seoul, 2000. – S. 63-91
 3. . Kudryavtseva L. A. Language of the city: general slang // “Russian community”. 12/20/2005
 4. . Diachok M. T. Russian vernacular as a sociolinguistic phenomenon // Humanities. – Vol. 21. – M., 2003.– S. 102-113.
 5. Halperin I. R. Essays on the style of the English language – M., 1958. – 459 pp.
 6. Barannikova L.I. Vernacular as a special social component of the language // Language and Society. Vol. 3. – Saratov, 1974.
 7. Krysin L.P. Vernacular // Krysin L.P. Sociolinguistic aspects of the study of the modern Russian language. – M., 1989.
 8. Khomyakov V.A. Non-standard vocabulary in the structure of the English language of the national period. Abstract. Doct. Dis.... cand. filol. sciences. L., 1980.
 9. Sudzilovsky G.A. Slang – what is it? English-Russian dictionary of military slang. M.: Military Publishing House of the Ministry of Defense, 1973.
 10. <http://www.philology.ru/linguistics2/koester-93.htm>
-

ОРГАНИЗАЦИЯ РАБОТЫ С ЭЛЕКТРОННЫМИ РЕСУРСАМИ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ

Нурмухаммад Джураев, Хурсаной Юлдашевой, Ахмаджон Умаров,
Угилхон Комиловой, Абдумаликжон Рузалиева

Ферганского филиала Ташкентского университета информационных технологий, Фергана, Узбекистан.

Аннотация: *Важность электронных информационных ресурсов, которые являются и приобретают все большее значение в области образования, а также типы и содержание дидактических требований к ним.*

Ключевые слова: электронные образовательные ресурсы (ЭООР), государственный образовательный стандарт, учебные материалы.

Радикальные изменения в образовании в Узбекистане требуют разработки методического обеспечения учебного процесса в каждом учебном заведении. Современные информационные и коммуникационные технологии останутся основным источником педагогических инноваций в ближайшие годы. Определение приоритетных направлений системы высшего образования в Республике Узбекистан, модернизация процесса подготовки высококвалифицированных кадров с современными знаниями и высокими морально-нравственными качествами, модернизация высшего образования, развитие социально-экономического сектора на основе передовых образовательных технологий. для того, чтобы:

Постепенный переход образовательного процесса к системе кредитно-модульных в высших учебных заведениях, внедрение передовых стандартов высшего образования на основе международного опыта, в том числе постепенный переход к образовательной систе-

ме, направленной на развитие практических навыков в учебной программе. Одной из предпосылок улучшения содержания образования является создание необходимых условий для формирования и развития электронных обучающих информационных ресурсов (далее – EADR) для самостоятельного обучения студентов. Основой современной системы образования является качественная и высокотехнологичная среда. Его создание и развитие технически сложны, но такая среда способствует совершенствованию системы образования и внедрению информационных и коммуникационных технологий в образование. Электронный информационно-образовательный ресурс (EADR) представляет собой набор электронных информационных ресурсов, которые сформулированы в логическом порядке для изучения конкретного предмета, который научно структурирован и предназначен для учащихся всех возрастов и уровней образования. Предлагаемые электронные информационные образователь-

ные ресурсы помогают учащимся проводить творческие исследования по изучаемому объекту, а также систематически исследовать взаимосвязи, возникающие при его освоении. Эта среда позволяет преподавателям и стажерам работать индивидуально, где это необходимо, и в команде. Ресурсы электронного обучения будут гибкими в процессе обучения. В то же время будет возможность копировать, обрабатывать и подготавливать новые учебные материалы на основе материалов, предлагаемых ресурсом.

Основными составляющими электронного информационного образовательного ресурса являются:

1) Лекционный доклад или набор теоретических материалов. Электронная копия существующего или существующего учебника.

2) Комплекс упражнений и вопросов. Проблемы должны быть представлены не только в электронном виде, но и в виде специальных приложений, предназначенных для их решения.

3) Дидактические материалы, плакаты, демонстрирующие содержание предлагаемого ресурса в науке, наглядные пособия и анимационные видеоролики для изучения науки.

4) Дополнительные материалы, дополняющие уроки. Этот блок будет включать в себя интерактивные анимационные программы, композиции изображений и дополнительный материал в текстовом виде.

5) Анкета. Этот блок содержит терминологический словарь для изучения науки. В то же время будут опубликованы энциклопедические материалы, которые будут дополнять науку и отражать дополнительную информацию в курсе.

В заключение, сегодня очень важно применять достижения современных компьютерных технологий в образовательном процессе, предоставлять инструмент, который отражает все достижения традиционного образования, дополняя его новыми методиками и технологиями.

Литературы

1. Бегимкулов У.Ш. Педагогик таълимда замонавий ахборот технологияларини жорий этишнинг илмий-назарий асослари. – Т.: Фан, 2007. – 160 б.
2. Далиев А.Ш. Информатика ва ҳисоблаш техникаси асослари. – Т.: Ўқитувчи, 1997. – 112 б.
3. <http://library.ziyouet.uz/uzc>
4. <https://kitobxon.com/ru/kitob/>
5. <http://eduportal.uz/Eduportal/Barchasi/1>

GREAT UZBEK POET ZULFIYAKHONIM

Xolova Sayyora Abdumannonovna

Teacher of Uzbek language and literature, 15-School of Mirzaabad district of Sirdarya region, Uzbekistan.

E-mail address: article_01@mail.ru

***Abstract:** I will be glad when the word goes about people's writer of Uzbekistan Zulfiya. Especially since I was born in the region where this great writer was born, for me it is a real happiness.*

Key words: Uzbek literature, Zulfiya, literature and Youth, Logic and spirituality, textbook data.

Zulfiya (1915-1996) Uzbek poet. Famous Uzbek poet Zulfiya was born on March 1, 1915 in Tashkent to the Israeli blacksmith family. From 1922 to 1931 she studied at the school and then from 1931 to 1934 at the girls' school. The poet, who began his career very early, worked in journalism and publishing for almost a lifetime. He was a postgraduate student at the Institute of Language and Literature from 1935 to 1938, editor of the children's publishing house from 1938 to 1948, head of the Uzbek state publishing department, from 1953 to 1980, head of the department in the journal Saodat. He has been editor-in-chief of the journal for nearly thirty years. The wife of the well-known Uzbek poet Hamid Olimjon died on August 1, 1996, a talented poet Zulfiya, whose poetry captivated the hearts of thousands of readers.

A beautiful embodiment of a true Uzbek woman, a master of unmatched creativity, a queen of love and devotion, no doubt Zulfiyahanim. I was truly fascinated by the heart of my poetry when I read the life of the poet in elementary school textbooks. and the envy brought the heart

and soul to the dream of great dreams and led them to great goals.

Zulfia (pseudonym; full name) Zulfiya Isroilova (1915.1.3– Tashkent – 1996.1.8) – poet, journalist, translator, public figure. People's Poet of Uzbekistan (1965). Hero of Labor (1984). Wife of the poet Hamid Olimjon. Female ped. After graduating from high school (1931-34), he entered the postgraduate study at the Uzbek Language and Literature Committee (1935). Later editor of Young and Adolescent Literature (1938-40), head of department at Uzbek state publishing house (1941-50), head of department for women in Uzbekistan (see Saodat) (1950-53) 1954-85).

The Soviet state's decisions about art and literature, published in the late '40s, also affected Uzbek literature. Zulfia has come under fire as a singer of bad moods and pessimistic experiences. He then went on to write poems that, like the rest of his penchant brothers, represented "ideals of the era." However, she soon wrote poems and publicist articles about her friends as a well-known poet and journalist who knew the lives of Uzbek

women, encouraged them to socialize, and fought for human rights abuses.

The Government of Uzbekistan has established the Zulfiya State Prize, taking into account the great contribution of the famous poet to the development of our culture. One street in Tashkent is named after him. The poet started his career very early. At the age of seventeen, he published his first book of poems called *The Pages of Life*. During his long creative life he wrote about thirty collections of poems and more than a dozen poems. The poet writes poems that concern everyone, and inspire all people. That is why many people like it

In the second half of the 50s, he has been active in many countries of the world, in the efforts of Asian and African writers under the motto of peace and international solidarity. His travels to India, Egypt, Japan and the neighboring republics left a deep imprint on his poetry. His poems like “Mushoirā”, “My son, never-ending war”, “The lions of Kazakhstan”, “The picture I did not draw” became famous for Zulfiya. The life of Zulfiya’s poems has broadened, and the works of foreign nations have entered into his work. Since the 1970s, a new rainbow has

emerged in the painting of national life in its work, and its authenticity and emotion have grown. The philosophical perception of reality, beginning with a poetic bouquet of “Dreams” (1965), continued in the poetry books “Visol” (1972), “Years, Years...” (1975), and demonstrated the beginning of a period of true artistic growth in poetry. He also returned to the poem genre and created the poem “The Sun Pen” (1970), devoted to the last visit of the teacher Oybek. He has also written a series of poems on poetry (“Tulip”, 1975). Zulfiya’s poetry is a creature who drinks water from such pure springs. That is why his poems about peace, the hijra that can shatter human psyche, and the strange nature of nature are not indifferent to anyone. That is why the poet’s poetry, which is specific, understandable and understandable to all women, to all mothers, to all lovers, will never grow old. In his works, the brilliant star of honest human emotions shines.

References

1. 9-th class textbook on literature. The publication “Yangiyul polygraph service” was published in tashkent – 2014.
2. 10-th class textbook on literature. The publication of state – by 2017.

THE WORK OF THE PEOPLE'S POET OF UZBEKISTAN HALIMA KHUDAYBERDIYEVA WILL LIVE FOREVER

Do'stmurodova Adolat Toshniyozovna

Teacher of Uzbek language and literature, 6-School of Boyovut district of Sirdarya, Uzbekistan. E-mail address: article_01@mail.ru

Abstract: *I will be glad when the word goes about people's poet of Uzbekistan Halima Xudoyberdiyeva. Especially since I was born in the region where this great writer was born, for me it is a real happiness.*

Key words: Uzbek literature, Halima Xudoyberdiyeva, literature and Youth, Logic and spirituality, textbook data.

I am proud to be a teacher in the district where Halima Khudoyberdiyeva was born. Halima Khudoyberdiyeva was born on May 17, 1947 in Boyovut District of Sirdarya region into a peasant family. At the age of two, she leaves her mother and remains in the care of her aunt Karshigul Khannazar's daughter. "I know Es-es," says Halima. – Karsigul aya at night, in the light of the lamp, put a rustling savag, Pat, I used to sit next to him and play the type of Pat. Seeing that the flower of the Pat carpet turns out to be intact somewhere, my mother would kiss me on the forehead saying "I'm a chewy girl", and if their hearts were to bite, they would tell the story of the events of the beginning one and a half.."

Halima Khudoyberdiyeva is not only a poet, but also a firefly publicist. Especially in his articles, which entered the collection of "pain points of my heart", refers to a mushah about the actual problems of our time. Halima Khudoyberdiyeva was awarded the State prize of Resggublika named after Hamza for her poetic collection "holy woman" (1990). In 1992 he was awarded the title of people's poet of Uzbekistan

Halima Khudoyberdiyeva graduated from Tashkent State University (now Uzmu) (1968-1972), Moscow State University. He studied at the higher course of Literature named after Gorky (1975-1977).

He served in various positions in the magazines "Saodat", "Gulistan", in the publications of the current "New Century", writer".

The first book by Halima Khudoyberdiyeva "the first love" was printed in 1968 year. After that, the poet's more than twenty poetic complexes such as "White apples" (1973), "Chaman" (1974), "mountains of Foothills" (1976), "grandfather Sun" (1977), "hot snow" (1979), "faithfulness" (1983), "holy woman" (1987), "pain points of my heart" (1991), "fire of freedom" (1993), "there are those who have reached these days" (1994), "what Tamaris said" (1996)., published collections of epics and articles.

The theme and meaning of the poetry of Halima Khudoyberdiyeva is broad, thoughtful. In his poems, the themes of Mother Vatan, mother, woman and child take precedence.

As an interpreter, he turned the works of such poets as Fazu Aliyeva, Silva Kaputikyan, Ibrahim Yusupov into our native language.

People's poet of Uzbekistan Halima Khudoyberdiyeva was awarded the State Prize for the collection of poems "holy woman" in 1990.

In May 2017, the poet was awarded the order of "El-yurt hormati" on the occasion of development of Uzbek art and literature, national and universal ideas of the younger generation, great contribution to the work of upbringing in the spirit of loyalty to the motherland, many years of fruitful creative activity and 70th

anniversary. That is why his poems about peace, the hijra that can shatter human psyche, and the strange nature of nature are not indifferent to anyone. That is why the poet's poetry, which is specific, understandable and understandable to all women, to all mothers, to all lovers, will never grow old. In his works, the brilliant star of honest human emotions shines. I am proud to be a teacher in the district where Halima Khudoyberdiyeva was born.

References

1. 9-th class textbook on literature. The publication "Yangiyul polygraph service" was published in tashkent – 2014.
2. 10-th class textbook on literature. The publication of state – by 2017.

THE GREAT POET ZAHIRIDDIN MUHAMMAD BABUR

Risboyeva Diyora Alisherovna

Teacher of Uzbek language and literature 15-school district of Mirzaabad, Syrdarya, Uzbekistan.

Abstract: I will be glad when the word goes about people's poet of Uzbekistan Babur.

Key words: Uzbek literature, Babur, literature and Youth, Logic and spirituality, textbook data.

The name of zahiriddin babur, the whole world recognizes. Today I've information about the great poet and the king intended to give these to you. First of all, I will describe in the article the data published in the internet site.

Zahiriddin Babur and the culture of the middle ages of the east, who occupy a distinctive place in literature and poetry writer, poet, statesman and scientist, along with valor to be a major also. Babur in india with a broad outlook and intellect on the basis of excellent dynasties boburiy put the name of a statesman in the history of this country remains as if written in the Uzbek language serjilo "Boburnoma" from a number of scientists in the popular branch of the game with the world also took place. Its elegant and most of turkic poetry is rare rarities g'azal ruboiy, "Mubayyin" (the "statement"), "Behavior Boburiy", "Harb" work, while the economy ministry brochures about aruz of islamic law, poetry and theory was a significant contribution to the field of language.

Zahiriddin Babur in andijan on 14 February 1483 of the year, the world celebrated mirzo umar to the governor of the fergana shayx in the family for years to come. The governor of the northern variety of the country and central asia in this

period, brothers, uncle-all being related, my fathers cousin amir temur in the middle of great power, which made the struggle to remain large state-owned finally was strained. Literature, art, elegant, beautiful nature from his youth, his mercy all the timurid princes who put health as the basis of this knowledge was in the palace of his father at the head of the leading teachers. However, his carefree youth did not stretch far. 1494 year from the father of the orphans remained. At the age of 12 years as the governor of fergana babur celebrated instead of his father raised the sword to replace the pen, the throne of Andijan brother Jahongir Mirzo, her uncle, sultan ahmad Mirzo, uncles sultan was forced to fight against other opponents and the mahmudxon. Brother Jahongir Mirzo babur celebrated for years to come to a compromise with her side to give the two distribution fergana to samarkand, which led to the fight and they went into half ukasiga decided to submit himself.

A fight that lasted a couple of years did not give any results from other qirg'inbarot: samarkand, babur began to build tall come and hand him great military power mixed with was forced to leave. 1504 babur marched and celebrated for years after

andijan year program also won the south began to build its authority in kabul was established. Central asia saw a few years there are attempts to return it to 1505-1515. But this is the result of no effort. After further strengthen its position in order to take the fight for years in order to attain a few of these indian 1519-1525.



In April 1526 sultan ibrahim the year of 1527 in march of the year of india chi-

tora panipatda lo'li and sang with babur in the battle with the hand of the governor rano come to the knee. Describe the historical data noted that india babur who dissent from the policy of the procession of old delhi, the punjabi governor also judge abraham babur babur in the battle and those who use this victory to their rule in india sik uzil install and enable the construction of measures that boburiy dynasties. arixchiligida "Great mongol" with the name "strange famous" fact "boburiy" war reigned in india for more than 300 years. Will live long after this victory babur – December died in the city of agri in 1530, and later the names of his children according to his testament he was buried Kobulga brought.

Learn how to babur, so little. We appreciate you and respect the time of babur uzbekistan.

References

1. 9-th class textbook on literature. The publication "Yangiyul polygraph service" was published in tashkent – 2014.
2. 10-th class textbook on literature. The publication of state – by 2017.
3. Babur. Devon

UZBEKISTAN THE COUNTRY OF KNOWLEDGEABLE YOUTH

Allanazarova Mohira Baxtiyor qizi

Student of Tashkent Pharmaceutical Institute, Republic of Uzbekistan.

Abstract: *As a child of an independent and democratic country and as a young adult educated in it, I would like to emphasize the great attention paid to young people in our country, first and foremost.*

Keywords: literature and Youth, Logic and spirituality, textbook data.

In particular, the development of international legal document – the UN Convention on the Rights of the Youth, as well as the UN General Assembly’s “Education and Religious Garden”, aimed at the formation and implementation of youth policy in the rapidly developing world of globalization and information and communication technologies. Ricchetti”. These proposals address the noble goals of securing the right of youth to education, the elimination of ignorance and ignorance, the establishment of tolerance and mutual respect, and the provision of religious freedom. The issue of youth in our country is one of the priority issues since the first years of independence. The Law of the Republic of Uzbekistan “On the Fundamentals of State Youth Policy” of 20 November 1991 is a proof of our opinion. The Law on State Youth Policy, signed September 14, 2016 by the Head of State, provides young people with access to advanced education, affordable housing, and family loans, systemic social guarantees. presented. A vivid example of youth’s empowerment and trust The appointment of 22-year-old Alisher Saudul- laev as Deputy Minister of Public Education and 25-year-old Olim Tuychiyev as Deputy Director General of the Science

and Technology Agency are being discussed. Young people are known for their status in society. According to the World Situation on Youth, 20% of the world’s population are young people between the ages of 14 and 24. 85% of all young people on earth live in developing countries. Despite the fact that the current generation is more educated than all of human history, about 113 million children do not attend school today. In total, 130 million children in the modern world are totally illiterate. The world is full of problems. Youth issues are of particular importance among them. In today’s world, the issues related to the education of youth have become one of the main issues. They are forced to solve their own problems. According to the UN, young people between the ages of 15 and 24 still face unemployment and poverty. Youth problems have been accumulated for decades, so they are not available. Our people have a proverb: “See and think and give thanks”. Therefore, if we look at the turmoil observed in a number of countries in the present dangerous world, the state’s neglect of young people, their interests, rights and interests in life, the current policy of their youth. the inability to respond to new challenges of the time.

“Our main task is to create the necessary conditions for young people to realize their potential, to prevent the spread of the idea of violence,” said the President. We believe that it is necessary to develop multilateral cooperation for social support of young generation, protection of its rights and interests. During the years of independence, extensive work has been carried out in the country on upbringing of young people as spiritually mature and physically healthy, patriotic and selfless, protecting their rights and interests. In order to radically improve the activities in this area and bring it to a new high quality, the Decree of the Republic of Uzbekistan “On Enhancement of Effectiveness of State Youth Policy and Support of the Youth Union of Uzbekistan” was adopted. In accordance with it, the Youth Union of Uzbekistan was established on the basis of the Kamolot Youth Social Movement of Uzbekistan for the consistent and effective implementation of the state youth policy, radical reform of the system of comprehensive support for youth, protection of their rights and legitimate interests. The Youth Union of Uzbekistan has been assigned a number of new and important tasks related to increasing the activity of youth in the framework of the Strategy of Action for the five priority directions of development of the Republic of Uzbekistan in 2017-2021. The Youth Union of Uzbekistan will be a structure that will provide effective cooperation with government agencies, NGOs and other civil society institutions in the implementation of state youth policy in the country. Caring for a strong, educated, wise, and, of course, happy child, it has been

instrumental in nurturing a younger generation in the spirit of love for the country, commitment to the ideas of independence, and respect for national and universal values. The Social Opinion Public Opinion Social Center has conducted a public poll on the theme “Youth in Uzbekistan: Life Values, Ethics, Social Directions”. The study was conducted in the Republic of Uzbekistan “On Enhancement of Effectiveness of the State Youth Policy and Support of the Youth Union of Uzbekistan” and “On the Strategy of Action for the Further Development of the Republic of Uzbekistan”. to implement the Decrees The results of the survey show the priority of education in the field of youth values. This is evidenced by the desire of the youth of Uzbekistan to continuously improve their education. The survey shows a steady increase in social importance of higher education among young people during the years of independence, the fact that young Uzbeks prioritize learning foreign languages, especially English, and that during the years of independence the consciousness of young people in our country is growing. This is a vivid example of the Head of our state’s attention to women, women and girls. This is evident in the broadening of the young people’s worldview, in their patriotism, commitment to the country and their pride. Young people of Uzbekistan have a high sense of patriotism, expressed by their love for the country and their selfless service and willingness to protect them.

References

1. Sh. Mirziyoyev: “Buyuk kelajagimizni mard va olijjanob xalqimiz bilan birga quramiz” kitobi.

USE OF QUICK QUESTIONS AND ANSWERS TO IMPROVE THE TEACHING OF ORGANIC CHEMISTRY

Khasanova Khurshida Naimovna¹, Khasanova Nigora Naimovna²

¹Teacher of the Department of "Methods of Exact and Natural Sciences" of the Regional Center for Retraining and Advanced Training of Public Education Staff in Navoiy Region, Uzbekistan.

²Teacher of the school №10 in Zarafshan, Uzbekistan.

Abstract: *This article discusses the effectiveness of using quick questions and answers to improve the effectiveness of teaching organic chemistry. Examples of several types of quick questions and answers are provided.*

Keywords: Effectiveness, challenge, innovation process, methodology, pedagogy, aim, lesson, teaching, education, training

The future of each state depends on the intellectual potential, culture and creativity of its citizens. After all, a new society cannot be built on the basis of old education system. In this regard, the future of our country is undoubtedly directly related to the issue of staff training. Serious attention is paid to the issue of cardinal changes in the conditions of the training camp, raising it to the level of demand for the current period in order to have well-thought-out, well-rounded, well-organized, intelligent and competent staff. In this regard, as in all areas after independence, the education system is being radically reformed in Uzbekistan. One of the urgent problems of today is to provide the young generation with modern knowledge at the level of international requirements, use of advanced and modern teaching methods, and to implement these reforms in all areas of continuous education. As a result of the reforms carried out in the field of education, not only those who work in the field of education, but also in the minds of our people have

undergone great changes in relation to the education system, and among our youth there has been an increase in interest and desire for knowledge. The integration of our country into the world community, the development of science and technology, as well as the competitiveness of the young generation in a changing world require our young people to master subjects well.

It is known that the subject of chemistry is different from the subjects that exist in another school curriculum by its inherent complexity. Excessive references, especially in the field of organic chemistry, make it difficult for students to master this subject. Furthermore, we cannot encourage school children to be interesting in this subject by teaching only the existing theoretical material.

One of the main factors that motivate students to active activities and increase their interest in lessons is modern, advanced pedagogical technologies.

The use of quick questions and answers in the teaching of organic chemistry

is very effective. It is possible to implement only one quick questions-answers method in several different ways. We can give some of these methods as examples below:

1. **“Yes”, “no” quick questions-answers method.** When using this method, students are asked such questions from one of the topics of organic chemistry in which the answer to that question should be in the form of “yes” or “no”. This game can be used to strengthen the topic mentioned, or to check the knowledge gained from a new topic. We give readers an example of the questions “Yes”, “No” on the topic of “Amino acids and proteins”:

1. Are the substances derived from polycondensation of two or more amino acids that form the basis of proteins called **peptides**? Yes

2. Is the number of amino acids in a tripeptide **2**? No

3. Are there two functional groups in amino acids, namely **amino** and **carboxyl** groups? Yes

4. Are proteins high-molecular complex organic compounds consisting of **α -residues of amino acids**? Yes

5. Is the number of amino acids in a **peptide up to 10**? No, 50

2. **“Complete a sentence”**

In the method, papers with sentences of 10 are also distributed to three groups. There is one word omitted in a sentence. For three minutes they find and fill this gap with this missed word. The group that wrote the most correct answers is the winner. For example:

1..... amino acids are contained in proteins that are part of living organisms. (**20**)

2.is used in medicine to treat depression and irritability. (**Glycine**)

3.was invented by Michael Faraday in 1825. (**Benzene**)

4. reaction created in 1855 is the reaction of gaining an alkane by influencing the active metal to the mono halogen derivatives of the alkanes. (Wurtz)

5. is used for cleaning sugar beet juice. (**Limewater**)

3. **“Blitz-query” method**

In this method, students are asked quick questions. These are all questions that require a clear answer.

Corrosive acid (**Formic acid**)

Determine the substance that is both acid and aldehyde (**Formic acid**)

3. Another name for butyric acid (**Butanoic acid**)

4. Carbonic acid derivatives used in obtaining synthetic fibers? (**Dimethylformamide**)

5. Carbonic acid used in obtaining aspirin? (**Acetic acid**)

In conclusion, by using didactic game techniques in chemistry lessons, the teacher can achieve the following positive achievements:

The interest of the student in the lesson increases, the game activity serves as a motivation that provides students with interest in the subject

Positive qualities such as agility and accuracy are formed in the students find solutions to existing problems.

The use of quick questions and answers in Chemistry Lessons helps students develop competition, enthusiasm, entrepreneurship, and the positive quali-

ties formed in the student will help them find their place in future life.

The use of didactic games in teaching organic chemistry helps students work together, learn fully and independently the information provided in the program, and stimulate interest in chemistry.

References

1. Yuldashev J. Our education is on the way to independence. – Tashkent: (Sharq), 1996.
2. Khasanova Kh. The learning process as a management object. *Journal of Educational Technology*. 2017 Issue 2. Pp. 68-69.
3. Stajanovskaya M. Velevska B. Chemistry games in the classroom A Pilot Study. *Journal of Research in Science, mathematics and technology Education*. 2018.

СПОСОБЫ ОЧИСТКИ ХВОСТОВ И СТОЧНЫХ ВОД ОТ ЦИАНИДОВ И МЫШЬЯКА

Х Ахмедов, Ж.М. Бекпулатов, С.Т. Маткаримов, Д.Б. Махмарежабов
Ташкентский Государственный Технический Университет им. Ислама Каримова, Узбекистан.

***Аннотация:** В статье приведены методы очистки хвостов обогащения и сточных вод от цианидов и мышьяка. Эти методы можно разделить на три группы химические или реагентные метода; Физико-химические методы включая электрохимические и ионообменные; физические методы, включая термические эффективными методами очистки сточных вод от цианидов и роданидов является окисление их «активным» хлором озоном. К физико-химическим методам очистки относятся: электролиз, электродиализ и ионный обмен. При очистке сточных вод от мышьяка в практике принимается сернокислый – алюминий сернокислое железо и др.*

Ключевые слова: золото, мышьяк, хлор, цианид, реагент, хвосты, метод, алюминий, железо, сточные воды, раствор, кальций, физические методы.

Непрерывный рост добычи золото-содержащих руд и внедрение новых технологических процессов их переработки вызвали резкое увеличение количества промышленных сточных вод, содержащих различные токсичные вещества.

На золотоизвлекательных фабриках образуется большое количество пульпы, которая как отход производства сбрасывается в хвостохранилища. В этой пульпе хвостах содержатся значительные количества токсичных веществ-цианидов и мышьяка. По существующим в настоящее время санитарным нормам сбрасывать пульпу в обычные хвостохранилища не представляется возможным, так как содержание в ней этих веществ в десятки и сотни раз превышает предельно-допустимые концентрации.

При контакте с водой во время выпадения атмосферных осадков, а так-

же во время паводков и половодий, цианиды и мышьяк могут вымываться из хвостов и загрязнять поверхностные и подземные воды.

В настоящее время на золото извлекательных фабриках (ЗИФ) для получения из золота руды и других драгоценных металлов его тонко измельчают и обрабатывают слабым раствором цианистого натрия. При этом золото образует с цианидами комплексную соль легко растворимую в воде, извлечение золота из раствора будет осуществляться по сорбционной безфильтрационной технологии. В основе этой технологии лежит способность комплексных анионов, содержащих золота, закрепляться на твердом сорбенте. В качестве такого сорбента для извлечения растворенного золота используются активированные угли и различные ионообменные смолы. При

использовании активированных углей для извлечение золота проводятся десорбция. Из насыщенных смол удаление золота осуществляется с помощью раствора тиомочевинным и последующим электролизом получают золото.

Способы очистки хвостов и сточных вод от цианидов и мышьяка.

Хвосты золотоизвлекательных фабрик и промышленные сточные воды большинства предприятий различны по составу и содержат большее количество грубодисперсных примесей, катионов металлов, органических примесей и т. д. Однако все эти промышленные сточные воды имеют одно общее свойство наличие различных цианистых соединений различной степени устойчивости. Приводим краткий обзор методов обезвреживания сточных вод от цианидов и мышьяка.

В настоящее время цианосодержащие сточные воды обезвреживаются несколькими методами, которые при сравнении имеют свои преимущества и недостатки. Все эти методы можно разделить на три группы.

Химические или реагентные методы;

Физико-химические методы, включая электрохимические и ионообменные;

Физические методы, включая термические.

Химические или реагентные методы очистки цианосодержащих сточных вод являются наиболее распространенными, так как они относительно просты в эксплуатации и обеспечивают высокую надежность очистки.

Для окисления цианидов используются следующие реагенты: хлорная известь, гипохлорит натрия и кальция, перманганат калия, перекись водорода, соли железа и газообразный хлор.

Основным методом очистки сточных вод от цианистых соединений был перевод их в комплексные растворимые цианиды железа или осаждение в виде простых цианидов железа и берлинской лазури.

По данным Лурье Ю. Ю. $\text{pH}=7$ и без подогрева образуется значительное количество токсичного осадка простого цианида железа $-\text{Fe}(\text{CN})_2$, который при дополнительном введении в обрабатываемые сточные воды железного купороса образуют нетоксичную берлинскую лазурь $\text{Fe}[\text{Fe}(\text{CN})_6]$. Самым эффективным методом очистки сточных вод от цианидов и роданидов является окисление их «активным» хлором. Реакция окисления цианидов до циана протекает в две стадии сначала образуется хлорциан (CNCl), который затем гидролизруется с образованием цианатов (CNO). Теоретический расход «активного» хлора, идущего на окисление 1г -ион CN^- до цианатов достигает $2,84\text{ г}$ [1].

Исследованиями [2] показано, что образование хлорциана происходит при любых значениях pH раствора практически мгновенно. Гидролиз хлорциана протекает как реакция второго порядка. Опытными данными подтверждено, что при повышении pH раствора на единицу скорость гидролиза в хлорциана 10 раз увеличивает гидролиза возрастает. Наиболь-

Таблица 1

Результаты обезвреживания цианидов и мышьяка в пульпе железным купоросом

Исходная пульпа			Режим обезвреживания		После очистке качество фильтрата		
pH	As, мг/л	CN-, мг/л	Доза Fe ⁺³ мг/мгCN-	Время перемешивание мин	pH	As, мг/л	CN-мг/л
9,75	1,6	31,2	2	120	8,35	1,1	10,5
9,75	1,6	31,2	16	120	8,30	Не обн.	8,0
9,75	1,6	31,2	32	120	7,95	Не обн	5,5

ше влияние на скорость гидролиза оказывает наличие свободного активного хлора. В результате введения 0,1 моля активного хлора на 1 моль хлорциана формальная константа скорости в 200 раз при pH=8,7. Для обезвреживания цианидов можно использовать установки получения гипохлорита натрия электролитическим разложением поваренной соли. Как указывают авторы [1,4] расход поваренной соли на 1 кг активного хлора составляет 5,8 кг. Расход электроэнергии 5-9 кВт/ч.

Метод окисления цианидов озоном один из самых интересных, так как при окислении в сточную воду не вносятся никаких дополнительных загрязнений с реагентами и с продуктами восстановления окислителя, озон восстанавливается до кислорода.

В работе [5] автор показал, что твердая фаза снижает скорость окисления, и тем сильнее, чем выше концентрация последней в пульпе. Степень использования озоне 85-88 %, процесс протекает без убытка его в 1,25-1,31 раза.

К физико-химическим методам очистки относятся: электролиз, элек-

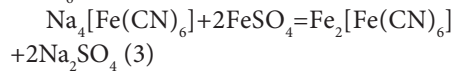
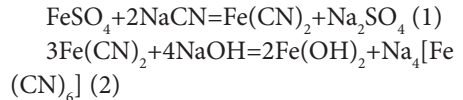
тролиз и ионный обмен. Электрохимические методы для очистки сточных вод от цианидов с добавлением поваренной соли в количестве 3-6 г/л позволяет снизить затраты электроэнергии до 2-4 кВтч/м³, даже при относительно низких концентрациях цианидов. Время электролиза в зависимости от состава сточных вод составляет 1,5-4 ч.

Способы извлечения мышьяка из сточных вод. Для извлечения из сточных вод мышьяка могут использоваться широко применяемые в практике очистки воды реагенты: сернокислый алюминий, сернокислое железа, а также сульфид железа, получаемый путем смешения малых водных растворов железного купороса и сульфида натрия. Доза сернокислого алюминия для извлечения мышьяка из сточных вод должна не менее, чем с шестикратным избытком против стехиометрического отношения т. е. при соотношения Al:As $\geq 5:1$. Доза сернокислого железа (железного купороса) должна быть не менее, чем с пятнадцати кратным избытком против стехиометрического отношения т. е. при соотношении Fe:As $\geq 15:1$.

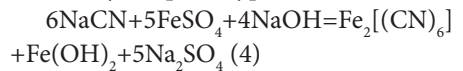
Таблица.2
Лабораторные исследования по обезвреживанию пульпы гипохлоритом

№	Состав жидкой фазы пульпы			pH			Доза			Параметры обезвреживания			Качестве фильтрата после обезвреживания					
	CN- мг/л	CNS- мг/л	As, мг/л	CN- мг/л	As, мг/л	pH	Доза CI-, ост мг/л	Доза Fe+2 мг/л	Время пере-мешивание, мин	рН	CN-мг/л	CNS- мг/л	CI- мг/л	As, мг/л				
1	10,2	19,8	1,0	9	4,0	-	15	7,75	не обн	0,22	2,8	1,0						
2	10,2	19,8	1,0	8,96	5,0	-	15	7,4	не обн	0,66	5,3	1,0						
3	10,2	19,8	1,0	8,96	5,0	5,0	15	6,5	не обн	0,1	2,8	следы						
4	10,2	19,8	1,0	8,96	5,0	10,0	15	6,6	не обн	0,1	2,8	не обн						
5	31,4	25	1,6	10,0	5,0	-	15	8,8	0,1	0,1	21,6	1,0						
6	31,4	25	1,6	10,0	5,0	5,0	15	8,0	0,1	0,1	18,6	не обн						

Обработка сточных вод такими дозами реагентов позволяет извлечь из них мышьяк до содержаний, не превышающих предельно допустимых концентраций. Из осадков, образованных в результате такой обработки сточных вод, мышьяк практически не вымывается. Процесс обезвреживания цианидов железным купоросом с образованием малорастворимого в воде гексацианоферрата железа может быть описан следующим рядом уравнений последовательно протекающих реакций:



или суммарным уравнением:



В табл. 1 приведены результаты обезвреживания цианидов и мышьяка в пульпе железным купоросом.

Как видно из данных табл. 1, с увеличением дозы железного купороса снижается содержание цианидов в фильтрате. Снижение концентрации цианидов, однако, происходит не равномерно. Так, при дозе железного купороса, равной теоретической (2мг/мг CN⁻), уменьшение концентрации в фильтрате после обработки пульпы произошло на 66,4% при дозе с -16 кратным избытком против теоретического, снижение концентрации цианидов составило 75%, а при 32-кратном избытке всего лишь 82%.

Как видно из данных табл. 1, присутствие мышьяка в фильтрате после

Таблица 3

Лабораторные исследования по обезвреживанию пульпы гипохлоритом

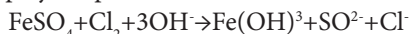
Состав жидкой фазы пульпы								Параметры обезвреживания			Качество жидкой фазы после обезвреживания пульпы								
CN ⁻ , мг/л	CNS ⁻ , мг/л	As, мг/л	Ca ²⁺ , мг/л	Cl ⁻ , мг/л	pH	Сух. Ост, мг/л	Доза Cl ⁻ , мг/л	Доза Fe ²⁺ , мг/л	Время перемешивания	CN мг/л	CNS ⁻ , мг/л	Cl ⁻ , мг/л	pH	As, мг/л	Ca ²⁺ , мг/л	Cl ⁻ , мг/л	SO ₂ ⁻ , мг/л	Сух. Ост, мг/л	
114	25	1,6	410	407,2	10	1335	5	-	15	0,1	0,1	21,6	8	1	890				
114	25	1,6	410	407,2	10	1335	5	5	15	0,1	0,1	21,6	8	необ	840				

обработки пульпы железным купоросом с-кратным избытком и более обнаружено не было. Величина pH в пульпе поддерживались в пределах 7,95-8,35 добавлением известкового молока.

Обезвреживание хвостов хлором. Лабораторные исследования проводились соотношении Cl⁻:CN⁻=5:1, что отвечало средней фактической дозе «активного» хлора. Опыты проводились с пульпами, содержащими 10,2мг/л; 31,4мг/л; 114 мг/л цианидов. Содержание остаточного хлора после 15 минутного контакта составляло соответственно 2,8-5,3мг/л; 9-12мг/л 21,5мг/л. Результаты опытов представлены в табл.2 и 3.

Как видно из данных этих таблиц оптимальным соотношением является соотношение Cl⁻:CN⁻=5:1. При такой дозе «активного» хлора содержание цианидов и роданидов не больше

предельно допустимых концентраций. Введение гипохлорита в пульпу изменяет ее состав. Содержание хлоридов увеличивается примерно в 4 раза. Вдвое увеличивается концентрация кальция. В этих опытах проводились также исследования по обезвреживанию мышьяка. Дозу железного купороса принимали на основании ранее проведенных исследований равной соотношению Fe:As=15:1. Для этого в пульпу добавляли раствор железного купороса, который под действием остаточного хлора переходит в трехвалентную форму по реакции;



Теоретическая доза Fe²⁺ для перевода активного хлора в ионную форму равна 1,6. Следовательно, 5 мг Fe²⁺ переведен в ионную форму 3,1 мг хлора. Оставшийся хлор расходуется на окисление сульфидов, входящих в состав

руды и переходящих в раствор при длительном контакте руды с водой.

Литературы

1. Баранов Е.А. Смирнов Д.Н. Зобина Л.Г. Очистка цианосодержащих сточных вод. М., 1976г.
2. Гутман А.И. Исследование разработка процессов обезвреживания и использования цианосодержащих сточных вод золото извлекаемых фабрик. Автореферат канд. дис. Иркутску, 1971 г
3. Милованов Л.В., Бельцев А.Н. и др., Очистка цианосодержащих сточных вод металлопокрытий. Труды ВНИИВОД-ГЕО М., 1963 г
4. Санакулов К.С., Эргашев У.А., Мустакимов О.М., Ахатов Н.А. О целесообразности применения комбинированных технологий для переработки особо упорных золотосульфидных руд // Цветные металлы. – Москва, 2016. – №2. – С.
5. Меретуков М.А., Санакулов К.С., Зимин А.В., Арустамян М.А. Золото: Химия для металлургов и обогатителей. – М.: Руда и металлы, 2014.

УДК 343.9

ВІКТИМОЛОГІЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ РІЗНИХ ВИДІВ ЗЛОЧИННОСТІ ТА ЗАХИСТ ЖЕРТВ ЗЛОЧИНІВ

Корнякова Тетяна Всеволодівна

доктор юридичних наук Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара Завідуюча кафедри адміністративного і кримінального права
e-mail: tvkorniakova@gmail.com

Ключові слова: віктимологічне моделювання, віктимологічна профілактика, віктимізація населення, віктимогенний стан, антисупільна поведінка.

Keyword: victimology modeling, victimology prevention, victimization of the population, victimogenic state, antisocial behavior.

Кримінологія акумулювала безліч напрацювань які стосуються захисту жертв злочинних посягань. Проте це питання залишається актуальним для всього світу і безумовно для України. У стародавні часи суспільство майже не помічало осіб які стають жертвами злочинних посягань, не захищало їх належним чином. Разом з тим, коло потенційних жертв доволі широке. До нього можливо віднести осіб які в силу неприйнятних життєвих обставин, професійної діяльності або антисупільної поведінки, піддаються підвищеній небезпеці стати жертвами злочину. За статистичними даними у 2019 році кількість осіб які потерпали від кримінальних правопорушень в Україні становить близько 450 тис. осіб. Майже половина з них стала жертвами тяжких і особливо тяжких злочинів. Як свідчить практика, для досягнення конкретної мети запобігання і протидії злочинності необхідно звертатися до окремих видів віктимологічного впливу, відпрацьовувати

моделювання усіх типів злочинів та їхніх жертв (як врахованих офіційною статистикою, так і латентних).

Складовою загальнодержавної політики держави, яка спрямована на створення умов безпечного суспільства, всебічний, відповідальний захист віктимогенної категорії осіб, компенсацію та відшкодування жертвам злочину є – віктимологічна політика. У країнах Західної Європи вже багато років діє система управління процесами віктимізації як населення у цілому, так і конкретних соціальних груп. Безумовно що рівень здійснення віктимологічної профілактики в Україні значно нижчий, ніж європейський та американський. До теперішнього часу не розроблено єдиної системи законодавства щодо віктимологічної профілактики та реабілітації жертв злочину.

Для зміни віктимогенного становища держави, як суб'єкта віктимологічного забезпечення національної безпеки, необхідно піднімати громадянську самосвідомість, укріплювати мо-

ральний дух населення, здійснювати процес очищення суспільства від ганебних дій та наслідків, що безумовно принижують людей.

Віктимологічне забезпечення національної безпеки з таких позицій слід розглядати як здатність державно-територіальної спільноти громадян задовольняти (незважаючи на активні віктимогенні загрози) ті потреби, які необхідні для забезпечення самозбереження нації [1; С. 53].

До середини 1980-х рр. під безпекою розуміли співвідношення військових потенціалів, міжнародні режими й інститути безпеки. [2; С. 39]. Національна безпека – одна з потреб людини, суспільства, держави, вона набуває актуального значення щодо різноманіття самобутнього розвитку націй і народів планети [3; С. 47].

Правове регулювання захисту жертв злочинів в Україні закріплено в Конституції України (Статті 3,28,29), Цивільному та Цивільному процесуальному кодексі, Кримінальному та Кримінальному процесуальному кодексі, Сімейному кодексі, Кодексі про адміністративні правопорушення. Крім того в Україні прийнято ціла низка законів спрямованих на боротьбу із насильством: Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» від 15 листопада 2001 р., Закон України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001р., Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 8 вересня 2005р., Закон України «Про протидію торгівлі людьми» від 20 вересня 2011р., Закон України «Про

ратифікацію Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства» від 20 червня 2012р. Але незважаючи на потужну юридичну основу для подолання різних проявів насильства у суспільстві ніяких гарантів зникнення негативних явищ немає, через то що ці закони майже не виконуються.

Насамперед відмічається хвиля зростання злочинності в Україні, а відповідно і кількість жертв цього насильства. З Донецького і Луганського регіонів на терени нашої держави потрапляє велика кількість зброї і ця проблема продовжує загострюватись. Ми стали свідками такого нового для українського суспільства явища, як тероризм, який розповсюджує насильство в мирні міста і села. Безумовно що насильство існувало в Україні завжди і як несумно буде існувати завжди. Злочини проти особистості, насилля в сім'ї, торгівля людьми, злочини проти дітей,- потребують розроблення та вжиття відповідних заходів захисту жертв злочинів, створення системи віктимологічного моделювання всіх можливих видів злочинності.

Характерною рисою сучасних світових систем кримінального матеріального і процесуального права, зокрема і українського, є зосередження уваги на злочинному діянні та його виконавці. Водночас, такий важливий суб'єкт, як потерпілий (жертва злочину), залишається на другому плані законодавчої, а отже і правозастосовчої практики. На законодавчому рівні це виявляється у диспропорції обсягу

процесуальних прав потерпілого та обвинуваченого, в недотриманні принципу рівності усіх громадян (а також учасників кримінального процесу) перед законом і судом та принципу змагальності. Недостатня увага законодавця до інституту потерпілого – це не тільки проблема України, але і інших держав та світової спільноти [4; С. 49].

Прийнята Генеральною Асамблеєю ООН у 1948 році Загальна декларація прав людини стала найважливішим міжнародно-правовим документом, який впливає на розвиток міжнародного співробітництва держав у забезпеченні основних прав і свобод людини та їх внутрішню політику в цій галузі. Закріпивши на конституційному рівні право на життя, свободу та особисту недоторканість, держави зобов'язуються забезпечити ці природні права людини.

Як цілком слушно зауважив з цього приводу Дж. Локк, кожна людина за законом природи має право відстоювати свою власність, тобто своє життя, свободу і майно. Саме забезпечення цих невідчужуваних прав людини і є головною метою договірною об'єднання людей у державу і передачі себе під її владу. Право на безпеку і захист займає одне з найважливіших місць у системі основних прав людини і, безперечно є пріоритетним серед прав, наданих жертві злочину. Необхідність його закріплення в законі викликана тим, що останніми роками почастишали випадки відмови жертв і свідків злочинів від дачі свідчень і надання доказів, а також відмови від співробітництва з поліцією, від участі в судових засіданнях [5; С. 139].

Проблема відсутності правового забезпечення безпеки потерпілих, свідків та інших осіб, які сприяють кримінальному правосуддю, поряд із традиційними проблемами жертв злочинів стала причиною прийняття Декларації основних принципів правосуддя для жертв злочинів і зловживання владою (Резолюція 40/34 Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада 1985р), у якій дана рекомендація про «вживання заходів для зведення до мінімуму незручностей для жертв, охорони їхнього особистого життя в тих випадках, коли це необхідно, і забезпечення їх безпеки, а також безпеки їхніх сімей і свідків з їх сторони від залякування та помсти [6].

Враховуючи усю важливість та складність проблеми захисту прав жертв злочинів, світове співтовариство не задовольняється тим загальним захистом, що гарантується жертвам злочинів, Статутом ООН та Міжнародною хартією прав людини й основних свобод. На основі цих документів світове співтовариство усе частіше розробляє та приймає акти, що безпосередньо стосуються регулювання правового статусу жертв злочинів як на міжнародній арені, так і кожна держава конкретно на своєму національному рівні. І саме такий підхід є правильним для становлення даного руху в кожній окремій країні – міжнародні правові акти повинні мати своє відображення в національному праві.

В західній кримінальній віктимології можливо виділити два основних напрямки. Перший (академічний) зо-

середжує свою увагу на аналізі теоретичних аспектів сучасної віктимології, другий (прикладний) – розробляє проблеми підвищення ефективності діючого законодавства щодо захисту прав жертв злочинів та зловживання владою, ефективності програм попередження насильства у сім'ї, програм допомоги жертвам згвалтування та ін.. [7; С. 215]. Зокрема у Великобританії схему відшкодування постраждалим від кримінального насильства (The Criminal Injuries Compensation Scheme) було запроваджено ще у 1964 р. На кінець 2015 р. бюджет парламенту відшкодував жертвам кримінального насильства 320 млн. фунтів.

Аналізуючи віктимологічний рух у Сполучених Штатах виявили, що там існує як державна та і приватні системи відшкодування шкоди постраждалим від насильницьких злочинів. Зокрема, ці проблеми вирішують спеціалізовані ради які діють майже у кожному американському штаті. Так, постраждалим у Аляски, де було зареєстровано 770 випадків (згідно зі звітом ради за 2014 рік), було виплачено понад 2 млн. дол.

Під час розгляду національного досвіду зробили висновок, що в Україні є фундамент для розвитку віктимологічного руху, але нажаль на сьогодні не досяг належного. В Україні у свій час набули чинності ряд міжнародних договорів, які стали частиною національного законодавства. Але реального механізму його реалізації до тепер не відпрацьовано. Тому кількість жертв яка отримала компенсацію від держави є вкрай обмеженою.

Охорона безпеки і захист прав потерпілого, як жертви злочину, являють собою важливий напрямок діяльності законодавців і правоохоронців усіх цивілізованих країн світу. Проте, такі системи склались лише у державах які мають давні правові традиції. У країнах так званої англосаксонської правової системи (Англія, Канада, Нова Зеландія, США) потерпілі мають статус відповідального свідка, а роль обвинувача, як правило, беруть на себе відповідні правоохоронні органи.

У 1990 році у Великобританії було опубліковано Хартію жертви, в якій детально викладено права і обов'язки потерпілих, а також обов'язки відповідних правоохоронних органів, яким довірено справу здійснення правосуддя, надання необхідної допомоги потерпілим та повної компенсації збитків заподіяних жертвам злочину. У недавньому минулому в американському законодавстві права обвинувачених істотно домінували над правами їх жертв. Однак зі зростанням рівня злочинності та пов'язаною з ним активізацією громадського руху на захист жертв злочинів, американський законодавець урівноважив права обвинувачених та їхніх жертв. Зокрема, у деяких випадках потерпілий має певні правові переваги та імунітет, які повністю пов'язані з цілями гарантії його безпеки і необхідності дотримання конфіденційності його особистих даних [8].

Правове регулювання та програмне забезпечення захисту прав жертв злочинів дуже сильно розповсюджено у

країнах Західної Європи і США, де є державна підтримка віктимологічних програм. Тут розробляються методи по виявленню агресивних намірів у сексуальних злочинах. У районах де застосовують наведену методіку кількість сексуальних злочинів є значно меншою, ніж на інших територіях. У цих же країнах діє дуже розвинена система втручання у кризові ситуації, що можуть включати перебування людини у стані емоційного порушення, сюди ж відносять сварки між подружжями, домашнє насильство, відносини між підлітками. У процесі втручання у кризову ситуацію і перетворення її з небезпечної в благополучну робиться акцент на пошук можливостей для безпосереднього керування ситуацією.

Безумовно що у нейтралізації кримінальної активності злочинців та захисті жертв злочинів необхідно активізувати діяльність міжнародних і вітчизняних організацій та установ. Національними організаціями в Європі у 1990 році був заснований Європейський форум підтримки жертв злочинів (Victim Support Europ, далі – VSE), який складається з 40 національних організацій членів, які забезпечують підтримку та надають необхідну інформацію потерпілим і свідкам злочинів у 26 країнах. VSE має консультативний статус при Раді Європи і ООН. Слід зазначити що у цю організацію було включено і Україну.

Теорія віктимологічного моделювання є закономірним результатом розвитку віктимологічної думки у кримінології. На всіх етапах розвитку кри-

мінологічної науки були і залишаються актуальними різні аспекти проблем віктимологічного моделювання, віктимізації та безпеки суспільства. Віктимологічне моделювання окремих видів злочинів спрямоване на створення моделей віктимності жертв корупції, тероризму, насильства, крадіжок, пограбувань, розбійних нападів, інших корисливих злочинів з метою розроблення заходів з надання своєчасної віктимологічної допомоги жертвам злочинних посягань.

Список використаної літератури:

1. Пушкарев Е.А. Безопасность человека в системе политико-правового обеспечения национальной безопасности России // Философия права. 2007. № 4. С. 51-54.
2. Чапчиков С.Ю. Правовая основа безопасности в России: эволюция подходов // Право и управление. XXI век. 2011. №3. С. 37-45.
3. Национальная безопасность: информационная составляющая / под ред. В.В. Еременко. М., 2000. С.47.
4. Корнякова Т.В., Соколенко О.Л., Юзіков Г.С. «Віктимологічне моделювання у системі заходів забезпечення кримінологічної безпеки суспільства. Монографія. Дніпро. Ліра, 2016, С.48-55.
5. Международные акты о правах человека. М.: Юрид. Лит., 1998, 359 с.
6. Декларация основных принципов правосудия для жертв злочинів і зловживання владою від 29.11.1985. URL:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995-114>.
7. Туляков В.О. Виктимология (социальные и криминологические проблемы): Монографія. Одеса: Юрид.літ., 2000. 336 с.
8. The victim of crime charter 20.06.1990 URL: https://www.doj.gov.hk/eng/public/pdf/vcc_e.pdf

THE ART OF MUSIC AND THE SCIENCE OF MUSIC DURING THE EASTERN AWAKENING

Samadov Ruzimurot

Student, Department of traditional music performance of State Konservatory of Uzbekistan.

Abstract: *The article is devoted to enlightening the formation and development of Oriental music and musical science in the awakening period of the IX-XI centuries. That is, the confidence in music and art in this period, the developed music theorems of the Eastern peoples, the role of the created brochures in the present day, as well as the musical instruments and musical works of that period will be covered.*

Keywords: awakening period, music studies, system of twelve makoms, Shashmakom, Borbat, Shohrud, Organun, track, Boda, Husravoniy, Iyko.

IX-XI centuries in the history of the Central Asian peoples spiritual and material life has been significantly enhanced. This is reflected in the music. Especially in the days of the Samanid ruler Ismail Samani, Bukhara became a center of science, literature, music and fine arts. In his palace, Ismoil Samoni gathers and sponsors many leading scholars of his time, well-known and talented poets, musicians and singers.

During this period, the contribution of poets and thinkers such as Abu Abdullah Khorezmi, Abu Nasr Forabi, Abu Ali ibn Sina, Abu Yusuf ibn Ishaq al-Kindy, Abu Abdullah Rudaki, Abu Mansur ibn Zayla, Munjiqiy, Termiziy and Farrukhiy to the development of music is invaluable. The period of awakening is reflected in the historical sources of cooperation between Turkish, Persian, Tajik and Arab music figures in the development of music culture. In particular, the poet Manuchehri Doghmani in his following verse speaks the names of the musicians and composers who were engaged in the art of music in the X-XI centuries.

Az Huroson Bushaybu Buzar on turki keshiy

V-on Saburiy porsiy v-on Lukariy chingzan

Namely, it's said about Hurasan Bushaybu and Buzar, Keshlik Turkish and Persian Saburiy and Lukariy.

The sources of Rudaki, Abubakr Rubabi, Bunasr, Buamir, Lukari, Abuhifa Sugdiy, Abutayib Tahir ibn Muhammad al-Khurasaniy and other musicians and writers are preserved in the IX-XI centuries. It is written that Abuhifa Sugdiy created the musical instrument "Shahrud" similar to the flute, created the song "Abutayb al-Khurassani, Husravani", and among the folk songs – "Rost", "Husravani", "Boda", "Ushshoq", "Zirafkand", "Bossaliq", "Sipahon", "Navo", "Basta", "Tarona" and others. It can be said that these tunes gave rise to the creation of "Duvozdahmakom" and its "Shashmaqom". In addition, in the IX-XI centuries such musical instruments as rud, tanbur, borbat, daf, kos, kubiz, kabir, rubab, taburak, nai, zir, dagona, surnai,

karnai, organun, konun, chang are largely used, and this indicated music culture developed. Most of these instruments have been improved by musicians and instrument makers and have been performed for centuries. Some names only appear in past books and sources. This can be explained by the fact that the instruments haven't been played for years or they have not met the requirements for years and development.

The development of music and the emergence of music studies in the IX-XI centuries are invaluable to such thinkers as Isaac al-Kindiy, Abu Abdullah al-Khorezmi, Abu Nasr Farabi and Abu Ali Ibn Sina. The second teacher, Abu Nasr Farabi (873-950), who is famous for the name of the East Arastus, pays great attention to music along with his performance, as well as rare centuries, which today is considered the foundation of the theory of music. Farabi, as a connoisseur of the science of music, scientifically bases the categories of the theory of music, its connection with the importance of music and other sciences, its classification, its internal laws, its significance for the human spiritual world. To the works of Abu Nasr Farabi, who wrote about the science of music, one can say the parts of the book "The Great Music", "The Book of the count of iyko", "the book of Iyko", "the book of the count of knowledge", the section dedicated to music, the parts dedicated to the music of the book "The emergence of Sciences". His books, devoted to the theory of music, were one of the most perfect and most famous of the works written about it in the East, and

served as the basis for the writing of the books of scientists who lived and worked after him. One of the scholars who continued the path of Farabi was Abu Ali ibn Sina (980-1037). A great philosopher, a naturalist, a famous physician, as well as a musician and a good instrument player. He is a great musician who opened a new era in Eastern music science after Farabi. In the multifaceted scientific heritage of The Thinker, The views on music are important and significant. Abu Ali ibn Sina from a young age studies the science of Mathematics (Math) and also perfectly master the science of music. It's known that the science of music was part of mathematics. In many works of Abu Ali Ibn Sina, issues related to music science are expressed. In particular, the section of "The Book of Healing" dedicated to music can be called "Compilation of music science", "The Book of Salvation", "The abbreviation in music science", "About Music" in the work "Donishnoma". Unfortunately, Ibn Sina did not reach us before, but there were also works mentioned in various sources. His works devoted to music, such as "Introduction to the art of music", "Additional Book", "Treatise on music", are not yet known to science.

The main feature of Ibn Sina's views on music, as well as the fact that it differs from the instruction of Farabi, is that the scientist seeks to draw his theory of music more closely to the physical properties of sounds. The strong side of this guide is that music is not only connected to the experience itself, but also invites it to develop with the help of Science and scientific thought.

As a performer, Farabi and Ibn Sina also form the basis of the knowledge of musical instruments. They give a detailed classification to the type of musical instruments and understand their structure. As a result of the work of Al-Farabi and Ibn Sina on the study of musical instruments, a special science in the field of music is based on the science of musical instruments.

Another of the great thinkers of the period of awakening is Abu Yusuf ibn Ishaq Al-Kindy, who is the founder of Arabic music and music studies. Al-Kindy creates works about the theory of music, among other sciences. He has written nine works on the theory of Oriental music and studies not only the work in music studies, but also the issues of the influence of musical tones on the human psyche. He believes that music is a force that affects the spiritual world of man, his personality

and mood. According to one of the narratives, Iskhak Al-Kindy tested psychological exposure to patients through music in the experiment. It is said that he cured a child lying paralyzed by music, while the child was healed.

It can be seen that in the IX-XI centuries the East rose in all respects. Scientists of this period and their research have become important for the civilization of the whole world. And the artifacts and unique discoveries they have made are still the main source for the present, and are an inexhaustible heritage for the next generation.

References

1. Natan Mallaev. History of Uzbek literature 1st book. Tashkent 1965
2. Zokirjon Oripov. Central Asian music source of X-XV centuries. Tashkent 2017
3. Usman Karabayev. Gayrat Soatov. Culture of Uzbekistan. T. 2011
4. Iskhak Rajabov. On the issues of makom. Tashkent 1963

УДК 342.98

НАВЧАННЯ ПРОКУРОРІВ ЯК ПРАВО ТА ОБОВ'ЯЗОК (ЄВРОПЕЙСЬКІ ТА МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ)

Максіменцева Надія Олександрівна

доктор юридичних наук

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

професор кафедри держави і права, конституційного права та державного управління

e-mail: nmaksime@yahoo.com

Максіменцев Максим Геннадійович

доктор юридичних наук

e-mail: maksiments@yahoo.com

Ключові слова: навчання прокурорів; підвищення кваліфікації прокурорів; міжнародні стандарти та вимоги до навчання прокурорів.

Keywords: training of prosecutors; improving the skills of prosecutors; international standards and training requirements for prosecutors.

Наявність належного рівня знань та навичок, відповідний професійний рівень є невід'ємною умовою ефективного виконання покладених на прокурорів функцій та реалізації наданих повноважень.

Чинне законодавство статтею 19 Закону України «Про прокуратуру» [1] зобов'язує прокурора вдосконалювати свій професійний рівень та з цією метою підвищувати кваліфікацію. Прокурор періодично проходить підготовку у Національній академії прокуратури України.

Відповідно до п. 2 розділу IX Положення про організацію кадрової роботи в органах прокуратури, затвердженого наказом Генеральної прокуратури України від 18.12.2017 № 351 [2], підвищення кваліфікації прокурорів у Національній академії прокуратури України проводиться не рідше одного разу на три роки.

Крім того, наявність фахового рівня є однією з основних підстав для вирішення питання щодо переведення прокурора на посаду до іншого органу прокуратури, у тому числі вищого рівня, на вакантну або тимчасово вакантну посаду (ст. 38 Закону України «Про прокуратуру»).

Також під час звільнення прокурора з посади та визначення переважного права залишення на роботі враховується ефективність виконання службових обов'язків, рівень кваліфікації, проходження навчання, підвищення кваліфікації та інш. (п. 11 розділу V. «Звільнення» вищезазначеного наказу Генеральної прокуратури України від 18.12.2017 № 351).

Сьогодні гостро стоїть питання чергового етапу реформування органів прокуратури, імплементації європейських стандартів, створення систе-

ми, яка відповідає вимогам сучасності та потребам суспільства.

Проте формуючи нову структуру органів прокуратури, уточнюючи функції та обсяг повноважень прокурора, доцільно, також, оновлювати підходи до роботи прокурорів, підвищувати фаховий рівень, кваліфікацію працівників відповідно до потреб сьогодення.

Тобто створюючи технічно нові моделі організації роботи доцільним є проведення навчань та тренінгів для працівників органів прокуратури щодо відповідності європейським стандартам та вимогам до проведення роботи та виконання своїх посадових обов'язків.

Тож доречно проаналізувати зазначені щодо прав та обов'язків проходження навчання та підвищення кваліфікації працівників.

Серед документів, що визначають міжнародні та європейські стандарти та вимоги у цій сфері можна назвати Вказівки щодо ролі прокурора ООН (Guidelines on the Role of Prosecutors OHCHR) від 07.09.1990; Бордоську декларацію від 18.11.2009 [3] та висновок до Бордоської декларації [4]; Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи щодо ролі державного обвинувачення в системі кримінальної юстиції від 06.10.2000 далі – Рекомендація REС (2000) [5]; Звіт Венеціанської комісії про європейські стандарти щодо незалежності судової системи. (частина II – прокуратура) від 30.06.2015 далі – Звіт Венеціанської комісії [6]; Висновки Венеціанської комісії щодо проку-

рорів від 24.07.2015 далі – Висновки Венеціанської комісії) [7]; Статус та роль прокурорів від 18.04.2008, затверджене Управлінням Організації Об'єднаних Націй з питань наркотиків та злочинності та “The Standards of Professional Responsibility and Statement of the Essential Duties and Rights of Prosecutors” Міжнародної асоціації прокурорів (далі –Стандарти МАП) [8] тощо.

Доцільно звернути увагу, що вищевказані документи оперують поняттям «навчання» (training – англ.) на відміну від запровадженого у чинному законодавстві України терміну «підвищення кваліфікації»

Так першою спробою визначити місце та роль прокурора став у 1990 році документ ООН «Вказівки щодо ролі прокурора», де зокрема зазначено про обов'язок держав створювати умови та забезпечувати належний рівень юридичної та професійної підготовки.

У Бордоській Декларації, що стала фактично закликом Комітету Міністрів Ради Європи до Консультативної ради європейських суддів і Консультативної ради європейських прокурорів висловити думку щодо взаїмовідносин між судьями та прокурорами, зазначено, що для належного відправлення правосуддя важливим є дотримання загальноприйнятих правових принципів та етичних норм фахівцями, залученими до судового процесу. Підвищення кваліфікації, що передбачає і навчання методом управління, є і правом, і обов'язком суддів та прокурорів

[3]. Таке навчання має проводитися регулярно та має об'єктивно оцінюватися щодо його ефективності. Там, де це доцільно, спільне навчання суддів, прокурорів та адвокатів з тем, що становлять спільний інтерес, може сприяти досягненню найвищої якості правосуддя [4].

Відповідно до п. 7 Рекомендацій REC (2000) визначається, що навчання є обов'язком і правом для всіх прокурорів як до моменту їх призначення, так і протягом подальшої роботи на постійній основі. Тому держави повинні вживати ефективних заходів для організації таких заходів та створення сприятливих можливостей для прокурорів щодо реалізації такого права та виконання обов'язку [5].

У свою чергу, п. 17 розділу IX «Нагородження та навчання» Рекомендацій REC (2000) визначено, що прокурорам слід проводити відповідне навчання протягом усієї кар'єри. Така підготовка повинна включати юридичне, у тому числі щодо прав людини, навчання, а також основні засади управління, особливо для вищих прокурорів. При цьому, важливу роль у визначенні навчальних програм може зіграти експертний орган на зразок прокурорської ради. З огляду на витрати та ефективність подальшої роботи, спільне навчання для прокурорів та суддів може бути рекомендовано для покращення співробітництва [5].

У Звіті Венеціанської комісії акцентувалась увага на необхідності підготовки прокурорів до етичних норм, закону та прав людини, професійної

ідентичності та розуміння завдань, які ставляться перед органами прокуратури, а також практичних питань, які стосуються роботи прокурорів [6].

У свою чергу, у Висновку Венеціанської комісії пропонується потреби у навчанні прокурорів визначати за прикладом Ірландії. Так проводити двічі на рік співбесіди прокурора з вищим керівником (система заснована на дискусії між працівником та керівництвом), які намагаються досягти згоди щодо того, як працює працівник, і яка підготовка чи подальший розвиток потрібні. Система спрямована на вирішення та усунення будь-яких недоліків як тільки вони виникли [7].

Стандарти МАП вказує, що прокурори повинні мати право на підтримання рівня професійної підготовки. Ретельний, продуманий та прозорий процес, у тому числі, навчання прокурорів протягом усієї кар'єри сприяють забезпеченню дотримання цілей Стандартів та керівних принципів МАП протягом усієї служби прокуратури. При чому зазначається, що прокурори несуть велику відповідальність, і від них багато чекає суспільство. Тому органи прокуратури у своїй роботі мають бути прихильні до досконалості. Отже підвищення кваліфікації та навчання працівників відповідно до сучасних вимог має відбуватись протягом усього життя, що вимагає зобов'язань керівництва забезпечити навчання та обов'язок прокурорів скористатися ним [8].

Таким чином, відповідно до вимог європейських та чинного законодав-

ства України про прокуратуру щодо права та обов'язку прокурора на навчання протягом всієї кар'єри, можна визначити наступні підстави та напрямки проведення навчань: за наявною необхідністю (у разі призначення на посаду тощо); на виконання вимог чинного законодавства (на рідше одного разу на три роки); необхідності отримання нових (зміни законодавства), додаткових знань (щодо окремих категорій справ тощо) та інш.

Крім того, урахувуючи значення практики Європейського суду з прав людини та судової практики Верховного Суду щодо прийняття рішень національними судами, необхідно розробляти та проводити навчання працівникам за даними напрямками, а також прийняти до уваги рекомендації щодо сумісного проведення навчань суддів, прокурорів та інших учасників судового процесу.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 № 1697-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>
2. Положення про організацію кадрової роботи в органах прокуратури: наказ Генеральної прокуратури України від 18.12.2017 № 351 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0113-18>
3. Бордоська декларація від 18.11.2009 створена Консультативною радою європейських суддів (КРЕС) та Консультативною радою європейських прокурорів (КРЕП) на запит Комітету Міністрів Ради Європи висловити думку щодо взаємовідносин між суддями та прокурорами URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a50
4. Висновок до Бордоської декларації від 18.11.2009 URL: <https://vkksu.gov.ua/userfiles/doc/.../vys12.doc>
5. Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи щодо ролі державного обвинувачення в системі кримінальної юстиції. Ухвалені Комітетом Міністрів 6 жовтня 2000 року на 724-му засіданні заступників міністрів URL: http://pravo.org.ua/files/zarub_zakon/rek_2000.pdf
6. Звіт Венеціанської комісії про європейські стандарти щодо незалежності судової системи. (частина II – прокуратура) від 30.06.2015 <https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-PI%282015%29009-e>
7. Compilation of Venice Commission opinions and reports concerning prosecutors 24.07.2019 URL: <https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-PI%282015%29009-e>
8. The Status and Role of Prosecutors. United Nations Office on Drugs and Crime and International Association of Prosecutors Guide URL: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/14-07304_ebook.pdf

THE ROLE OF LOCAL GOVERNMENT IN THE SYSTEM OF PUBLIC ADMINISTRATION

Rametullaev Inayatulla Xabibullaevich

Student of Karakalpak state university named after Berdakh Nukus, Uzbekistan.

E-mail address:rixinayat0507@gmail.com

Abstract: *This article deals with the role of local government, its role and importance in the system of public administration, and changes in the activities of local governments.*

Key words: local government, khokim, people's council, representative and executive power, deputy, citizen, state, democratic state, region, district, city

Local government means the service of the people of the region to independently resolve issues of local significance. Local governance is a form of improvement for solving citizens' problems, given to the public by taking into account local conditions and minorities. The theory of local government first appeared in western Europe during the second half of the 18th century. The concept of independence of self-governing bodies in the early years of modern history, allows for the autonomy and control of central government in their rural and urban management. [1;259]

The bases of local government in Uzbekistan have long been the peculiar mentality of the people. These forms of government have been used in medieval countries such as Khorezm and Temurids, and later Bukhara and Khiva khanates. Since independence, large-scale changes have been made in the system of local authorities; This means that the local government as a form of government and as a political form of society is guaranteed in the local (municipal) interests, along with the interests of the individual and the state and solving the problems of the people in the relevant area (city, aul)Municipal interests in local gov-

ernance are based on the common interests of the state, while acting in the interests of the local area.

Regional power is an important element of any democratic state, and the interests of the state and its territory are balanced accordingly. [2;10]

Chapter 21 of the Constitution of the Republic of Uzbekistan is called the "Bases of Local State Authority", in which local authorities state their functions and representatives. On the basis of this chapter, on September 2, 1993, the Regulation on Local Government was adopted. According to this document, the executive and representative power of the local government is determined. The khokim of region, district, city is the highest official of the region and city. In the 100 constituencies of our constitution, issues relating to the will of local governments were dealt with. The joint conducting of the local bodies of authority shall include:

- ensurance of legality, legal order and security of citizens;

- matters of economic, social and cultural development within their territories;

- formation and implementation of the local budget, determination of the local

taxes anspan lang-font-size: fees, formation of non-budget funds;

direction of the municipal economy;

protection of the environment;

ensurance of the registration of civil status acts;

adoption of normative acts and exercising other powers which are not contrary to the Constitution and legislation of the Republic of Uzbekistan. role of local government in the system of public administration.

In recent years, a number of measures have been taken in our country to further improve the local government. The presidential decree on the strategy of further development of the Republic of Uzbekistan, adopted on February 7, 2017, paved the way for a new phase in this area. It focuses on decentralization of public administration in decentralized areas as the main focus of improving the state and public construction systems, including ensuring direct communication between the heads of local governments and the public. Initiated by the Head of State, a number of initiatives aimed at improving the economic well-being of the regions have been implemented the procedure for leaving part of the state budget revenues to local budgets was introduced. this has given a positive result in the local area. President in his 2018 Oliy Majlis noted on the Experiment in Tashkent. Among the reforms implemented in recent years, the powers of the governors have been reduced. In particular, the decision of the Council of Ministers on the withdrawal of the land parcel on November 16, 2019 "On additional measures to secure the property rights of individuals and legal entities and

improve the procedure for the withdrawal and compensation of land. "There are still a number of shortcomings in the system of local government. A number of changes and additions need to be made in the law to address existing problems in local government.to create a new system to control how much the governors are using their extensive representation, to revise the governors' offices, to reduce the functions of the various functions and functions that are not part of the main functions of the governor, and to serve as the head of the people's council at the same time.

In general, revision of relations with khokimiyats and people's deputies for further improvement of local state power, participation of the population in the activities of these departments and further interaction with the population. It is necessary to broadly introduce the procedure of reporting on the low activity of deputies of the Council of Deputies in the relevant territory.

References

1. "O`zbekistonda demokratik jamiyat qurish nazariyasi va amaliyoti" T.2005
2. И.И. Овчинников "Местное самоуправление в Российской Федерации" Москва 2018
3. "Jergilikli ma`mleket ha`kimiyat haqqinda`g`i nizam 1993-jil 2-sentyabr
4. O`zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi T.2019
5. 2017-jil 7-fevralda qabil etilgen "O`zbekstan Respublikasin ja`ne de rawajlandiriv boyinsha ha`reketler strategiyasi haqqinda`g`i Prezident pa`rmani
6. "Fizikaliq ha`m yuridikaliq shaxslardin`mu`lk huqqlarin ta`miynlew ha`m de jer uchastkalarin alip qoyiw ha`m kompensaciya beriw ta`rtibin jetilistiriwge tiyisli qosimsha shara-ila`jlar haqqinda`g`i Ministrlar Kabinetinin` qarari 2019-jil 16-noyabr

УДК 343.85

КОРПОРАТИВНИЙ АСПЕКТ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ НАДРОКОРИСТУВАННЯ

Максим Геннадійович Максименцев

Доктор юридичних наук

Харківський національний університет внутрішніх справ, м. Харків

Email: maksiments@yahoo.com

THE CORPORATE FEATURE OF CRIME IN THE FIELD OF SUBSOIL USE

Maksym G. Maksimentsev

Doctor of Law

Kharkiv National University of Internal Affairs, city of Kharkiv

Email: maksiments@yahoo.com

Анотація: Стаття присвячена теоретичним засадам злочинності загалом та особливостям її причинам скоєння посадовими особами корпорацій видобувної галузі злочинів у сфері користування надрами та заподіяння у наслідок таких злочинів шкоди навколишньому природному середовищу.

Abstract: The article is devoted to the theoretical fundamentals and specific causes of subsoil use crimes committed by white-collar officers of the corporate operators of extractive industry with subsequent harmful impact on environment.

Ключові слова: злочин, раціональний вибір, екологічний злочин, посадовий злочин, надрокористування.

Ключові слова: crime, rational choice, environmental crime, white-collar crime, subsoil use.

Фахівець у сфері кримінології має чітко розуміти теоретичні засади спричинення злочину. В англомовних теоретичних кримінологічних джерелах відправна точка спричинення визначається терміном “causation”, що походить від латинського терміну “causatio” – (причинний зв’язок), який в розумінні кримінального права та кримінології надалі передбачає наявність actus reus (злочинна дія, якою обумовлюється склад злочину), а саме дії, якою спричиняється шкода, як на-

слідок та фактичний результат. Якщо теорія є валідною, діючою, то вона має служити попередженню явища, яке вона вивчає та витримувати емпіричну перевірку часом та фактами. Збір фактів та даних є невід’ємною частиною системного випробування теорії та її вдосконалення. Тоді факти будуть знаходити науково обґрунтоване пояснення, а передбачення та попередження явищ, у нашому випадку злочинності, злочинів, буде здійснюватись шляхом побудову вірних гіпотез,

які чітко мають визначати причини злочину.

У період Середньовіччя порушники законів та звичаїв засуджувались системою покарань (часто, Інквізицією) до страти як відьми, чаклуни аж ніяк як особи, що діяли раціонально з визначеною метою. При цьому раціональні злочинці, такі як вбивці та крадії, карались рівнозначно жорстко, і практично як для Інквізиції, так і для звичайних злочинців існував один і той часи й механізм покарання – каліцтво чи страта. Тобто покарання майже не розрізняло ані мотивів, ані портрет злочинця. Концепція «соціального контракту», яка почала розповсюджуватись Європою в період розквіту торгівлі, приватного інтересу, меркантильності, про які наголошував Томас Гоббс та інші, уповноважував носія державності та суверенітету своєрідними повноваженнями утримувати баланс «соціального контракту» і карати тих, хто не визнавав цей баланс між суспільством та сувереном шляхом покарання. Порушники балансу були злочинцями, або правопорушниками, без тяжких наслідків, оскільки з'явилися більш м'які способи матеріального або фізичного впливу. Проте проривом у науковій кримінологічній думці стало 18-те століття, завершення Середньовіччя і підвищення значення особистості, біхевіоризму (вивчення поведінки), початок соціології і порівняння на вагах плюсів та мінусів вчинків та дій і увага до того, щоб врегулювати не наслідки, а створювати умови, щоб неминучість та тяжкість по-

карання утримувала потенційні злочини та злочинні наміри і змушували людей робити свідомі, раціональні вчинки та вибір між вчинком та наслідками [1, сс. 10-12]. Цей період започаткував *класичну кримінологію*, як науку, яка переживає своє вдосконалення і змін вже у наші часи. Хоча фундаментально вона спирається на ті ж сам догми і проблеми вибору, що налічують понад два сторіччя, та обумовлюють функціонування сучасної системи кримінальної юстиції та покарання [2, с.117]. Класична кримінологія у Європейській частині континенту переважно вважала, що злочинець керується певним вибором між задоволенням від вчинку та імовірним покаранням, це раціональна поведінка щодо формування вибору, тому злочинність можна тримати під контролем через систему юридично обґрунтованих покарань, що знаходяться у сфері відповідальності юстиції. Класиками початкового етапу вивчення раціональності в європейській кримінології згадують цілий ряд осіб, серед яких можна виділити італійського (континентального) представника – *Чезаре Беккарія*, та англосаксонського відомого правознавця *Ієремія Бентам* (Jeremy Bentham), який запровадив термін: «утилітаризм», англ. "utilitarian calculus".

Чезаре Беккарія (Cesare Beccaria), як представник італійського соціуму, для процвітала торгівля та приватний інтерес, визнавав, що особою рухає інтерес, егоїзм, тому в протиставленні злочину та покарання мотивація до чемної поведінки має переважувати

кепські властивості людської душі, що підштовхують до гри не за правилами. Тому він концентрував увагу на справедливому суд, незастосуванні торгута сили до обвинуваченого, презумпції невинуватості, чіткій детально і нормативно прописаній ідентифікації злочинів, а не вільному трактуванні вчинків, і впливі на поведінку, мотивацію та усвідомлення неминучості та важкості покарання у порівнянні з імовірним задоволенням від злочину. У своїх висновках щодо злочинів та покарань, викладених у трактаті 1764 року «Злочини та покарання» (італ. «dei delitti e delle pene»), Беккарія зазначає, що: «Perché ogni pena non sia una violenza di uno o di molti contro un privato cittadino, dev'essere essenzialmente pubblica, pronta, necessaria, la minima delle possibili nelle date circostanze, proporzionata a' delitti, dettata dalle leggi», тобто (переклад автора статті): «...для того, щоб покарання за злочин не перетворилось в акт насильства щодо винної громадянської особи з боку одного чи багатьох, воно має бути гранично публічним, вчасним, необхідним та найменшим із тих, що застосовуються за конкретних обставин пропорційно тяжкості злочину і диктується буквою закону» [3, с. 117].

Для попередження злочинів, за Бентамом, особа має у своїх вчинках керуватись утилітарним (корисним) розрахунком, на зразок сучасного раціонального аналізу втрат і вигод (англ. "cost and benefit analysis"), і обирати між задоволенням від вчинків і

стражданнями від покарання. З його слів, покарання має переслідувати чотири мети:

1. Превентивність (попередження) злочину;
2. Переконавання мінімізації злочину для тих випадків, коли не виявилось можливим попередити злочин;
3. Забезпечення незастосування злочинцем надмірної сили;
4. Мінімізація затрат на попередження злочину.

Хоча вибір і певний раціональний вибір притаманний багатьом злочинам, проте не завжди можна бути цілком впевненим, що раціональна вибір лежить в основі злочинів і що стандартна система покарань та контролю за злочинністю, що зважає на людський вибір і раціональну поведінку може владнати наслідки, попередити рецидиви чи взагалі попередити наступні злочини. Ця думка вносить корективи у сприйняття класичної школи кримінології в західній, не тільки Європейських, але в Північно-Американських наукових колах вчених кримінологів та практикуючих юристів системи кримінальної юстиції. Є багато чинників та факторів, що призводять до злочинів, особливо спонтанні мотиви, які аж ніяк не вкладаються у рамки раціонального вибору [4, с. 161]. Зокрема це стосується сексуального насильства, вживання наркотичних засобів тощо. Іноді ці вчинки сходять на крадіжки людини, яку голод позбавляє самоконтролю і штовхає на злочин. Неналежний або інший від звичайного рівень самоконтролю може теж стати

причиною злочину, а не раціональна поведінка. Проте у тому, що стосується злочинів у сфері природокористування і особливо надрокористування, кримінологія країн Європи, Північної Америки та цілого ряду промислово розвинених країн однастайна щодо саме вмотивованої раціональної поведінки злочинців у сфері надрокористування, яких, переважно розглядають в контексті широкої категорії *злочинів у сфері підприємницької/господарської діяльності* (англ. «**enterprise crime**») як частина вмотивованої раціональної винуватої поведінки в структурі *організованої злочинної групи*, спрямованої на отримання прибутку шляхом ведення незаконної господарської діяльності [5, с. 542].

Злочини у сфері надрокористування, як форми злочинної господарської діяльності, вивчається в межах більш широкої категорії **екологічних злочинів** (англ. «**environmental crime**»), або **зелених злочинів** (англ. «**green crime**») [6, с. 459], яку можна детермінувати як *тип злочинної діяльності, що спричиняє шкоду природному середовищу* (англ. «**environmental harm**») [7, с. 9] *через порушення природоохоронних законів та норм*, є досить молодого галуззю кримінології, що з'явилась в кінці 80-х – початку 90-х років двадцятого століття, яка охоплює усі злочини щодо усіх видів природних ресурсів та навколишнього середовища, які є об'єктом екологічної юстиції (англ. «**environmental justice**») [8, сс. 1-6]. Один з випадків злочинів у сфері надрокористування, що спричинив тяжкі

наслідки для екосистеми океанських вод Північної Америки та суттєво вплинув на перегляд категоризації екологічних злочинів в США і переведення їх із структури легких (англ. «**misdeemeanor**») у структуру тяжких злочинів (англ. «**felony**») [9, сс. 347, 363], застосування, як наслідок таких злочинів, у комплексі не лише кримінальних вироків і засобів покарання, а й адміністративних штрафів та стягнення збитків та шкоди у процесі розгляду цивільних позовів, стався в 1989 році з вини світового нафтогазового гіганта – **Exxon Mobil**, коли в море з танкера компанії потрапили величезні обсяги сирої нафти. Внаслідок застосування кримінальних статей, адміністративних штрафів на суму 150 млн. доларів та стягнення збитків за спричинену шкоду біосфері океану у сумі 100 млн. доларів та місцевим жителям у сумі 900 млн. доларів, компанії було пізніше визнано винною у злочинній недбалості (англ. «**reckless behavior**»), та через п'ять років присуджено стягнення додатково збитків цивільним позивачам у сумі 5 млрд. доларів [10], які майже через **двадцять років** після екологічної катастрофи в 2008 році було зменшено Верховним Судом США до 507 млн. доларів [11, сс. 4, 42].

Якщо злочинець особисто не втягнутий в видобуток надр, але спричиняє порушення закону при здійсненні пов'язаних з ним посадових обов'язків, то в основному такі формальні правопорушення – злочини підпадають під **посадовий злочин** (англ. «**white-collar**

crime»), який може бути пов'язаний з порушенням встановлених процедур та правил, що тягнуть прямі економічні або прямі екологічні і опосередковано економічні втрати від кримінальних правопорушень у сфері користування надрами. Такий посадовий злочин ідентифікується іноземними кримінологами, як «злочин, скоєний особою з певним соціальним статусом і керівними повноваженнями у процесі виконання ним своїх службових обов'язків» [12, с.7]. Ідентифікувати та довести посадові вчинки, як такі, що підпадають під кримінальний кодекс, набагато складніше, оскільки вони в основному побудовані на наявності недосконалостей в законах та регуляторних актах, мізерній доказовій базі, але при цьому, громадське суспільство в дослідженнях іноземних кримінологів емпіричним шляхом визначає, що сприйняття тяжкості за економічними та моральними наслідками іноді перебільшує класичні економічні злочини, шахрайство, пограбування, крадіжки тощо [13, сс. 59-60]. Як вже зазначалось вище, окрім фізичної участі безпосередньо у користуванні надрами, тобто їх видобутку, коли основним доказом злочину є наявність такої незаконно видобутого ресурсу надр, злочинність у сфері надрокористування може існувати й у вже згадуваній більш витонченій і прихованій формі *посадових злочинів* («злочини білих комірців» – «white-collar crime», англ.). На підтвердження цьому варто процитувати закордонного кримінолога Кролла (Croall): «**White-collar crime** is

traditionally associated with high status and respectable offenders: the 'crimes of the powerful' and corporate crime. However, examination of one group of white-collar offences reveals that offenders were typically small businesses, employees, and those more properly described as 'criminal businesses'. While this could be attributed to the 'immunity' of the corporate offender from prosecution, it can be argued that such patterns of offending reflect not only enforcement policies but also wider structural and market factors. Thus, analyses of economic and white-collar crime may concentrate overmuch on the corporate offender, and make over simplistic distinctions between 'corporate' and other varieties of white-collar offending» [14, с. 157], тобто він детермінує *посадові злочини*, як «злочин, вчинений порушниками з соціальним статусом та репутацією, «злочин можна владців» або корпоративний злочин.

Разом із тим, за наслідками досліджень посадових злочинів за звичай вони скоєні представниками малого бізнесу, працівниками та особами, яких більш доречно охарактеризувати, як «злочинний бізнес». Хоча це можна було б вважати наслідком «іммунітету» корпорації від кримінального переслідування, колективної безвідповідальності (авторське уточнення), можна стверджувати, що такий портрет кримінального правопорушення відображає не тільки практику застосування мір покарання, але й більш широкі структурні та ринкові фактори. Отже, аналіз економічних та посадових злочинів може бути занадто сфокусова-

ний на корпоративному статусі злочинця та мати наслідком занадто спрощене розмежування між «корпоративними» та іншим різновидами посадового кримінального правопорушення». Посадові злочини, що призводять до кримінальної відповідальності, є незаконною дією чи сукупністю дій, що порушує основи відповідальності та довіри осіб та суспільства до справедливості, справжності особистих чи організаційних (у тому числі корпоративних) здобутків. Переважно такі посадові злочини реалізуються шляхом вчинення дії, чи сукупності дій не застосовуючи фактичних (фізичних) інструментів (наприклад, не приймаючи безпосередню участь у роботі щодо вилучення з надр корисних копалин), а лише у прихований спосіб, отримуючи матеріальну вигоду чи переваги для себе чи для пов'язаного бізнесу [15, с.5].

Список використаної літератури

1. Jeremy Bentham, (1967), *A Fragment on Government and an Introduction to the Principles of Morals and Legislation* (1776), ed. Wilfred Harrison (Oxford: Basil Blackwell).
2. Jonathon M. Heidt, *The Evolution of Criminological Theories*, Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy, Jeremy Bentham, (School of Criminology, Simon Frazer University, British Columbia, Canada, 2011).
3. Cesare Beccaria, (1973), *Dei delitti e delle pene*, ed. a cura di Renato Fabielli (Letteratura italiana, Einaudi, Mursia, Milano).
4. Clarke, Ronald V. and Derek B. Cornish. (1985) "Modeling offenders' decisions: A framework for research policy." In *Crime and Justice: An annual review of research*, volume 6 ed. by Michael Tonry and Norval Morris. Chicago: University of Chicago.
5. Marilyn Price and Donna M. Norris (2009) *White-Collar Crime: Corporate and Securities and Commodities Fraud*, *Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law*, volume 37 number 4): 538-544.
6. Siegel, Larry J. (2014). 12th ed. *Criminology: theories, patterns, and typologies*. Boston, MA: Cengage Learning.
7. White, Rob (2016) *The four ways of ecological criminology*. *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy*, volume 6(1): 8-22.
8. Lynch, Michael, Stretesky, Paul and Long, Michael (2015) *Environmental justice: a criminological perspective*. *Environmental Research Letters*, 10. ISSN 1748-9326, IOP Publishing, Northumbria University, Newcastle, UK. <<http://nrl.northumbria.ac.uk/23771/1/Stretesky.pdf> >
9. Andrew Oliveira et al (2005), "Environmental Crimes (annual Survey of White Collar Crimes)", *American Criminal Law Review*, *Georgetown Law*, Volume 42: 347-380.
10. Adam Liptak, *Damages Cut Against Exxon in Valdez Case*, *The New York Times Journal*, June 26 2008: A1.
11. Supreme Court of the United States, Decision in Case No.7-219 of June 25, 2008, *EXXON SHIPPING COMPANY, ET AL., PETITIONERS v. GRANT BAKER ET AL.*, 42 pages.
12. Sutherland, E. H. (1983), *White-Collar Crime: The Uncut Version*. NewHaven, MA: Yale University Press: 328 pages.
13. Dhami, Mandeep K (2007), "White-collar prisoners' perceptions of audience reaction". *Deviant Behavior*, Routledge Taylor & Francis, volume 28: 57-77.
14. Croall, H. (1989) *Who Is the White-Collar Criminal? The British Journal of Criminology*, 29(2): 157-174.
15. P. Gottschalk, L. Gunnesdal (2018), *White-Collar Crime in the Shadow Economy*, Palgrave Pivot, Cham, Switzerland: 155 pages.

АДАПТАЦИОННЫЙ ПОТЕНЦИАЛ К СЕМЕЙНОЙ ЖИЗНИ КАК ПРЕДМЕТ СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ

Разакова Р.С.

Соискатель кафедры психологии Национального университета Узбекистана.

Проводимые широкомасштабные реформы, возрастающая активность общества Республики Узбекистан все больше актуализируют роль брака, семьи в жизни каждого человека. Как известно, наша история не знает другого, более значимого, фундаментального звена общества, которое вступает одним из действенных социальных институтов обеспечивающий жизненно важные условия для личностного роста и самореализации брачных партнеров, их психической защиты, эмоциональной поддержки и стабилизации, создает благоприятную среду для воспитания и гармоничного развития подрастающего поколения – будущего нашего государства [1.23с].

Вместе с тем, на сегодняшний день, наблюдается процесс трансформации современной семьи, который сопровождается такими тревожными тенденциями, как увеличением количества разводов, неполных семей, ослаблением воспитательного потенциала, фиксируется ухудшение качества семейных взаимоотношений и удовлетворенности браком, снижение адаптивных возможностей мужчин и женщин. Если в недалеком прошлом брак, в большинстве случаев воспринимался как нерушимый, прочный жизненно-важный союз, то сегодня развод стано-

вятся привычной и довольно распространенной формой преодоления супружеских конфликтов, и как следствие, многие брачные партнеры отказываются от конструктивного решения проблемных ситуаций в пользу брачного разрыва[2.18с].

Кроме того, как свидетельствует жизненная практика и международные научные исследования, в большинстве случаев расстройств семейного функционирования, развод вступают мощными и сложно психокорректируемыми факторами развития различных акцентуаций, прогрессирующих нарушений эмоциональной сферы, затяжного стресса прежде всего у девушек.

Проведенный анализ научной литературы по исследуемой проблеме показывает, что успешность адаптации к семейной жизни зависит от многих факторов, среди которых определенный комплекс личностных образований является ведущим и может рассматриваться как адаптационный потенциал. При этом, данный термин, являясь относительно новым в аспекте семьи, трактуется исследователями по-разному, как адаптивность к семейной жизни, определенные способности, готовность к семейной жизни, качества, индивидуально-психологические особенности, их своеобразный

синтез и т.п. Такое положение обусловлено как спецификой структурой деятельности, через призму которой это понятие, как правило, анализируется в каждом отдельном случае, так и теоретическими подходами ученых. Этим объясняется и то, что одни исследователи рассматривают адаптационный потенциал на личностном фоне, а другие на функциональном, учитывая состояние психических функций, формирование которых считают необходимыми для достижения желаемых результатов. Адаптационный потенциал раскрывается также и как особое психическое состояние, которое рассматривают ученые как целостное проявление личности, сформированность ее мотивационно-потребностной сферы и пр. [3.31с].

Кроме того, следует отметить, что само понятие адаптационный потенциал преимущественно раскрыто через анализ конкретного вида деятельности. Значительное внимание в социальной психологии уделено формированию и развитию адаптационного потенциала к педагогической, экстремальной и др. видам деятельности. Относительно семейной жизни, как правило, данное понятие применяется довольно редко. В связи с этим, оно остается мало раскрытым, в нем не выделены конкретизированные структурные элементы, не определен соответствующий психодиагностический инструментарий и пр. Так, по мнению Ю.И. Толстых, адаптационный потенциал имеет сложную динамическую структуру, которая выступает орга-

нической совокупностью интеллектуальных, эмоциональных, волевых составляющих личности. Состояние высокой адаптивности, закрепляясь в ходе обучения, превращается в устойчивую, длительную готовность, которая действует постоянно, так что ее не нужно каждый раз формировать в связи с новым заданием. Не случайно ученый отмечает, что адаптационный потенциал означает целенаправленное выражение личности, включающее ее убеждения, взгляды, отношения, мотивы, чувства, волевые и интеллектуальные качества, знания, навыки, умения, установки, настроенность на определенное поведение [4.42с].

Таким образом, исходя из вышеизложенного можно заключить, что успешность адаптации к семейной жизни в значительной степени обусловлена комплексом специфического, личностного образования, где социально-психологический аспект является ведущим. По своей сущности, этот комплекс целесообразно рассматривать как адаптационный потенциал к семейной жизни, который трактуется учеными по-разному, как адаптивность, определенные способности, готовность к браку, набор знаний, навыков, качеств, индивидуально-психологические особенности, их своеобразный синтез и пр. Такое обстоятельство объясняется тем, что изучаемое понятие, преимущественно раскрывается с позиции конкретного вида деятельности и как результат, в социальной психологии значительное количество исследований посвящено формированию и развитию адаптационного потен-

циала к педагогической, экстремальной и др. видам деятельности. Базируясь на обобщенное мнение исследователей, в рамках настоящей диссертационной работы, под адаптационным потенциалом к семейной жизни полагается целесообразным понимать комплексное личностное образование, позволяющее в значительной степени обеспечить успешность приспособления (адаптации) человека к условиям системы особых отношений и связей между членами семьи (семейной жизни). Как комплексное личностное образование, данное явление охватывает мотивацию к семейной жизни, осознанное желание иметь семью, глубокую убежденность в ее жизненной необходимости, способность осуществлять межличностное взаимодействие, владение способами и приемами, характерными для субъекта семейно-брачного межличностного взаимодействия, способность к саморегуляции поведения и эмоциональных состояний, сформированность таких качеств, как эмпатия, сочувствие, сопереживание, взаимопонимание, взаимопомощь, а также наличие комплекса знаний, необходимых в семейной жизни.

Литературы

1. Karimova V.M. Oilaviy hayot psixologiyasi. T. – 2006. – 142 b.
2. Shoumarov G.B., Haydarov I.O., Sog'inov N.A. va boshq. Oila psixologiyasi: Akad. litsey va kasb-hunar kollejlari o'quvchilari uchun o'quv qo'l. / G.B. Shoumarovning tahriri ostida; O'zbekiston Respublikasi oliy va o'rta-maxsus ta'lim vazirligi, O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi markazi. – T.: «Sharq», 2010. – 296 b.
3. Абрамова А.В. Управление социально-педагогической адаптацией женщин группы социального риска: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Абрамова Алёна Владимировна. – Челябинск, 2011. – 24 с.
4. Аврамова Т.И. Личностно-ориентированные тренинги как метод коррекции самооотношения: Дис.... канд. психол. наук: 19.00.05: Воронеж, 2000 – 210 с.
5. Агаджанян Н.А. Здоровье студентов: стресс, адаптация, спорт: Учебное пособие / Н.А. Агаджанян, Т.Е. Батоцыренова, Л.Т. Сушкова. – Владимир: Владимирский государственный университет, 2004. – 136 с.
6. Адмиральская И.С. Отношение супругов к себе и друг к другу и удовлетворенность браком / И.С. Адмиральская // Психологическая наука и образование: психология семейных отношений / В.В. Рубцов, В.А. Гуружапов. – 2008. – № 4. 2008. – С. 5-11.
7. Айгунов В.Р. Мотивация брачного выбора у молодежи: Дисс.... канд... психол.... наук: 19.00.13 / Айгунов Владислав Русланович; ГОУВПО «Московский педагогический государственный университет».- Москва, 2009.- 192 с.

ПРИНЦИПЫ ПОДГОТОВКИ РУКОВОДЯЩИХ КАДРОВ ДЛЯ ДОШКОЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ

Хушназарова Маъмура Нодировна

Старший преподаватель, Кокандского государственного педагогического института им. Муками, Узбекистан.

***Аннотация:** В статье идёт речь о важнейших задачах профессиональной подготовки руководителей дошкольных учреждений. Обеспечение студентов в процессе обучения новейшими знаниями, обучение их секретами искусства управления, недостатки в управлении дошкольным учреждением и их пути преодоления. В статье говорится об основных целях современного дошкольного образования и о развитии совершенствовании учебно-воспитательного процесса.*

Профессионально-педагогическая подготовка руководителей дошкольных образовательных учреждений означает её научно-теоретическую, психолого-педагогическую, научно-методическую подготовку, идейно-политическую и духовно-нравственную зрелость.

Профессионально-педагогическая подготовка руководителя образовательного учреждения имеет определённые составляющие части, которые дополняют друг друга и постоянно развиваются в процессе высшего педагогического образования. Знания, навыки, квалификация и профессиональные компетенции будущего руководителя, полученные в высшем учебном заведении ещё больше усиливает педагогическую деятельность руководителя дошкольного образовательного учреждения. Вот почему так важно обеспечить профессиональную и педагогическую подготовку будущего лидера.

Систематическое развитие научно-методических знаний будущих руководителей будет обеспечиваться путем

организации их самостоятельного обучения с учетом социального порядка дошкольного образования в высших учебных заведениях.

Наши наблюдения показывают, что сегодня существуют следующие недостатки в подготовке будущих руководителей дошкольных образовательных учреждений:

– профессиональная, научная и методическая подготовка будущих руководителей выходит за рамки дошкольного образования и его научно-методического обеспечения;

– недостаточное внимание уделяется развитию творческой и социальной активности, идеологической и политической зрелости будущих специалистов;

Согласно постановлению Президента Республики Узбекистан Ш. Мирзиёева от 29 декабря 2016 г. УП-2707 «О мерах по дальнейшему совершенствованию системы дошкольного образования в 2017-2021 годах» и организация и управление учебным процессом в образовательных учреждении

ях будет выведена на качественно новый уровень в соответствии с государственными требованиями к дошкольному образованию.

Цель образовательного процесса в дошкольных учреждениях определяется определенными внутренними и внешними условиями. В связи с этим особое значение приобретают социально-педагогическая среда дошкольного образовательного учреждения, государственные требования и методические комплексы, определяющие фактический образовательный процесс. Однако они не полностью объясняют цель дошкольного образовательного процесса.

Основными задачами современного дошкольного образования являются:

- дальнейшее совершенствование системы дошкольного образования, укрепление ее материально-технической базы;

- расширение сети дошкольных образовательных учреждений;

- обеспечение дошкольных образовательных учреждений квалифицированными педагогическими кадрами;

- создание условий для всестороннего интеллектуального, нравственного, эстетического и физического развития детей с учетом лучших мировых практик;

Для этого растет потребность в подготовке учителей и руководителей дошкольных образовательных учреждений и постоянном совершенствовании их профессиональных знаний с учетом современных педагогических технологий и методов.

В настоящее время Правительством Республики Узбекистан и Министерством дошкольного образования реализуется ряд мер, направленных на реформирование дошкольных образовательных учреждений на основе современных требований и улучшение подготовки детей к школе

Студенты также должны иметь возможность контролировать и анализировать как будущие заведующие дошкольного образовательного учреждения. Они изучают, наблюдают, проверяют, анализируют, выявляют ошибки и недостатки, определяют меры по их устранению, поощряют позитивные действия. Анализируют работу, проводимую за рубежом и в стране в области образования и социальной работы, и делают выводы по совершенствованию учебного процесса в дошкольном образовательном учреждении в течение учебного года.

Создание новых условий в дошкольных образовательных учреждениях, вовлечение воспитателей в инновационную деятельность, воспитательную работу, научную организацию дошкольного образования, управление им, создание условий для деятельности педагогических кадров и воспитания учащихся на основе альтернативных учебных программ и программ. активность.

Инициативный лидер с высокими знаниями и профессионализмом также ставит перед командой преподавателей задачу поиска правильных решений проблем, возникающих в образовательной практике. Выбор правиль-

ной проблемы, передача её опытными специалистами, замена традиционных методов ведения бизнеса инновационным опытом работы – сложный процесс. Это иногда вызывает разделение в педагогическом сообществе. В этих случаях руководитель ДООУ должен сосредоточиться на быстром наборе персонала, который колеблется, и на основе консолидации команды. Для этого необходимо, чтобы руководитель дошкольного учреждения изучал профессиональные устремления, интересы и потребности воспитателей.

Управляющие дошкольных образовательных учреждений должны обладать высокой этической культурой для создания благоприятной творческой среды в обществе, а лидеры, не имеющие профессионального духа, не могут объединять членов команды.

В то же время будущие специалисты должны понимать, что руководитель дошкольного образовательного учреждения должен иметь возмож-

ность привлекать членов сообщества к планированию конкретной деятельности. Когда руководитель дошкольного учреждения вовлекает персонал в планирование деятельности, как она выполняется, как выполняется задача, а персонал четко объясняют цели и задачи педагогического процесса и творческую атмосферу команды. Только руководитель дошкольного образовательного учреждения, отвечающий тем же требованиям, сможет управлять образовательным учреждением на научной и методической основе.

Литературы

1. Указ Президента Республики Узбекистан от 7 февраля 2017 года № Р 49347 «О Стратегии действий по дальнейшему развитию Республики Узбекистан».
2. Указ Президента Республики Узбекистан Ш.М. Мирзиёева « О мерах по дальнейшему совершенствованию системы дошкольного образования в 2017 году – 2021.- Т., 2017.
3. Государственная программа «Первый шаг» -Т., 2018.60 с.

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ РОЗВИТКУ ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Сачко О. В.

доктор юридичних наук, доцент кафедри адміністративного і кримінального права Дніпропетровського національного університету ім. Олеся Гончара, член-кореспондент АПН.

Вплив освіти на усі сфери суспільного життя не викликає сумнівів. Держава, визначивши освіту основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави, підкреслив багатогранність освіти.

В Конституції України право на освіту закріплене статтею 53 як одне з фундаментальних. Питання про створення належних умов для здійснення конституційного права людини і громадянина на освіту постають, як одні з першочергових в період адаптації українського суспільства до нової політичної та економічної системи.

При приєднанні України до Болонського процесу МОН України здійснило заходи щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки на 2004–2005 рр., прийняло низку програмних і директивних документів, а саме: – Наказ Міністерства освіти і науки України від 23.01.2004 р. № 49 «Про затвердження програми дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України

на 2004–2005 роки» [1]; – Наказ Міністерства освіти і науки України від 20.10. 2004 р. № 812 «Про особливості впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу» [2]; – Наказ Міністерства освіти і науки України від 30.12. 2005 р. № 774 «Про впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу» [3]. Модернізація системи вищої освіти відповідно до ідей та документів Болонського процесу передбачала здійснення реальних кроків щодо введення додатка до диплома (Diploma Supplement), створення порівняльної системи визнання іноземних документів про вищу освіту в Україні, удосконалення системи забезпечення якості освіти [4]. Попри активну нормотворчу роботу Міністерства освіти і науки України було підписано низку директивних Указів Президента України щодо подальшого розвитку освіти в Україні її інтеграції в Європейський освітній простір, а також створення умов для забезпечення доступу громадян до якісної освіти, утвердження належного статусу педагогічних працівників.

У ході реформування були введені нові принципи та нові правові

інститути, уточнені (досить кардинально) ті чи інші норми, але при цьому основа галузі, її принципи, метод регулювання та внутрішня структура (розподіл на інститути та підгалузі) зберігається в незмінному вигляді. Подібний стабілізуючий вплив адміністративного права має велике значення у всіх сферах суспільного життя. На думку І. Бохновської та Ю. Ковальчук, правова система є сполучним 78 елементом між політичною та соціальною системами. Правові норми до певної міри обмежують політичні акції, охороняючи автономію соціальної системи [5, с.118]. Реформування норм адміністративного законодавства направлено на підвищення значущості соціальної системи, формування додаткової основи щодо посилення саморегулятивної функції. Однією з основних завдань, що можна вирішити в процесі реформування, є збереження балансу приватноправового та публічно-правового регулювання, так як при наявності подібного балансу правова система може бути сполучною ланкою між соціальними формами організації громадянського суспільства та політичної системою в державі. Незважаючи на загальне позитивне сприйняття масштабних змін, що відбуваються в адміністративному праві України (у контексті проекту Концепції розвитку адміністративного права України і інших документів [6, с.7]).

Разом з тим зберігається низка проблемних питань, що не знайшли в літературі однозначного вирішення.

Такими проблемами розвитку адміністративного права та законодавства, на наш погляд, є: відсутність системності правового регулювання відносин у сфері публічного права; «розмитість» доктрини публічного права; деформація публічно-правових інститутів під впливом інтеграційних процесів. Перша з названих проблем – відсутність системності правового регулювання відносин у сфері публічного права бачиться в двох площинах. По-перше, реформа адміністративного законодавства не в повній мірі зберегла спочатку задані параметри системного регулювання публічноправових відносин. Зазначене наглядно видно у контексті освітнього законодавства. Представлені юридичній спільноті альтернативні проекти змін в освітньому законодавстві України, лобювання інтересів різних соціальних і корпоративних груп привели до відсутності внутрішньої узгодженості всіх прийнятих положень.

Інноваційна діяльність у сфері освіти це міжгалузевий комплексний інститут. Інновація – це результат творчої діяльності, її застосування істотно змінює функціонування системи освіти. Інновації у сфері освіти можуть бути процесні, організаційні, маркетингові й ін. Незалежно від видів освіти вони повинні відповідати ознаками новизни, можливостям застосування в навчальному процесі та комерційної реалізованості. Ефективна освітня діяльність сьогодні є одним із пріоритетних напрямів розвитку

держави. Це визнається більшістю держав світу, включно з Україною.

Дане твердження підтверджують прийняті програмні документи в галузі розвитку освіти в країні (Національна доктрина розвитку освіти, Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні, Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки) [7, с.117].

Правова політика у сфері освіти, безумовно, один із важливих напрямів функціонування та всебічного розвитку держави, який прагне зайняти провідне місце у світі. Правова політика у сфері освіти є складовою державної науковотехнічної та промислової політики, метою якої є формування економічних умов для виведення на ринок конкурентоспроможної освітньої продукції. Освітня політика виступає складовою частиною соціально-економічної та правової політики і спрямована на стимулювання освітньої діяльності, створює передумови для ефективного використання та розвитку системи освіти держави. Право є інструментом регулювання суспільних, зокрема освітніх відносин.

На підставі аналізу основних документів, що визначають освітню політику у європейському просторі ми дійшли висновків, що стратегічні документи щодо європейської інтернаціоналізації вищої освіти мають загальний, «рамковий» характер і пропонують набір принципів, пріоритетів, загальних цілей і механізмів здійснення

інтернаціоналізації. Конкретизація й обрання форм, методів та інструментів інтернаціоналізації здійснюється на рівні країн, закладів вищої освіти і викладачів, які мають обрати із них ефективні для себе, виходячи із чіткого розуміння своїх потреб, можливостей і пріоритетів. В умовах глобалізаційних процесів, системі ринкових трансформацій, створення єдиного освітнього простору стратегічною задачею державної освітньої політики України є вихід української освіти на ринок світових освітніх послуг, поглиблення міжнародної співпраці, розширення участі навчальних закладів, педагогів, студентів і науковців у проєктах міжнародних організацій і співтовариств. Освіта має сприяти мобільності тих, хто навчається, формувати в них здатність спілкуватися з представниками інших народів, уміти жити і співпрацювати з ними, терпимість до інших поглядів і переконань.

Рух до стійкого розвитку, що розгортається в країнах-членах Європейського Союзу, не може не спиратись на різноманітність підходів, творчих пошуків і рішень, обумовлених універсальністю цілей і різноманітністю соціокультурних трактувань, різноманітністю умов, а звідси й особливістю завдань, що стають першочерговими. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони охоплює всі

напрями соціально-економічного розвитку в тому числі освіти. Стратегія сталого розвитку «Україна–2020» одним з основних аспектів визначає розвиток освіти, передбачаючи зміну національної парадигми освіти, яка реалізується через парадигму права [8].

Наднаціональна освіта характеризується різноманітністю форм, а саме: гранти на отримання освіти та проведення досліджень за кордоном, академічні обміни між університетами, участь в міжнародних семінарах та конференціях, підвищення кваліфікації за кордоном, участь в мережових формах організації навчання, інтегроване навчання у двох ЗВО з можливістю отримання подвійних дипломів. Європейські програми мобільності, такі як Еразмус (ERASMUS), Сократ (SOCRATES), Темпус (TEMPUS) стимулюють розвиток міжнародної конкуренції, це політичний та економічний крок ЄС. Ці програми зумовили появу аналогічних проектів між ЄС і світом. Упродовж останнього десятиріччя наднаціональна освіта розширила свій доступ через розвиток відкритих освітніх ресурсів, що базуються на цифрових платформах, формування мережових спільнот, давши змогу університетам максимально охопити аудиторію в світовому освітньому просторі [10, с.247]. Важливим заходом інтернаціоналізації вважається створення масових відкритих онлайн-курсів (Massive open online courses (MOOCs)) Болонський процес або,

єдиний європейський освітній простір, є прямим відображенням глобальних процесів, що проектується на європейському континенті [11, с.170]. Головною метою Болонського процесу є консолідація зусиль наукової та освітянської громадськості й урядів країн Європи для істотного підвищення конкурентоспроможності європейської системи науки і вищої освіти у світовому вимірі, а також для підвищення значення та ролі цієї системи в суспільних перетвореннях. Болонський процес, маючи на меті збереження всього освітнього багатства Європи, з необхідністю передбачає тенденцію до певної уніфікації, навіть якщо вона інтерпретується як «упорядкована різноманітність» [4].

У Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», передбачені основні заходи щодо підвищення якості робочої сили, серед яких: посилення ролі державної служби зайнятості в регулюванні процесів на ринку праці шляхом співпраці з роботодавцями та органами освіти, створення правових, організаційних та фінансових засад функціонування системи професійного розвитку працюючого населення; здійснення моніторингу якості освітніх послуг з позицій роботодавців та встановлення перспективних потреб роботодавців у розрізі видів діяльності та доведення результатів моніторингу до освітніх закладів; удосконалення кваліфікаційних характеристик професій та змісту професійної освіти, створення державної системи неперервного професійного навчання

впродовж трудового стажу тощо [8].

Після започаткування ЄПВО (2003 р.) майже всі країни – учасники Болонського процесу мають національну систему забезпечення якості вищої освіти, зазвичай з одним або більше незалежним агентством забезпечення якості. У цьому напрямі Україна вже зробила певні кроки, а саме постановою Кабінету Міністрів України створено незалежний орган щодо забезпечення якості вищої освіти – Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти та затверджено Статут Національного агентства. Агентство, на жаль, ще не запрацювало в Україні, до того ж інституціоналізація системи забезпечення якості вищої освіти на регіональному та локальному рівнях ще не відбулася [9].

Внутрішня система забезпечення якості освіти реалізується з урахуванням міжнародних стандартів моніторингу якості освіти у вищому навчальному закладі [12]. Внутрішня система забезпечення якості відбувається на рівні ЗВО, передбачає наявність стратегії/політики забезпечення якості вищої освіти, яка має статус офіційного документа.

В умовах глобалізаційних змін, змінюються і освітні тенденції, які ставлять нові вимоги до національних освітніх систем. Основними освітніми тенденціями в умовах європейської інтеграції є: посилення конкуренції на ринку освіти, що зумовлює покращення якості надання освітніх послуг у відповідності з критеріями, які

визначає міжнародна спільнота при оцінці ЗВО, формування бренду закладу освіти; зміна вимог ринку праці, що вимагає перебудови освітніх програм ЗВО, впровадження міждисциплінарних програм, підготовку мультипрофесінала здатного адаптуватися до суспільних змін продиктованих викликами глобалізації; загроза втрати національної ідентичності студента, що ставить виклик усій національній системі освіти, який потребує вироблення механізмів ефективного захисту національного культурного та освітнього простору, посилення принципу національної спрямованості та національного самовизначення в освіті, формування у здобувачів освіти відповідальності щодо нації громадянської позиції; переорієнтація мети та змісту освіти який полягає у формуванні «людини світу» з активною громадянською позицією; модернізація форм і методів здобуття освіти, яка відбувається під впливом розвитку інформаційно-комунікаційних технологій і зумовлює розвиток віртуальних університетів, які стають затребуваною освітньою платформою в умовах глобалізації.

Стрімка глобалізація в сфері освіти вимагає трансформації національної освіти, що продиктовано вимогами європейського освітнього ринку та інноваційною освіченістю суспільства. Європейський освітній простір поставив нові вимоги до національних систем освіти. Напрями розвитку вищої освіти, закладені в європейських до-

кументах, спричинили перегляд національних політик у сфері освіти. Окреслено основні принципи формування державної освітньої політики в контексті євроінтеграційних процесів, якими є відкритість і демократичність, інтернаціоналізація процесів освіти, підвищення автономії закладів освіти, диверсифікація навчальних програм, технологізація освітніх процесів.

Підкреслено, що проблема взаємодії держави та суспільства в період реформування освіти на модернізаційній та інноваційній основі пов'язана з посиленням громадського інтересу до інноваційних процесів в освіті та з прагненням значної частини громадськості до практичної участі в управлінні освітою.

Узагальнюючи освітні тенденції в умовах глобалізаційних змін, виділено основні з них, які ставлять нові вимоги до національних освітніх систем, а саме: посилення конкуренції на ринку освітніх послуг, що зумовлює покращення якості їх надання у відповідності з критеріями, які визначає міжнародна спільнота при оцінці ЗВО, формування бренду закладу освіти; зміна вимог ринку праці, що вимагає перебудови освітніх програм ЗВО, впровадження міждисциплінарних програм, підготовку мультипрофесіонала здатного адаптуватись до суспільних змін продиктованих викликами глобалізації; загроза втрати національної ідентичності студента, що ставить виклик усій національній системі освіти, який потребує вироблення механізмів ефективного захи-

сту національного культурного та освітнього простору, посилення принципу національної спрямованості та національного самовизначення в освіті, формування у здобувачів освіти відповідальної щодо нації громадянської позиції; переорієнтація мети та змісту освіти, який полягає у формуванні «людини світу» з активною громадянською позицією; модернізація форм і методів здобуття освіти, яка відбувається під впливом розвитку інформаційно-комунікаційних технологій і зумовлює розвиток віртуальних університетів, які стають затребуваною освітньою платформою в умовах глобалізації.

Список використаних джерел

1. Про затвердження програми дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки Українина 2004-2005 роки: Наказ Міністерства освіти і науки України від 23.01.2004 р. №49 База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/card/v0049290-04>.

2. Про особливості впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу: Наказ Міністерства освіти і науки України від від 20.10. 2004 р. № 812. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0812290-04>.

3. Про впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу: Наказ Міністерства освіти і науки України від 30.12. 2005 р

- №774. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0774290-05>.
4. Кавалеров А.І. Євроінтеграція: Болонський процес і Україна: монографія / А. І. Кавалеров, В. І. Ворніков. О.: Астропринт, 2012. 231 с.
5. Бохновської І. П., Ковальчук Ю. І. Правова система як цілісний і структурований комплекс правових явищ. Порівняльно-аналітичне право. 2018. № 2. С. 18-21.
6. Бондаренко К. Деякі аспекти реформи адміністративного права. *Visegrad Journal on Human Rights*, 2016. № 5/2. С. 7-11. Хомишин І.Ю. Механізм реалізації державної політики в сфері вищої освіти. Вісник Національного університету «Львівська політехніка», Серія: «Юридичні науки». Львів, 2016. № 85. С.116-121.
7. Хомишин І. Механізм реалізації державної політики в сфері вищої освіти. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Юридичні науки». 2016. № 855. С. 116-121.
8. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020: Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
9. Хомишин І.Ю. Основні завдання та принципи діяльності національного агентства із забезпечення якості освіти. Вісник Національного університету «Львівська політехніка», Серія: «Юридичні науки». Львів, 2017. №865. С.350-355
10. Кушнір Н. О., Валько Н. В., Осипова Н. В., Кузьмич Л. В. відкриті освітні ресурси для організації навчання у контексті stem-освіти. Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету. 2017. № 3.С. 247-255.
11. Легенький М. Правові засади Болонського процесу та створення Європейського освітнього простору. Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. Вип. 4. С. 170-176.
12. Хомишин І. Ю. Сучасна модель управління освітою: адміністративно-правовий аспект. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2017. №30. С.100-103.

